

ΑΝΤΙ

Περίοδος Β'
Τεύχος 711
Παρασκευή
14 Απριλίου 2000
Δρχ. 700

Ζήτω ο δικομματισμός!

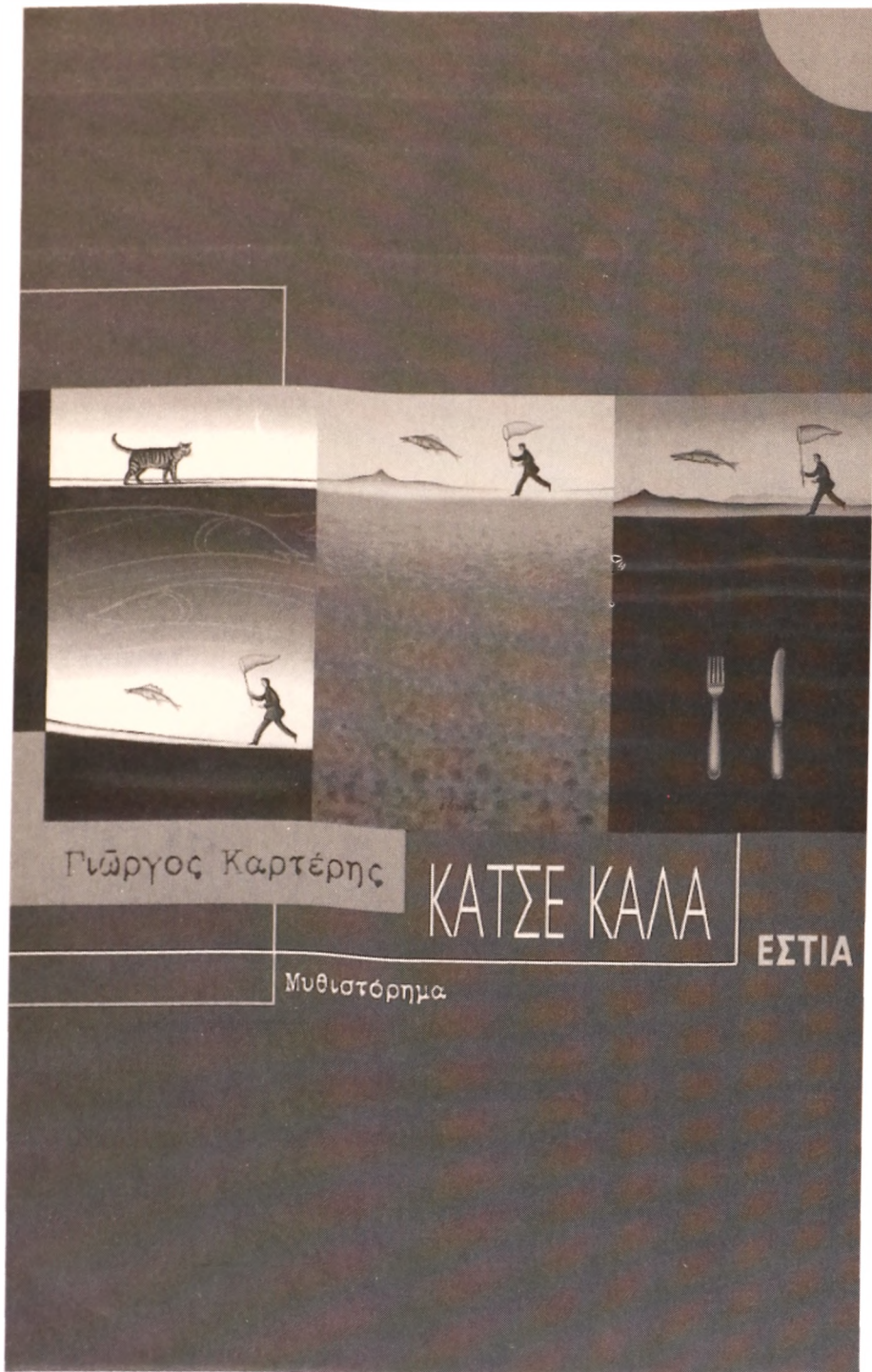

- Το φάντασμα της Στάζι και οι πολιτικοί
- Τα αμερικανικά κολλέγια
- Του σχολείου τα γράμματα
- Ο ποιητής Γ.Ξ. Στονιαννίδης

- Το ΠΑΣΟΚ του μέλλοντος
- Ο ΣΥΝ του παρόντος
- Εσωκομματικά της ΝΔ
- Ο συνωστισμός του μεσσίου γώρου

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΤΗΣ ΕΣΤΙΑΣ

1885 - 2000

ΓΙΩΡΓΟΣ ΚΑΡΤΕΡΗΣ
ΚΑΤΣΕ ΚΑΛΑ

Η έκρηξη των καταλήψεων στο χώρο της παιδείας σηματοδοτεί τις εξελίξεις σ' ένα μυθιστόρημα όπου η φαντασία ακροβατεί ανάμεσα σε καταστάσεις μαγικές και ανεξέλεγκτες. Ο υπουργός κατά τα φαινόμενα είχε καβαλήσει το καλάμι, ταπεινώνοντας λίγους μήνες πριν του καθηγητές, πήρε φόρα, ήθελε να ταπεινώσει και τους μαθητές τους.

Ο συγγραφέας -καθηγητής ο ίδιος- περιγράφει κι όπου χρειάζεται διαχωμωδεί τη σχολική ζωή. Αναδεικνύει το Σωτήρη σε ιδανικό καθηγητή ενώ δίνει μια ιδέα για τον ιδανικό υπουργό Παιδείας. Η νεολαία έναν τέτοιον άνθρωπο χρειάζεται, περίπου τέτοιον, έναν ηγέτη τέλος πάντων, κάπως λαϊκό, να καβαλάει μηχανή και να έχει άγλημα από μηχανόβιους να τον συνοδεύουν στα σχολεία, να τον θωρακίζουν με τη φλόγα τους, να τον μπάζουν στο παιχνίδι, στο πανηγύρι που είναι η νιότη και στον τζόγο που είναι η μόρφωση.

Χ. ΒΟΥΠΟΥΡΑΣ-Γ. ΚΟΡΡΑΣ
ΜΙΡΟΥΠΑΦΣΙΜ

Νοέμβριος 1990-Μάρτιος 1992. Ο ήρωας του βιβλίου γνωρίζεται με μια παρέα λαθρομεταναστών. Είναι Αλβανοί. Γοητεύεται από τα πάθη και τα παθήματα των «άλλων» αυτών ανθρώπων και κάνει κάθε δυνατή προσπάθεια να τους προσεγγίσει. Ανοίγει το σπίτι του, τους δέχεται και μέσα από τη σχέση που δημιουργείται, σπουδάζει, κριτικάρει, θεωρεί και αναθεωρεί τον ίδιο του τον εαυτό. Θα ζήσει μαζί τους, θα επισκεφθεί την πατρίδα και τις φαμίλιες τους, θα γοητευθεί και θα απογοητευθεί όπως σε κάθε επαφή μας με το διαφορετικό και στο τέλος, μοιραία, θα συγκρουσθεί.

Περίοδος Β' • Έτος 27ο • Τεύχος 711
Παρασκευή 14 Απριλίου 2000 • Δρχ. 700
**ANTI - ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ
ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ**

Δημοχάρους 60, 115 21 Αθήνα
Τηλ. 72.32.713-72.32.819 FAX: 72.26.107
ANTI ON-LINE: <http://www.otenet.gr/anti>
e-mail: chparou@otenet.gr

ΕΚΔΟΤΗΣ: Χρήστος Παπουτσάκης
ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΗ ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ: Παναγιώτης Τσάρας
ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ ΥΛΗΣ: Μάχη Γεωργιάδου
ΕΚΤΥΠΩΣΗ: ΛΙΘΟΤΥΠ Α.Ε. Ιασιού 5, Περιστέρι
Τηλ. 57.22.201

ΣΥΝΔΡΟΜΕΣ:

Ετήσια συνδρομή: 26 τεύχη, Εξάμηνη: 13 τεύχη
ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΥ: Εξαμ. 6.500 δρχ., Ετήσια 13.000 δρχ.,
Ετήσια Οργανισμών, Τραπεζών, κ.λπ.: 50.000 δρχ.

Φοιτητική ετήσια: 10.000 δρχ.

ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΥ: ΕΥΡΩΠΗ - ΜΕΣΟΓ. ΧΩΡΕΣ:

Εξαμ.: 41 δολ., Ετήσια: 82 δολ.,

ΗΠΑ - ΚΑΝΑΔΑΣ - ΑΣΙΑ - ΑΥΣΤΡΑΛΙΑ:

Εξαμ. 48 δολ., ετήσια 96 δολ.

ΕΜΒΑΣΜΑΤΑ - ΕΠΙΤΑΓΕΣ: Χρήστος Παπουτσάκης

Δημοχάρους 60, 115 21 Αθήνα

ΤΙΜΗ ΤΕΥΧΟΥΣ: ΔΡΧ. 700,

ΠΑΛΙΑ ΤΕΥΧΗ: ΔΡΧ. 1.400

ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΔΙΑΘΕΣΗ: Για τα βιβλιοπωλεία
της Αθήνας: Περιοδικό ANTI,

για τα βιβλιοπωλεία της Β. Ελλάδας:

Κέντρο του βιβλίου - Α Πουλουκτσή και Σία Ε.Ε.

Λασσάνη 3, Θεσσαλονίκη, τηλ. (031) 237. 463

“Όταν έτελείωσε τό τραπέζι (...) είδα τόν καπετάνον νά κράξη τόν γεροντότε-
ρον Πάλλαν (...) καί νά κουβεντιάση κάτι τι κατά μέρος.

— Τί θά τούς κάμης; τόν ἐρώτησα ἅμα ἔφυγαν ὅλοι.

Καί αὐτός μοῦ ἀπάντησεν ὑπερήφανα:

— Νύχτα αὔριο τούς στέλνω στή Λάρσα, στό νέο κομματάρχη τους.

Απόσπασμα από διήγημα του Α. Καρκαβίτσα, σ. 45

Τα τεχνάσματα των μηχανισμών της εξουσίας οδήγησαν τους πολίτες στη στενωπό του δικομματισμού. Και τώρα, πριν από τις προγραμματικές δηλώσεις του κ. Σημίτη, παρακολουθούμε στις οθόνες το παλιό-νέο κυβερνητικό σχήμα που διαμόρφωσε σε καίρια υπουργεία το σύστημα των διαπλεκόμενων σχέσεων.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΣΕΛ. 14-24 Οι Αννέτα Καββαδία, Τ. Παππάς, Αρ. Ψάλτης, Β.

Μαρουλάς, Αλ. Καζαμίας, Στ. Καφαντάρης και Μ.

Στεφανίδης αναλύουν το εκλογικό αποτέλεσμα της 9ης

Απριλίου και την κατάσταση που διαμορφώνεται στο

πολιτικό σκηνικό.

ΣΕΛ. 26 Ο Ρεπόρτερ συνοψίζει τις μέχρι σήμερα αποκαλύψεις του
περιοδικού για τη δράση και το ρόλο του πράκτορα της

Στάξι, «Ρόκκο», δηλαδή του προέδρου της Ιντρακόμ, κ. Σ.

Κόκκαλη. Δίνει, όμως, και μερικά νέα στοιχεία για το ρόλο

του δημοσιογραφικού κατεστημένου, των μεθόδων

ενεργείας των δικαστικών και θέτει το όλο πρόβλημα ως

πολιτικό, το οποίο πρέπει να αντιμετωπίσει η νέα Βουλή.

ΣΕΛ. 56 Ο Ηρόδοτος Χ. Μάρκογλου γράφει για τον θρακιώτη
ποιητή Γ.Ξ. Στογιαννίδη.

ΜΟΝΙΜΕΣ ΣΤΗΛΕΣ

E-MAIL

Απόστολος Διαμαντής σελ. 13

ΕΠΙΣΗΜΑΙΝΟΥΜΕ

Πολιτισμός σελ. 43

BIBΛΙΟ

Κριτική σελ. 62

ΚΥΡΙΟ ΑΡΘΡΟ

Το νέο σχήμα σελ. 4

ΣΚΙΤΣΑ

Γ. Φιλιδιάκος σελ. 5, Τ. Αναστασίου σελ. 23

ΑΝΤΙΘΕΣΕΙΣ

Σχόλια σελ. 8

ΤΟ ΝΕΟ ΣΧΗΜΑ

ΟΙ ΕΚΛΟΓΕΣ τελείωσαν και εκεί που σχολιάζαμε το τι και πώς, φυσικά και φτάσαμε στο νέο κυβερνητικό σχήμα. Το σχόλιο στη σελίδα αυτή από μετεκλογικό θα σταθεί στο νέο κυβερνητικό σχήμα. Του οποίου οι υπουργοί θα έχουν ήδη ορκιστεί και εγκατασταθεί στους υποργικούς θώκους όταν εσείς διαβάσετε αυτές τις αράδες.

ΟΙ ΠΡΩΤΕΣ εντυπώσεις –αλλά και πληροφορίες- δημιουργούν την αίσθηση ότι ο κ. Σημίτης κινήθηκε σε προδιαγεγραμμένη πορεία: Τον υποχρεωτικό μονόδρομο στον οποίο λίγο ως πολύ έπρεπε να κινηθεί. Μπορεί να τόλμησε αυτή τη φορά να απαλλαγεί των υπηρεσιών του Ευάγγελου Γιαννόπουλου, αλλά οι εσωκομματικές κόντρες άφησαν εκτός κυβερνητικού σχήματος και τον άλλον Ευάγγελο, της Θεσσαλονίκης. Και αν αμφισβητείται ο δυναμισμός του, η ευφράδεια και ο πληθωρισμός του δύσκολα θα τον κρατήσουν στο περιθώριο. Ιδιαίτερα δε αν έχει και να δυναμώνει την παρουσία του έναντι του ήδη καλά εγκατεστημένου συμπολίτη του Άκη Τσοχατζόπουλου. Αυτά φαίνονται στο προσκήνιο για τον θεσσαλονικέα άνδρα. Στο βάθος όμως υπάρχει το τούνελ! Αλλά γι' αυτά άλλοτε.

ΑΥΤΑ ΟΛΑ όμως είναι τα συνήθη μικροπροβλήματα της εξουσίας. Περισσότερο σύνθετα περιμένουν τον κ. Σημίτη. Πριν καν σχηματισθεί η νέα κυβέρνηση έφτασαν τα μαντάτα από την Ευρωπαϊκή Ένωση: σφικτή δημοσιονομική πολιτική συνιστά η επιτροπή των εμπειρογνομόνων της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Που σημαίνει βεβαίως ότι δεν θα είναι ανθόσπαρτος ο ανοιξιάτικος δρόμος μας. Άλλωστε οι εκλογές τελείωσαν, κάθε κατεργάρης στον πάγκο τώρα. Δηλαδή, τώρα θα αναδειχθούν οι προεκλογικές κατεργαριές.

ΕΜΕΙΣ ΥΠΟΣΧΟΜΑΣΤΕ από τη μεριά μας να μην αφήσουμε ήσυχη την κυβέρνηση –αλλά βεβαίως και την αντιπολίτευση– με το μεγάλο θέμα των διαπλεκομένων. Θα σας θυμίσουμε μόνον ονόματα: Κόκκαλης ή Ρόκκο, Λαμπράκης, Βαρδινογιάννης, Κοπελούζος, Τεγόπουλος, Μπόμπολας, Κοντομηνάς κ.λπ., κ.λπ. Για πόσο διάστημα η πολιτική εξουσία της χώρας θα παίζει το κρυφτούλι με τα διαπλεκόμενα; Για πόσο διάστημα θεωρεί ότι με το κουκούλωμα των άνομων συμφερόντων θα μπορέσει η όποια κυβέρνηση να ελέγχει τη χώρα; Τα παραδείγματα από το παρελθόν θα μπορούσαν να σταθούν διδακτικά για όσους θυμούνται.

ΚΑΙ ΟΜΩΣ, το νέο σχήμα πέραν των γραφικών περιπτώσεων των δύο Ευάγγελων, πρέπει να τονισθεί ότι περιγράφηκε πολύ καλά από τον πρώτον τη τάξει αρχιερέα των διαπλεκομένων: τον συγκροτηματάρχη Χρήστο Λαμπράκη. Δεν οίγουμε υπολήψεις και δεν αναφερόμαστε σε ονόματα προς ώρας. Θα θυμίσουμε μόνον το «άσχετο»: Το δίδυμο Λαλιώτη-Ευθυμιόπουλου που θα λυμανθεί τα έργα καταστροφής με τους Ολυμπιακούς Αγώνες και το Τρίτο πακέτο της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Σε ποιον αφέντη υπακούνε; Μήπως στην οικολογική τους συνείδηση;

ΕΧΟΥΜΕ ΠΟΛΛΑ ακόμη μπροστά μας. Αλλά ας ακούσουμε και τις προγραμματικές δηλώσεις του κ. Σημίτη. Ώς τότε, όμως, παρατηρούμε μόνον τα πρόσωπα και την προϊστορία τους.

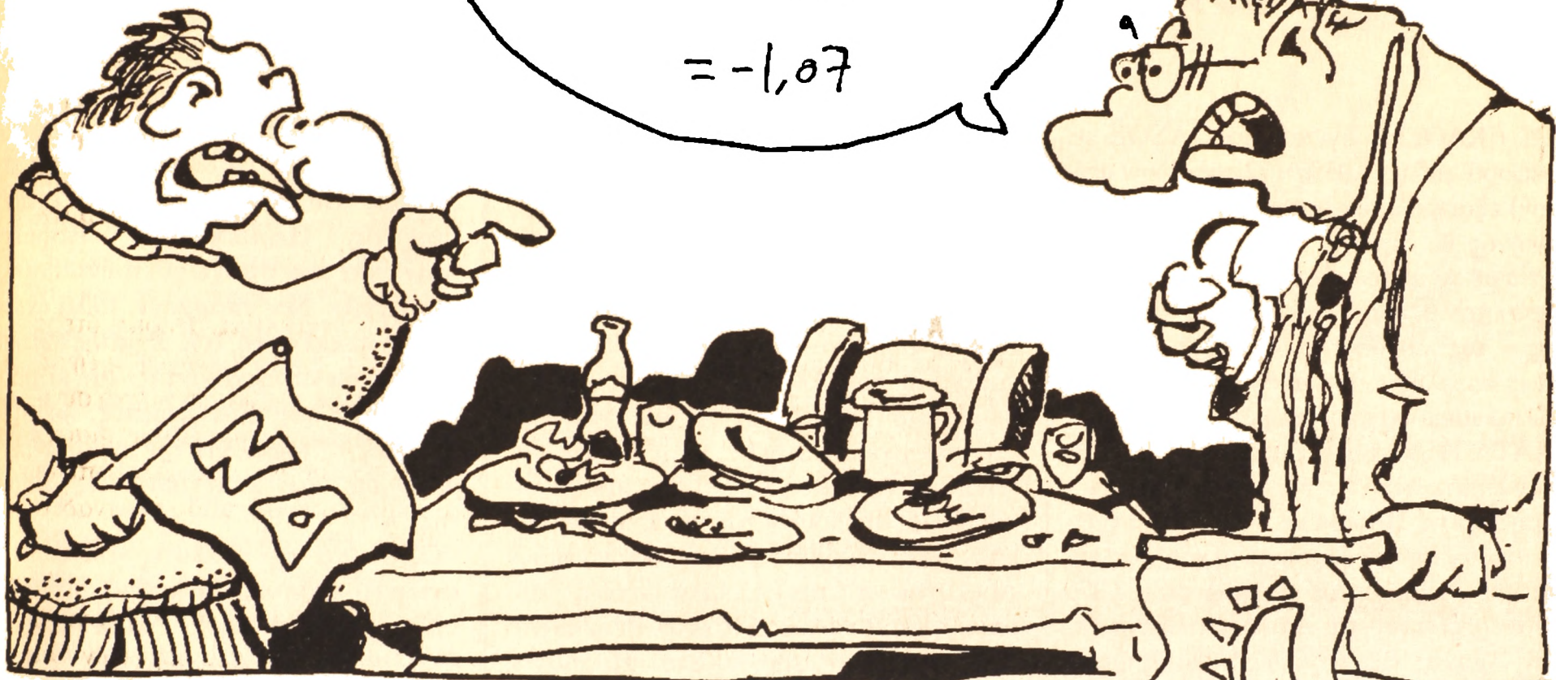
αντί

ΛΟΓΙΚΗ Κ ΕΝΑΙΣΘΗΣΙΑ

$$D = \frac{B^2 M^2}{(\Sigma a_{1/2})^2} = +2,67$$

$$S_c^2 = \frac{\sum_{i=1}^n (a_i - \hat{p} m_i)^2}{n-1} = -1,07$$

ΓΑΜΟΤΟ!

ΔΕΝ ΞΑΝΑΠΛΗΡΩΝΟ
ΡΕΦΕΝΕ ΜΑΖΙ ΣΟΥ!

ΝΑ 'ΧΕΣ ΚΑΝΕΙ ΚΑΝΕΝΑ
ΣΥΝΑΣΠΙΣΜΟ Ψ.ΛΑ!

Αυτή η (νέα) κυβέρνηση είναι «κυβέρνηση Σημίτη»!

ΟΙ ΕΚΛΟΓΕΣ έγιναν, το ΠΑΣΟΚ με διαφορά μόλις 1,05% (72 χιλιάδων ψήφων) εξασφάλισε αυτοδυναμία, ο πρωθυπουργός Κ. Σημίτης, αφού μελέτησε και ανέλυσε το μήνυμα των εκλογών, προχώρησε στον σχηματισμό της νέας κυβέρνησης - της «πρώτης κυβέρνησης Σημίτη», όπως απεκλήθη, από ανθρώπους του στενού πρωθυπουργικού περιβάλλοντος.

ΚΑΤΑ ΤΙ διαφέρει, όμως, η «νέα κυβέρνηση Σημίτη» από την προηγούμενη κυβέρνηση Σημίτη; Παραμένει γεγονός ότι ριζική ανανέωση του (προηγούμενου) κυβερνητικού σχήματος σε ό,τι αφορά τις έξι «σταθερές» του -τα υπουργεία Εσωτερικών, Άμυνας, Εξωτερικών, Εθνικής Οικονομίας και Οικονομικών, ΠΕΧΩΔΕ και Δημοσίας Τάξης- δεν είχαμε, αφού η κ. Βάσω Παπανδρέου και οι Άκης Τσοχατζόπουλος, Γ. Παπανδρέου, Γ. Παπαντωνίου, Κ. Λαλιώτης και Μ. Χρυσοχοϊδης, παρέμεναν ακλόνητοι στις θέσεις τους. [Ορισμένοι σχολιαστές σημείωσαν, πάντως, την απομάκρυνση από το υπουργείο Πολιτισμού του υφυπουργού Ανδρέα Φούρα - απομάκρυνση την οποία συνέδεσαν,

έμμεσα, με την απίσχναση της θέσεως Λαλιώτη. Και ο νοών νοείτω!]

ΑΛΛΑ ΣΕ ό,τι αφορά τα λεγόμενα κρίσιμα υπουργεία που σχετίζονται με την «καθημερινότητα του πολίτη», ο πρωθυπουργός φρόντισε να τοποθετήσει κατ'εξοχήν «δικούς του ανθρώπους», όπως λόγου χάρη, τον Αλέκο Παπαδόπουλο στο υπουργείο Υγείας, τον Πέτρο Ευθυμίου στο υπουργείο Παιδείας και Θρησκευμάτων, τον Αναστάση Γιαννίτση (πρώην οικονομικό σύμβουλο του κ. Σημίτη) στο υπουργείο Εργασίας και Κοινωνικών Ασφαλίσεων, τον Γ. Ανωμερίτη στο υπουργείο Γεωργίας ή τον Χρ. Βερελή στο υπουργείο Μεταφορών. Στα παραπάνω, αξίζει να προσθέσουμε την τοποθέτηση του Θ. Πάγκαλου στο υπουργείο Πολιτισμού, του Γιώργου Πασχαλίδη στο υπουργείο Μακεδονίας-Θράκης, του Δημ. Ρέππα στο υπουργείο Τύπου και ΜΜΕ και του καθηγητή Μιχάλη Σταθόπουλου (πρώην πρύτανη του πανεπιστημίου Αθηνών και σεμνού πνευματικού ανθρώπου) στο υπουργείο Δικαιοσύνης. [Έκπληξη προκάλεσε η μη συμπερίληψη στο νέο υπουρ-

γικό συμβούλιο του Ευ. Βενιζέλου, με την άρνησή του να δεχθεί άλλο της προμήσεώς του που του πρότεινε ο πρωθυπουργός. Περισσότερες λεπτομέρειες -την ώρα που στοιχειοθετούνται οι γραμμές αυτές- δεν υπάρχουν, αλλά φαίνεται ότι, τη φορά αυτή, ο κ. Σημίτης θέλησε υπομνήσει «προς άπαντας» ότι, με βάση άρθρο 82 του Συντάγματος, «ο πρωθυπουργός εξασφαλίζει την ενότητα της κυβέρνησης και κατευθύνει τις ενέργειες της».

ΟΣΟ για την άλλοτε «εσωκομματική αντιπολίτευση» (στον βαθμό, βέβαια, που υπάρχει και φιλοδοξεί να παίξει κάποιο «διακριτό ρόλο», ο πρωθυπουργός φρόντισε να περιλάβει, στη σύνθεση του νέου υπουργικού συμβουλίου, και ένα στέλεχος της (ή πρώην στελέχη της), όπως επί παραδείγματι, τον Ν. Σηφουνάκη στο υπουργείο Αιγαίου, τον Χρ. Παπουτσή στο υπουργείο Εμπορικής Ναυτιλίας ή τον Τηλ. Χυτήρη, στο υπουργείο Τύπου και ΜΜΕ. [Προφανώς, ουδείς πλέον, στο ΠΑΣΟΚ, ενθυμείται κάποιες παρεμβάσεις στο 4ο συνέδριο του κόμματος του τύπου

ΕΤΟΙΜΑΣΤΗΚΑΝ ΑΚΟΜΗ ΔΥΟ ΤΟΜΟΙ ΤΟΥ ANTI (1996)

Είναι έτοιμοι και διατίθενται από τα γραφεία του περιοδικού (Δημοχάρους 60, Αθήνα) δυο ακόμα τόμοι του ANTI που συμπεριλαμβάνουν τα τεύχη 595 έως και 608 (ο 44ος) και 609 έως και 624 (ο 45ος).

Θα βρείτε επίσης τους τόμους των προηγούμενων ετών. Στους τόμους του περιοδικού ANTI αποτυπώνεται η σύγχρονη ιστορία μας.

Α' εξάμηνο 1996

Β' εξάμηνο 1996

«...σύγχρονος Σημίτης έχει παραδοθεί στη ηγεσία του μάρκετινγκ και πέραν ου!» ή «...αβεβαιώσεις ότι ο Ανδρέας Παπανδρέου, κατά την μακρόσυρτη τελευτή του στο γάμο, άκουε Μπάχ ή... Σωτηρία Μπέου, άρα, πλήρως νηφάλιος, είχε κάθε δικαίωμα να δεχθεί ή να αρνηθεί τυχόν επίσημη του πρωθυπουργού κ. Σημίτη...» ο οποίος είπε ότι «η ιστορία είναι ένα σχέδιο από άχρονες στιγμές;»

ΣΥΝΘΕΣΗ του νέου υπουργικού συμβουλίου περιέλαβε πολλά νέα πρόσωπα. Αυτό είναι ευάρεστο, εφόσον θα ισχύει το «αρχή άνδρα δείκνυσιν», όπου «άνδρας» ίσον «άνθρωπος» («Άνδρες γαρ πόλις» – έλεγε ο Θουκυδίδης και εννοούσε την πολιτεία την αποτελούν οι άνθρωποι). Στη νέα κυβέρνηση μετέχουν, πάρα πολλοί, έξι γυναίκες. Κατά τα άλλα, απορίες διατυπώνονται: για την επιλογή, λόγου χάριν, της κ. Ελισάβετ Παπαζώη στη θέση της αναπληρωτού υπουργού Εξωτερικών ή γιατί προεκρίθη, τελικά, ο Πέτρος Ευθυμίου του Θεόδωρου Πάγκαλου, εφόσον ο πρώην υπουργός Εξωτερικών προτιμούσε το «δύσκολο» υπουργείο Παιδείας, αντί του υπουργείου Πολιτισμού... Πάντως, λόγω του γεγονότος περί ιστορίας, θυμίζουμε τρεις από τους σημερινούς υπουργούς: Θ. Πάγκαλος, Πέτρος Ευθυμίου και Γεώργιος Χριστοδουλάκης, που ανέλαβε, ως Υπουργός, το υπουργείο Ανάπτυξης – διετέλεσαν στελέχη της Συντακτικής Επιτροπής του Αντί, προτού αρχίσουν να «γράφουν ιστορία» με τα υπουργικά τους αξιώματα...

* * *

ΠΕΡΑ ΟΜΩΣ από τη σύνθεση του νέου υπουργικού συμβουλίου, πώς βλέπουν τα πράγματα βήματά τους τα δύο κόμματα της πλειοψηφίας, που συγκέντρωσαν το 87% των ψήφων του εκλογικού σώματος; Και οι μεν και οι δε ομιλούν τώρα περί ανάγκης «διαμόρφωσης και συναινεσέως»... Ο πρώην υπουργός Ανάπτυξης Ευ. Βενιζέλος, με άρθρο στο Βήμα της Τετάρτης (προτού πληροφορηθεί ότι «επέπρωτο», τελικά, να μείνει εκτός υπουργικού συμβουλίου) διευκρίνισε ότι «συναίνεση δεν σημαίνει ακύρωση της διάκρισης μεταξύ πλειοψηφίας και μειοψηφίας», αλλά ούτε και «αντικατάσταση της πολιτικής από μια ατέρμονα εξήγηση της πλήρους συμφωνίας»... Κοιτώντας: «Η Νέα Δημοκρατία θα πρέπει να κληθεί γρήγορα τη διάκριση μεταξύ

συναίνεσης και πλειοψηφίας». Από την πλευρά του, ο καθηγητής Προκόπης Παυλόπουλος, ηγετικό στέλεχος της Ν.Δ., υπογράμμισε, επίσης, ότι «οι μεγάλοι στόχοι τους οποίους πρέπει να υπηρετήσουμε, ως χώρα, στο άμεσο και απώτερο μέλλον, πρέπει να είναι προϊόν ουσιαστικού διαλόγου και ειλικρινούς συναίνεσης». Για να επιτευχθεί αυτό, όμως, ο πρωθυπουργός κ. Σημίτης θα πρέπει να αλλάξει τακτική, να εγκαταλείψει, ειδικότερα, μια νοοτροπία ωραιοποίησης καταστάσεων και πραγμάτων, κ.λπ.

ΠΕΡΑ ΑΠΟ τις διατυπώσεις αυτές, το ερώτημα που απασχολεί όλους τους πολιτικούς αναλυτές είναι: Πώς θα κινηθεί, από δω και μπρος, ο πρωθυπουργός. Κατά την Καθημερινή, ο κ. Σημίτης έχει κατά νου ένα νέο σχήμα πολιτικής που θα αποτυπώνεται στον τίτλο: «Σοσιαλισμός της αγοράς»(!), με όσες αντιφάσεις και αν αυτό συνεπάγεται...

ΦΥΣΙΚΑ, όσοι περίμεναν μια γενναία αποτίμηση του εκλογικού αποτελέσματος από μέρους του πρωθυπουργού (ποια πολιτική τροφοδότησε την αύξηση της εκλογικής δύναμης της Νέας Δημοκρατίας;), κάποια αναφορά στον ληστρικό νόμο ή κάποια ανοίγματα προς την Αριστερά, απογοιτηθήκαν... Το μόνο που σημείωσαν –ως θέμα προτεραιότητας– ήταν την πρόθεση του πρωθυπουργού να συναντηθεί με τον κ. Χριστόδουλο, προκειμένου να επιταχύνουν μια «συμφωνία κυρίων», όχι στο πρόβλημα του διαχωρισμού κράτους και εκκλησίας, αλλά στο θέμα της «εκκλησιαστικής περιουσίας».

ΟΣΟ ΓΙΑ την ίδια την Αριστερά, ο μεν Περισσός διαπίστωσε ότι η πρότασή του, για την συγκρότηση «λαϊκού μετώπου» ήταν ορθή (απόδειξη ότι διατήρησε τις δυνατότητες του), ο δε Συνασπισμός αναζητεί τους λόγους για τους οποίους έχασε το 40% περίπου της εκλογικής του δύναμης. Το ΚΚΕ έσπευσε να συγκαλέσει αιφνιδιαστικά την Κεντρική Επιτροπή του... την επομένη των εκλογών (προτού καν ανακοινωθούν, τυπικά, τα πλήρη αποτελέσματα – ίσως για να προλάβει αρνητικές τοποθετήσεις ή άλλα «οχληρά», σε αντίθεση με τον Συνασπισμό που συγκαλεί την δική του Κεντρική Επιτροπή αυτό το Σαββατοκύριακο. Στην σύνοδο αυτή αναμένεται να διατυπωθούν δύο αντιτιθέμενες απόψεις: Η πρώτη (με εκφραστή της εκσυγχρονιστι-

κής τάσης τον Ν. Μπίστη) επισημαίνει την «μιομηγή κατεύθυνση των πολιτικών συμμαχιών του ΣΥΝ» και την ανάγκη όπως ο ΣΥΝ «επανασυνδεθεί με τη μεγάλη δεξαμενή των ψηφοφόρων της ανανεωτικής αριστεράς που πήγε προς το ΠΑΣΟΚ». Η δεύτερη (με εκφραστές του αριστερού ρεύματος τους Π. Λαφαζάνη και Ν. Χουντή) ζητεί, αντιθέτως, «ενίσχυση των χαρακτηριστικών της ριζοσπαστικής Αριστεράς, όπως εκφράστηκαν και με τις συνεργασίες» (με ΑΚΟΑ, κ.λπ.). Απέναντι στις δύο αυτές τοποθετήσεις, υπάρχει η θέση του προέδρου του κόμματος, Νίκου Κωνσταντόπουλου: «Ο ΣΥΝ, και στη νέα Βουλή, θα ασκήσει με υπευθυνότητα προγραμματική αντιπολίτευση. Θα συνεχίσει τον αγώνα για τη διαμόρφωση της σύγχρονης αριστεράς και για το ξεπέρασμα των σημερινών μας αδυναμιών». Κατά τα άλλα, φαίνεται ότι το συνέδριο του ΣΥΝ θα πραγματοποιηθεί πριν από το καλοκαίρι...

ΑΝΤΗΝΩΡ

Στο άρθρο μου της περασμένης Πέμπτης, τχ. 710, ο «δαίμων», κ.λπ., αλλοίωσε έναν αριθμό, ώστε το κείμενο να καταστεί ακατανόητο. Έγραφα αναφερόμενος στον εκλογικό νόμο: «Ακόμα και με διαφορά της τάξεως του 0,01 % (680 ψηφοδέλτια) από το δεύτερο κόμμα σχηματίζει αυτοδύναμη κυβέρνηση με 155 έδρες έναντι 114 του δεύτερου κόμματος». Πλην, στο κείμενο το «155» έγινε «115»...

ΣΥΝΕΧΕΙΑ ΚΑΙ ΑΝΑΝΕΩΣΗ

Σωστά τα σχόλια περί της ανανέωσης των προσώπων στη νέα Βουλή, της αύξησης του ποσοστού των γυναικών σε 10,3% και της πτώσης του μέσου όρου ηλικίας των νέων βουλευτών. Μαζί μ' αυτά όμως, δεν έλειψε και η είσοδος των γόνων πρώην υπουργών, που μάλιστα δεν δίστασαν να πουν ότι η εκλογή τους τιμά τους γονείς τους. Δυστυχώς, η ανανέωση ακόμη δεν άγγιξε τις δομές του παραδοσιακού νεποτισμού στο πολιτικό μας σύστημα. Μάλλον για «συνδυασμό της ανανέωσης με τη συνέχεια» πρόκειται, όπως μας θύμισε εύστοχα και ο ίδιος ο πρωθυπουργός.

A.K.

ΔΕΝ ΚΑΤΑΛΑΒΑ

- Γιατί, κ. Κόκκαλη, απολύσατε τον δυστυχή Μπιγκόν κι όχι τον Σημίτη απευθείας;
 - ΚΟ.ΛΑ.ΣΗ και το ποδόσφαιρο.
 - Δεν κατάλαβα που υπέβαλε την παραίτησή του ο Νίκος Χατζηνικολάου. Στο MEGA ή την Ν.Δ.;
 - Ο καλός θεός της Ελλάδος ξανάφερε το ΠΑΣΟΚ έγραψε στο έγκυρο ΒΗΜΑ ο έγκυρος αναλυτής κ. Κωνσταντίνος Τσουκαλάς.
 - Σε λίγο θα μας πει ότι επενέβη το Άγιον Πνεύμα του Πουλαντζά.
 - Εκσυγχρονισμός = Σοσιαδεξιά + Ορθοδοξία.
- M.S.**

Η ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ ΤΟΥ ΚΥΡΙΟΥ ΚΟΥΒΕΛΑ

Πάει κι αυτό! Τα έχουμε όλα –ή μάλλον σχεδόν όλα– πληροφορηθεί: Ποσοστά, μεταβολές εκλογικού χάρτη, αποκλεισμούς από το κοινοβούλιο, νεοεισερχόμενους. Και φυσικά τώρα πια καταλάβαμε τι σημαίνει το σώρωμα που έφερε ο δικομματισμός διά του εκλογικού νόμου Κούβελα· που άφησε τον τελευταίο και εκτός Βουλής. Αλλά αυτά έχουν τα παιχνίδια με τους αριθμούς και η περιφρόνηση της λαϊκής βούλησης.

ΔΕΝ ΘΑ ΣΤΑΘΟΥΜΕ στο ρόλο που έπαιξαν –αν έπαιξαν– οι μηχανισμοί στις σχέσεις με τη μουφτία (δηλαδή το τουρκικό ΥΠΕΞ) ή τις βιαστικές ελληνοποιήσεις αλλοδαπών, που σε άλλες στιγμές σωριάζονται στις κλούβες. Ίσως πρέπει να μείνουμε με περισσότερη προσοχή στα ΜΜΕ και τα τηλεοπτικά δίκτυα που έχουν αναχθεί σε ποδηγέτες της κοινής γνώμης και ταυτόχρονα σε παγίδες για τους πολιτικούς και τον πολιτικό λόγο. Ας θυμηθούμε όμως για λίγο και όλη εκείνη την συναγωγή των γιάπης επικοινωνιολόγων, γκαλλοπιστών, exit-pollιστών, image-makers, και γενικά των μακιγιέρ της πληροφόρησης εν όψει της προετοιμασίας για το «ντέρμπυ» – αθλητικός όρος, τον οποίο επικαλέστηκαν για την ύψιστη δοκιμασία της δημοκρατίας.

ΑΛΛΑ πρέπει να δούμε ότι στους μηχανισμούς δεν κινούνται μόνον οι φιλόδοξοι εξουσιαστές της πολιτικής. Κρύβονται πίσω, διαπλεκόμενοι με τους πολιτικούς, οι οικονομικοί παράγοντες που στρώνουν το έδαφος για τις δουλειές τους. Έχει κανείς την αίσθηση πως όλη αυτή η φασαρία των εκλογών και της έκφρασης του λαού αφορά μόνον τη βιτρίνα και πως πίσω από αυτήν και στο ημίφως κάποιοι άλλοι άλλα αποφασί-

ζουν εις βάρος του συνόλου.

ΟΛΑ ΑΥΤΑ τα τεχνάσματα της τηλεοπτικής δικτατορίας καταδεικνύουν απλώς τι παιχνίδια έφτασαν να παίζουν οι πολιτικοί μηχανισμοί προκειμένου να συμπίεσουν τους πολίτες και να τους οδηγήσουν εκεί που αυτοί όρισαν. Όλα αυτά δείχνουν όσα μπορεί να επινοήσουν και να σκεφθούν οι μηχανισμοί προκειμένου να εκβιάσουν τους πολίτες ώστε να τους οδηγήσουν προατραπούς για τους οποίους δεν θα πήγαιναν ποτέ. Όστε να επιλέξουν προτιμήσεις τις οποίες ποτέ δεν θα διάλεγαν εάν η βούλησή τους ήταν ελεύθερη να κινηθεί· ελεύθερη βούληση των πολιτών όπως προϋποθέτουν και επιτάσσουν οι δημοκρατικές αρχές. Ελεύθερη βούληση που τελικά αναδεικνύει την διαφορετικότητα και την πολυμορφία. Την άλλη άποψη.

ΑΥΤΑ ΟΜΩΣ προϋποθέτουν ότι το πολίτευμα δεν λειτουργεί «κατ' ανάγκην» και κατά παραχώρηση, αλλά σύμφωνα με την ελεύθερη και ανεπηρέαστη απόφαση των πολιτών. Αυτά όλα προϋποθέτουν ότι ζούμε σε μια πολιτεία με γνήσιους δημοκρατικούς θεσμούς. Που δεν υπακούουν σε διλήμματα, σε μαύρο-άσπρο, σε εκβιασμούς εκλογομαγείρων που οδηγούν σε απο-ιδεολογικοποίηση· στον δικαμματισμό που ισοπεδώνει και σε καλεί να επιλέξεις ανάμεσα σε δύο κλωνοποιημένους μονομάχους.

ΣΕ ΤΕΤΟΙΑ ΠΟΛΙΤΕΙΑ, σε τέτοιους κόσμους θα ζούμε εάν αποφασίσουμε, εμείς οι πολίτες, να συνεχίσουμε να επιτρέπουμε σε διάφορους πονηρούληδες τύπου Κούβελα να ρυθμίζουν τον τρόπο που θα λειτουργεί η Δημοκρατία, δηλαδή πώς θα ζούμε την καθημερινότητά μας, την μίσση και απαραβίαστη ζωή του καθενός μας.

X.Γ.Π

ΩΣ ΣΟΣΙΑΛΙΣΤΗΣ ΚΑΙ ΡΕΑΛΙΣΤΗΣ

Ως «θετικό μήνυμα» έκρινε ο Κωνσταντίνος Τσουκαλάς την παρουσία του Συνασπισμού στη νέα Βουλή (Βήμα, 11.4) γιατί, λέει, δημιουργεί τις προϋποθέσεις για τη μακροπρόθεσμη διεύρυνση της κοινωνικής και πολιτικής βάσης της προοδευτικής παράταξης. Μάλιστα θεωρεί πως το κοινωνικό κράτος δεν μπορεί να προωθηθεί περαιτέρω δίχως τον μόνιμο διάλογο ανάμεσα στις δυνάμεις που έχουν ουσιαστικά τον ίδιο στόχο και καλεί «ως σοσιαλιστή και ρεαλιστή» τον Κώστα Σημίτη να εισακούσει αυτό το μήνυμα. Καλά, ο Τσουκαλάς και η πεζή διάνοηση που πρεσβεύει μπορεί να έχουν θολώσει στα μάτια του τη διαφορά ΠΑΣΟΚ-

Συνασπισμού, μπορεί να κολλούν απροβλημάτως τον τίτλο του σοσιαλιστή εκεί που θέλουν και ονειρεύονται προοδευτικά μέτωπα για να αμβλύνουν τα φαντάσματα του Γαλλικού Μάη που σκίζουν τον καθεστωτικό τους ρόλο. Όμως εκείνο «ρεαλιστής» τι το χρειαζόταν τώρα; Ως ρεαλιστής ο Κώστας Σημίτης άλλαξε γνώμη αφότου υποστήριξε την επανεξέταση του εκλογικού νόμου του Κούβελα, θέτοντας πάλι το εκβιαστικό δίλημμα ΠΑΣΟΚ ή Δεξιά. Οι διάλογοι με την Αριστερά τα προοδευτικά ανοίγματα είναι άλλο πράγμα· μάλλον ανήκουν στην σφαίρα της ουτοπίας.

A

ΔΕΣΜΕΥΟΜΑΙ ΟΤΙ ΔΕΝ
ΘΑ ΞΑΝΑΘΙΖΟΝΜΕ ΟΡΙΜΑ ΕΚΛΟ-
ΓΙΚΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ

ΦΕΤΟΣ...

Η ΚΟΥΛΤΟΥΡΑ ΤΗΣ ΕΝΗΜΕΡΩΣΗΣ

Ζήσαμε λοιπόν και στην Ελλάδα σαν σε μικρογραφία τα ισχύοντα διεθνώς ως προς τα ΜΜΕ. Η πληροφορία παράγεται και διατίθεται από μίαν μικρότατη ομάδα πρακτορείων ειδήσεων ή τηλεοπτικών συγκροτημάτων –έξω ονομάζονται Ασσοσιέντρες ή Ρόιτερς ή CNN– και η οποία προπαγανδίζει την ελεγχόμενη δήθεν «αλήθεια». Παράλληλα, όπως δήλωσε ο διακεκριμένος δημοσιογράφος Τζον Χίλτζερ στην *Αυγή* της 2.4.2000, ανατύσσεται παράλληλα και μύθορρυθμα μια βιομηχανία δημοσίων σχέσεων η οποία, ενώ α έπρεπε να είναι ο εχθρός των δημοσιογράφων, είναι η δύση που τους ελέγχει! Σήμερα σύμβουλοι δημοσίων σχέσεων σκέπτονται για τους δημοσιογράφους πριν απ' αυτούς,

ενώ δαπανώνται υπέρογκα ποσά στη διαφήμιση, στο image-making κ.λπ. Το νέο στοιχείο αυτών των εκλογών ήταν η πλήρης υπαλληλοποίηση –και περιθωριοποίηση– των ενεργών δημοσιογράφων υπέρ των δημοσιογράφων προπαγανδιστών που συμβαίνει να είναι και TV stars (θυμηθείτε το debate). Επίσης οι στατιστικές –για δήθεν καλύτερη κι άμεση ενημέρωση– έχουν καταστεί βασικός μοχλός προπαγάνδας και μείζον όπλο στα χέρια της ολιγαρχίας που κατέχει τα ΜΜΕ. Αυτή η «φενάκη δημοκρατίας» κι αυτός ο τηλεοπτικός μηντιοκρατικός φεουδαλισμός ονομάζεται «ενημέρωση»! Το παιχνίδι ξεφεύγει αναγκαστικά από τα χέρια των συγκροτημένων δημοκρατικά ομάδων ή των ελεύθερων πολιτών, και μάλιστα ξε-

φεύγει στ' όνομα της δημοκρατίας και της πληροφόρησης. Το δυτικό μοντέλο ειδήσεων που κυριάρχησε στον Κόλπο και στο Κοσσυφοπέδιο ισχύει και σ' εμάς. Όπως δήλωσε ο βρετανός δημοσιογράφος Ρόμπερτ Φίσα, πάλι στην *Αυγή*: «Η γλώσσα των κλισέ έγινε η γλώσσα της επικοινωνίας. Κάποια στιγμή απέναντι στην “επανάσταση της επικοινωνίας”, που κυρίως σήμανε μίαν εκπληκτική νίκη για τις εταιρείες υπολογιστών και επετεύχθη λόγω διαφήμισης, πρέπει να υπάρξει μια αντεπανάσταση... Το πλήθος των πληροφοριών είναι σε πολλές περιπτώσεις αναληθές και προκατασκευασμένο...»

Η δημοκρατία της ηλεκτρονικής, διαδικτυωμένης απάτης!

Μάνος Στεφανίδης

ΕΙΝΑΙ ΑΛΗΘΕΙΑ ΟΤΙ...

- νοσοκομειακός γιατρός, μέλος της Νέας Δημοκρατίας, ζήτησε από το μικροβιολογικό εργαστήριο του νοσοκομείου όπου εργάζεται να μην του δίνουν πλέον τα τελικά αποτελέσματα από τις εξετάσεις των ασθενών του, αλλά μόνο τα exit poll;

- η Βίκυ Μοσχολιού θα βγάλει δίσκο με τον Σταμάτη Σπανουδάκη και με τίτλο «Κάρμινα Καντίφλα»;

- ο Ευάγγελος Γιαννόπουλος έκανε μήνυση σε όλους τους ψηφοφόρους του Θεόδωρου Κατσάνεβα;

- ο Κακαουνάκης ετοιμάζει αποκαλυπτική εκπομπή με στοιχεία που αποδεικνύουν ότι ο σκύλος του Καραμανλή είναι γκέι;

- τουλάχιστον δύο υποψήφιοι του Συνασπισμού σε κάθε νομό δήλωναν σύγυροι για την εκλογή τους;

- ο Κώστας Ζουράρις δέχτηκε πρόταση και από το κόμμα «Χριστοπιστία»;

- η Λιάνα Κανέλλη, η Αλέκα Παπαρήγα και η Δήμητρα Λιάνη αποφάσισαν να δημιουργήσουν το λαϊκό forum των γυναικών απέναντι στο αστικό των Μπακογιάννη, Δαμανάκη, Παπανδρέου;

- εκατοντάδες συνάδελφοι της Ελένης Κούρκουλα έκαναν πάρτυ αμέσως μετά την εκλογή της, όχι από τη χαρά τους που την κέρδισε η πολιτική, αλλά από τη χαρά τους που την έχασε το θέατρο;

- κέρδισε το ΠΑΣΟΚ;

B.M.

WE ARE THE CHAMPIONS

Ποιοι νίκησαν τελικά; Η απάντηση είναι ταυτολογική. Οι νικητές βεβαίως! Δηλαδή ο κ. Σημίτης –προπαντός– αλλά και οι πασόκοι, επαγγελματίες πλέον του «Θριάμβου» επί πολλές τετραετίες. Παραδόξως όμως νίκησε και ο κ. Καραμανλής –το είπαν όλοι οι τηλεοπτικοί αναλυτές– και συνακόλουθα οι οπαδοί της Ν.Δ. –αν και σε περιορισμένη χρονική και ποσοτική κλίμακα. Έλα όμως που νίκησε και το λαϊκό μέτωπο του ΚΚΕ με σημαία την Αλέκα και κοντάρι τη Λιάνα! Και οι παρουσιαστές που μονοπώλησαν πάλι τα μικρόφωνα περισσότερο και από τους παλαιότερους «Θριαμβευτές» σεισμολόγους και μας έγιναν απαραίτητοι: «Νικητές» κι αυτοί, σίγουρα.

Εμένα, πάντως, κάτι μου λέει πως νίκησε και η κ. Ολμπράιτ, η οποία, όπως φημιολογείται, ξενύχτησε για να μάθει αν εξελέγη ο Γιωργάκης! Alright! Επίσης νικητές είναι και οι προφήτες της νίκης –όπως τους είδαμε σε διαφημιστικό σποτ– κ. Μπλαιν, Σρέντερ και Ντ' Αλέμα. Όσο πια για τους γείτονες πέραν του Αιγαίου, αυτοί έδειχναν τις εκλογές και τα εναλλασσόμενα επινίκια σαν να ήταν νοτιοαμερικάνικο σήριαλ. (Ή μήπως ήταν;)

Εγώ βέβαια, έχω σοβαρότερα προβλήματα να επιλύσω. Πρώτον: Γιατί έμεινε πέντε λεπτά στο παραβάν ο Αρχιεπίσκοπος; Δεύτερον: Γιατί παντρεύεται ΜΕΤΑ το Debate η κ. Στάη;

Διά να επιστρέψω όμως στους Θριαμβευτές των εκλογών, αναμφιβόλως χαίρονται οι συνεργάτες του κόμματος ΚΟ.ΛΑ.ΣΗ

και τα λοιπά διαπλεκόμενα, οι εφθαρμένοι καθεστωτικοί, οι διεφθαρμένοι αντικαθεστωτικοί –όπως λέμε παλιό και νέο ΠΑΣΟΚ– οι μεγαλοεργολάβοι, οι μεγαλοκαναλάρχες που τους χαρίστηκαν οι «αμαρτίαι», η νομενκλατούρα του κινήματος, ο κ. Ευθυμίου που γίνεται υπουργός, η κ. Μυρσίνη που προβιβάζεται σ' ευρωβουλευτή, ο κ. Μπίστης –ξέρει αυτός–, ο κ. Τούντας –ξέρω εγώ–, ο κ. Μπερνς –όλοι ξέρουμε– τα δικά τους παιδιά, η Ελλάδα του μέλλοντός τους –το παλιό αθάνατο σουξέ– κ.λπ. Κάτι επίσης μου λέει πως πρέπει να χαίρεται ο φιλόσοφος-μελλοντολόγος κ. Φουκουγιάμα, ο πραγματιστής ποιητής κ. Πατρίκιος, οι TV περσόνες, οι οποίες ανά πάσα στιγμή μπορούν ν' ανταλλάξουν τη λάμψη του εκθάν με τον βουλευτικό θώκο, η κ. Ρούλα –γιατί τώρα δικαιώνεται– οι πολιτικοποιημένες μοντέλες, ο κ. Πέτρος, θεωρητικός του κινήματος, η κ. Άντζυ Σαμίου, πρακτικά του κινήματος, τα σκάνδαλα που για μια ακόμη φορά κατεπνίγησαν και οι εμπλεκόμενοι σ' αυτά που πάλι την σκαπούλαραν. Πάμε γι' άλλα!

Νικητές τέλος είναι και οι μικρομέγαλοι των βορείων προαστίων, οι νεόπλουτοι «επενδυτές» κι όλοι όσοι έχουν ξεχάσει πως πολυτέλεια πρωτίστως σημαίνει την περιφρόνηση του πλούτου κι ότι η Αριστερά είναι συνυφασμένη με την αριστοκρατία της πενίας.

Νικητές όθεν είναι οι εστιάτορες, οι μάγειροι –μηδέ των εκλογομαγείρων εξαιρουμένων– κι όλοι όσοι μαγείρεψαν ανάλγητα αυτή των εκλογική σούπα που

δεν τρώγεται με τίποτε! Νικήτρια η Μουφτεία και οι μουφτήδες των χρηματιστηριακών γραφείων αλλά –βεβαίως-βεβαίως– και οι φιλόμουσοι χορηγοί-τραπέζιτες ή επιχειρηματίες μ' ευαισθητική καρδιά και υψηλή αισθητική του Μεγάλου Μουσικής (τους).

Απ' την άλλη, πρέπει να χαίρεται συλλήβδην η ανανεωτική Αριστερά που ανανέωσε με την αιμοδοσία της μιαν ακόμη τετραετία του ΠΑΣΟΚ –να κάπου που φτούρισε η ανανέωση– απαξιώνοντας μεν την επίσημη πολιτική του ΣΥΝ αλλά δικαιώνοντας εν τοις πράγμασιν την σοβούσα αντιπολίτευσή του. Πάντως ξεχάσατε αδέρφια αιμοδότες πως στην Αριστερά έρχεται και νείς για να δώσει, ενώ στην Σοσιαλδεξιά κυριαρχεί η πελατειακή σχέση και η συναλλαγή. Καθήστε και θα δούμε. Ποιος να το 'λεγε πάντως πως ο καταλύτης των τωρινών εκλογών είναι ο αριστεροσημιτισμός –ένα είδος θατσερισμού της Αριστεράς και η αναστημένη αναστενάρισσα Κεντροαριστερά. (Τουτέστιν, τζάμπα η «θυσία σας»). Εμείς πάντως στο Αντί παραμένουμε σταθερά και νηφάλια μια –διόλου θλιβερίπιστεύουμε– μειοψηφία η οποία, έστω και απ' το περιθώριό της, βλέπει τα τεκταινόμενα, ερμηνεύει, κατά το δυνατόν, τα φαινόμενα και αφουγκράζεται –αυτό κυρίως «τον θόρυβον των πλησιαζόντων καιρών» Εμείς, με χαμόγελο ψηλαφούμε το «τέλος εποχής» και περιμένουμε το καινούργι που, αφεύκτως, θα έρθει...

Μάνος Στεφανίδης

Ο ΣΑΣΑΚΗΣ

Από ραδιοσταθμό σε ραδιοσταθμό τριγυρούσε τις τελευταίες ημέρες ο γνωστός Σασάκης και απαιτούσε αλλαγή στην ηγεσία του Συνασπισμού, αφού το κόμμα αυτό –το κόμμα του δηλαδή– δεν ακολούθησε σωστή προεκλογική πολιτική. Γιατί δεν βγήκε ο Ν. Κωνσταντόπουλος να δηλώσει ότι ο δρόμος έχει κεντροαριστερή κατεύθυνση; Και μετά τις 10 Απριλίου, θα συναντούσαμε για ένα καφεδάκι και τους συντρόφους –πάντα– της «Πρωτοβουλίας Πολιτών της Ανανεωτικής και Δημοκρατικής Αριστεράς και της Οικολογίας» και ύστερα όλοι μαζί θα πάμε στην ακροθαλασσιά... Και πιάνουν και οι ζέστες!

Χ.Ν.

Όπως το είχε φροντίσει κι προβλέψει και Ταχυδρόμος το κ. Λαμπράκη στο πρωταπρilliτικό τεύχος του, κέρδισαν όλοι. Κυρίως όμως κέρδισαν όσοι βρίσκονταν πίσω απ' αυτή την μαγική εικόνα κι κινούν νήμα

ΠΩΣ ΣΚΟΤΕΙΝΙΑΣΕ ΕΤΣΙ ΞΑΦΝΙΚΑ;

Κι όμως, να που όσοι αμφισβητούσαν τις ικανότητες του Σημίτη διαψεύστηκαν οικτρά. Ποιος άλλος, κυρίες και κύριοι, θα μπορούσε να εξυπηρετήσει ακόμη περισσότερο τα διαπλεκόμενα και μάλιστα με την εντολή του λαού; Ποιος άλλος θα μπορούσε να σχηματίσει ακόμη πιο εκσυγχρονιστική κυβέρνηση από την προηγούμενη; Τα κατάφερε, φίλες και φίλοι. Όλους τους βόλεψε κι όλα τα μαχαίρωσε. Την ώρα που ο τόπος βουίζει για την άλωση της Παιδείας από τον Λαμπράκη, ο Σημίτης τοποθετεί στο υπουργείο Παιδείας τον Ευθυμίου. Ήταν ο καλύτερος τρόπος για να σταματήσει τους ψίθυρους και τις υποψίες. Επιβεβαίωσε τα πάντα κι επιτέλους ησύχασε. Διατήρησε τον Λαλιώτη στο ΥΠΕΧΩΔΕ διότι ήταν ο μόνος σίγουρος τρόπος για να μπορέσει να υποσχεθεί και στην επόμενη προεκλογική εκστρατεία την Εγνατία Οδό και τα άλλα μεγάλα έργα στον κόσμο, και να τα διαπραγματευτεί επί τέσσερα χρόνια με τους εργολάβους. Έστειλε την Παπαζώη στο Εξωτερικών, μετά την μεγάλη της επιτυχία στο Πολιτισμού, για να διαπραγματευθεί μετά τα Ελγίνεια, την Ρόδο, την Λήμνο και την Σα-

μοθράκη, ελπίζοντας προφανώς πως θα καταφέρει να γίνει και φίλη της Ολμπράιτ. Άλλωστε, αυτός δεν είναι ο κύριος στόχος της εξωτερικής μας πολιτικής; Τοποθέτησε τον Πάγκαλο στο Πολιτισμού διότι, επιτέλους, και οι πολεμικές τέχνες πρέπει να κερδίσουν την θέση τους στο πάνθεον του ελληνικού πολιτισμού. Και δεν νομίζω πως σας χαλάει η ιδέα να πραγματοποιηθεί στην Επιδάυρο το επόμενο παγκόσμιο πρωτάθλημα τάε-κβοντό. Δεν θα είναι tres chic το θέαμα να χτυπάει χαμογελώντας παλαμάκια η κυρία Δάφνη στην τελετή λήξης, λίγο πριν δώσει τα κύπελα στους νικητές; Γενικώς κανείς δεν μπορεί να πει «μια από τα ίδια». Σίγουρα είναι χειρότερα. Τέσσερα χρόνια είναι, θα περάσουν – αλλά από πάνω μας. Κι αν μείνει κάποιος όρθιος, θα είναι ο Σημίτης. Όπως και την προηγούμενη φορά που κατάφερε να πείσει ότι το μέλλον θα είναι λαμπρό. Τελικά εκείνα τα άλογα στα σποτάκια του ΠΑΣΟΚ έτρεχαν για να γλιτώσουν. Το ένστικτο του ζώου, βλέπετε. Πολύτιμο, αλλά απολεσθέν σε εξελεγμένες μορφές ζωής.

Βασίλης Μαρουλάς

Ο ΚΟΚΚΑΛΗΣ ΠΑΕΙ ΠΑΝΤΟΥ

Η έναρξη του 2000 βρήκε τον Ναυτικό Ομίλο Νέου Φαλήρου-Πειραιά κυριολεκτικά... στο δρόμο, αφού ο δεύτερος αρχαιότερος κωπηλατικός σύλλογος της χώρας (που ιδρύθηκε το 1905 από τον Ναύαρχο Παύλο Κουντουριώτη) εκδιώχθηκε από τις εγκαταστάσεις που χρησιμοποιούσε εδώ και είκοσι χρόνια μετά από απόφαση του τέως υπουργού Αθλητισμού κ. Φούρα.

Σκοπός του κ. Φούρα ήταν να εξευρεθεί ο κατάλληλος χώρος για να στεγαστούν κάποιες από τις δραστηριότητες του ερασιτεχνικού τμήματος του Ολυμπιακού... Ο Ν.Ο.Ν.Φ. στεγαζόταν ως τον Οκτώβριο του 1999 σε κτίριο της Πλατείας Αλεξάνδρας, το οποίο είχε παραχωρήσει η Γ.Γ.Α. σε αντικατάσταση ενός παλιού κτιρίου μετά την πρώτη εκδίωξή του, το 1978. Όμως αυτόν το σύλλογο με τις μεγάλες βαλκανικές και πανελλήνιες διακρίσεις, φαίνεται ότι δεν τον σεβάστηκε ο κ. Φούρας θέλοντας να ικανοποιήσει τις επιθυμίες του κ. Κόκκαλη. Έτσι λοιπόν, αφού πρωτοδίκως και μετά το δευτεροβάθμιο δικαστήριο έχασε τελεσίδικα τα δικαιώματά –που ψευδώς επικαλέστηκε ο Ολυμπιακός ότι έχει στο κτίριο των εγκαταστάσεων του Ν.Ο.Ν.Φ. (αποφ. αρ. 290/98) Ειρηνοδικείου Πειραιά και 4109/30/6/99 Πολυμελούς Πρωτοδικείου Πειραιά), ο κ. Φούρας έδωσε εντολή (εγγρ. 17792/19/7/99) στην Κτηματική Υπηρεσία Πειραιά να πετάξει έξω τον Ν.Ο.Ν.Φ. -Πειραιά απ' τις εγκαταστάσεις του. Η συνέχεια ήταν η αναμενόμενη: Στις 4.10.99 αιφνιδιαστικά και χωρίς να είναι παρόντες οι διοικούντες του Ομίλου άνθρωποι του Ολυμπιακού με τη συνοδεία «φουσκωτών» κατέλαβαν

το χώρο, γκρέμισαν τα αποδυτήρια και τα γραφεία, στρίμωξαν την περιουσία του συλλόγου σε κάποια γωνιά για να μην τους «ενοχλούν».

Κατόπιν, άφησαν πίσω τους «μπράβους» για να εμποδίσουν τους αθλητές να προπονηθούν, αφού πρώτα είχαν αλλάξει τις κλειδαριές, και τα κλειδιά πήρε παράνομα ο ταμίας του Ολυμπιακού Χάρης Μαντούβαλος. Πολλά από τα αντικείμενα του συλλόγου έχουν μεταφερθεί παράνομα σε αποθήκες στη Μαγούλα χωρίς φυσικά να γνωρίζουν για την τύχη τους οι διοικούντες του Ν.Ο.Ν.Φ.-Πειραιά. Η άμεση αντίδρασή τους ήταν να προσφύγουν στη Δικαιοσύνη με την κατ'αρχήν αίτηση στο Ειρηνοδικείο για την αλλαγή μεσεγγυητή στο κτίριο της Πλατείας Αλεξάνδρας, ενώ ταυτόχρονα κατέθεσε αίτηση ασφαλιστικών μέτρων μετά το πρωτόκολλο αποβολής (2.2.2000). Έως σήμερα που γράφονται αυτές οι γραμμές δεν έχει εκδοθεί κάποια απόφαση...

Έπειτα από καταγγελία που έγινε στην Πολεοδομία Πειραιά εκδόθηκε διαταγή για διακοπή εργασιών, αλλά οι άνθρωποι του Κόκκαλη συνεχίζουν απερίσπαστοι το έργο τους... Το διοικητικό συμβούλιο του ομίλου κάνει λόγο για «αθλητική γενοκτονία» και ζητεί από τον κ. Φούρα, ή από οποιονδήποτε μπορεί να επέμβει, να επιτραπεί η επιστροφή των αθλητών στον φυσικό τους χώρο, έως ότου εκδοθεί τελεσίδικη δικαστική απόφαση. Θα υπάρξουν κάποιοι που θα ευαισθητοποιηθούν απ' τις εκκλήσεις των ανθρώπων του Ν.Ο.Ν.Φ. -Πειραιά ή για άλλη μια φορά θα γίνει πραξικοπηματικά το χατίρι του κ. Κόκκαλη;

Σ. Λέτσιος

ΕΙΝΑΙ ΑΛΗΘΕΙΑ ΟΤΙ...

- στο προαναφερθέν πάρτι κεντρικό θέμα συζήτησης που έριξε το κέφι ήταν η επιστροφή της κ. Ανουσάκη στο θέατρο;

- τελευταία στιγμή μέλη του State Department απέτρεψαν την κυρία Ολμπράιτ να μεταφέρει τα εκλογικά της δικαιώματα στην Αθήνα ώστε να μπορέσει να ψηφίσει τον Γιώργο Παπανδρέου;

- υπάλληλος του τουρκικού υπουργείου Εξωτερικών ορκίζεται πως είδε γύρω στις 12.30 το βράδυ της Κυριακής τον Κεμάλ σε όλες τις φωτογραφίες του υπουργείου να χαμογελά και να χορεύει;

- το παρατσούκλι του Άρη Σπηλιωτόπουλου είναι «ο μικρός Νέρων»;

- η κόρη του κυρίου Σημίτη είναι μέλος του ΚΚΕ (μ-λ), γι' αυτό και εμφανίστηκε με την ιδεολογική της στολή στη συνέντευξη στο Ζάππειο;

- ο Παύλος Τσίμας δάνεισε το μουστάκι του στον Αλέξη Παπαχελά, που έκανε μεταμφιεσμένος ρεπορτάζ στη Ρηγίλλης τη νύχτα των εκλογών;

- ο Θέμος Αναστασιάδης θα αναλάβει στη νέα κυβέρνηση το υπουργείο Προπαγάνδας;

- ο Σταμάτης Σπανουδάκης, εκτός από το να χτυπάει παλαμάκια, ξέρει να παίζει και πιάνο;

- μέχρι αργά το βράδυ της Δευτέρας στη Χαριλάου Τρικούπη αναζητούσαν λύση, ώστε ο Στέφανος Μάνος να είναι ο πρώτος βουλευτής της Νέας Δημοκρατίας, αρχηγός κόμματος και υπουργός του ΠΑΣΟΚ;

B.M.

«ΑΝΤΕΘΝΙΚΕΣ» ΜΕΙΟΝΟΤΗΤΕΣ

Στην ελληνική πραγματικότητα το σύνδρομο της ξеноφοβίας η Ν.Δ. το ενέταξε μέσα στα βασικά προεκλογικά όπλα της. Οι προσκείμενες στη Ν.Δ. εφημερίδες... ανακάλυψαν λίγα εικοσιτετράωρα μετά τις εκλογές ότι διεπράχθησαν παράνομες ελληνοποιήσεις χιλιάδων Ρώσων και Γεωργιανών και, υπερθεματίζοντας προς την κατεύθυνση της «φυλετικής καθαρότητας», έκρουσαν τον κώδωνα του κινδύνου για το γεγονός ότι οι μουσουλμάνοι της Δυτικής Θράκης ψήφισαν το ΠΑΣΟΚ. Αφορμή στάθηκαν τα δημοσιεύματα του τουρκικού Τύπου που υπογράμιζαν με έμφαση: «Οι 45 από τις 70 χιλιάδες ψήφους που έδωσαν στον Σημίτη την αυτοδυναμία ήρθαν από τους Τούρκους της Δυτικής Θράκης». Για πολλές δεκαετίες αντικείμενο αντιπαράθεσης υπήρξε η πολιτική που έπρεπε να εφαρμοσθεί απέναντι στην μουσουλμανική μειονότητα. Και ήταν φανερό ότι ιδεολογικοπολιτικές αγκυλώσεις δεν επέτρεπαν στο ελληνικό κράτος να αποσαφηνίσει τη στάση που θα έπρεπε να τηρήσει, έτσι ώστε να μειωθούν οι πιθανότητες για «παράδοση» της μειονότητας στην αγκαλιά της Τουρκίας.

Παρόμοιες αντιστοιχίες περιέχει και η

περίπτωση των προερχόμενων απ' τις πρώην δημοκρατίες της Σοβ. Ένωσης. Για χρόνια ολόκληρα ο ελληνικός Τύπος αποκαλούσε τους ελληνοπόντιους «ρωσοπόντιους», παρά τις προσπάθειες των ίδιων να εκλείψει αυτός ο άδικος χαρακτηρισμός. Τώρα οι Έλληνες της Γεωργίας γίνονται αντικείμενο κοινωνικού απομονωτισμού και θεσπίζονται ως τα εξιλαστήρια θύματα για την εκλογική αποτυχία ενός κόμματος. Σε μια εποχή που το εθνικό κράτος υποχωρεί και η ιδέα της ανοιχτής κοινωνίας βρίσκει πολλούς υποστηρικτές, μια προοδευτική κοινωνία οφείλει να βρίσκει τρόπους για την κοινωνική και πολιτισμική τους αφομοίωση. Το σύγχρονο ελληνικό κράτος μπορεί να ωφεληθεί απ' την συνειδητοποίηση ενός Αλβανού ως δημιουργικού και αξιοσέβαστου μέλους αυτής της κοινωνίας. Πώς; Με γενναία προγράμματα κοινωνικής πολιτικής· όχι με ευτελή δωράκια στην διάρκεια της προεκλογικής περιόδου, που μετατρέπουν όλους τους πολίτες αυτής της χώρας σε αντικείμενα ευκαιρικής «γενναιοδωρίας»...

Σωτήρης Λέτσιος

ΤΟ –ΚΑΘΕΣΤΩΤΙΚΟ– ΑΝΤΙ ΔΙΚΑΙΩΝΕΤΑΙ!

Μπορεί ο ανασχηματισμός της Μιλένας και του Ευθυμίουπουλου να πάγωσε όλους όσοι εκόντες-άκοντες ψήφισαν Σημίτη για ανανέωση και εκσυγχρονισμό, εμάς όμως στο Αντί μας χαροποίησε και μας συγκίνησε.

Δεν είναι λίγο στην πρώτη κυβέρνηση του 2000, στην *crème de la crème* του εκσυγχρονισμού και της κεντροαριστερίζουσας σοσιαλδεξιάς να έχεις τρεις πρωτοκλασάτους υπουργούς (Πάγκαλο, Χριστοδουλάκη, Ευθυμίου) παλαιά μέλη των συντακτικών επιτροπών του περιοδικού και μισή ντουζίνα πρώην συνεργάτες. Η υπερηφάνειά μας είναι τόση ώστε αισθανόμαστε σχεδόν καθεστωτικοί. Και οπωσδήποτε απαράβιαστοι.

Γιατί να το κρύψουμε άλλωστε; Ο Δημοσιογραφικός Οργανισμός του Αντί νίκησε τον ΔΟΛ 3-1. Προσέξτε μάθημα για τους νεότερους δημοσιογράφους. Θητεύοντας στο Αντί εξασφαλίζετε μια θέση στην Ιστορία και οπωσδήποτε συμμετοχή σε μελλοντικό κυβερνητικό σχήμα. Κύριε Σημίτη, κάνετε το προς εμάς καθήκον σας στο ακέραιο.

Μ.Σ.

Ημερολόγιο: Καραγκιόζ-μπερντέ..!

Εκλογές 2000
Παλινωδία...
Παλινოდύνη...

- Ένας λαός που 'χει χάσει την αξιοπρέπεια...

αυτοί που τον έκαναν να τη χάσει την έχουσε χάσει οι ίδιοι προ πολλού...

- Τους μισούς τους υπόσχονται... οι Πασόχοι...

τους άλλους μισούς οι νεοδημοκράτες...

- «Τα παιδιά μας...», «για τα παιδιά μας...», «για το παιδί μου τό 'κανα...»

απολογούνται οι ψηφοφόροι τους σαν σκιές...

- Στο καφενείο του χωριού, ένας μου λέει: «Να δούμε ποιος θα βγει να πανηγυρίσει με την αγγελία των αποτελεσμάτων».

των. Οι περισσότεροι δεν λένε τι θα ψηφίσουνε, γιατί δεν ξέρουνε ποιος θα βγει... θέλουν νά 'ναι μ' αυτόν που θα βγει...». Μου θυμίζουν τους κακόμοιρους χωριάτες των «Εφτά σαμουράι» του Κουροσάβα... όλο γκρινιάζουν για την φτώχεια τους, αλλά το φάντασμα... αρνούνται να το κοιτάξουν στα μάτια και να το αντιπαλέψουν...

- Οι πάτρωνες ως πότε θά 'ναι αναγκαίοι...

- Πότε θα αποφασίσουμε να μεγαλώσουμε, σαν λαός, σαν ευαισθησία, σαν...

- «Η αξιοπρέπεια, η πουτάνια...» μου λέει ένας άλλος γέρος «μια φορά, έρχεται να σε συναντήσει, κι αν δεν είσαι εκεί, την ώρα που πρέπει, δεν ξανάρχεται... Ποιος είναι ο εαυτός του σήμερα...».

- ... Και μετά... οι Σπηλιωτόπουλοι... παιδιά της εξουσίας, όψιμα... στα όρια

της υστερίας μετά την αποτυχία, μ' ένα δέρμα τσιτωμένο και μαυρισμένο από την αγωνία. Τι είδους άραγε; γιατί, ποτέ το μέταλλό τους δεν ψήθηκε εις αγέραν κόσμου, αλλά σε γραφεία, ανάμεσα σε γραμματείς και φαρισαίους.

- Κεφάλια μέσα... Οι βάρβαροι δεν ήρθαν... Κι ίσως νά 'ταν κάποια λύση... μάθαμε ποια το «σύστημα-ίματζ». Κάθε εκλογές βγάζουν κάποιον Λαλιώτη να μας δείχνει τον μπαμπούλα της δεξιάς, να τραβιέται η προσοχή μας σ' αυτούς και να μας καβαλάνε οι... συντρόφοι με την ησυχία τους...

- Τι μένει...; Η πραγματική αριστερά να πάψει νά 'ναι τόσο γενιζόλογη και να γίνει αναλυτική και πάντα επί του συγκεκριμένου. Δουλειά και χαρακτήρα...

- Τα μόνα μετερίζια που μας έμειναν... Απρίλης-Κομοτηνή-Περιμένοντας να φουντώσει η άνοιξη... Σ. Βουλτσίδης

ΦΡΙΚΤΟ ΛΑΘΟΣ

Με παρεξηγήσατε, νομίζω. Είπα μεν ότι ψηφίζω Σημίτη, αλλά το πήρατε τοις μετρητοίς. Εγώ απλώς έκανα χιούμορ. Έχω φρικτές τύψεις. Ο μισός Συνασπισμός ψήφισε ΠΑΣΟΚ και αν δεν ήταν ο Μπανιάς πάλι έξω θα έμενε. Αυτά παθαίνετε όταν δεν έχετε αίσθηση του χιούμορ.

ΗΣ ΣΥΜΦΟΡΑΣ

Βεβαίως δικαιολογούνται και οι ψηφοφόροι εν μέρει. Τι να κάνουν κι αυτοί, όταν μερικές μέρες προ των εκλογών η κ. Διαμανάκη δηλώνει πόσο θα στενοχωρηθεί αν χάσει το ΠΑΣΟΚ. Μάλιστα τη Δευτέρα έλεγε αυστηρά στον Λοβέρδο του ΠΑΣΟΚ πως η κυβέρνηση πλήρωσε για τα λάθη της. Οι άνθρωποι είναι εντελώς αλλού δηλαδή. Πριν από λίγες ώρες το ΠΑΣΟΚ είχε πετύχει ένα τεράστιο ποσοστό, είχε κερδίσει τις εκλογές και η κ. Διαμανάκη έκανε κριτική στον Λοβέρδο, λες και ήταν η νικήτρια των εκλογών. Απίστευτα πράγματα.

ΠΑΣΟΚ ΓΙΑ ΠΑΝΤΑ

Λοιπόν. Το συμπέρασμα είναι ένα και μοναδικό. Το ΠΑΣΟΚ και ο κ. Σημίτης θριάμβευσαν. Ο κ. Καραμανλής έκανε καλή δουλειά, αλλά έχασε. Είναι πρωτοφανές και πέρα από κάθε πρόβλεψη, ένα κόμμα που έχει διανύσει μια κυβερνητική θητεία επτά ετών, αντί να έχει έστω και μικρή -αναμενόμενη εξάλλου- φθορά, να ανεβάζει το ποσοστό του κατά 3 μονάδες. Αυτό δεν έχει ματαγίνει -απ' όσο θυμάμαι τουλάχιστον- στην μεταπολεμική Ελλάδα. Νομίζω δεν έχει γίνει ούτε πριν.

ΚΕΝΟ

Εξ αυτού του λόγου έπεσα έξω και στις προβλέψεις μου. Είχα υπολογίσει περίπου το ποσοστό της Ν.Δ. και με βάση αυτό κατέληξα στην πιθανότητα της νίκης της. Αμ δε.

ΠΕΡΑΣΤΕ ΚΟΣΜΕ

Τα μηνύματα βεβαίως τα πήρα το Σάββατο το βράδυ στα χωριά του Πηλίου και το Βόλο. Όλοι οι Πασόκοι έλεγαν μετά βεβαιότητας πως το ΔΗΚΚΙ μένει εκτός Βουλής και ο Συνασπισμός πιθανόν. Και πως θα πάρουν τις εκλογές. Δεν το πίστευα, αλλά πλέον το πιθανολόγησα σφοδρώς.

ΜΥΣΤΙΚΑ ΣΤΟΥΣ ΒΑΛΤΟΥΣ

Στο ηρωικό και ιστορικό Λέχοβο Φλωρίνης βρέθηκα την Κυριακή το βράδυ. Ορεινό χωριό που έδωσε πολύ αίμα στους μακεδονικούς αγώνες και στην Εθνική Αντίσταση. Τα καφενεία γεμάτα σκυθρωπούς και αμήλητους άντρες. Κρύα. Η ώρα φτάνει επτά. Στην τηλεόραση οι νεοδημοκράτες πανηγυρίζουν. Ένας μεθυσμένος έρχεται στο τραπέζι μου. Σκύβει και προσπαθώ να καταλάβω τι μου λέει: «Ποιος κερδίζει; Η Νέα Δημοκρατία; Κάτσε και θα δεις φίλε, το ΠΑΣΟΚ θα βγει».

Πάγωσε το αίμα μου, διότι διαπιστώθηκε το δίκιο του. Παραγγείλαμε κρασί. Ο μεθυσμένος συνέχισε: «Το χωριό μας βγάζει πάντα ΠΑΣΟΚ. Τώρα θα βγάλει Νέα Δημοκρατία. Και θα κερδίσει το ΠΑΣΟΚ». Κανείς δεν κοίταζε την οθόνη. Έπαιζαν

πρέφα και μιλούσαν λίγο. Σαν να μη γινόταν τίποτε.

Βράδυ παγωμένο. Σκέφτομαι πως ο κόσμος ταλαιπωρήθηκε, διώχτηκε από τις εστίες του, κουράστηκε. Και δεν περιμένει τίποτα πια. Μετά πήγα στη Φλώρινα και άκουγα αργά τη νύχτα μερικά ξεψυχισμένα κλάξον των νικητών. Και μετά ησυχία πάλι. Η Ελλάδα και οι Έλληνες βαδίζουν αμήχανα προς το μέλλον, χωρίς να πιστεύουν στον εαυτό τους, στην ιστορία τους, στο δίκιο τους. Αυτό μου φαίνεται σαν συμπέρασμα των εκλογών. Και θυμήθηκα πάλι την αδυσώπητη φράση του Κονδύλη: «Φαίνεται να βρισκόμαστε σε συλλογική αναζήτηση της ιστορικής ευθανασίας».

Να δώσει ο Θεός να τα λέμε λάθος και να ξανακερδίσει το παρελθόν μας.

Το τι έκαναν δεν περιγράφεται. Έφερναν κόσμο δωρεάν από όλο τον πλανήτη. Μοίραζαν δάνεια τραπεζικά μέχρι την Παρασκευή το μεσημέρι. Διόριζαν μέχρι την τελευταία ώρα. Κάποτε εκβίαζαν. Άλλοτε εξαγόραζαν τοις μετρητοίς. Έδιναν βιβλιάρια σε άλλους, όταν υπήρχε πρόβλημα μετακίνησης. Και γενικώς μετήλθαν κάθε μέσο προκειμένου να κερδίσουν. Και κέρδισαν.

ΤΕΡΜΑ ΤΑ ΟΡΙΑ

Το μέλλον σταμάτησε. Υπουργός Ασφαλίσεων έγινε ο κ. Γιαννίτσης, ο σύμβουλος του κ. Σημίτη. Προβλέπω ομαδικές αυτοκτονίες συνταξιούχων.

EXIT POLL

Πάει και ο Βενιζέλος. Νόμιζε, αφελής κι αυτός, πως το ΠΑΣΟΚ χάνει και άρχισε τις σπόντες εναντίον του Σημίτη. Λάθος η μεγάλη προεκλογική περίοδος, είπε. Θύμωσε ο Άναξ και τον καθάρισε.

ΠΑΙΔΙΚΗ ΧΑΡΑ;

Ωραίο υπουργικό συμβούλιο. Τέλος το ΠΑΣΟΚ. Σύμβουλοι, οικοδόμοι και άλλοι φερέλπιδες νέοι αναλαμβάνουν τώρα το μέλλον μας. Λείπει βεβαίως ο κ. Βούγιας. Φαίνεται πως θα πρέπει να πετάξει πολλά λουλούδια ακόμη για να τον προσέξουν. Συνιστώ υπομονή.

ΠΑΣΟΚ-ΡΚΚ

Δικαιώθηκε και ο Οτσαλάν. Οι υπουργοί του αίσχους επανήλθαν. Αλλά θα μου πείτε εδώ επανήλθε ο πρωθυπουργός, οι υπουργοί σε τάραξαν;

Οι ηττημένοι «νικητές»

της Αννέτας Καβαδία

Οι εκλογές τελείωσαν. Και είναι τόσα πολλά τα συμπεράσματα και τα μηνύματα που έστειλε αυτή τη φορά η κάλπη, ώστε ακόμα και η απλή –χωρίς εμβάθυνση– καταγραφή και απαρίθμηση τους θα απαιτούσε πολλές σελίδες. Ορισμένα από αυτά είναι αυταπόδεικτα, οφθαλμοφανή και επισημαινόμενα από τους πάντες. Άλλα, όμως, για να αναδειχθούν απαιτείται μια πιο προσεκτική διερεύνηση της λαϊκής ετυμολογίας.

Αν κάτι εντυπωσιάζει στις εκλογές της 9ης Απριλίου, πέραν του πανθομολογουμένου «θριάμβου» του δικομματισμού, είναι και ο αντίστοιχος θρίαμβος δύο ηγετών, του νικητή και του «ηττημένου νικητή». Ειδικά, όσον αφορά στον Κώστα Καραμανλή, η επιλογή αυτού του αντιφατικού χαρακτηρισμού δεν οφείλεται μόνο στο συνδυασμό της επίτευξης μιας εκπληκτικής ανόδου του εκλογικού ποσοστού του κόμματος της αξιωματικής αντιπολίτευσης –χωρίς, ωστόσο, την απόκτηση της πλειοψηφίας– αλλά και στο γεγονός πως τόσο η επιτυχία όσο και η αποτυχία οφείλονται, σε πολύ μεγάλο βαθμό, στον ίδιο.

Τον τελευταίο καιρό είχε μία επιτυχή δημόσια παρουσία, σωστός ως άριστες τακτικές και στρατηγικές επιλογές, χαρισματική επικοινωνία με τα ακροατήριά του και γενικότερα πολύ καλή «χημεία» σχεδόν με κάθε Έλληνα. Ταυτόχρονα, όμως, ήταν ο ίδιος που δεν κατάφερε να κάνει πραγματικότητα την προσέλκυση νέων, άφθαρτων, ποιοτικά διακρινόμενων στελεχών, ήταν αυτός που επέδειξε μια απίστευτη και ασυγχώρητη ατολμία να απαλλάξει την παράταξή του –η οποία δεν υφίστατο, εντούτοις, καμία σοβαρή απειλή από τα δεξιά της– από τις ακραία αποθητικές και «ψηφοδιωκτικές» φρεσιγονιμίες που συνωστίζονταν, ειδικά, στο ψηφοδέλτιο της Β' Αθήνας. Κι αυτό, τη στιγμή που ο Κώστας Καραμανλής είχε εδώ και αρκετούς μήνες στα χέρια του εισηγήσεις συμβούλων, όπως ο Γιάννης Λούλης, που τον προέτρεπαν να κά-

νει ανοίγματα στον μεσαίο χώρο, να εγκαταλείψει την τακτική των ισορροπιών με τους ακροδεξιούς-φιλοβασιλικούς και να δώσει την εικόνα ενός κόμματος που έχει ως βάση τον μεσαίο-κντρώο χώρο και φθάνει ως τη Δεξιά.

Φοβούμενος, όμως, ότι κάτι τέτοιο θα προκαλούσε τις αντιδράσεις των ακροδεξιών, οι οποίοι εκφράζουν ένα σεβαστό ποσοστός στους κόλπους της Ν.Δ. –είναι χαρακτηριστικό πως και τα δεκαεξιά κόμματα δεν συγκέντρωσαν την Κυριακή, αθροιστικά, περισσότερες από 25.000 ψήφους–, ο κ. Καραμανλής δεν προχώρησε στο «ξεκαθάρισμα» αυτό. Προτίμησε να μη φερωθεί αυστηρά σε αυτούς ακόμη και όταν προκαλούσαν ανοιχτά. Έτσι, απευθύνθηκε στον περίφημο μεσαίο χώρο μόλις τους τελευταίους μήνες, ιδιαιτέρως, τις εβδομάδες που ακολούθησαν την εξαγγελία των εκλογών. Ήταν, όμως, αργά, αφού ο χρόνος δεν επαρκούσε για τις προθέσεις του. Το εκμυστηρεύθηκε, άλλωστε, και ο ίδιος μιλώντας σε στενούς του συνεργάτες, λέγοντας πως «τελικά, μίεκαν περισσότερο κακό απ' ό,τι υπολόγιζα».

Ουδείς, βεβαίως, μπορεί να παραγνωρίσει το ότι ο κ. Καραμανλής είναι αυτή τη στιγμή ο κυρίαρχος του εσωκομματικού τοπίου. Είναι ο πρώτος αρχηγός της Ν.Δ. που χάνει τις εκλογές και όμως ο νομικός δεν παραιτείται, αλλά δεν ακούγεται ούτε ένα επικριτικό σχόλιο εναντίον του. «Άρα, δεν έχει κανένα πρόβλημα», θα μπορούσε να ισχυριστεί κανείς. Η αλήθεια, όμως, είναι, εν μέρει, διαφ-

επιζή. Το πρώτο και βασικότερο πρόβλημά του αφορά στον τρόπο με τον οποίο θα καταφέρει να διατηρήσει σε υψηλό επίπεδο το ρόνημα των ψηφοφόρων της παράταξης. Ειδικότερα, το στοίχημα που καλείται να κερδίσει ο Κώστας Καραμανλής είναι η διατήρηση του ποσοστού των 4,5 ποσοστιαίων μονάδων που προέρχεται από πολίτες οι οποίοι για μία ή περισσότερες φορές έχουν ψηφίσει το ΠΑΣΟΚ και τώρα θέλησαν είτε να τιμωρήσουν το κυβερνών κόμμα είτε να εκφράσουν τη διαμαρτυρία τους.

Τα συνθήματα του κεντρικού χώρου και οι κατηγορίες περί «καρσιώτωσης» και παραμέλησης του κοινωνικού κράτους, που όντως ειπύρησαν στο εκλογικό σύστημα, δεν είναι σίγουρο πως από μόνα τους αρκούν για τη χάραξη της αντιπολιτευτικής στρατηγικής. Οι απλές διαπιστώσεις δεν φθάνουν, και θα πρέπει να αναζητηθεί εξειδικευμένες προτάσεις για να πείσει ότι μπορεί, και πρέπει, να του ανατεθεί η διακυβέρνηση της χώρας. Κι αυτό σε συνδυασμό με την ανάληψη πρωτοβουλιών που θα κρατήσουν τον λόγο και το κόμμα του στο κέντρο των εξελίξεων.

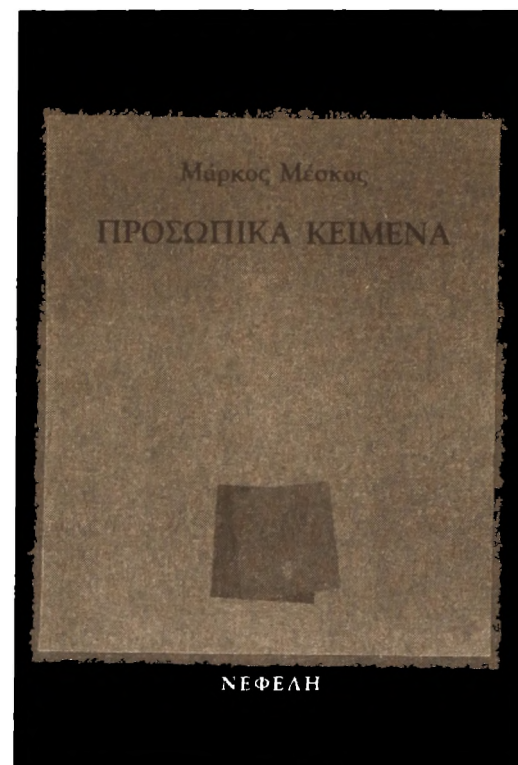
Ήδη, στους διαδρόμους της Ρηγίλλης ακούγονται έντονα τα σε-ήρια για τη διεξαγωγή ενός συνεδρίου επανίδρυσης, το οποίο χρονικά τοποθετείται στις αρχές ή το τέλος του καλοκαιριού. Το συνέδριο αυτό θα έχει στόχο την ανασυγκρότηση του κόμματος και θα συνοδεύεται από προσπάθειες ανανέωσης που θα έχουν ριζικό χαρακτήρα. Στις εισηγήσεις που φθάνουν στ' αυτιά του Κώστα Καραμανλή γίνεται επίσης λόγος και για την ανάγκη, εκ βάθρων, αναδιοργάνωσης της κοιμματικής πυραμίδας, ανάδειξης στελεχών νέας ηγετικής ομάδας αλλά και ενσωμάτωσης της Ντόρας Μπακογιάννη στην κοιμματική ιεραρχία ώστε να αξιοποιηθούν οι ικανότητές της.

Πάντως, ανεξαρτήτως των τελικών κινήσεων στις οποίες θα προωθήσει ο πρόεδρος της Ν.Δ., θεωρείται βέβαιο πως θα έχει την υποστήριξη της συντριπτικής πλειοψηφίας της νέας κοινοβουλευτικής ομάδας. Σχεδόν όλοι οι νεοεισελθόντες βουλευτές αποτελούν προσωπικές επιλογές του ίδιου. Και είναι χαρακτηριστικό πως η ανανέωση στους κόλπους της κοινοβουλευτικής ομάδας του κόμματος αγγίζει, περίπου, το 35%. Αν ληφθεί ως δεδομένο πως και στην προηγούμενη, ο κ. Καραμανλής είχε ισχυρότατη επιρροή, κατανοεί κανείς πως οποιαδήποτε κίνησή του –όσο ανατρεπτικό χαρακτήρα κι αν έχει– θα τύχει της υποστήριξης της πλειοψηφίας των βουλευτών του.

Για καλό και για κακό, πάντως, και για να μη βρεθεί προ... εκλήξεων, ο πρόεδρος της Ν.Δ. καλείται, ήδη, από κορυφαία στελέχη της Ρηγίλλης να βρει –προφανώς μαζί τους– την απαραίτητη «δοσολογία» με βάση την οποία θα χαράξει την αντιπολιτευτική επιζή, την οποία μάλιστα δεν θα χρειαστεί να αλλάξει εκ βάθρων, αλλά να την προσαρμόζει κατά περίπτωση και συγκυρία.

Όπως και να 'χει, από το βράδυ της προηγούμενης Κυριακής ο Κώστας Καραμανλής ξεκίνησε μία νέα προσπάθεια. Πρέπει να χειρισθεί την οριακή του ήττα με τον καλύτερο δυνατό τρόπο και αυτό δεν είναι εύκολη υπόθεση. Μια λαθεμένη κίνηση είναι ρεζιτή για να ανοίξει τους ασκούς της πολύχρονης πίκρας των παιδιών, που βλέπουν το κόμμα τους να κλείνει (με μια μικρή παύση) την τριετία '90-'93) σχεδόν ένα τέταρτο του αιώνα μακριά από την εξουσία. Τώρα είναι η στιγμή –λένε οι φίλοι του– να εδραιώσει το ρόλο του αδιαφιλονίκητου ηγέτη της παράταξης. Το αν θα το καταφέρει είναι θέμα χρόνου να το αποδείξει ή όχι. Όσο για τη διακαή του επιθυμία να εδραιωθεί στο χώρο του κέντρου και τι μπορεί αυτό να σημαίνει για τον τόπο; «Αρχή άνησαν δείξαι»...

Μάρκος Μέσκος ΠΡΟΣΩΠΙΚΑ ΚΕΙΜΕΝΑ

Στο βιβλίο αυτό συγκεντρώνονται κείμενα-εξομολογήσεις του Μ.Μ. για πρόσωπα της τέχνης, της λογοτεχνίας κυρίως, που «μίλησαν» στον συγγραφέα με το έργο τους και τη ζωή τους. Αναλύσεις έργων, μνήμες, συγκινήσεις δοσμένες σε μια ποιητική γλώσσα όπου «ο προφορικός και γραπτός λόγος, οικεία και με όλα τα δικαιώματα συμπαράτάσσεται». Κείμενα «που κατάφεραν να ξεφύγουν από την τροχιά των στίχων μα που μιλούν πάλι εν ονόματί τους» και τους συμπληρώνουν.

ΕΠΙΣΗΣ ΚΥΚΛΟΦΟΡΟΥΝ

- ΚΟΜΜΕΝΗ ΓΛΩΣΣΑ (Νουβέλα)
- ΠΑΙΧΝΙΔΙΑ ΣΤΟΝ ΠΑΡΑΔΕΙΣΟ (Πεζά Κείμενα)
 - ΜΟΥΧΑΡΕΜ (Διηγήματα)
 - ΦΑΝΤΑΣΜΑΤΑ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑΣ (Ποίηση)
- ΑΝΘΗ ΣΤΟ ΚΑΤΑΡΑΜΕΝΟ ΦΙΔΙ (Ποίηση)
 - ΜΑΥΡΟ ΔΑΣΟΣ (Νουβέλα)
 - ΣΤΟΝ ΙΣΚΙΟ ΤΗΣ ΓΗΣ (Ποίηση)
 - ΧΑΙΡΕΤΙΣΜΟΙ (Ποίηση)

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΝΕΦΕΛΗ

ΑΣΚΛΗΠΙΟΥ 6 • ΑΘΗΝΑ 10680

ΤΗΛ. 3607.744 • FAX 3623.093 • E-mail: nefeli-p@otenet.gr

Προβολές στο μέλλον

του Τάσου Παππά

Τελικώς ο πρωθυπουργός Κώστας Σημίτης είχε δίκιο όταν έλεγε 15 μέρες πριν από την κάλη ότι το ΠΑΣΟΚ έχει καλό φίνις. Σύμφωνα με όλες τις ενδείξεις, το αποτέλεσμα κριθike κυριολεκτικά την τελευταία στιγμή. Και για να ακριβολογούμε τις τελευταίες τρεις μέρες. Η μεγάλη συγγέντρωση της Αθήνας (η οργάνωση του κόμματος εξάντλησε τις δυνατότητές της), ο έντονα προσωπικός τόνος στην ομιλία του Κ. Σημίτη στο Πεδίον του Άρεως καθώς και η θηριώδης κινητοποίηση των ετεροδημοτών (το ΠΑΣΟΚ έσπασε όλα τα ρεκόρ) άλλαξαν το κλίμα και έδωσαν τη νίκη.

Παραλλήλως είχε αρχίσει να ενεργοποιείται το φοβικό σύνδρομο των αντιδεξιών ψηφοφόρων, λόγω της αστόχαστης προκαταβολικής ευφορίας που επιδείκνυαν ορισμένοι υπερφίαλοι πολιτευτές της Ν.Δ. «Ερχόμαστε» φώναζαν μ' ένα στόμα οι γνωστοί αστέρες της ακροδεξιάς. Έπαιρναν το μήνυμα οι οπαδοί και συνέτασσαν καταλόγους προγραμμάτων στις δημόσιες υπηρεσίες. Η φιλότιμη προσπάθεια του Κ. Καραμανλή να πλασάρει ένα πρόσωπο φιλικό και οικείο προς τους αντιπάλους του κόμματός του υπονομεύθηκε από τις εξαλλοσύνες ενίων στελεχών του.

Έτσι το ΠΑΣΟΚ κατάφερε να στραγγίξει το ΔΗΚΚΙ και να προκαλέσει αιμορραγία στο σώμα του ΣΥΝ. Η ικανότητα του ΠΑΣΟΚ να διεισδύει στο εκλογικό ακροατήριο των κομμάτων που κινούνται στ' αριστερά του, χρησιμοποιώντας ακόμη κι έναν παρωχημένο πολιτικό λόγο, πρέπει να προβληματίσει όλους εκείνους που με επιπολαιότητα είχαν υπογράψει τη ληξιαρχική πράξη θανάτου του ιδεότυπου του αντιδεξιού ψηφοφόρου. Οφείλουν όμως να προβληματιστούν σοβαρά και οι ηγεσίες ορισμένων κομμάτων (ιδιαίτερα του ΔΗΚΚΙ) που επιχειρήσαν να διεκδικήσουν ζωτικό χώρο στο πολιτικό σύστημα αρθρώνοντας απλώς καταγγελτικό ρόλο.

Η ιστορία εκτός από τις πληροφορίες που παρέχει στους ερευνητές έχει και μια διδακτική πλευρά. Πουθενά στον κόσμο δεν επιβίωσε επί μακρόν κόμμα που συγκροτήθηκε μονοδιάστατα στη βάση του «αντί» ή που επικέντρωσε τον αγώνα του στην προσπάθεια να εμφανιστεί ως η καλή εκδοχή απέναντι σ' έναν κακό, δηλαδή αλλοτριωμένο, μητρικό χώρο. Από το 1975 πολλοί αποπειράθηκαν να στήσουν το «καλό ΠΑΣΟΚ» ως απάντηση στο αρχηγικό

ή στο δεξιό ή στο διεφθαρμένο ή στο συμβιβασμένο ΠΑΣΟΚ. Όλο ανεξαιρέτως απέτυχαν. Σήμερα είτε βρίσκονται στο σπίτι τους είτε στο ΠΑΣΟΚ, που παλιότερα αποδοκίμαζαν, είτε συντηρούν στη ζωή γραφικές ομαδοποιήσεις, χωρίς ερείσματα στην κοινωνία. Οι μόνοι που τους θυμούνται πια είναι αυτοί ή αυτές που έχουν εκπομπές σε κάποια λαθρόβια ηλεκτρονικά μέσα.

Πάντως όσο κι αν φαντάζει παράδοξο, στο ΠΑΣΟΚ έχουν αρχίσει να σκέφτονται τις εκλογές του 2004! Η οριακή διαφορά που πέτυχαν έναντι της Ν.Δ. σε συνδυασμό με το γεγονός ότι τότε θα κλείνουν πάνω από είκοσι χρόνια στην εξουσία, τους έχει δημιουργήσει την πεποίθηση ότι με όχημα το σημερινό ΠΑΣΟΚ δεν πρόκειται να κερδίσουν ξανά εκλογές. Οι πιο προνοητικοί λένε ότι πολλά πρέπει να αλλάξουν στον τρόπο διακυβέρνησης, στο πολιτικό σύστημα, στο ίδιο το κόμμα αλλά και στις σχέσεις με την υπόλοιπη Αριστερά. Κατά πό

σα πιθανότητα θα πυκνώσουν οι τάξεις εκείνων που προτείνουν αναλογικότερο εκλογικό σύστημα, διάλογο για προγραμματική συμφωνία με την αντιολοκληρωτική αριστερά και τομές στο κυβερνητικό και το κοιμματικό επίπεδο.

Επιπροσθέτως θα δημιουργηθεί η ανάγκη για μια νέα ηγετική ομάδα. Σύμφωνα με την κοινή λογική και εφόσον ο βίος της νέας κυβέρνησης του ΠΑΣΟΚ θα είναι σχετικά ανέφελος, μάλλον πρέπει τα στελέχη της γενιάς Σημίτη να συμφιλιωθούν με την ιδέα ότι οι ηγετικές φιλοδοξίες τους θα σταματήσουν στα όρια ενός κορφαίου υπουργείου ή έστω μιας αντιπροεδρίας, αν ο πρωθυπουργός επιλέξει αυτό το μοντέλο διακυβέρνησης.

Ο δρόμος ανοίγει πλέον για την «περίφημη» τριάδα (Γ. Παπανδρέου, Ε. Βενιζέλος, Κ. Λαλιώτης). Οι σχεδιαστές των ειφάνταστων προβολών στο μέλλον έχουν πρόβλεψη-επιθυμία και για το ρόλο του Κ. Σημίτη. Λένε, δηλαδή, ότι λίγο πριν από τις επόμενες εκλογές και αφού έχουν γίνει οι απαραίτητες μεταβολές στο πολιτικό τοπίο, ο Κ. Σημίτης θα αποχωρήσει από την αρχηγία του ΠΑΣΟΚ αφήνοντας τη θέση του στο διάδοχό του που θα οδηγήσει αυτός το κόμμα στη μάχη των εκλογών. Ο Κ. Σημίτης δεν θα πάει στο σπίτι του. Θα είναι υποψήφιος για την Προεδρία της Δημοκρατίας. Αυτά, βεβαίως, είναι σενάρια που εκπονούνται σε συνθήκες εργαστηρίου. Άλλοτε «βγαίνουν». Άλλοτε –τις περισσότερες φορές– περνούν στην ιστορία ως ασκήσεις επί γάστρου.

Κρίσιμη κατάσταση για τον ΣΥΝ

του Αρ. Ψάλτη

Το Σάββατο και την Κυριακή συνεδριάζει η Κεντρική Πολιτική Επιτροπή του Συνασπισμού. Ο ΣΥΝ εμφανίζεται αυτήν την ώρα τραυματισμένος να ξύνει τις παλιές του πληγές. Ίσως μια νέα σύνθεση να τον αναζωογονήσει και να του δώσει την ώθηση που χρειάζεται στο προσεχές συνέδριο του Ιουνίου.

Ο ΣΥΝ εξασφάλισε την κοινοβουλευτική επιβίωσή του, αλλά βρίσκεται αντιμέτωπος με τα ίδια προβλήματα που εν πολλοίς προκάλεσαν την εκλογική υποχώρησή του. Την επαύριο των εκλογών επανεμφανίστηκαν φαινόμενα προσωποποίησης των αιτίων και προσωπικών τακτικών. Ορισμένοι έσπευσαν να αποδώσουν την εκλογική ήττα στις «μονομερείς πολιτικές επιλογές συνεργασιών», υπονοώντας την εκλογική, κι όχι μόνον, συνεργασία του ΣΥΝ με δυνάμεις της ριζοσπαστικής αριστεράς, όπως η ΑΚΟΕ, οι Οικολόγοι εναλλακτικοί και προσωπικότητες, όπως ο Μ.Γλέζος κι ο Μ.Δρεττάκης. Οι επικριτές του «ανοίγματος» δεν εξηγούν ποιες άλλες επιλογές συνεργασιών απορρίφθηκαν. Και παραβλέπουν ότι η συσπείρωση των δυνάμεων αυτών βοήθησε ώστε ο ΣΥΝ να μη μείνει εκτός Βουλής.

Η κριτική αυτή ασκείται, κυρίως, από τους εναπομείναντες οπαδούς της κεντροαριστεράς, ορισμένοι από τους οποίους έθεσαν ευθέως θέμα παραίτησης Κωνσταντόπουλου. Η πλευρά αυτή ζητεί επιμόνως να μεταλλαχθεί ο ΣΥΝ σε μια «αριστερή συνιστώσα (σημιτικού) εκσυγχρονισμού» και επαναφέρει το ζήτημα των ινγκαϊκών προγραμματικών συγκλίσεων με το «ΠΑΣΟΚ». Επιπείει την ισχυροποίηση του δικομματισμού ως επιχείρημα, προειμένου να αποδεχθεί ο ΣΥΝ την «πραγματικότητα του διπολημού», δηλαδή να γίνει συμπληρωματική δύναμη του κυβερνώ-
πος κόμματος.

Στον αντίποδα αυτής της άποψης, που επικαλείται προς ενίσχυ-
σή της το γεγονός ότι το 40% των ψηφοφόρων του ΣΥΝ το 1996 εγκατέλειψε φέτος το κόμμα, διατυπώνεται η άποψη της υπερά-
πισης του «συνασπισμικού κεκτημένου». Το σύνολο των υπολοί-
πων στελεχών, με πρώτο τον Ν. Κωνσταντόπουλο, αναγνωρίζουν
την ανάγκη να διερευνηθούν ψύχραιμα τα αίτια της εκλογικής
ποχώρησης, σημειώνει ότι ο ΣΥΝ θα ήταν αφερέγγυος εάν δεν
προστήριζε μετεκλογικά την πολιτική γραμμή που του διασφάλισε
την ψήφο 219.696 ψηφοφόρων της αριστεράς και την εκλογική
επιβίωσή του. Σε αντίθεση με τους επισπεύδοντες «κεντροαριστε-
ρούς», η μεγάλη πλειοψηφία των μελών δεν έχει πρόσβαση στα
άλλα, ούτε προνομιακές σχέσεις με το κυβερνητικο-μιντιακό κα-

τεστημένο. Η δύναμη των μελών είναι η συλλογική, δημοκρατική συζήτηση και δράση. Στην πορεία προς το Συνέδριο, που θα γίνει τον Ιούνιο, με δημοκρατική ισοτιμία ο ΣΥΝ θα αναζητήσει απαντήσεις και θα επιχειρήσει να διευκρινίσει ασάφειες της φυσιογνωμίας και της πολιτικής του. Οι εν θερμώ αντιδράσεις και η μιντιακή υπερβολική προβολή τους δεν πρόσφεραν θετικό έργο. Ανεξαρτήτως, μάλιστα, προθέσεων, εμφανίζεται ο ΣΥΝ σε κατάσταση «διάλυσης». Ποιον ωφελεί αυτό;

Η ΔΥΝΑΜΙΚΗ ΤΗΣ ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑΣ

Ο Ν. Κωνσταντόπουλος από την πρώτη στιγμή δήλωσε ότι «έχει πλήρη συνεί-
δηση της σημασίας του εκλογικού αποτε-

λέσματος, αλλά και της αγωνίας των χιλιάδων πολιτών που επέλε-
ξαν τον ΣΥΝ σε συνθήκες ακραίας πόλωσης», και πρόσθεσε: «Σέ-
βομαι την αγωνία τους και αισθάνομαι απόλυτα δεσμευμένος από
όσα προεκλογικά με ειλικρίνεια προτείναμε για την προοπτική
του ΣΥΝ, των δυνάμεων της ριζοσπαστικής αριστεράς και της οι-
κολογίας ως δημιουργικών δυνάμεων ελέγχου και εναλλακτικών
προτάσεων».

Είναι προφανές ότι η προοπτική συνέχισης της συμπόρευσης του
ΣΥΝ με τις άλλες συγγενείς πολιτικές δυνάμεις προσδίδει στο
κόμμα μια πιο ριζοσπαστική φυσιογνωμία. Όπως ειπώθηκε, το
βράδυ των εκλογών γεννήθηκε ένας νέος Συνασπισμός. Τα εκλο-
γικά αποτελέσματα επιβεβαιώνουν ότι οι ψηφοφόροι του ΣΥΝ
ενέκριναν αυτή τη συνεργασία. Οι υποψήφιοι από τα συνεργαζό-
μενα σχήματα έλαβαν πολλούς σταυρούς, που ανταποκρίνονται
όχι στη μικρή δύναμη των σχημάτων, αλλά στη δυναμική της συ-
νεργασίας. Πώς θα συνεχιστεί, αναβαθμιζόμενη, αυτή η συνεργα-
σία; Είναι κι αυτό ένα από τα προβλήματα που τίθενται προς συ-
ζήτηση στον ΣΥΝ.

Βεβαίως, η συζήτηση για το μέλλον του ΣΥΝ (ορισμένοι μιλούν
για την επανίδρυσή του, κάτι ανάλογο συζητείται έντονα και στη
Ν.Δ. και στο ΠΑΣΟΚ) αφορά το σύνολο του κόσμου της αριστε-
ράς και γι' αυτό πρέπει να γίνει με όρους κοινωνίας κι όχι εσω-
στρέφειας. Δείγμα των διαθέσεων θα υπάρξει κατά τη συνεδρία-
ση της ΚΠΕ του κόμματος το Σάββατο και την Κυριακή.

Οίκτος, τσάι και συμπάθεια

του Βασίλη Μαρουλά

Παρά τις επίμονες πληροφορίες που ήθελαν το ΠΑΣΟΚ να κερδίζει τις εκλογές, ο Άρης Σπηλιωτόπουλος επέμενε –και μάλιστα με επιχειρήματα (!!)– έως και την Δευτέρα το βράδυ ότι νικητής των εκλογών είναι η Ν.Δ. Δεν ξέρω αν αυτή η επιμονή του οφείλεται στο σοκ της ήττας, πάντως αυτές οι εκλογές φάνηκαν χρήσιμες επειδή απέδειξαν ότι η αλαζονεία των πολιτικών οφείλεται σε ιό που, παρά τα έως τώρα γνωστά δεδομένα, δεν χρειάζεται 15 χρόνια για να αναπτυχθεί πλήρως, αλλά αρκεί και μόνο μία ώρα κυβερνητικής ψευδαισθήσης για να γίνει το κακό. Σε αυτή την εκλογική αναμέτρηση είχαμε όμως και αποτελέσματα. Έτσι, μεγάλος νικητής ανακηρύσσεται ο Στέφανος Μάνος και μεγάλος ηττημένος ο Ηλίας Νικολακόπουλος.

Αν ο Συνασπισμός δεν είχε καταφέρει να μπει στη Βουλή, θα είχε όλο τον χρόνο μπροστά του για να στενοχωρηθεί. Τώρα, όμως, που πέτυχε την είσοδό του δεν πρέπει να βρει ούτε λεπτό για να χαρεί. Πρέπει να καταλάβει τι του γίνεται. Πού πατά και πού βρίσκεται. Είδα τον Παπαγιαννάκη να χαίρεται και να ρίχνει ευθύνες δεξιά κι αριστερά για τον διχομματισμό. Είδα άλλους εκπροσώπους του να μην αναζητούν ευθύνες για το συνολικό εκλογικό αποτέλεσμα, αλλά να ανασαίνουν βαθιά για την επιτυχή προσπάθεια ανάνηψης του κόμματός τους.

Ήρθε η ώρα να σταματήσουν να θεωρητικολογούν γύρω από μια αόριστη έννοια της Αριστεράς με ευρωπαϊκό προσανατολισμό γιατί όχι μόνο κούρασε αυτή η ιστορία, αλλά πλέον έγινε και σημαία των δύο μεγάλων κομμάτων. Φταίει ο Συνασπισμός και γι' αυτό; Ναι, φταίει. Διότι δεν κατόρθωσε να συγκεκριμενοποιήσει ούτε τους στόχους του, ούτε το μοντέλο της κοινωνίας που επιδιώκει, ούτε να αποκλείσει πιθανότητες μετεκλογικών συμβιβασμών –έστω και μικρών– σε όλη την προεκλογική περίοδο. Πρέπει να αντιληφθεί ότι η μετατροπή του σε ένα συμπαθητικό, φτωχό, τίμιο ΔονΚιχωτικό και ολίγον γραφικούλη πολιτικό σχηματισμό δεν του αξίζει. Κυρίως, πρέπει να σταματήσει την προσπάθειά του να βολεύει όλες του τις τάσεις, οι διαφορές των οποίων γίνονται όλο και μεγαλύτερες. Κι αυτό, βέβαια, μόνο σε περίπτωση που επιμένει να συμμετέχει στο συγκεκριμένο πολιτικό σύστημα και να επιζητά την παρουσία του στη Βουλή. Αν θέλει να μετατραπεί σε μια ωραία μεγάλη παρέα που θα συζητά, θα διαφωνεί, θα γελά και θα μαλώνει μέχρι την επόμενη ημέρα που θα ξαναβρεθεί, τότε ας το αποφασίσει να ξέρουμε τι γίνεται. Αλλιώς, ας αποφασίσει να βρει τρόπους επικοινωνίας με τις πλατιές μάζες κι ας προσπαθήσει να αποδείξει ότι το δίκαιο και η ορθότητα του λόγου του δεν οφείλονται σε ένστικτο αλλά στην πραγματικότητα. Και προπάντων να συνειδητοποιήσει το βαρύ χρέος του πως κάθε κρίση του Συνασπισμού χρεώνεται ως κρίση της Αριστεράς. Είναι θέμα αξιοπρέπειας να μην επιτρέπουν σε κανέναν εκπρόσωπο μεγάλου κόμματος να δηλώνει χαρούμενος για την είσοδο του Συνασπισμού στη Βουλή, δηλώνοντας αλαζονικά το ακίνδυνο του πράγματος.

Το ΚΚΕ για ακόμη μία φορά νίκησε. Έτσι αποφάσισε η γ. Παπαρήγα και τα στελέχη, έτσι νιώθουν τα μέλη και οι οπαδοί, αποδεικνύοντας για μία ακόμη φορά την στενή σχέση που υπάρχει μεταξύ του Περισσού και του συναισθηματικού κόσμου των ελλήνων κομμουνιστών. Οι αναλύσεις εδώ σηκώνουν τα χέρια, μια που ποτέ δεν κατάφεραν να προλάβουν τα συμπεράσματα. Η ομφαλοσκόπηση και ο αυτοθαυμασμός κάνουν τον γ. Τσοχατζόπουλο να φαντάζει σαν τον ταπεινότερο άνθρωπο στη γη. Ποτέ δεν θα αναγνωρίσουν στον Κωστόπουλο το δικαίωμα της γνώμης. Ούτε, πολύ περισσότερο, την ορθότητα της απόφασής του. Κι ας μην έγινε η έκπληξη. Κι ας μην έπιασαν τα αναμενόμενα οι, χρησιμοποιηθέντες και ως κράχτες, ιδεολογικοί αντίπαλοι. Η έλλειψη φαντασίας και η αποτυχία χαλάρωσης έδωσε πάλι βροντερό παρών. Η αποτυχία, η αλλαγή στρατηγικής και η ουσιαστική διόρθωση πορείας προς τον κόσμο μετά την πτώση του Τείχους συνεχίζουν να τρώνε πόρτα στο ΚΚΕ. Κι αν συνεχιστεί η ίδια κατάσταση το μόνο βέβαιο είναι πως αυτό που θα χτυπηθεί από μέσα δεν θα είναι το σύστημα, αλλά κάποια κεφάλια όταν καταλάβουν ότι η αυτοκαταστροφική πολιτική πέτυχε πλήρως.

Αυτές οι εκλογές βόλεψαν. Τους πάντες. Τέσσερα κόμματα που νίκησαν και τέσσερα κανάλια που πανηγύρισαν με τα τρελά ποσοστά που έφερε το τζάμπα θρήλερ. Το 87% που μάζεψαν η Ν.Δ. και το ΠΑΣΟΚ έκανε πολλούς να οραματίζονται το τέλος του διχομματισμού, αφού τα όρια που τους απέμειναν, λένε, είναι πλέον ελάχιστα. Ένα 13% απέμεινε και κλείσαμε. Και αυτό το επιχείρημα όμως πρέπει να οφείλεται στο δυνατό σοκ. Ο διχομματισμός κυριάρχησε κι όσοι τον πολέμησαν απέτυχαν. Ούτε η αλαζονεία

ης εξουσίας χτυπήθηκε ούτε τα κριτήρια ψήφου κατάφεραν να ποκτήσουν κάποιο κύρος ή έστω βάρος. Δεν είναι λίγοι αυτοί που ήφισαν Ν.Δ. επειδή δήλωναν απλά πως βαρέθηκαν το ΠΑΣΟΚ. Και δεν είναι λιγότεροι εκείνοι που ψήφισαν την κ. Κούρκουλα θεωρώντας ότι στο πρόσωπό της ανακάλυψαν την ιδανική εκπρόσωπό τους. Αναρωτιέμαι μήπως τελικά η παράδοση άνευ όρων στην λαφρότητα έχει πραγματοποιηθεί από καιρό κι εμάς ξέχασαν να μας ενημερώσουν. Διότι ποιος από τους ψηφοφόρους του ΠΑΣΟΚ ή της Ν.Δ. μπορεί να πείσει έστω και τον εαυτό του ότι ψήφισε με δεολογικά κριτήρια; Με τον Κοντογιαννόπουλο και τον Βούγια ιεταγραφικά χαρτιά να αλλοιώνουν και το τελευταίο ίχνος ιδεολογικού κορμού του ΠΑΣΟΚ, αποκλείεται να βρέθηκαν δύο εκατομμύρια Ελλήνων με τόσο ευρύ ιδεολογικό ορίζοντα. Και με τον Κακαμανλή να δηλώνει λάτρη του μαρξισμού ενώ κατεβάζει σαν υποψήφιους τον αφρό των βασιλοχουντικών, επιτρέψτε μου να αμβάλλω ότι περίπου άλλα δύο εκατομμύρια Ελλήνων ανακάλυψαν την ιδανική ιδεολογία μαρξιστικού φασισμού κάτω από μία αλελεύθερη προοπτική εθνικιστικής προσέγγισης. Εκτός κι αν αλί ξέχασαν να με ενημερώσουν. Το πιθανότερο είναι ότι τόσα κατομμύρια Ελλήνων πίστεψαν στις υποσχέσεις και τσίμπησαν από την κινδυνολογία. Τέσσερα εκατομμύρια Ελλήνων που μπήκαν στην σειρά είτε για να καταλάβουν μία από τις τριακόσιες χιλιάδες θέσεις εργασίας είτε για να πάρουν 152.000 δρχ. σύνταξη περιμένοντας τον διορισμό. Παρ' όλα αυτά αρνούμαι να πιστέψω ότι υπήρχαν και κάποιοι που ψήφισαν κόμμα για να κερδίσουν το δεκαχίλιάρο από τις κρατήσεις. Γιατί όμως όχι; Τα πάντα είναι πιθανά. Εδώ ακόμη δεν έχουμε καταλάβει ότι ψηφίζουμε ανθρώπους να μας υπηρετήσουν και πάμε με χαρά να επιλέξουμε αφεντιά, κυβερνήτες και ηγέτες που διακριτικά τους αποκαλούμε πλέον διαχειριστές. Ακόμη και την «τιμωρία» της εκλογής στην τελευταία θέση του κ. Γιαννόπουλου δεν θα πρέπει να την χρεωθεί ο ψηφοφόρος παρά μόνο ο ίδιος και ο κ. Τριανταφυλλόπουλος. Δεν τιμωρήθηκε κανείς. Το αντίθετο μάλιστα συνέβη. Επιβραβεύθηκε η κοροϊδία και η απάτη του Χρηματιστηρίου, η ξεφτίλα με τον Οτσαλάν, η δουλοπρεπής εξωτερική πολιτική, η αιματηρή οικονομική πολιτική και η παραισθησιογόνος ΟΝΕ. Επιβραβεύθηκε ο σκύλος βίττωρ, η κουρδιστή Νατάσα, ο μικρός αλαζονικός πρίγκιπας Άρης, το ειρωνικό χαμόγελο της Τζοκόντας Ντόρας, οι ανέξοδες υποσχέσεις, η αοριστολογία, η έλλειψη άλλης πρότασης.

Επιβραβεύθηκαν και επιλέχθηκαν. Θεωρήθηκαν αρκούντως κανονποιητικά. Η αυτομαστίγωση ως επιλογή κέρδισε συνοδεία ηττοκραυγών και πανηγυρισμών. Την ώρα που ο μόνος πραγματικά κερδισμένος των εκλογών, ο Στέφανος Μάνος, έδινε συγχαρητήρια στον Κώστα Κακαμανλή φανερά ανακουφισμένος για την ήττα του Σημίτη. Ίσως ο μόνος που δεν υποκρίθηκε. Που έπαιξε το παιχνίδι με όλους τους όρους απροκάλυπτα. Σαν καλός έμπορος μπήκε στο παζάρι και ψώνισε την καλύτερη πρόταση. Και τώρα δικαιωμένος θα απολαύσει την μεγαλειώδη νίκη του πίνοντας την υγεία των κοροϊδών. Όσο για τον μεγάλο ηττημένο των εκλογών, τον Ηλία Νικολακόπουλο, συγγνώμη αλλά δεν τον θυμάμαι και ποτέ να κερδίζει. Πάντα έξω έπεφτε. Θα πρέπει να συγχαίσει πια κι εύχομαι την επόμενη φορά να μην εμπιστευτεί τα exit poll, αλλά την αποδεδειγμένη συμπεριφορά των ελλήνων ψηφοφόρων που με μαθηματική ακρίβεια οδηγούν την συνείδησή μας στον πλήρη αφανισμό.

Πίνω στην υγεία του 100% των δύο μεγάλων κοιμιμάτων στις επόμενες εκλογές. Θα επιτευχθεί, εκτός κι αν γίνει κάποιο θαύμα. Αλλά, αφού δεν υποσχέθηκε κάτι τέτοιο προεκλογικά ο κ. Σημίτης καλά θα κάνουμε να μην το περιμένουμε.

ΤΖΟΑΝΝΑ ΣΚΟΤ

ΤΟ ΜΑΝΕΚΕΝ

ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ: ΕΛΛΗ ΕΜΚΕ

Μια γοητευτική όσο και παραδομένη στη φθορά έπαυλη, ένοικοι που συγκλονίζονται από φλογερά πάθη, σεξουαλική μύηση και ερωτική διάψευση, μάχη της ζωής ενάντια στο θάνατο. Πνεύμα, τολμηρά τεχνάσματα, χιούμορ και ανθρωπιά συνθέτουν ένα μυθιστόρημα που παγιδεύει τον αναγνώστη σε δίχτυ μαγικό.

“Έχουμε να ακούσουμε τέτοια φωνή από την εποχή που ο Οβίδιος έγραφε τις *Μεταμορφώσεις* του”

The New York Times Book Review

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΝΕΦΕΛΗ

ΑΣΚΛΗΠΙΟΥ 6 • ΑΘΗΝΑ 10680

ΤΗΛ. 3607.744 • FAX 3623.093

E-mail: nefeli-p@otenet.gr

Ο Συνωστισμός του «μεσαίου χώρου»

του Αλέξανδρου Καζαμία

Είκοσι πέντε χρόνια μετά τη βάνουση ταφή του από τα δύο μεγάλα κόμματα της μεταπολιτεύσεως, ο κεντρώος πολιτικός χώρος στην Ελλάδα γνώρισε πάλι την περασμένη Κυριακή τη θριαμβευτική του νεκρανάσταση από τους ίδιους τους νεκροθάφτες. Η σταδιακή υποχώρηση του σιδερένιου παραπετάσματος μεταξύ Δεξιάς και Αντιδεξιάς που ανύψωσε περίτεχνα το παπανδρεϊκό ΠΑΣΟΚ και γαλβάνωσε απερίσκεπτα ο νεοφιλελευθερισμός της Νέας Δημοκρατίας, κατέρρευσε οριστικά σ' αυτές τις εκκαθαρισμένες πλέον από διαχωριστικές γραμμές εκλογές. Ταυτόχρονα, η προοδευτική αλληθωρία του δικομματικού συστήματός μας προς τον μεσαίο χώρο έχει εκληφθεί ως γνώρισμα μιας υποτιθέμενης ωρίμανσης της δημοκρατικής του λειτουργίας, γεγονός που αποδίδεται κυρίως στη δυναμική του αυξημένου εξευρωπαϊσμού του. Τούτη η νέα σύγκλιση, όμως, ελάχιστα φαίνεται να προβληματίζει τους θαυμαστές της για τα έντονα παρακμιακά γνωρίσματά της: η απώλεια της διαφοράς, της πολυφωνίας και της ελευθερίας στην επιλογή που δικαιούνται οι πολίτες σε μια γνήσια δημοκρατία είναι το μεγάλο έλλειμμα του προγραμματικού σφιχταγκαλιάσματος των δύο μεγάλων κομμάτων γύρω από τον μεσαίο χώρο.

ζελική παράταξη απ' τον εμφύλιο ως τη χούντα, ενώ με άλλο τρόπο οι Ελεύθεροι Δημοκράτες της Γερμανίας υπήρξαν κι αυτοί για χρόνια ρυθμιστές του πολιτικού συστήματος της χώρας τους ελέγχοντας με το ένα δέκατο των ψήφων την κοινοβουλευτική αυτοδυναμία των Χριστιανοδημοκρατών και των Σοσιαλδημοκρατών.

Ο ΜΕΣΑΙΟΣ ΧΩΡΟΣ ΣΤΗ ΣΗΜΕΡΙΝΗ ΕΛΛΑΔΑ

Το 87% των ψήφων που συγκέντρωσαν τα δύο μεγάλα κόμματα στις εκλογές της περασμένης Κυριακής δεν πρέπει να επισκιαίνει την κρίση ταυτότητας που διέπει το καθένα από αυτά. Η εκλογική επιτυχία τους οφείλεται στην ικανότητά τους να ισορροπήσουν ανάμεσα στην παραδοσιακή ταυτότητά τους ως κόμματα της δεξιάς και της αριστεράς και στην ανάπτυξη ενός προγράμματος μεικτής διαχείρισης στο πλαίσιο μιας σοσιαλφιλελεύθερης/κεντρώας προσέγγισης. Με άλλα λόγια, το κλειδί της επιτυχίας τους βρίσκεται ακριβώς στην υπερβολική ελαστικότητα που επέδειξαν απέναντι στις αξίες και στην ταυτότητά τους.

Η σταδιακή μεταστροφή των προγραμματικών δεσμεύσεών τους προς ένα σοσιαλφιλελεύθερο μείγμα οικονομικού φιλελευθερισμού και ισχυρού κοινωνικού κράτους δεν οφείλεται στο ότι οι ψηφοφόροι του μεσαίου χώρου αποτελούν σήμερα μια μεγάλη πλειοψηφία. Το γεγονός ότι από το 1985 ναυαγεί κάθε εγχείρημα ανασύστασης του κεντρώου χώρου σε αυτόνομη πολιτική δύναμη, όπως απέδειξε ξανά η οπισθοχώρηση των Φιλελεύθερων του Στ. Μάνου, υποδηλώνει πως στη συντριπτική πλειοψηφία του το εκλογικό σώμα παραμένει συγκεντρωμένο στη δεξιά και αριστερά του πολιτικού φάσματος. Εντούτοις αυτό που δίνει στον μεσαίο χώρο τη νέα παντοδυναμία του επάνω στα προγράμματα των δύο μεγάλων κομμάτων είναι το γεγονός ότι οι ψηφοφόροι τους ψηφίζουν σε συντριπτική πλειοψηφία τους αρνητικά δηλαδή πρωταρχικά ενάντια στο ΠΑΣΟΚ οι πρώτοι κι ενάντια στη Νέα Δημοκρατία οι δεύτεροι. Γι' αυτό, τα κόμματα που οι ψηφοφόροι αυτοί στηρίζουν ως «αντί τους αγνοούν στις προγραμματικές δεσμεύσεις τους, υιοθετώντας πολιτικές που προσελκύουν την κεντρώα μειοψηφία των

Η ζρυφή γοητεία του μεσαίου χώρου υπήρξε ανέκαθεν ένα από τα μονιμότερα γνωρίσματα κάθε κοιμματικού συστήματος κι ο αγώνας για την κατάκτησή του παραμένει ένας από τους βασικότερους στόχους της πολιτικής στρατηγικής κάθε κόμματος εξουσίας. Μεσαίος χώρος καθεαυτός δεν έχει υπόσταση μες στην πολιτική ως ένα αυτοτελές πεδίο, αλλά προσδιορίζεται διαρκώς ανάλογα με τις ομάδες που κάθε στιγμή απαρτίζουν τη δεξιά κι αριστερά του φάσματος των πολιτικών δυνάμεων σε κάθε δεδομένη συγκυρία. Πριν από την εμφάνιση των σοσιαλιστικών κομμάτων για παράδειγμα, ο μεσαίος χώρος βρισκόταν μεταξύ του παραδοσιακού συντηρητισμού και του φιλελευθερισμού, κατόπιν μετατοπίστηκε ανάμεσα στη σοσιαλδημοκρατία και το φιλελευθερισμό, κι άλλοτε προσδιορίστηκε πάνω στον ίδιο τον φιλελευθερισμό. Γι' αυτό, ο μεσαίος χώρος δεν

είναι παρά μια συνισταμένη άλλων πολιτικών δυνάμεων έξω από αυτόν, ενώ οντολογικά αποτελεί την αρένα των σκεπτικιστών που είτε αρνούνται είτε αδυνατούν να επιλέξουν ανάμεσα στην κάθε δεξιά και αριστερά της δεδομένης συγκυρίας.

Με τον ίδιο τρόπο που ο μεσαίος χώρος συρρικνώνεται σε περιόδους ραγδαίων αλλαγών, όπου η αντιπαράθεση δεξιάς-αριστεράς εντείνεται, έτσι και σε περιόδους κρίσης της δεξιάς και της αριστεράς, ο μεσαίος χώρος αρχίζει να διευρύνεται. Βεβαίως, η περαιτέρω ένταση της κρίσης μέσα στη δεξιά και την αριστερά, ανοίγει κάποτε το πεδίο για τον μετασχηματισμό του μεσαίου χώρου από παθητικό πεδίο σκεπτικιστών σ' αυτό που σήμερα ονομάζουμε «ενεργητικό κέντρο», κέντρο που αποκτά αυτοτελή υπόσταση και σταδιακά ελέγχει απ' τη δική του θέση τόσο τη δεξιά όσο και την αριστερά. Αυτό το ρόλο μπόρεσε σποραδικά να επιτελέσει στην Ελλάδα η βενι-

ηφοφόρων που επιμένει να ψηφίζει θετικά. Τούτο συμβαίνει όχι τόσο γιατί η μειοψηφία αυτή βρίσκεται στον μεσαίο χώρο, όσο διότι η εκλογική της συμπεριφορά δείχνει πως σταθερά αρνείται να ψηφίσει αρνητικά: επειδή ακριβώς αυτοί οι ψηφοφόροι έχουν στο παρελθόν ψηφίσει πολλές φορές και τα δύο μεγάλα κόμματα, είναι γνωστό πως δεν φοβούνται την άνοδο στην εξουσία ούτε του ενός ούτε του άλλου κόμματος και συνεπώς δεν διακατέχονται απ' το σύνδρομο της αρνητικής ψήφου. Αυτή λοιπόν η ελευθερία τους από το φόβο του ενός από τα δύο μεγάλα κόμματα είναι που τους παρέχει τη δυσανάλογα ισχυρή επιρροή τους επάνω στις πολιτικές του ΙΑΣΟΚ και της Νέας Δημοκρατίας.

Βεβαίως, η αλληθορία του κομματικού συστήματος προς τον μεσαίο χώρο εντείνεται όσο η διαφορά στην εκλογική δύναμη των δύο μεγάλων κομμάτων μειώνεται. Η χωρική τους διαφορά τα κάνει όλο και περισσότερο εξαρτημένα από τη μειοψηφία του μεσαίου χώρου ενώ, παράλληλα, καθιπάζει όλο και πιο αρνητικό τον χαρακτήρα των ψήφων που κερδίζουν από τον βασικό κορμό των δεξιών κι αριστερών τους ψηφοφόρων. Αυτός άλλωστε είναι ο λόγος για τον οποίο ζήσαμε μια αστεία προεκλογική περίοδο κατά την οποία θέσεις απόλυτα ταυτώσιμες, από τις 150.000 δραχμές για τις κατώτερες συντάξεις μέχρι και τη μείωση της ανεργίας, συγκρούστηκαν μετωπικά ως και να επρόκειτο για διαμετρικά αντίθετες δεσμεύσεις. Διότι αυτό που καθορίζει τον καθοριστικό ρόλο στη λειτουργία του κομματικού μας συστήματος, επομένως, δεν είναι οι πολιτικές που θα εφαρμόσει το κάθε κόμμα από τα δύο μεγάλα, αλλά απλώς το ποιο θα είναι εκείνο από τα δύο που θα κληθεί να υλοποιήσει το κοινωνικοποιημένο πολιτικό τους πρόγραμμα.

ΥΓΚΛΙΣΗ: ΥΠΟΝΟΜΕΥΣΗ ΤΗΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ

Η άποψη πως η σύγκλιση των δύο μεγάλων κομμάτων οφείλεται στον εξευρωπαϊσμό του πολιτικού μας συστήματος είναι τόσο εσφαλμένη είναι κι εκείνη που θεωρείται αιτία της σύγκλισης είναι η γενικότερη άποψη αποϊδεολογικοποίησης της σημερινής πολιτικής.

α) Πολιτικά συστήματα πολύ πιο εξευρωπαϊσμένα από το ελληνικό έχουν, αντίθετα, πειδείξει διαφοροποίηση μες στο κομματικό τους σύστημα, ακόμα και μετά την εφαρμογή της ΟΝΕ και των κριτηρίων σύγκλισης που αυτή απαιτεί. Πιο εξευρωπαϊσμένες όμως από τη Γαλλία και τη Δανία δύσκολα μπορούν να κατονομαστούν, κι όμως σε αυ-

τές υπάρχει μια σαφής διαφοροποίηση ανάμεσα στη δεξιά και την αριστερά τους, κάτι που επίσης φαίνεται εξίσου έντονα στην Ιταλία της Λέγκας του Βορρά και στην απείθαρχη Αυστρία που έφτασε μέχρι και σε επικίνδυνα ακραίες λύσεις.

Όσο κι αν περιορίζονται οι πολιτικές επιλογές από την προκαθορισμένη πορεία της ΟΝΕ, η ίδια η εμπειρία των ευρωπαϊκών χωρών δείχνει σαφέστατα πως το πεδίο διαφοροποίησης που προσφέρεται στα κόμματα των κρατών-μελών της είναι ακόμη απέραντο σε τομείς όπως η φορολογία, η καταπολέμηση του αποκλεισμού και η κοινωνική πρόνοια: αρκεί η δημοκρατία τους να υπηρετεί ορθά το δικαίωμα στην ελευθερία της επιλογής που οφείλει να παρέχει στους πολίτες της.

β) Η άποψη πως η σύγκλιση είναι προϊόν της αποϊδεολογικοποίησης της σημερινής πολιτικής είναι κι αυτή εσφαλμένη. Σύγκλιση ανάμεσα στα χριστιανοδημοκρατικά και σοσιαλδημοκρατικά κόμματα υπήρξε στην Ευρώπη και κατά το διάστημα των πρώτων μεταπολεμικών δεκαετιών μέσα σε συνθήκες μεγάλης ιδεολογικής φρόντισης γύρω από τις ιδέες της κεϋνσιανής μεικτής οικονομίας και του κοινωνικού κράτους.

Πράγματι, η σημερινή σύγκλιση στην Ελλάδα προς τον μεσαίο χώρο συνδυάζεται με μια έντονη τάση εξοστρακισμού της ιδεολογίας, κι αυτό ακριβώς είναι που την προβάλλει ως ένα έντονα αντιδημοκρατικό φαινόμενο. Διότι ο δικομματισμός του ελληνικού πολιτικού συστήματος αμολιέται προς τον μεσαίο χώρο για λόγους καθαρού τακτικισμού και όχι εξαιτίας μιας γνήσιας μετατόπισης της κοινωνίας των πολιτών γύρω από οράματα και αξίες που να υπερβαίνουν τη δεξιά και την αριστερά μέσα από την τροχιά του κέντρου.

Η ΑΚΥΡΩΣΗ ΤΟΥ ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΟΥ

Στον βαθμό που η ανάλυση αυτή έχει διαγνώσει ορθά τα κύρια αίτια της νέας σύγκλισης, το πρώτο συμπέρασμα που ανάγεται είναι πως τα αντι-δεξιά και αντι-Πασοκικά σύνδρομα δεν έχουν στην ουσία αφανιστεί, μα απλώς αφαιρεθεί από τον πολιτικό λόγο των δύο μεγάλων κομμάτων. Τούτο συνέβη μερικώς διότι η διαχωριστική γραμμή ανάμεσα στα δύο μεγάλα κόμματα έχει πλέον εμπεδωθεί τόσο βαθιά στις συνειδήσεις των παραδοσιακών τους ψηφοφόρων ώστε να μη χρειάζεται ρητορική ανάκληση, και μερικώς διότι η επίκληση διαχωριστικών γραμμών αποξενώνει τα κόμματα αυτά από την καίρια μειοψηφία του μεσαίου χώρου.

Το δεύτερο συμπέρασμα αφορά το μέλλον των μικρών κομμάτων. Ο περαιτέρω παραγκωνισμός τους στο περιθώριο της αριστεράς, χάρι στο θρίαμβο της αρνητικής ψήφου, είναι περισσότερο αποτέλεσμα τακτικισμών παρά συνέπεια κάποιας σημαντικής μεταβολής στην πολιτικο-ιδεολογική σύνθεση του εκλογικού σώματος. Ενώσω ο εκλογικός νόμος θα παραμένει αυτός που είναι, δεν μένει στα κόμματα αυτά καμιά άλλη επιλογή πέρα απ' τη ριζική αναθεώρηση της πολιτικής στρατηγικής τους, ούτως ώστε να αποσυμφορήσουν τον στενό μεσαίο χώρο απ' το συνωστισμό που του προκαλέσει η αρνητική ψήφος υπέρ των δύο μεγάλων κομμάτων. Με άλλα λόγια, χρειάζεται να βρουν ξανά τον τρόπο με τον οποίο θα κάνουν τους πολίτες της αριστεράς να προτιμούν τη θετική ψήφο σε ένα αριστερό πρόγραμμα, παρά την αρνητική ψήφο υπέρ ενός προγράμματος που αντιστρατεύεται τις πολιτικές τους πεποιθήσεις. Διότι από εκείνα τώρα εξαρτάται πλέον η αποκατάσταση του δημοκρατικού δικαιώματος της επιλογής που η μαζική συστράτευση προς τον μεσαίο χώρο στέρησε οριστικά από το πολίτευμα της χώρας.

• ΝΗΣΙΔΕΣ •

• Φρίντριχ Νίτσε

Έτσι μίλησε ο Ζαρατούστρα
Πέρα από το καλό και το κακό

• Μαρκ Φερρό

Η ιστορία υπό επιτήρηση
Από τα σοβιέτ στον γραφειοκρατικό κομμουνισμό

• Χρίστος Τσολάκης

Τη γλώσσα μου έδωσαν ελληνική (δύο τόμοι)

• Γιώργος Χουρμουζιάδης

Λόγια από χώμα

• Πάτρικ Μπράντλιντζερ

Άρτος και θεάματα

• Χάννα Άρεντ

Ανθρώποι σε ζοφερούς καιρούς

• Νόρμαν Κον

Αγώνες για την έλευση
της βασιλείας του Θεού

• Λιούις Μάμφορντ

Η ιστορία των ουτοπιών
Οι μεταμορφώσεις του ανθρώπου

• Τόμας Μπέρνχαρντ

Οι Φτηνοφαγάδες

• Άνα Νόθακ

Οι ατυχίες της ψυχής

• Πιέρ-Πάολο Παζολίνι

Μυθοπλασία

• Λώρενς Στερν

Αισθηματικό ταξίδι

• Μαρία Κέντρου-Αγαθοπούλου

Δοκίμια και δοκιμασίες

• ΝΗΣΙΔΕΣ •

37003 Σκόπελος

Τηλ. 0424-23277, 23283
031-263363

Εκλογές ήταν και πέρασαν

του Στέλιου Καφαντάρη

Η μανιακή αναζήτηση του νοήματος της ψήφου από όλα τα ΜΜΕ και τον Τύπο θα έπρεπε να ήταν αρκετό κίνητρο για το *Αντί* να τηρήσει αντιστικτική στάση. Ίσως το βασικό συμπέρασμα από την ανάλυση των εκλογών είναι πως οι εκλογές δεν έχουν πάντοτε βαθύτερο νόημα, ιδίως όταν δεν υπάρχει γνήσια αντιδικία επί εθνικού θέματος εξαιρετικής σημασίας που επιβάλλει το Σύνταγμα ως προϋπόθεση για την διενέργεια πρόωρων εκλογών.

Η περίπτωση αυτών των εκλογών, παρ' όλο που δεν ομολογείται φανερά, ανάγεται στο αποκλειστικό δικαίωμα του πρωθυπουργού να προκαλεί πρόωρες εκλογές κατά το δοκούν βελτιστοποιώντας την θέση του επί τη βάση σφυγμομετρήσεων και προγνωστικών για την εξέλιξη των προτιμήσεων των εκλογέων μέχρι το τέλος της τετραετίας.

Δεν πιστεύω ότι η αναπάντεχη διόγκωση του δικομματισμού, μαζί με το 1% διαφοράς ψήφων των δύο κομμάτων, έχει βαθύ νόημα. Ωστόσο, οδηγεί στο συμπέρασμα ότι ο Κ. Σημίτης έκανε εξαιρετικά επιτυχημένη επιλογή του χρόνου διεξαγωγής των εκλογών. Η δυναμική της Ν.Δ. δείχνει ότι όσο περνούσε ο καιρός θα έφερνε το ΠΑΣΟΚ σε δυσχερέστερη θέση.¹

Παράλληλα, η μικρή διαφορά ψήφων αποκαλύπτει ένα πολύ ενδιαφέρον παράδοξο: Η επιτυχία της εισδοχής της χώρας στην ΟΝΕ που προβλέπεται για τον Ιούνιο, μάλλον δεν θα λειτουργούσε υπέρ του ΠΑΣΟΚ. Ακόμα και τώρα, παρ' όλη την τρομοκρατία που υπέστησαν οι αναποφάσιστοι ότι η Ν.Δ. θα χειριζόταν την διαπραγμάτευση κατά καταστροφικό τρόπο, ειρήφισαν κατά σχετική πλειοψηφία υπέρ Ν.Δ. Ασφαλώς εάν δεν υπήρχε ένα τέτοιο εθνικό διακύβευμα τα πράγματα θα ήταν χαλαρότερα. Άλλωστε η αχαριστία έχει την θέση της ως εθνικό χαρακτηριστικό.²

Από τα παραπάνω ενισχύεται η άποψη περί του Κ. Σημίτη ως εξαιρετικού τακτικιστή.³ Λόγω του κυνισμού που εμπεριέχεται σ' αυτόν τον χαρακτηρισμό, οι δημοσιογράφοι και οι διανοούμενοι που στηρίζουν τον Σημίτη τηρούν αιδήμονα σιγή στο

θέμα. Έτσι στον οιονεί διάλογο με τον Καραμανλή, το λαμπρό εκείνο ντιμπέιτ δεν αντιμετώπισε το απλούστατο ερώτημα: «*Πώς δέχεστε να διακινδυνεύσει η είσοδός μας στην ΟΝΕ τον Ιούνιο σε περίπτωση που κερδίσει η Ν.Δ., ενώ έχετε την εντολή του Λαού μέχρι τον Σεπτέμβριο ακριβώς γι' αυτόν τον λόγο;*»

Η όξυνση του δικομματισμού κάποτε θα πρέπει να εξηγηθεί στατιστικά. Η μελέτη αυτή θα ήταν μια ουσιαστική συμβολή των γραφείων ερευνών. Μέχρι τώρα είδαμε ότι αυτά τα γραφεία μπορούν με αποκλίσεις να μας δίνουν αβέβαια αποτελέσματα λίγα λεπτά μετά το κλείσιμο της κάλπης.

Αυτό είναι εξαιρετικά αμφίβολο όφελος, δεδομένου ότι σε λίγες ώρες το αποτέλεσμα γίνεται γνωστό με αριθμητική και όχι στατιστική ακρίβεια.

Είδαμε και τις μετακινήσεις των αναποφάσιστων, διόλου παράξενες. Ακόμα και διά γυμνού οφθαλμού, ένα ελάχιστο δείγμα δέκα θα έδειχνε τις γυναίκες ως περισσότερο Σημιτικές, καθ' όσον περισσότερο συντηρητικές και σώφρονες. Πιθανώς τα γραφεία ερευνών να συλλέγουν πολύτιμα στοιχεία για το σώμα των εκλογέων που να αξιοποιούνται από τα κόμματα εις βάρος των πολιτών.

Εν όψει των ανωτέρω θα είχε πολύ ενδιαφέρον να καταμετρηθούν οι τρομοκρατημένοι από το φάσμα της Δεξιάς, ή οι δήθεν ισορροπιστές της εναλλαγής και να διερευνηθεί σε πόσες κατηγορίες χωρίζεται η ιδιοτέλεια των συσπειρώμενων. Τέλος, ενδιαφέρον θα είχε και η μελέτη ενός σχήματος έλξης, δηλαδή πόσο απομακρυσμένες (σε ένταση ή σε βαθμό συγγενείας) μπορεί να είναι οι προσδοκίες που κρίνουν την ωφελιμιστική ψήφο.

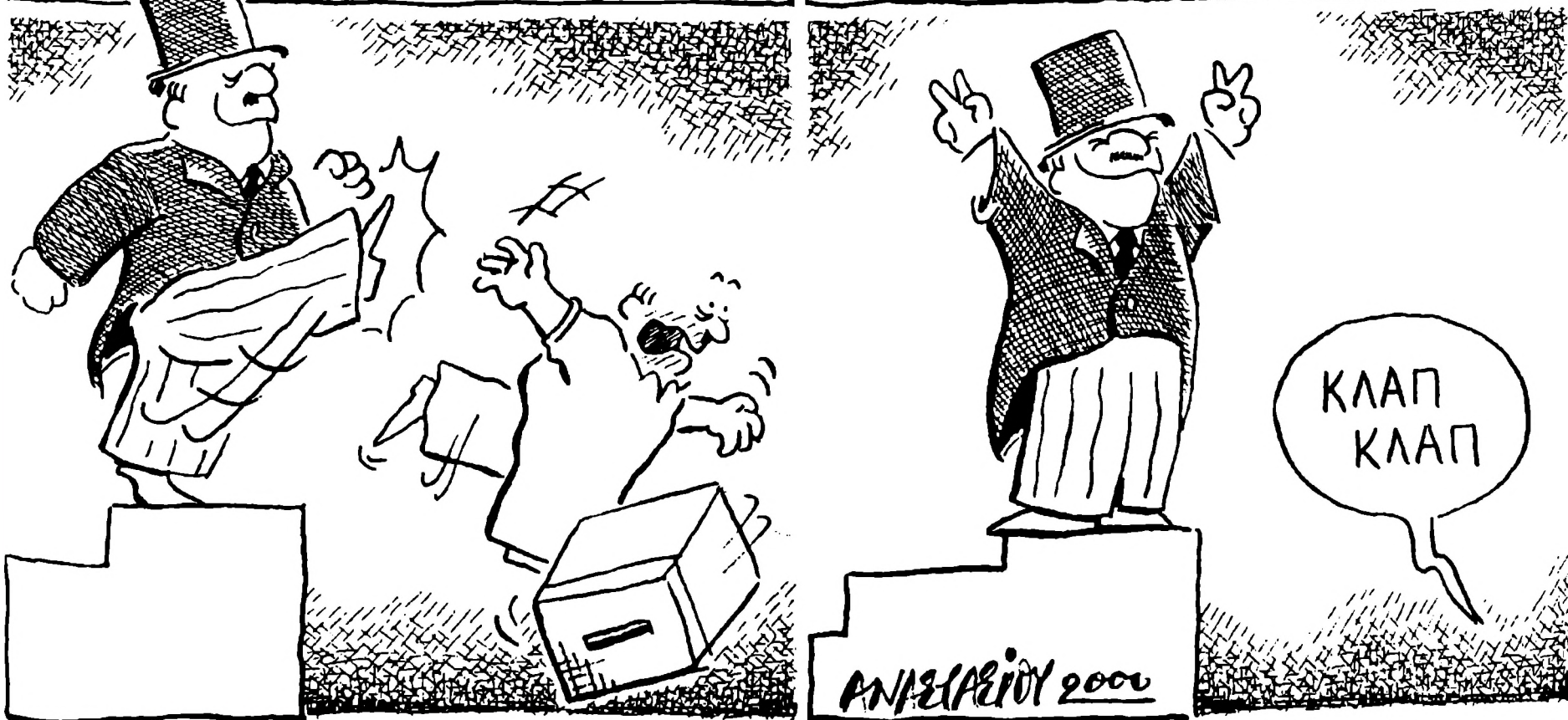
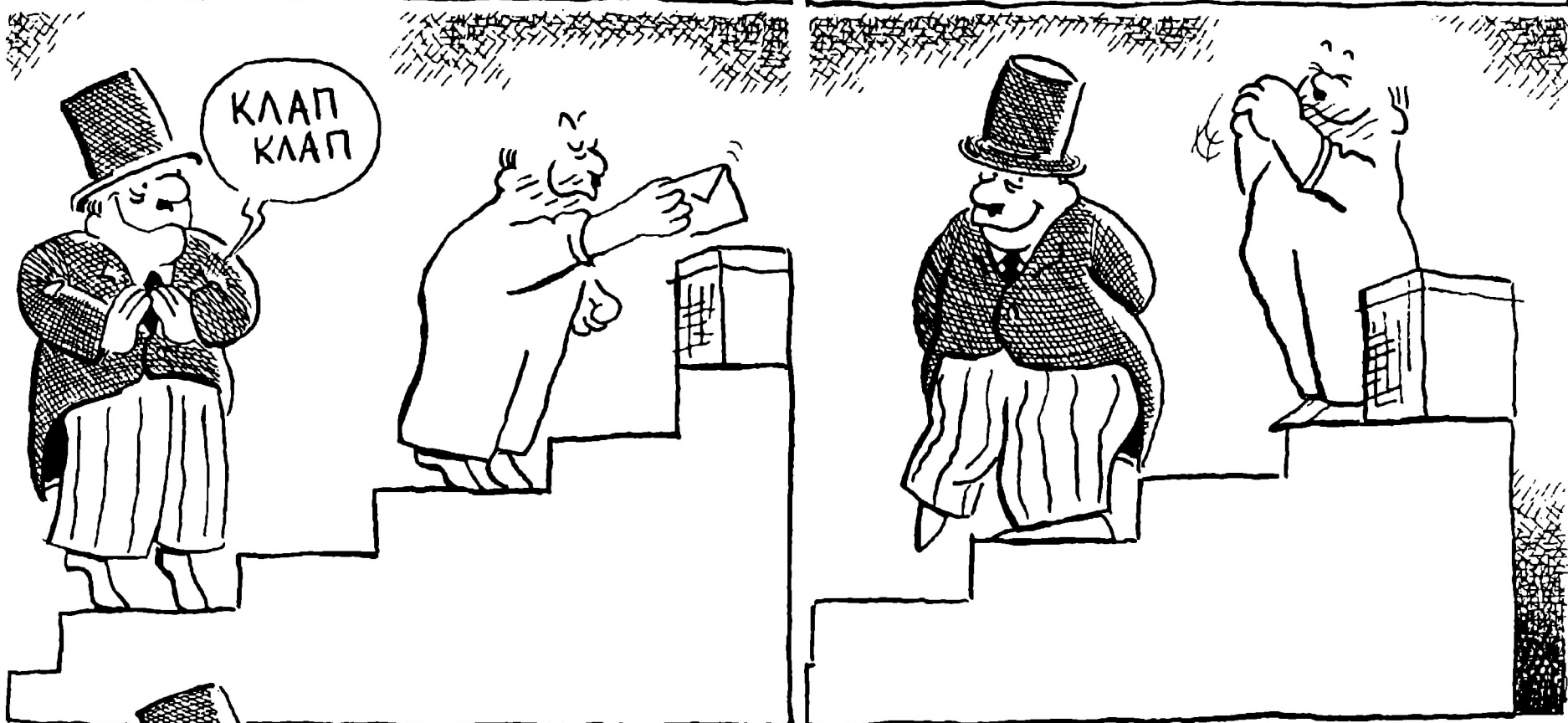
Η νίκη Σημίτη, πεντακάθαρη μέσα στην ελαχιστοποίησή της,⁴ δίνει στον πρωθυπουργό την ασφάλεια που χρειάζεται ως προσωπικότητα για να τολμήσει τις κοινωνικές μεταβολές που μετά βεβαιότητας οραματίζεται. Ήδη οι επιλογές του για τα υπουργεία δείχνουν τάση ανανέωσης και απεξάρτησης από το προεδρικό παρελθόν που κατ' ανάγκη το μετέφερε κατά ένα μέρος στην δική του διακυβέρνηση.⁵

Τέλος, με την βοήθεια και των «προ-

γνωστικών μετά την κάλπη», το αναπάντεχο αυτής της αναμέτρησης ήταν η αρχική εντύπωση νίκης της Ν.Δ., τουλάχιστον για το διάστημα 7-9 μ.μ. της Κυριακής. Δημιουργήθηκαν τότε ρεαλιστικές συνθήκες για όλους τους πολίτες, και όχι μόνο γι' αυτούς που ψήφισαν δικομματισμό να εξετάσουν τις μύχιες επιθυμίες τους. Πόσο ενόχλησε η προοπτική νίκης της Ν.Δ.; Ας γίνει μια τελευταία έρευνα επ' αυτού.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

1. Η δυναμική της Ν.Δ. που εμφανίστηκε τις τελευταίες μέρες οφειλόταν στην ανάπτυξη και προβολή της προοδευτικότητας του Καραμανλή. Ας σημειωθεί ότι το εγγύτατο ποσοστό της Ν.Δ. δεν της δίνει κανένα παραπάνω κοινοβουλευτικό δικαίωμα, ούτε φραγλιδεύει απ' εαυτό τους χειρισμούς της κυβέρνησης όπως διατείνονται οι εγγεφάλοι της Ν.Δ. Αν θέλει να κάνει αντιπολίτευση άξια λόγου, θα πρέπει πρωτίστως να εγκύψει στα προβλήματα του τόπου στην λεπτομέρειά τους.
2. Η αχαριστία ως εθνικό χαρακτηριστικό ασφαλώς δεν διαφεύγει από τον διανοούμενο και γνώστη της Ιστορίας πρωθυπουργό. Κατά την Κυριακή των εκλογών είχε αρκετές ώρες να το αντιμετωπίσει. Αλλά, ύμνα και αυτός της εθνικής ιδιοσυγκρασίας πιθανώς και το τελικό κοντινό αποτέλεσμα να το βλέπει ως προϊόν αχαριστίας.
3. Η θέση αυτή είχε υποστηριχτεί αρχικά στην περίπτωση των προώρων του 1996 που προκηρύχθηκαν αιφνιδιαστικά μετά τις διακοπές του, τις αφιερωμένες στην μελέτη θεμάτων της τρέχουσας διακυβέρνησης. Ο τακτικισμός του Σημίτη έχει αντιμετωπιστεί στο «Ευτυχώς και ο Σημίτης ένας μικρός Παπανδρέου είναι», *Αντί*, 30.8.96, και στο «Ελληνική λαέ: ακόμα και αυτές οι εκλογές για σένα γίνονται» *Αντί*, 20.9.96.
4. Η ρήση Σημίτη στο επινίκιο μήνυμα «Η νίκη μας έχει μεγαλύτερη σημασία από αυτή που δείχνουν οι αριθμοί» έχει λιγότερη πρωτοτυπία μεν από την ρήση Σπηλιωτόπουλου ότι κέρδισε η Ν.Δ., αλλά πάντως τον αθωώνει για την άντληση από τον Μάρτιν Λούθερ Κινγκ του προεκλογικού κλεισίματος «έχω ένα όραμα».
5. Η απόρριψη των προτιμήσεων Βενιζέλου είναι ενδεικτική για την σκληρότητα της στάσης Σημίτη.

Η απελπισία του Νικητή

του Μάνου Στεφανίδη

Ο δικομματισμός απέθανεν, ζήτη πλέον ο μονοκομματισμός και ο κοινοβουλευτικός φεουδαλισμός. Κυρίως ζήτησαν η απελπισία των θηριωδών πλειοψηφιών και ο φόβος μήπως και θιγούν τα κακώς κείμενα.

Λοιπόν, ο σημιτικός παλαιοεκσυγχρονισμός πέτυχε, έναντι του μεσαιού νεοκαρμανλισμού, πύρρειο μεν νίκη αλλά νίκη και τώρα, φευ, τα κεφάλια μέσα. Οι κυρίαρχοι εξωθεσμικοί μηχανισμοί που ελέγχουν εδώ και δεκαετίες το κράτος και τους θεσμούς του, διαβρώνοντας κάθε υγιές στοιχείο της ελληνικής κοινωνίας, έδωσαν τον υπέρτατο αγώνα υπέρ των φανερών και κρυφών συμφερόντων τους και τον κέρδισαν. Κυρίως πέτυχαν να ομογενοποιήσουν σε βαθμό απίστευτο τους πολίτες αυτού του τόπου και να τους παραστήσουν πως το μοντέλο του Homo Teleopticus είναι το μόνο επιτυχές για την δύστυχη ύπαρξή τους.

Περισσότερο από τους εγκλωβισμένους του χρηματιστηρίου σήμερα θρηνούμε τους εγκλωβισμένους σ' ένα σύστημα σκέψης και σε μιαν πολιτική διαδικασία που έχει προ πολλού χτυπήσει κόκκινο, κεφαλαιοποιώντας τ' αδιέξοδό της. Το χειρότερο όμως δεν είναι το κορεσμένο και ιστορικά περαιωθέν των μεταπολιτευτικών κομμάτων. Το χειρότερο είναι πως αυτή η κοινωνία δεν βιώνει τη βαθύτατη κρίση της και δεν επιθυμεί ν' αντιδράσει. Μένοντας (και επιμένοντας) στην γυαλισμένη επιφάνεια των πραγμάτων και στις αποστερωμένες συνταγές ευτυχίας των δύο κομμάτων εξουσίας, καλύπτεται μονοδιάστατα από τις τηλεοπτικές ερμηνείες του δράματός της και αρνείται να αυτενεργήσει.

Αυτό που ενόχλησε περισσότερο στις πρόσφατες εκλογές ήταν ο υποδόριος φόβος που κυριάρχησε: φόβος για την παραμυζή αλλαγή, το ελάχιστο ρίσκο, την ασήμαντη διαφορά: φόβος για το δεδομένο και απαράβιαστο των προσώπων, για το πεπερασμένο και θλιβερά μετρήσιμο του «εκσυγχρονισμού».

Αυτή τη φορά δεν με τρόμαξαν τα κόμματα και τα ποσοστά τους, με τρόμαξαν οι ψηφοφόροι που έδωσαν αυτά τα ποσοστά. Με τρόμαξε η απελπισία τους. Πράγμα που σημαίνει πως οι αρχές του «μη χειρότερος βελτίστου», της ήσσονος προσπάθειας και του «καλά είναι εδώ» κυριαρχούν στο υποσυνείδητο της κυρίαρχης μάζας των εκλογέων. Η αποδοχή άνευ όρων ενός Θεσμικού και εκ των ουκ άνευ ΠΑΣΟΚ, μ' όλες τις οβιδιακές του μεταμορφώσεις και διαπλοκές, είναι που με θλίβει και με τρομάζει. Αν τον εκσυγχρονισμό αυτής της κοινωνίας μπορεί να τον πραγματοποιήσει μόνον ο Σημίτης και το καθεστώς του, τότε δεν μ' ενδιαφέρει αυτός ο «εκσυγχρονισμός», γιατί δεν είναι τίποτε παραπάνω από μιαν ακόμη σύμβαση.

Η άνοδος της Ν.Δ. στην εξουσία, πάλι, θ' αποδείκνυε την στοιχειώδη ελαστικότητα των Θεσμών και τ' ανακλαστικά της δημοκρατίας. Κυρίως θα 'δειχνε πως οι όροι του κοινοβουλευτισμού λειτουργούν, πως τα στεγανά εξουσίας δεν είναι αδιαπέραστα και πως τα όποια πρόσωπα επ' ουδενί μπορούν να θεωρηθούν αναντικατάστατα. Κυρίως όμως θ' απεδείκνυε το «τέλος εποχής» και το Grand Finale του δικομματισμού. Η άνοδος του μεσαιού χώρου στην αρχή θα παρακινούσε, μέσα στην παγκόσμια μεταμοντέρνα συνθήκη, κάποια νεωτερικά κι αχρησιμοποίητα pedals να λειτουργήσουν κι εδώ, και την ελληνική κοινωνία να ξανασκεφθεί κάποια προβλήματα που δεν έχουν, ακόμη, επιλυθεί. Κυρίως θα έκανε καλό στην Αριστερά και σ' όσους δεν είναι εξουσιομανείς και διαβρωμένοι ώστε να συλλογισθούν το «ποιοι είναι» και «τι θέλουν» εξ αρχής. Τώρα το αίσθημα ασφυξίας που κυριαρχεί και το δεδομένο των κανόνων του παιχνιδιού δεν επιτρέπουν τέτοιες πολυτέλειες.

Μια θηριώδης πλειοψηφία περίπου 88% αποφάσισε καταλυτικά ότι οι μειοψηφίες, οι διαφορετικότητες, οι πολιτικές εξαιρέσεις, οι εναλλακτικές προτάσεις δεν έχουν λόγο ύπαρξης μέσα στους τιμμενταρισμένους κόλπους της τηλεοπτικής μετα-δημοκρατίας και της ταύτισης του κόμματος με το κράτος. Η φιγούρα του κ. Λαλιώτη καθίσταται σχεδόν μεταφυσικά απαράβιαστη -όπως την εισπράττουμε από τις οθό-

νες-, ένα είδος Louis XIV σ' ένα μεταμπαρόκ τοπίο, και ο ομιλών μετά λόγου γνώσεως κ. Βενιζέλος φθέγγεται πια τη φωνή του «Μεγάλου Αδελφού». Ο κυρίαρχος μέσος όρος επιβάλλει την άρση των αντιθέσεων, το στρογγύλευμα των γωνιών, την ανώδυνη και ζουτοπόνηρη ομοιομορφία. Οι πράσινοι και οι βένετοι είναι οι ίδιοι και απαράλλακτοι ομογενοποιημένοι κόκκοι του ίδιου παντοδύναμου προϊόντος και ίσως γι' αυτό δεν καθίσταται αντιληπτή η έσχατη κρίση που βιώνει η κοινωνία μας συνολικά.

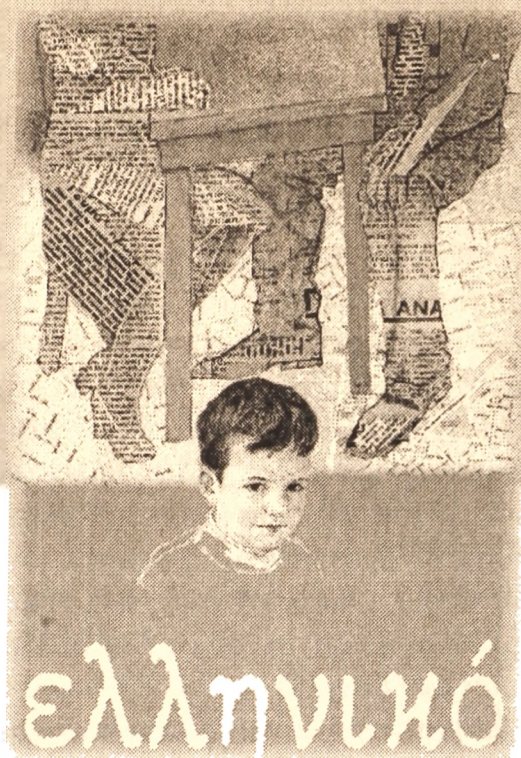
Ακόμη και η Αριστερά, έχοντας κολλήσει το μικρόβιο της σύμβασης και της διεκπεραίωσης, αισθάνεται τη φαντασία και την δημιουργική της τρέλα αγκυλωμένες. Κι όμως. Έστω κι αν δεν υπήρχε Αριστερά, έστω κι αν όλη της η παρελθούσα ιστορία ήταν ένα λάθος, σήμερα θα 'πρεπε να την εφεύρουμε! Και τοπικά και παγκόσμια κι ως υπογράφουν σωρηδόν οι τρομαγμένοι ή οι καιροσκόποι τέως αριστεροί υπέρ του κ. Σημίτη. Κι ας ψηφίζουν πρόην συνασπιστές αγεληδόν το ΠΑΣΟΚ μήπως κι έλθει η Δεξιά των ονειρώξεών τους.

Η Δεξιά όμως είναι εδώ, μέσα στις τηλεοράσεις, εντός των κρατικών Θεσμών, δίπλα στις μεγάλες οικονομικές συμμαχίες, πλάι στους έμφοβους του Χρηματιστηρίου, επάνω στα πηλίκια του ΝΑΤΟ και στους ειρηνευτές του Κοσόβου. Γιατί «Δεξιά» είναι ο κυρίαρχος φόβος που έχει αλώσει έναν τεράστιο αριθμό συνειδήσεων και τους λέει πως πρέπει να φοβούνται διαρκώς για να μην χάσουν τα θλιβερά κερημένα τους.

Κι αν χάσουμε τη ζωή μας και τα πυροτεχνήματά της, σύντροφοι: Τότε, τίποτε χειρότερο απ' την απελπισία του νικητή.

εκδόσεις ΠΟΛΙΣ

ΘΩΜΑΣ ΣΚΑΣΣΗΣ

σταυρόλεξο

μυθιστόρημα

Ένας τριαντάχρονος δημοσιογράφος ανακαλύπτει ένα σκάνδαλο στα δημόσια έργα, στο οποίο εμπλέκονται και πολιτικά πρόσωπα. Ταυτόχρονα, αναζητεί στοιχεία για τη ζωή του άφαντου πατέρα του, που τα ίχνη της βρίσκονται διάσπαρτα στις δεκαετίες που χωρίζουν τη δικτατορία του Μεταξά από τη δικτατορία των συνταγματαρχών.

Μέσα από τις παιδικές του αναμνήσεις, τα μισόλογα των συγγενών, τις αναζητήσεις σε παλιά φύλλα εφημερίδων, απομνημονεύματα, ιστορικές μελέτες και μυθιστορήματα, ο ήρωας έρχεται αντιμέτωπος με μια σειρά από ερωτήματα: Ποια είναι η σχέση της δημοσιογραφίας, της ιστορίας και της μνήμης με την πραγματικότητα; Πώς μπορεί κανείς να ανασυνθέσει μια εποχή στην οποία δεν έζησε; Υπάρχει μία αλήθεια, ή ο καθένας βρίσκει εκείνο μόνο το κομμάτι που μπορεί να αποδεχθεί; Στο τέλος, το περιεχόμενο ενός φακέλου χωρίς αποστολέα, που συνδέει άμεσα τις δύο έρευνες, θα ανατρέψει ριζικά την έως τότε εικόνα προσώπων και καταστάσεων.

Τα φαντάσματα δεν ξορκίζονται ποτέ

του Ρεπόρτερ

«Είναι μερικά φαντάσματα που δεν ξορκίζονται ποτέ. Στην κατηγορία αυτή ανήκουν και τα φαντάσματα της προδοσίας και των χαφιέδων πάσης φύσεως. Εκεί που κανείς δεν το περιμένει κάνουν την εμφάνισή τους. Ένα από τα αποθανόντα φαντάσματα που πλανάται μονίμως πάνω από το Βερολίνο είναι το φάντασμα της Στάζι...»

Η ανωτέρω παράγραφος είναι «δανεική», ανήκει στην καλή συνάδελφο Κάκη Μπάλη και δημοσιεύτηκε στην Κυριακάτικη Αυγή της 9.4.2000 (σελ. 19) με αφορμή τη νέα σοδειά αποκαλύψεων από τα αρχεία της «Στάζι» που συγκλονίζουν την Γερμανία. Όπως συνεχίζει η συνάδελφος, «αυτός ο εκπληκτικός μηχανισμός χαφιεδισμού, για τον οποίο πολλοί εργάστηκαν και από τον οποίο πολλές ζωές καταστράφηκαν, επανήλθε τις τελευταίες ημέρες στο προσκήνιο της (διεθνούς) επικαιρότητας» πλήττοντας αυτή τη φορά το Χριστιανοδημοκρατικό Κόμμα και τις αμερικανογερμανικές σχέσεις.

Με λίγα λόγια, η ιστορία έχει ως εξής: Πριν πέσει το Τείχος του Βερολίνου, η CIA είχε φροντίσει, μέσω της KGB που είχε ήδη «συνθηκολογήσει», να πάρει στα χέρια της τους φακέλους 20.000 τουλάχιστον πρακτόρων της «Στάζι» και των σχετικών μυστικών επιχειρήσεων. Επί δέκα χρόνια και παρά τις επανειλημμένες κρούσεις της Βόννης, η Ουάσιγκτον αρνείτο επίμονα να επιστρέψει τους φακέλους αυτούς. Πριν από λίγες ημέρες όμως, οι Αμερικανοί αποφάσισαν να επιστρέψουν ένα μέρος των φακέλων, οι οποίοι, «όπως τυχαίως», αποκαλύπτουν ότι η Ανατολική Γερμανία γνώριζε από το 1976 ακόμα, μέ-

σω της Στάζι, τις παράνομες χρηματοδοτήσεις προς τους Χριστιανοδημοκράτες του Χέλμουτ Κολ. Οι τελευταίοι προσπαθούν εδώ και μήνες να διασωθούν από τις συνέπειες του σκανδάλου που παίρνει καθημερινά νέες διαστάσεις και κατά συνέπεια τα ερωτήματα για την ξαφνική προθυμία της Ουάσιγκτον είναι εύλογα. Όσο για τους υπόλοιπους φακέλους, η εξήγηση των λόγων για τους οποίους οι Αμερικανοί αρνούνται επίμονα επί δέκα χρόνια να αποκαλύψουν το περιεχόμενό τους είναι «απλή». Όπως μετά το τέλος του Β' Παγκοσμίου Πολέμου, που έκαναν τα πάντα για να αποκτήσουν τους καλύτερους επιστήμονες των Ναζί (όπως π.χ., τον «πατέρα» της «πυραυλικής», Βέρνερ Μπράουν), έτσι και μετά το 1989 φρόντισαν να στρατολογήσουν πρώτοι τους «καλύτερους» πράκτορες της «Στάζι». Το ίδιο άλλωστε έκαναν προηγουμένως και με την KGB ή τις άλλες μυστικές υπηρεσίες του Συμφώνου Βαρσοβίας. Για ποιο λόγο να φτιάξουν από την αρχή δίκτυα πληροφόρησης και κατασκοπίας, αφού υπήρχαν οι άνθρωποι που θα τους τα εξασφάλιζαν έτοιμα; Η ιστορία άλλωστε είναι γεμάτη από «διπλούς» και «τριπλούς» πράκτορες.

Η CIA ΚΑΙ Ο «ΡΟΚΚΟ»

Η βοήθεια που προσέφεραν αυτοί οι πράκτορες ήταν πολύπλευρη. Από την άμεση και «έγκυρη» πληροφόρηση για τις εξελίξεις, μέχρι πολιτική, οικονομική και επιχειρηματική διείσδυση. Στο χάος που προέκυψε από την κατάρρευση του «υπαρκτού σοσιαλισμού» οι μόνοι που μπορούσαν να διατηρήσουν κάποιον έλεγχο ήταν εκείνοι που προηγουμένως αστυνόμευαν ασφυκτικά τις περιοχές αυτές. Ποιοι άλλοι από πράκτορες σαν τον «Ρόκκο» μπορούσαν να γνωρίζουν καλύτερα τα υπόγεια δίκτυα που λυμαίνονται σήμερα τις χώρες του αλήστου μνήμης «υπαρκτού σοσιαλισμού». Όπως το λεγόμενο «Κόκκινο Διευθυντήριο», που αποτελείται από πρώην επίλεκτα στελέχη της KGB και άλλων ανάλογων μυστικών υπηρεσιών, που μετά την κατάρρευση έσπευσαν να καταλάβουν διευθυντικές θέσεις στις μεγάλες επιχειρήσεις, θέσεις που συνεχίζουν να κατέχουν. Υπάρχουν βέβαια και άλλες, πιο πολύπλοκες, εξηγήσεις του ενδιαφέροντος της CIA για τον «Ρόκκο». Πρώην στέλεχος της BND (πρόκειται για την γερμανική υπηρεσία πληροφοριών) μας έλεγε κάποτε ότι η Βόννη γνώριζε πολύ πριν από την κατάρρευση της Ανατολικής Γερμανίας τη δράση του **Σωκράτη Κόκκαλη** ως πράκτορα της «Στάζι», αλλά δεν τον αποκάλυψε στις ελληνικές αρχές, ή στις υπηρεσίες του NATO, επειδή «είχαν διεισδύσει στις επιχειρήσεις του» και μέσω αυτού παρακολουθούσαν τις κινήσεις της Στάζι και κυρίως της KGB. «Αν τον αποκαλύπταμε, τότε η Στάζι θα έβρισκε κάποιον άλλον, που πιθανόν να μην τον ανακαλύπταμε ποτέ», μας εξήγησε με απλά λόγια για τον τρόπο που γράφεται η «σύγχρονη ιστορία».

Δεν έχουμε φυσικά τα μέσα για την πλήρη επιβεβαίωση της πληροφορίας αυτής, αν και συνοδεύεται από σειρά απόρρητων εκθέσεων που φαίνεται να επιβεβαιώνουν τα λεγόμενα. Είναι εξάλλου πολύ πιθανό να συνέβη κι αυτό αν το συνδυάσουμε με το περιεχόμενο των εγγράφων της «Στάζι» που έχουμε στη διάθεσή μας και δημοσιεύουμε. Ένας πράκτορας σαν τον «Ρόκκο» (ή «Κασκαντέρ»), που κατάφερε τα χρόνια του Ψυχρού Πολέμου να διεισδύσει στις κυβερνήσεις μιας χώρας-μέλους του NATO, ήταν φυσικό να προσελκύσει το ενδιαφέρον των «μεγάλων» μυστικών υπηρεσιών της Δύσης.

Τα γεγονότα υποδεικνύουν και το αντίστροφο. Η προσπάθεια του Σ. Κόκκαλη να αποκτήσει ερίσματα στις ΗΠΑ, με τους τρόπους που εξηγήσαμε αναλυτικά σε προηγούμενα τεύχη, εντάθηκαν μόνο τα τελευταία χρόνια και κυρίως μετά το 1994, χρονιά κατά την οποία άρχισαν να γίνονται γνωστές οι προσπάθειες της γερμανικής κυβέρνησης να επανακτήσει τα απολε-

πθέντα περιουσιακά στοιχεία της πρώην Ανατολικής Γερμανίας, μεταξύ των οποίων υπήρχαν ενδείξεις ότι συμπεριλαμβανόταν και η Ιντρακόμι.

ΦΑΚΕΛΟΣ ΤΡΟΜΟΚΡΑΤΙΑ

Ένα και μόνο περιστατικό επιβεβαιώνει την υποστήριξη που πρόσφεραν οι ΗΠΑ στον Σ. Κόκκαλη:

Στις αρχές του 1993 ο ανώτατος αξιωματικός της ΒΚΑ (γερμανική κρατική ασφάλεια) **Γκαίρινγκ Λήμαν** ήρθε σε επαφή με την ελληνική αστυνομία, προκειμένου να της δώσει πληροφορίες για τη σύλληψη του στρατηγού της «Στάζι» **Χέλμουτ Φωκτ** (στην Ελλάδα πολιτογραφήθηκε, από μεταφραστικό λάθος, ως «Βόιτ»). Στις συναντήσεις που ακολούθησαν με τον τότε υπαρχηγό της ελληνικής αστυνομίας **Μιχάλη Νησιτάκη**, ο Λήμαν τον ενημέρωσε περιληπτικά για το περιεχόμενο των φακέλων που βρέθηκαν στα αρχεία της Στάζι και αφορούσαν την Ελλάδα και μεταξύ άλλων και για τον Σ. Κόκκαλη. Στη συνέχεια, ομάδα αξιωματικών της ΕΛΑΣ, με επικεφαλής τον ίδιο τον Νησιτάκη, άνθρωπο του στενού περιβάλλοντος Μητσοτάκη, πήγε στο Βερολίνο για να παραλάβει αντίγραφα των φακέλων. Αντιμετώπισαν, όμως, την έντονη αντίδραση της CIA και του FBI, που έπεισαν τελικά τις γερμανικές αρχές να μην δώσουν στον Νησιτάκη τα αρχεία με το επιχείρημα ότι «περιείχαν στοιχεία για την 17N, που δολοφόνησε αμερικανούς υπηκόους και δεν έπρεπε να διαρρεύσουν σε άλλες χώρες».

Πέρα από το γεγονός ότι στα αρχεία αυτά δεν υπάρχει καμιά απολύτως πληροφορία για την «17N», εκείνη την εποχή η CIA και το FBI συνεργάζονταν στενά με την ελληνική αστυνομία για την τρομοκρατία, στην οποία και έδιναν συνεχώς πληροφορίες και κάθε είδους βοήθεια. Άλλωστε, μόνο μέσω των ελληνικών υπηρεσιών μπορούσαν να ερευνήσουν παρόμοιες πληροφορίες, αφού δεν διαθέτουν εδώ τα δίκτυα που φαντάζονται οι αφελείς. Είναι παράλογο λοιπόν το γεγονός ότι παρεμπόδισαν τις έρευνες Νησιτάκη με αυτό το επιχείρημα. Αν ενδιαφέρονταν πραγματικά για την τρομοκρατία, έπρεπε λογικά να τον ενθαρρύνουν στις έρευνές του. Έχουμε λοιπόν κάθε λόγο να πιστεύουμε ότι στην πραγματικότητα μπορεί να ήθελαν να προστατεύουν τον «Ρόκκο». Για τον απλούστατο λόγο ότι όλα τα στοιχεία που κρατούσε η Στάζι για την Ελλάδα βρέθηκαν στο ίδιο τμήμα των αρχείων. Έτσι,

Οι δικαστικοί που πρωταγωνίασαν όταν συνεζητείτο η παραπομπή για τα ψηφιακά τον Μάιο του 1996. Από αριστερά: Λάμπρος Καραμπέλας (εισηγητής), Γ. Κανελλόπουλος (προϊστάμενος του Εφετείου) και Ιω. Κρασσάς (εισηγητής).

οποιαδήποτε λεπτομερής έρευνα των αρχείων θα έφερνε στο φως το παρελθόν του Σ. Κόκκαλη.

Αλλά υπάρχει και συνέχεια στο θέμα αυτό. Ποιος, άραγε, θυμάται τους λόγους για τους οποίους ο τότε υπουργός Δημόσιας Τάξης του ΠΑΣΟΚ κ. **Παπαθεμελής** εξαναγκάστηκε σε παραίτηση το 1995; Σύμφωνα με τις εφημερίδες της εποχής, ο κ. Παπαθεμελής παραιτήθηκε όταν η τότε ηγεσία της κυβέρνησης (ο βαριά ασθενής **Α. Παπανδρέου**) αντέδρασε στην πρόθεσή του να εξαρθώσει την... τρομοκρατία βασιζόμενος στα στοιχεία που υποτίθεται ότι βρήκε στα αρχεία της «Στάζι». Είμαστε όμως σε θέση να γνωρίζουμε ότι τα στοιχεία αυτά δεν εμπλέκουν σε καμιά περίπτωση το ΠΑΣΟΚ με την τρομοκρατία. Αλλά τότε γιατί να εξαναγκασθεί σε παραίτηση ο κ. Παπαθεμελής; Μήπως επειδή στα ίδια αρχεία οι ατυχείς αστυνομικοί ερευνητές ανακάλυψαν και τις πραγματικές δραστηριότητες του κ. Κόκκαλη; Ρωτάμε, «μήπως»;

Κανείς λοιπόν δεν μπορεί να ισχυριστεί στα σοβαρά ότι οι ΗΠΑ και η CIA δεν γνωρίζουν το παρελθόν του Σ. Κόκκαλη και ότι το ενδιαφέρον τους για το πρόσωπό του έχει να κάνει με τα «τεχνολογικά επιτεύγματα» της... Ιντρακόμι και όχι με τον γκριζοκόσμιο των κατασκόπων και των διεισδύσεων σε ξένες χώρες. Εκ των πραγμάτων λοιπόν, όσοι έχουν ευθύνη για τον δημόσιο βίο αυτής της χώρας τίθενται ενώπιον ενός αμείλικτου ερωτήματος: Ποιος μπορεί να αποκλείσει ότι οι ΗΠΑ ενδέχεται να χρησιμοποιήσουν στο μέλλον πρώην στελέχη της «Στάζι» ή της KGB, που συνεργάζονται σήμερα μαζί τους, για την υπονόμηση άλ-

λων χωρών, ακόμα και της ίδιας της Ελλάδας; Ποιος μπορεί να είναι τόσο αφελής, ώστε να πιστεύει ότι οι Αμερικανοί δεν ενδιαφέρονται για την ισχυρή πολιτική, οικονομική και δημοσιογραφική επιρροή που διαθέτει σήμερα ο Σ. Κόκκαλης και ότι δεν θα επιδιώξουν να την χρησιμοποιήσουν όταν την χρειαστούν;

ΕΙΧΕ ΓΝΩΣΗ Ο ΜΗΤΣΟΤΑΚΗΣ

Αλλά ας επανέλθουμε στον κ. Νησιτάκη. Αν και δεν κατάφερε να πάρει όλους τους φακέλους, είναι ωστόσο βέβαιο ότι κατά την διάρκεια σχετικής επίσκεψης στο Βισμπάντεν, στην έδρα της ΒΚΑ, ενημερώθηκε επαρκώς για τις σχέσεις του Σ. Κόκκαλη με την Στάζι. Είναι επίσης βέβαιο ότι ο Μ. Νησιτάκης ενημέρωσε εγγράφως τον τότε πρωθυπουργό **Κ. Μητσοτάκη** για όσα έμαθε περί Κόκκαλη από τους Γερμανούς. Όλα αυτά συνέβησαν το 1993, λίγους μήνες πριν από την πτώση της κυβέρνησης Μητσοτάκη. Γιατί, λοιπόν, ο τελευταίος δεν αποκάλυψε ποτέ όσα γνώριζε από υπεύθυνες πηγές για το παρελθόν του Κόκκαλη, ενώ όπως είναι γνωστό δεν έχανε ευκαιρία προκειμένου να υποδεικνύει τον πρόεδρο της Ιντρακόμι ως υπεύθυνο για την «αποστασία Σαμαρά» και την πτώση της κυβέρνησής του;

Πιθανώς, η απάντηση στο ερώτημα αυτό να υπάρχει σε όσα λέγεται ότι φρόντισε να διαμηνύσει προς κάθε κατεύθυνση ο ίδιος ο Σωκράτης Κόκκαλης, λίγο αργότερα, όταν άρχισε η δικαστική έρευνα για το περιεχόμενο των λογαριασμών που βρέθηκαν στα αρχεία της Στάζι. «Αν ανοίξουν οι λογαριασμοί στην Ελβετία, θα γκρεμιστούν όλοι μαζί μου».

Δεν έχουμε κανένα λόγο να αμφισβητήσουμε την αυθεντικότητα αυτής της δήλωσης Κόκκαλη. Το αντίθετο μάλιστα. Πολλά από όσα συνέβησαν εκείνη την εποχή αποδεικνύουν του λόγου του το ασφαλές, κυρίως σε ό,τι αφορά την Τράπεζα UOB (United Overseas Bank). Ένα από τα πολλά παραδείγματα είναι κι αυτό:

ΣΤ. ΨΥΧΑΡΗΣ ΚΑΙ ΔΙΚΑΣΤΙΚΟΙ

Στις 6.10.96 και ύστερα από προσωπική υπόδειξη του στενού φίλου και συνεργάτη του Σ. Κόκκαλη, του Σταύρου Ψυχάρη, το έγκυρο *Βήμα* έγραψε ότι οι δύο ειδικοί ανακριτές, που είχαν αναλάβει τις ανακρίσεις για τις ψηφιακές παροχές, (οι κ. **Ναυπλιώτης** και **Γεωργαντόπουλος**) «θα ζητήσουν την διεξαγωγή πραγματογνωμοσύνης, προκειμένου να αποδειχθεί αν από την κατακύρωση του διαγωνισμού στην ZHMENS και την INTRAKOM ζημιώθηκε ή όχι ο ΟΤΕ και κατ' επέκταση το δημόσιο». Όπερ και εγένετο στη συνέχεια. Όταν όμως το *Βήμα* υποδείκνυε τα προηγούμενα στους δύο ανακριτές, αυτοί είχαν στη διάθεσή τους σχετική έκθεση του Ελεγκτικού Συνεδρίου, το οποίο είχε ήδη αποφανθεί ότι η σύμβαση ήταν παράνομη και προκάλεσε ζημιά στο δημόσιο. Γιατί λοιπόν ο κ. Ψυχάρης ζητούσε τη νέα «πραγματογνωμοσύνη»; Το διευκρίνιζε ο ίδιος στη συνέχεια του άρθρου του: «Ωσπου να ολοκληρωθεί η πραγματογνωμοσύνη ο κ. Ναυπλιώτης δεν προτίθεται να αποστείλει αίτημα δικαστικής συνδρομής για άνοιγμα τραπεζικών λογαριασμών σε ξένες τράπεζες, ούτε να καλέσει σε απολογία. Οι κλήσεις προς απολογία θα εξαρτηθούν από το αποτέλεσμα της πραγματογνωμοσύνης».

Οι λογαριασμοί, λοιπόν, ήταν η αιτία. «Μην τους ανοίξετε γιατί θα μας πάρει η μπάλα όλους», κραύγαζαν έντρομοι οι κ. Ψυχάρης και Κόκκαλης, και η δικαιοσύνη τους άκουσε τελικά. Οι λογαριασμοί δεν άνοιξαν ποτέ. Για να μην αδικούμε κανένα, είναι βέβαια γεγονός ότι οι κ. εφέτες-ανακριτές τόλμησαν κάποια στιγμή να οχλήσουν τις αρμόδιες γερμανικές αρχές σχετικά με τους λογαριασμούς (βλ. αναλυτικά στα τχ. 705 και 706 του *Αντί*). Αλλά όταν πήραν εγγράφως την απάντηση ότι η υπόλογη "Deutsche Handelsbank δεν είναι σύμφωνη με τη διαβίβαση πληροφοριών για ποινικούς σκοπούς του Εφετείου Αθηνών», παραιτήθηκαν από κάθε άλλη ενέργεια και τελικά έβαλαν την υπόθεση στο αρχείο. Λες και η πρώην τράπεζα της Στάζι, ή οποιαδήποτε άλλη τράπεζα σε τελευ-

Ο ειδικός εφέτης ανακριτής
κ. Γ. Ναυπλιώτης.

ταία ανάλυση, θα άνοιγε έτσι εύκολα τα αρχεία της. Λες και οι γερμανικές αρχές θα έδιναν έτσι εύκολα σε άλλους τα στοιχεία που είχαν τυχόν στη διάθεσή τους για τις δωροδοκίες ελλήνων πολιτικών.

Τα προηγούμενα εξηγούν επίσης τη διαμάχη που ξέσπασε τότε μεταξύ της Ειδικής Εξεταστικής Επιτροπής της γερμανικής Βουλής που αναζητούσε τα χαμένα περιουσιακά στοιχεία της Ανατολικής Γερμανίας και της κυβέρνησης Κολ. Τα μέλη της εξεταστικής επιτροπής που ανήκαν στο Σοσιαλδημοκρατικό Κόμμα και τους «Πράσινους» επέκριναν με δριμύτητα την χριστιανοδημοκρατική κυβέρνηση ότι είχε διατάξει τα αρμόδια ομοσπονδιακά όργανα να μην παραδώσουν στη Βουλή όλα τα στοιχεία που διέθεταν για τον Κόκκαλη και την INTRAKOM. Παράλληλα, βουλευτές τους διατύπωναν υπαινιγμούς για μια άτυπη συμφωνία σχετικά με το ίδιο θέμα μεταξύ Χέλμουτ Κολ και Κ. Μητσοτάκη. Αν αληθεύουν όσα λέγονται για το περιεχόμενο των περίφημων λογαριασμών (και από όσα γνωρίζουμε μάλλον αληθεύουν), τότε εύκολα μπορεί κανείς να εικάσει ότι ο κ. Κολ δεν μπορούσε να αναλάβει την ευθύνη για τον διασυρμό ελλήνων πολιτικών που ενδεχομένως εμπλέκονται στην υπόθεση. «**Κόρακας κοράκου μάτι δεν βγάζει**». Οι Αμερικανοί όμως δεν φαίνεται να είχαν τους ίδιους ενδοιασμούς απέναντί του. Παρ' όλα αυτά, οι κ. ειδικοί ανακριτές αναγκάστηκαν τελικά να ασχοληθούν με κάποιους λογαριασμούς που διέρρευσαν τότε στον Τύπο. Την ίδια εποχή, με μια τροπολογία που πέρασε τότε απαρατήρητη στη Βουλή, ο τότε υπουργός Δημόσιας Τάξης **Ευάγγελος Βενιζέλος** άλλαξε τις σχετικές διατάξεις του Ποινικού Κώδικα, έτσι ώστε η δίωξη εναντίον δημόσιου λειτουργού για δωροδοκία σε βαθμό κακουργήματος να μπορεί να ασκηθεί μό-

νον όταν το σχετικό ποσό υπερβαίνει τα 50 εκατομμύρια δραχμές. Κάτω του ορίου αυτού το αδίκημα διώκεται πλέον μόνο σε βαθμό πλημμελήματος. Όποιος δεν γνώριζε μέχρι σήμερα τη σχετική τροπολογία θα αναρωτηθεί φυσικά: «Γιατί 50 εκατομμύρια και όχι 80, ή 30;». Ιδού μια πιθανή απάντηση: Κανένας από τους λογαριασμούς που γνώριζαν τότε οι κ. ανακριτές δεν ξεπερνούσε τα 50 εκατομμύρια. Παραδείγματος χάριν, ένα από τα στελέχη του ΟΤΕ που ήταν τότε στη λίστα των κατηγορουμένων για δωροληψία φέρεται να έλαβε σε τραπεζικό λογαριασμό από τον Σ. Κόκκαλη σε τρεις δόσεις 45, περίπου, εκατομμύρια δραχμές («περίπου» γιατί δεν γνωρίζουμε ακριβώς τις συναλλαγματικές ισοτιμίες που ισχύουν σύμφωνα με την τροπολογία του κ. Βενιζέλου). Έτσι αν δεν έβγαινε το γνωστό «απαλλακτικό βούλευμα» και η υπόθεση προχωρούσε στα ποινικά δικαστήρια, το εν λόγω πρόσωπο θα αντιμετώπιζε καταδίκη μόνο για πλημμέλημα και όχι για κακούργημα. Εξάλλου το μεγαλύτερο ποσό που αναφέρεται στους λογαριασμούς που έχουμε εμείς στη διάθεσή μας είναι 500.000 μάρκα (περίπου 85.000.000 δραχμές σήμερα) που καταβλήθηκαν σε λογαριασμό της Chemical Bank και ακολουθούν ποσά 200.000 μάρκων στην ίδια τράπεζα, 178.000 μάρκων στην Credit Suisse κ.λπ.

ΤΟ ΔΗΜΟΣΙΟΓΡΑΦΙΚΟ ΚΑΤΕΣΤΗΜΕΝΟ

Αλλά δεν πρέπει να αφήσουμε παραπονεμένο το εκδοτικό και δημοσιογραφικό κατεστημένο. Έχει να προσφέρει κι αυτό πολλά δείγματα ανιδιοτελούς προστασίας του κ. Κόκκαλη. Τον Αύγουστο του 1992 το έγκυρο γερμανικό περριοδικό *Capital* αποκάλυψε, μεταξύ άλλων, και τα εξής για τις σχέσεις του Κόκκαλη με την «Στάζι»:

«Μέχρι τις αρχές της δεκαετίας του '80 ο σπουδασμένος και στη Μόσχα έλληνας επιχειρηματίας Σωκράτης Κόκκαλης διηύθυνε στην πρώην Ανατολική Γερμανία τη φίρμα *Integra* που είχε δραστηριότητες στον κλάδο του εμπορικού συντονισμού. Συγκεκριμένη της δραστηριότητα, η εμπορία τεχνολογικού και τηλεπικοινωνιακού υλικού σε τιμές κάτω του κόστους. Μετά την επίσημη ανακήρυξη της Ελλάδας ως μέλους της ΕΟΚ το 1981 ο Σωκράτης Κόκκαλης με εντολή του αρχηγού της ΚΟ ΚΟ (σ.σ. *Kommerzielle Koordinierung* - Εμπορικός Συντονισμός) της Ανατολικής Γερμανίας Αλεξάντερ Σαλκ-Γκολονγκόφσκι ήρθε στην Αθήνα και ίδρυσε την INTRACOM.

Στόχος: η συστηματική οργάνωση της παρανομιής μεταφοράς υψηλής τεχνολογίας στην Ανατολική Γερμανία.

»Προκειμένου να μειώσουν οι χώρες της Ανατολικής Ευρώπης τη μεγάλη τεχνολογική διαφορά που τις χώριζε από τη δυτική Ευρώπη, έθεσαν σε εφαρμογή το πρόγραμμα *Komplexprogramm 2000*, το οποίο έδινε μεγάλο βάρος στην προμήθεια μικροηλεκτρονικής, τεχνολογίας κομπιούτερ, ψηφιακών δικτύων μεταδόσεων και τεχνολογίας αναμετάδοσης στοιχείων, δορυφορικής τεχνικής καθώς και τηλεπικοινωνιακής τεχνολογίας για τις φτωχές σε συνάλλαγμα χώρες της ανατολικής Ευρώπης. Κάτι επίσης αξιοπερίεργο: αμέσως μετά το γκρέμισμα του Τείχους του Βερολίνου η σουηδική φίρμα *Ericsson* αγόρασε το 12% της *Intracom* και ο Κόκκαλης ανακηρύχθηκε αντιπρόσωπος της *Ericsson* στην Ελλάδα, γεγονός δηλαδή που είναι ελάχιστα προσφιλές στη φίρμα *Sel*, θυγατρική της γιγάντιας γαλλικής *Alcatel*. Διότι μέχρι σήμερα δεν κέρδισε ούτε μία παρτίδα στον σκληρό ανταγωνισμό της με την *Siemens* και την *Intracom* για παραγγελίες από το ελληνικό κράτος. Ποιος ξέρει γιατί; Μήπως επειδή η *Sel* αγόρασε μόλις προ δύο ετών από την (ανατολικογερμανική) εταιρεία *Robotron* τον τομέα των τηλεπικοινωνιών *RFT Berlin*; Πρόκειται για εκείνη την *RFT*, μέσω της οποίας, στις καλές εποχές της Ανατολικής Γερμανίας, γινόταν η επαφή της *Intracom* του Κόκκαλη και της *KoKo* του Σαλκ-Γκολντγκόφσκι».

Η δημοσιογραφική έρευνα αποκάλυψε ότι οι διευθύνσεις όλων των μεγάλων ημερήσιων εφημερίδων πληροφορήθηκαν για το άρθρο και το έδωσαν για μετάφραση στα σχετικά τμήματα. Κανείς όμως δεν το αναδημοσίευσε, ούτε και είχε την δημοσιογραφική ευαισθησία να ερευνήσει περισσότερο τις πληροφορίες που είδαν τότε το φως της δημοσιότητας στη Γερμανία. Όπως κανείς δεν είχε την ευαισθησία να ερευνήσει τα στοιχεία που άρχισαν να βγαίνουν στο φως το 1996 από τα αρχεία της «Στάζι». Αντιθέτως, ο προσεκτικός παρατηρητής θα διαπιστώσει ότι τις ίδιες εποχές αυξάνονταν αλματωδώς οι διαφημιστικές καταχωρίσεις του «ομίλου Ιντρακόμ» στον ημερήσιο Τύπο. Το ίδιο συνέβη άλλωστε και πρόσφατα, αμέσως μετά την επερώτηση βουλευτή της Ν.Δ. στην Βουλή με αφορμή τα δημοσιεύματα του Αντί. Μαζί με κάποιες άλλες «καταχωρίσεις», υπόγειες αυτές, στις οποίες θα έχουμε την ευκαιρία να αναφερθούμε εκτενώς.

Όπως όμως επεσήμανε και η *Αυγή* στο άρθρο που προαναφέραμε «είναι μερικά φαντάσματα που δεν ξορκίζονται ποτέ». Οι λογαριασμοί, αν όχι όλοι για την ώρα, οι περισσότεροι υπάρχουν πλέον στη διάθεση παντός ενδιαφερομένου και κυρίως της Δικαιοσύνης, μαζί με τα άλλα συνταρακτικά γεγονότα που προκύπτουν από την έρευνα στα αρχεία της «Στάζι» για τον Σ. Κόκκαλη και την Ιντρακόμ. Μπορεί λοιπόν να διερωτηθεί κανείς για το τι θα πρυτανεύσει τελικά στη δημόσια ζωή του τόπου: Η ουσία του νόμου και η πασιφανής ανάγκη για καθαρή και διαφάνεια ή το γράμμα του νόμου και η εκάστοτε ερμηνεία του σύμφωνα με τις τροπολογίες όσων ύποπτων και ανύποπτων προσπαθούν να εμποδίσουν την κατάρρευση του μύθου «Ιντρακόμ» για να μην συμπαρασυρθούν; Οι διεθνείς εξελίξεις «διδάσκουν» ότι κανείς δεν μπορεί να αποφύγει εκείνο το τραίνο της ιστορίας. Αν υπάρχουν οι λόγοι και οι αιτίες θα τον συμπαρασύρει οπωσδήποτε. Ο Χέλμουτ Κολ προσπάθησε να ξεχάσει αυτό το «μάθημα» επί δέκα χρόνια και τελικά δεν απέφυγε τις συνέπειες της απόκρυψης του περιεχομένου των αρχείων της Στάζι. Ποιος μπορεί να πιστεύει ότι στην περίπτωση Κόκκαλη θα ισχύσει το αντίθετο;

Η ΣΤΑΣΗ ΤΩΝ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΚΟΜΜΑΤΩΝ

Για το ΠΑΣΟΚ και τη νέα κυβέρνηση ούτε λόγος, φυσικά. Όπως η ίδια η γερμανική Βουλή διαπίστωσε άλλωστε, κατά τη διάρκεια των σχετικών ανακρίσεων, ότι «χωρίς την υποστήριξη του ΠΑΣΟΚ ο Κόκκαλης δεν θα είχε επιτύχει τίποτα». Στα προηγούμενα τεύχη υπάρχουν και οι σχετικές αποδείξεις, όπως το σχέδιο που ανέλαβε να επεξεργαστεί η Στάζι το 1984 για να δωροδοκηθεί το ΠΑΣΟΚ με το 2% όλων των συμβάσεων που θα υπέγραφε η ΙΝΤΡΑΚΟΜ με το ελληνικό δημόσιο. Στα χρόνια που πέρασαν από τότε, οι σχέσεις Κόκκαλη-ΠΑΣΟΚ έχουν διαπλακεί μέχρι του σημείου της αλληλοπροστασίας. Τελευταία παραδείγματα, η πρόθυμη στήριξη του παραπαίοντος Χρηματιστηρίου από τον Κόκκαλη και οι υβριστικές επιθέσεις των μέσων ενημέρωσης που χρηματοδοτεί ο ίδιος εναντίον της Ν.Δ. και του Κ. Καραμανλή προσωπικά. Όμως ακόμα και το ΠΑΣΟΚ πρέπει να συνειδητοποιήσει ότι, σαν κόμμα, μόνο χαμένο μπορεί να βγει από αυτήν την κατάσταση. Τα σκάνδαλα Κοσκωτά και Λούβαρη δεν ήταν δημιουργήματα του ΠΑΣΟΚ, αλλά μόνο λίγων και συγκεκριμένων προσώπων μέσα στο

ΠΑΣΟΚ. Τα πλήρωσε όμως ολόκληρο το ΠΑΣΟΚ. Η ηγεσία του, άλλωστε, οφείλει να γνωρίζει ότι οι προτιμήσεις των ΜΜΕ είναι πάντα πρόσκαιρες και αφερέγγυες. Η εφημερίδα που σε λιβάνιζε χτες, αύριο μπορεί κάλλιστα να σε θάβει. Δεν χρειάζεται να αναφερθούμε σε συγκεκριμένα παραδείγματα. Είναι γνωστά σε όλους. Από την άλλη πλευρά, δεν είναι λίγα όσα έχει υποστεί η συνοχή της Νέας Δημοκρατίας από τις εκάστοτε παρεμβάσεις του Σ. Κόκκαλη στα εσωτερικά της. Τελευταία παραδείγματα, η άμεση ανάμειξή του στη δημόσια αμφισβήτηση του Κ. Καραμανλή, από μερίδα των «βαρώνων» παραμονές εκλογών και η αλληλοϋπονόμευση μερικών από τις (λίγες) εφημερίδες που πρόσκεινται στην ίδια παράταξη για το θέμα αυτό. Κατά συνέπεια, μόνο απορία μπορεί να προκαλεί η απότομη υποβάθμιση των τόνων της Ν.Δ. απέναντι στα διαπλεκόμενα κατά τη διάρκεια της προεκλογικής περιόδου σε σύγκριση με όσα συνέβησαν στη Βουλή λίγες ημέρες προηγουμένως με αφορμή το «βιντεολόττο» και άλλα παρόμοια. Μήπως ο κ. Καραμανλής δεν έχει ακόμα συνειδητοποιήσει ότι, για να συνεχίσει να κερδίζει τις εντυπώσεις, οφείλει να δείχνει ένα «νέο πρόσωπο» στο λαό και όχι στα διαπλεκόμενα; Αν δεν κάνουμε λάθος, οι κακαουνάκηδες και σία δεν του χαρίστηκαν ούτε μία φορά κατά τη διάρκεια της προεκλογικής μάχης.

Οι ελπίδες της διαφάνειας είναι λίγες και στην πλευρά του ΚΚΕ. Η Ανατολική Γερμανία υπήρξε φυτώριο μιας ολόκληρης σειράς στελεχών του που συνεχίζουν ακόμα και σήμερα να θαυμάζουν στον ύπνο τους την Στάζι ή την ΚΓΒ. Η στάση όμως της ηγεσίας του στις πρόσφατες κοινοβουλευτικές αντιπαραθέσεις για τον «τζόγο» του κ. Κόκκαλη μας κάνει αισιόδοξους. Πολύ περισσότερο επειδή στη συνέχεια μπορεί να αποδειχθεί ότι ο «Ρόκκο» ήταν και διπλός πράκτορας, δούλευε δηλαδή και για την CIA. Όλα είναι πιθανά.

Όσο για τον Συνασπισμό, υπάρχει μια σαφής δέσμευση του προέδρου του Ν. Κωνσταντόπουλου ότι η υπόθεση των διαπλεκόμενων, με βάση τις πληροφορίες που δημοσιεύτηκαν στο *Αντί* τους τελευταίους τρεις μήνες, θα αποτελέσει το πρώτο μέλημά του αμέσως μετά το άνοιγμα της Βουλής. Ίδωμεν! Γιατί η *Αυγή*, η εφημερίδα που υποτίθεται ότι εκφράζει τον πολιτικό χώρο του ΣΥΝ, δεν έχει βρει χώρο ούτε σε δύο αράδες –όπως άλλωστε και όλος ο Τύπος– για να αναφερθεί στον πράκτορα Ρόκκο...

«Το σχολείο σου μαθαί

την συνέντευξη πήρε ο Σωτήρης Λέτσιος

Το θέμα της εκπαιδευτικής μεταρρύθμισης προκάλεσε πολλές αντιδράσεις τόσο στο χώρο των μαθητών όσο και των καθηγητών. Αυτοί που νιώθουν πιο έντονα το στίγμα των αλλαγών πάνω τους είναι οι μαθητές, ζωντανά πειραματόζωα στο πεδίο των πολιτικών παιχνιδιών που υπαγορεύουν τις όποιες αποφάσεις στο χώρο της Παιδείας.

Το Αντί ζήτησε τη γνώμη από τέσσερις μαθητές: Τον Αλέξανδρο Εγγονόπουλο, μαθητή Β' Λυκείου στο Λεόντειο Λύκειο, τη Μαρίνα Αρσενίδου, μαθήτρια Α' Λυκείου στο 4ο Λύκειο Παλαιού Φαλήρου και τους Αβραάμ Αβραμίδη και Πάρι Αντωνιόζα μαθητές της Β' Λυκείου στο 4ο Λύκειο Παλαιού Φαλήρου.

Στη συζήτηση που ακολουθεί μιλούν για την εκπαιδευτική μεταρρύθμιση, τις σχέσεις με τους καθηγητές αλλά και το τι προσφέρει το σημερινό σχολείο.

• Πόσο σωστά έχετε ενημερωθεί για το θέμα της εκπαιδευτικής μεταρρύθμισης;
– ΑΒΡΑΑΜ: Η ενημέρωση είναι ελλιπής και οι καθηγητές μας προσπαθούσαν να μας εξηγήσουν με την... φαντασία τους χωρίς να γνωρίζουν και πολλές λεπτομέρειες.

– ΜΑΡΙΝΑ: Θυμάμαι ότι είχαμε ρωτήσει τον φιλόλόγό μας και μας απάντησε «ότι έτσι όπως τα έχουν κάνει, ούτε εμείς καταλαβαίνουμε». Ο ένας, δηλαδή, κατηγορούσε τον άλλον και μετέφερε τις ευθύνες στον πιο ανώτερο... Και άντε να βρεις άκρη...

• Οι καθηγητές δείχνουν έμπρακτα ενδιαφέρον για τις δυσκολίες που παρουσιάζονται σε εσάς μέσα από τις νέες αλλαγές;

– ΜΑΡΙΝΑ: Νομίζω ότι δεν υπάρχει πια καθηγητής που θα έρθει να συζητήσει μαζί σου και θα σε βοηθήσει, αλλά ούτε και αυτός που θα ζητήσει να γίνει κανονικά μάθημα στην ώρα του. Αφού δεν σου μιλά για το μάθημα πώς θα σου μιλήσει για την μεταρρύθμιση; Το σχολείο έχει μετατραπεί σε φροντιστήριο και η παιδεία σε παραπαιδεία... Όταν ένας μαθητής κάνει τέσσερις ώρες φροντιστήριο, μαθαίνει από το φροντιστήριο κι όχι από

το σχολείο...

• Εφαρμόζεται το πρόγραμμα της ενισχυτικής διδασκαλίας για τους αδύναμους μαθητές;

– ΜΑΡΙΝΑ: Ξεκίνησε τον Σεπτέμβριο και έως τον Δεκέμβριο πιστεύω ότι είχε σταματήσει επειδή τα παιδιά φεύγανε. Στην ενισχυτική διδασκαλία είχαν μείνει δυο κεφάλαια πίσω. Οι καθηγητές δεν θέλησαν να καταλάβουν ότι έτσι θα έπρεπε να βοηθήσουν τα παιδιά όπως στο φροντιστήριο.

– ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ: Οι μαθητές στην ενισχυτική διδασκαλία έβλεπαν πάλι τους ίδιους καθηγητές που είχαν και στο κανονικό μάθημα. Πάλι τα ίδια προβλήματα αντιμετωπίζουν, και εφ' όσον δεν καταλαβαίνουν στο κανονικό μάθημα, το ίδιο πρόβλημα θα έχουν και στο πρόγραμμα της ενισχυτικής.

– ΑΒΡΑΑΜ: Σίγουρα στο φροντιστήριο δεν θα τα μάθεις όλα. Θα ξενυχτήσεις και στο σπίτι για να είσαι έτοιμος την επόμενη ημέρα. Σ' αυτό φταίει το σχολείο...

– ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ: Η ζωή των μαθητών έχει δυσκολέψει τα τελευταία χρόνια. Δεν προλαβαίνουμε να είμαστε συνεπείς και στο σχολείο και στο φροντιστήριο.

• Με ποιον τρόπο θα εφαρμοζόταν ένα

σύστημα δίκαιο για όλους τους μαθητές;

– ΜΑΡΙΝΑ: Το σύστημα όπως το βλέπω στα χαρτιά, μου φαίνεται σωστό. Επειδή ένας μαθητής μέτριος μπορεί να περάσει την τάξη. Ξέρουμε όμως ότι σε ένα σχολείο οι μισοί είναι μέτριοι έως κακοί μαθητές και το σύστημα αυτό έγινε γι' αυτούς τους μαθητές. Έπρεπε να εφαρμοστεί σταδιακά και όχι «μπαμ και κάτω».

– ΠΑΡΙΣ: Θα έπρεπε να είχαμε περισσότερες ευκαιρίες για να μην μέναμε στην ίδια τάξη. Και ο βαθμός της Β' Λυκείου δεν έπρεπε να ισχύει, επειδή πολλά παιδιά δεν έχουν αποφασίσει σε ποια σχολή θα πάνε.

• Τα πράγματα που σας δυσαρεστούν είναι περισσότερα από αυτά που σας προκαλούν ενδιαφέρον;

– ΠΑΡΙΣ: Εάν έχεις έναν καλό καθηγητή που σε προσέχει και σε βοηθά, τότε θα πας με μεγαλύτερη όρεξη.

– ΑΒΡΑΑΜ: Οι καθηγητές είναι ανστηροί, και είναι ανστηροί επειδή ξέρουν ότι αφού κάνεις φροντιστήριο πρέπει στο μάθημα να τα ξέρεις όλα... Δεν έχουν διάθεση να εξηγήσουν τυχόν απορίες, γιατί είναι πολλά τα παιδιά και δεν προλαβαίνουν.

– ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ: Οι καθηγητές κάνουν το μάθημα, απλώς γιατί πρέπει να το κάνουν.

– ΑΒΡΑΑΜ: Το σημερινό σύστημα ως σκέψη μπορεί να είναι καλό, αλλά δεν βοηθά στην απόκτηση ειδικευσης. Με τις δέσμες έπρεπε να διαβάσεις τρία μαθήματα, ενώ τώρα να διαβάσεις περισσότερα και πιο δύσκολα μαθήματα. Και όταν μαθαίνουμε ότι τέτοιες γνώσεις στην Αγγλία τις μαθαίνουν στο Πανεπιστήμιο, τότε «τρελαινόμαστε»...

– ΜΑΡΙΝΑ: Ο μαθητής χρειάζεται το κατάλληλο ερέθισμα. Η καθηγήτρια που είχα στην πρώτη χρονιά δεν έδινε σημασία στις εργασίες μου στα φιλολογικά μαθήματα. Και λίγο έως πολύ με θεωρούσε κακή μαθήτρια. Την επόμενη χρονιά, η

ναι να είσαι ρεαλιστής»

καινούργια φιλόλογος, όταν διάβασε τις εργασίες μου, τις θεώρησε υψηλού επιπέδου και έμεινε κατενθουσιασμένη... Εμένα όμως μου στοίχισε αυτή η στάση της πρώτης καθηγήτριας...

– ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ: Μια άδικη κρίση μπορεί να οδηγήσει έναν μαθητή στην ίδια τάξη. Πιστεύω ότι δεν έπρεπε να καταργηθεί ο θεσμός των μεταξεταστέων.

- Δεν θα έπρεπε πρακτικά να είναι τα πράγματα πιο εύκολα τώρα και να περνά κάποιος εύκολα την τάξη, αφού απαιτείται μικρότερος μέσος όρος βαθμολογίας;

– ΜΑΡΙΝΑ: Είναι χαμηλή η βαθμολογία, επειδή είναι χαμηλό και το επίπεδο των μαθητών. Είναι πολλοί λίγοι οι μαθητές του 19, αυτό πρέπει να το καταλάβουν.

– ΑΒΡΑΑΜ: Και να περάσει ένας μαθητής με 9,5, τι θα κάνει έπειτα; Θα περάσει στο Πανεπιστήμιο; Η μεταρρύθμιση εφαρμόζεται, αλλά στην πράξη διαπιστώνουμε ποιες αλλαγές πρέπει να γίνουν. Μαθαίνουν από τα λάθη τους...

Τώρα κατάλαβαν ότι η πρώτη Λυκείου πρέπει να γράφει νωρίτερα εξετάσεις για να παραχωρεί τις αίθουσες και τους καθηγητές στην Β' Λυκείου.

– ΜΑΡΙΝΑ: Στο δικό μας σχολείο και στο Α' Παλαιού Φαλήρου είχαν φωνάξει τους γονείς των μαθητών για επιτηρητές, αφού δεν υπήρχαν καθηγητές...

- Το μάθημα του Σχολικού Επαγγελματικού Προσανατολισμού πόσο σας βοηθά;

– ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ: ...Τίποτα. Να

φαντασθείς ότι μας έκανε ΣΕΠ η καθηγήτρια των αγγλικών και για μια ώρα λύναμε τις ασκήσεις του βιβλίου, έτσι, για να περνά ο χρόνος...

– ΜΑΡΙΝΑ: Χρειάζεται ένα ειδικευμένο άτομο, όπως λ.χ. κάποιος που έχει πτυχίο οικονομικών επιστημών και μπορεί να διδάξει και αρχές οικονομίας και επαγγελματικό προσανατολισμό. Έχω διερωτηθεί γι' αυτό.

– ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ: Πιστεύω ότι χρειαζόμαστε να μαθαίνουμε ό,τι έχει σχέση με τους ηλεκτρονικούς υπολογιστές. Ποιος προσέχει το μάθημα των αγγλικών όταν όλοι κάνουν έξω αγγλικά;

- Τελικά τι προσφέρει το σχολείο σήμερα;

– ΜΑΡΙΝΑ: Σου μαθαίνει να είσαι ρεαλιστής με την ζωή. Περνάς την τάξη και πας σε κάποια σχολή για να βρεις μετά δουλειά... Το σχολείο σου υποδεικνύει πως αυτό που θέλεις να το μάθεις, θα το μάθεις μόνος σου...

– ΑΒΡΑΑΜ: Ο μαθητής πρέπει να διαβάσει συνέχεια, γιατί χωρίς ένα χαρτί δεν έχει μέλλον. Μας λένε ότι η ζωή είναι σκληρή, αλλά ένα πτυχίο δεν είναι αρκετό για την εξασφάλιση της εντυχίας.

– ΠΑΡΙΣ: Πηγαίνουμε στο σχολείο και λειτουργούμε μηχανικά, αλλά δεν μας βοηθά να συνειδητοποιούμε τις πραγματικές δυνατότητές μας.

– ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ: Τις γνώσεις που με ενδιαφέρουν τις συγκρατώ. Όλα τα άλλα ξεχνιούνται.

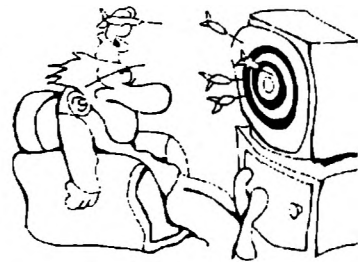
- Οι καταλήψεις πρόσφεραν κάτι νέο και σημαντικό;

– ΑΒΡΑΑΜ: Πέρνεις πέτυχαν να μειωθεί η ύλη και δεν υπήρχαν μεταξεταστέοι στην Β' Λυκείου. Κατάλαβε ο Αρσένης ότι το σύστημα δεν ήταν επιτυχημένο.

– ΜΑΡΙΝΑ: Η κατάληψη είναι το μόνο όπλο του μαθητή, αλλά έως τώρα δεν έχει χρησιμοποιηθεί σωστά. Μόνο έτσι μπορεί να ακουστεί ο μαθητής.

Τι-βι βύσματα

►► **Είδαν τόσα** τα ματάκια μας στην προεκλογική TV, που δεν φτάνει μία σελίδα...

⊖ **Εθνικολαϊκιστές**, γκλαμουράτοι πρώην μικροαστοί, νευρωτικοί γιάπηδες, φθαρμένοι πολιτικάντηδες, αφελείς και κουτοπόνηροι, όλοι χώρεσαν στα κανάλια της πατρίδος.

🚗 **Και σχεδόν** όλοι τους, δηλαδή, μπήκαν στη Βουλή. Αυτό το 30% των νέων βουλευτών είναι και το 30% των τηλεοπτικών προσώπων που πολιτεύτηκαν. Σκεφτείτε τι θα γίνει στις επόμενες εκλογές.

📺 **Πιο καραμπινάτη** περίπτωση συνέντευξης ήταν αυτή του «Συν και πλην» με τον Σημίτη. Καλά, εσείς κ. Ροδίτη και κ. Τσουκαλά είστε οι «πρώτοι» δημοσιογράφοι πολιτισμού! Διότι, αν κάτι έμεινε στον τηλεθεατή από εκείνη την εκπομπή, ήταν η κενοσοφία σας.

🐕 **Μία στο καρφί** και μία στο πέταλο, αυτό ήθελαν όλοι να μάθουν από τον πρωθυπουργό για τα πολιτιστικά θέματα. Αλλά μόνον αυτό δεν πρόξανε.

🎯 **Η προεκλογική** ατάκα από τηλεοράσεως βγήκε από τον Ρουσόπουλο όταν η Λιάνα Κανέλλη δήλωνε ότι γράφτηκε επιτέλους στην ΚΝΕ: «Συγγνώμη Λιάνα μου, μέχρι ποια ηλικία δέχονται στην ΚΝΕ!»

🌸 **Ξερή την άφησε** τη Λιάνα, αλλά μάνι μάνι τα κατάφερε η συνάδελφος να μπει στη Βουλή. Άντε, σειρά να παίρνουμε κι εμείς.

✌️ **Συζήτηση στο Star** με Λυζουρέζο, Κανέλλη, Φασούλα

και λοιπούς. Η Λιάνα προτίμησε να «την πέσει» στον εύκολο... Το 'φαγε το παλικάρι τον Φασούλα απ' την αρχή. Τέτοια περιφρόνηση ούτε στη φιλιππινέζα της...

👤 **Αδιόρθωτη**, όμως, και η φίλη της η Παναγιωταρέα: πρωινιάτικα φέρνει στο στούντιο Ντόρα-Κακλαμάνη, αλλά δεν αφήνει να πάρει πόντο κανένας τους, με τον πυροβολούντα λόγο της. Ηρεμήστε κάποτε αγαπητή. Την άλλη φορά κι εσείς υποψήφια...

✓ **Είπα να γράψω** στο βίντεο την ταινία του Μαντσέφσκι «Πριν την βροχή» στην ΕΤ-3, αλλά ελέω debate (=ντιμπέιτ) Σημίτη-Κωστάκη άλλα έγραψε η κασέτα...

➡️ **Λοιπόν, δεν ξέρω** τι λέει ο εκδότης του *Αντί*, μα ο Βασίλης Λεβέντης ήταν ο πιο σεμνός, άνετος και ουσιώδης τελικά. Ο αρχηγός έχει μάθει πια τηλεόραση. Έμπαινε Μπιλ, κι ας χάνεις...

📝 **Γκρινιάζουν στη Ρηγίλλης** γιατί, λέει, ο Στέφανο Σαρτίνι τα έκανε θάλασσα. Μα, συγγνώμη, το παλικάρι ξέρει μόνο να παίρνει πλάνα από μπουτάκια, βυζάκια και λοιπά. Τώρα, να σας πω, στη φριέστα της Ν.Δ. τι να τράβαγε με την κάμερα;!

📌 **Ατάκα συναδέλφου** σε διάδρομο εφημερίδας: «Ρε 'σεις, είδατε ο Μπρισίμ; Τους έφτασε (τους αυθόρμητους οπαδούς, ντε) μέχρι την Πάριθα!».

📺 **Καρατζαφέρης-Telecity**: έφερε έναν παλιό συμμαθητή του Λαλιώτη που διαμαρτυρόταν γιατί είχε δα-

νείσει στον Κώστα 350 δρχ. κι ο τελευταίος τον πέταξε έξω απ' το υπουργείο, που τον επισκέφθηκε πρόσφατα. Καρατζαφέρης: «Και λίγα λες. Είναι κλέφτες οι Πασόκοι!... Μπράβο Γιώργο, είσαι άπαιχτος.

👤 **Κύριε Χατζηνικολάου**, μου θυμίσατε την παροιμία που λέει: «'Ηθελε η πουτάνα να κρυφτεί, την πρόδωσε η χαρά της!» Με τα exit roll το απόγευμα της Κυριακής είχε λάμψει το πρόσωπό σας. Αργότερα χαλαρώσατε...

🗣️ **Ποιος είπε** από εμάς τους τηλεθεατές ότι θέλουμε να ακούμε την ίδια κασέτα με τα ευφυολογήματα του Λάκη

Λαζόπουλου; Όπου γάμος και χαρά, η Βασίλω (Λάκης) πρώτη.

✦ **Προς Βάσω Παπανδρέου**: Όχι, δεν παίζατε στην ταινία «Ο άνθρωπος που γύρισε από τα χιόνια»! Προεκλογική εμφάνιση κάνατε εμπρός στις κάμερες.

ΤΟ ΕΥΓΕ ΤΟΥ ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΟΥ: Στους έλληνες τηλεθεατές που άντεξαν τον μαζοχισμό του τηλεοπτικού προεκλογικού αγώνα. Ναι, ναι, αγαπητοί αντέχετε περισσότερο των προσδοκιών (τους).

Το πουλί

ΡΟΜΠΕΡΤ Φ. ΜΠΑΡΣΚΙ

NOAM ΤΣΟΜΣΚΙ
Η ΖΩΗ ΕΝΟΣ ΑΝΤΙΦΡΟΝΟΥΝΤΑ
ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ: Παναγιώτα Ρομπινί
ΕΚΚΡΕΜΕΣ

Το βιβλίο του Μπάρσκι είναι βασικό για όλους όσοι ενδιαφέρονται για το έργο του Νόαμ Τσόμσκι και τις βαθύτερες ρίζες του. Με τον πλούτο των αυθεντικών πληροφοριών του σκορπίζει άπλετο φως στη σκέψη και τη δράση του "αποδεδειγμένα σημαντικότερου διανοούμενου εν ζωή". Το βιβλίο συνιστά ασύγκριτη εισαγωγή και προνομιική πρόσβαση σε μια ζωή στρατευμένη στον αγώνα για έναν καλύτερο κόσμο, καθώς και στην σκέψη μιας απ' τις πιο αξιοσημείωτες μορφές της σύγχρονης ιστορίας.

Εκδόσεις ΕΚΚΡΕΜΕΣ

Ιουλιανού 41 - 43 • Αθήνα 104 33 • Τηλ./Fax: 822.0006
Στοά του Βιβλίου • Πεσμαζόγλου 5 • Αθήνα • Τηλ.: 321.3583

Επιμέλεια: Σωτήρης Ντάλης

Απέναντι στις νέες προκλήσεις

Τους τελευταίους μήνες ο διάλογος γύρω από τον ρόλο και τη σημασία της παγκοσμιοποίησης έγινε πιο έντονος με αφορμή τις πρόσφατες συνόδους, του Παγκόσμιου Οργανισμού Εμπορίου στο Σιάτλ και της Συνδιάσκεψης των Ηνωμένων Εθνών για την Ανάπτυξη και το Εμπόριο (UNCTAD) που πραγματοποιήθηκε στην Μπανγκόκ. Για τους πιο αισιόδοξους αναλυτές οι συναντήσεις αυτές αποτέλεσαν ευκαιρία για έναν ειλικρινή και ανοιχτό στοχασμό πάνω στις ελλείψεις της παγκόσμιας οικονομίας.

Για τους λιγότερο αισιόδοξους, στο Σιάτλ και στην Μπανγκόκ, χάθηκε μια καλή ευκαιρία προκειμένου να προωθηθεί ένα διορατικό πρόγραμμα για την αντιμετώπιση μιας από τις πιο σημαντικές προκλήσεις του 21ου αιώνα, αυτού του τεράστιου χάσματος που υπάρχει ανάμεσα στο σύνθετο και κυρίαρχο οικονομικό μοντέλο και στον παραδοσιακό πολιτικό στοχασμό που βασίζεται ακόμη στην έννοια του έθνους-κράτους.

Μάλλον δεν θα ήταν συνετό να κάνει κανείς προβλέψεις για την εξέλιξη του φαινομένου της παγκοσμιοποίησης για τα επόμενα 10-20 χρόνια.

Αντιθέτως, είναι μάλλον χρήσιμο να καταγράψει τις προκλήσεις με τις οποίες θα έλθουν αντιμέτωπες χώρες όπως η Ελλάδα. Θα πρέπει να επανεξετασθούν ζητήματα που έχουν να κάνουν με τον νέο διε-

**Απέναντι στις
νέες συνθήκες
της διεθνούς
σκηνης, η Ελλάδα
θα πρέπει να
συνεχίσει να
διαδραματίζει
έναν
εποικοδομητικό
ρόλο,
ενισχύοντας την
προοπτική της
ευρωπαϊκής
ολοκλήρωσης.**

θνή ρόλο του κράτους, με την προοπτική της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης, με το ρόλο των διεθνών οργανισμών και βέβαια με τον ουσιαστικό ρόλο των νέων τεχνολογιών. Η ένταξη της χώρας μας στους νέους διεθνείς συσχετισμούς συναρτάται πλέον στενά από το συνδυασμό μιας δυναμικής και ουσιαστικής εμπλοκής στο διεθνές σύστημα από τη μία πλευρά και μιας ισχυρής οικονομίας από την άλλη.

Τα τελευταία χρόνια η Ελλάδα κατάφερε να συνδέσει το μέλλον της, πολιτικά και οικονομικά, με το "club" των αναπτυγμένων οικονομιών και των εδραιωμένων δημοκρατιών. Αυτό το κεκτημένο θα πρέπει όχι μόνο να το διατηρήσει αλλά και να το διευρύνει, ενισχύοντας την παρουσία της στο νέο παγκοσμιοποιημένο περιβάλλον.

Επαναπροσδιορίζοντας τους στόχους της εξωτερικής πολιτικής και ιεραρχώντας σωστά τις εθνικές προτεραιότητες, η Ελλάδα κατάφερε τα τελευταία χρόνια να απαντήσει αποτελεσματικά στις νέες προκλήσεις. Διαδραματίζοντας έναν πρωταγωνιστικό ρόλο στην ευρύτερη περιοχή της Νοτιοανατολικής Ευρώπης και της Μεσογείου, η χώρα μας συμμετέχει πλέον ισότιμα στην ευρωπαϊκή ενοποιητική διαδικασία. Απέναντι στις νέες συνθήκες της διεθνούς σκηνης, η Ελλάδα θα πρέπει να συνεχίσει να διαδραματίζει έναν εποικοδομητικό ρόλο, ενισχύοντας την προοπτική της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης.

Η ένταξη στην Ε.Ε. ανοίγει δρόμο για βιώσιμη λύση

του Σωτήρη Ντά

Ο Πρόεδρος της Κυπριακής Δημοκρατίας Γλ. Κληρίδης: «Η λύση που αναζητεί η δική μας πλευρά παραμένει η διζωνική, δικοινοτική ομοσπονδία», τονίζει κατηγορηματικά.

Η λύση που αναζητεί η δική μας πλευρά παραμένει η διζωνική, δικοινοτική ομοσπονδία, τονίζει κατηγορηματικά σε όλες του τις τελευταίες δηλώσεις ο Πρόεδρος της Κυπριακής Δημοκρατίας Γλαύκος Κληρίδης.

«Το θέμα της ομοσπονδιακής λύσης συζητήθηκε επανειλημμένα σε συσκέψεις του Εθνικού Συμβουλίου, στο οποίο είτε προήδρευαν είτε μετείχαν και Πρόεδροι ελληνικών κυβερνήσεων. Συζητήθηκε επί εποχής του αείμνηστου Ανδρέα Παπανδρέου, επί εποχής του Κ. Μητσοτάκη, επί εποχής Κ. Σημίτη και δεν είναι ένα νέο φαινόμενο, δηλαδή υπήρξαν συνεχείς επανεξετάσεις του όλου θέματος, δήλωσε στις 2 Απριλίου ο Πρόεδρος Κληρίδης. Και πρόσθεσε: «Εμένα δεν με ενοχλεί αν συζητείται αυτό το θέμα. Εκείνο όμως που θα μπορούσε να προκαλέσει ζημιά, είναι εάν η κυπριακή κυβέρνηση έδειχνε οποιαδήποτε διάθεση να κάνει αυτό το οποίο λέγουν "επανατοποθέτηση"».

Ο Πρόεδρος Κληρίδης προσπαθεί τις τελευταίες μέρες να παρέμβει στο θέμα της αμφισβήτησης της ομοσπονδιακής λύσης

του προβλήματος της Κύπρου.

Τόσο στις συναντήσεις με ξένους παρόντες όσο και σε ομιλίες του στην Κύπρο επαναλαμβάνει κατηγορηματικά ότι η λύση που αναζητεί είναι η διζωνική, δικοινοτική ομοσπονδία.

Το πλαίσιο που ορίζει την πορεία επίλυσης του προβλήματος είναι ένα, τονίζει ο Πρόεδρος Κληρίδης. Αυτό που περιγράφουν τα ψηφίσματα του Συμβουλίου Ασφαλείας των Ηνωμένων Εθνών. Δηλαδή η διζωνική, δικοινοτική ομοσπονδία με μια κυριαρχία, μια διεθνή προσωπικότητα και μια ιθαγένεια. Αυτές οι παράμετροι απαγορεύουν τη διχοτόμηση, την ένωση και την απόσχιση, υποστηρίζει ο Πρόεδρος Κληρίδης.

Ο κύπριος Πρόεδρος τονίζει ότι οι Τούρκοι θα συνεχίσουν τις προσπάθειές τους να αποφύγουν την υλοποίηση των ψηφισμάτων. «Και θα διευκολύνουμε την τουρκική πλευρά πάρα πολύ, εάν εμείς λέγαμε ότι δεν θέλουμε την υλοποίηση των ψηφισμάτων του Συμβουλίου Ασφαλείας. Η δική μας προσπάθεια είναι να βρούμε λύση διζωνικής ομοσπονδίας, η οποία να κατοχυρώνει τα ανθρώπινα δικαιώματα για όλους τους πολίτες, και τους Ελληνοκύπριους και τους Τουρκοκύπριους. Ταυτόχρονα, η προσπάθειά μας θα πρέπει να συμβαδίζει με το Κοινοτικό Κεκτημένο», τονίζει ο κύπριος Πρόεδρος.

Κρίσιμο σημείο είναι αν το Κυπριακό θα αποτελέσει «σημείο ελέγχου» στον «οδικό χάρτη» της πορείας της Τουρκίας προς τη Ε.Ε. Σύμφωνα με τελευταίες πληροφορίες, η διπλωματική γραφειοκρατία του ΗΠΑ υποστηρίζει τη συμμόρφωση της Τουρκίας στην ερμηνεία του «Ελσίνκι». Κι αυτό με σημαντικά ανταλλάγματα στην Τουρκία στο επίπεδο της κοινοτικής χρηματοδότησης και της συμμετοχής της Άγκυρας στην ευρωπαϊκή ταυτότητα ασφάλειας και άμυνας.

Στο διάλογο που έχει αναπτυχθεί τις τελευταίες μέρες στην Κύπρο πρωταγωνιστικό ρόλο παίζουν τόσο ο κύπριος υπουργός Εξωτερικών Γιάννης Κασουλίδης όσο και ο έλληνας πρέσβης Κυριάκος Ροδουσάκης.

Η άποψη του Κασουλίδη είναι ότι η ομοσπονδία κατοχυρώνει τα ανθρώπινα δικαιώματα κι ότι δεν υπάρχουν άλλες λύσεις. Η ομοσπονδιακή λύση μπορεί να επτρέψει την επιστροφή έως και 100.000 πρόσφυγων υπό ελληνική διοίκηση και των υπολοίπων υπό τουρκική διοίκηση, υποστηρίζει ο κύπριος υπουργός Εξωτερικών. Από τη δική του πλευρά, ο Κυριάκος Ροδουσάκης προειδοποιεί για τους μεγάλους κινδύνους σε περίπτωση αλλαγής το πλαισίου λύσης του Κυπριακού.

Σε πρόσφατες δηλώσεις του στην Πάφο, ο έλληνας πρέσβης είπε ότι το να επιχειρήσει κανείς ν' αλλάξει το νομικό πλαίσιο αποτε

Αλέξης Διαμαντόπουλος

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΠΑΠΑΔΙΑΜΑΝΤΗΣ

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΠΑΠΑΔΙΑΜΑΝΤΗΣ (ΜΕΛΕΤΗ)

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΝΕΦΕΛΗ

Αλέξης Διαμαντόπουλος

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΠΑΠΑΔΙΑΜΑΝΤΗΣ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΝΕΦΕΛΗ

Ρένα Ζαμάρου

ΦΥΣΗ ΚΑΙ ΕΡΩΤΑΣ ΣΤΟΝ ΠΑΠΑΔΙΑΜΑΝΤΗ

ο συγγραφέας κηπουρός

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΝΕΦΕΛΗ

Ρένα Ζαμάρου

ΦΥΣΗ ΚΑΙ ΕΡΩΤΑΣ ΣΤΟΝ ΠΑΠΑΔΙΑΜΑΝΤΗ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΝΕΦΕΛΗ

λεί μεγάλο τόλμημα.² Δεν μπορεί ούτε η Αθήνα να επιβάλει μια τέτοια αλλαγή στη Λευκωσία ούτε η Λευκωσία στην Αθήνα. Επιμένω, τόνισε ο έλληνας πρέσβης, ότι δεν επιβάλλεται, μια τέτοια αλλαγή λόγω των κινδύνων που αυτή η αλλαγή περιέχει.

Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζει τις τελευταίες μέρες και το ζήτημα των βρετανικών στρατιωτικών βάσεων στην Κύπρο, που φαίνεται να έρχεται στο προσκήνιο ύστερα από πρωτοβουλία των Βρυξελλών.

Σύμφωνα με διπλωματικούς κύκλους της Κύπρου, ο διαπραγματευτής της Ευρωπαϊκής Ένωσης με την Κύπρο, Μάουρερ, έθεσε το ζήτημα στην κυβέρνηση της Κύπρου κατά την τελευταία επίσκεψή του στη Λευκωσία.³

Το πρόβλημα έχει ως εξής: Όταν η Βρετανία εντάχθηκε στην Ε.Ε., κατάφερε να εξασφαλίσει εξαίρεση των βάσεων της στην Κύπρο για λόγους στρατιωτικούς.

Το Λονδίνο ήθελε να μην εμπλακεί η Ε.Ε. σε θέματα δικών του στρατηγικών συμφερόντων και ασφάλειας.

Οι βάσεις καλύπτουν έκταση 99 μιλίων και δεν θεωρούνται ευρωπαϊκό έδαφος.

Όμως η διαδικασία ένταξης της Κύπρου στην Ε.Ε. θέτει ένα σοβαρό θέμα που αφορά το καθεστώς αυτής της περιοχής. Το ζήτημα αφορά άμεσα τους χιλιάδες Κυπρίους που διαμένουν ή αναπτύσσουν επαγγελματική δραστηριότητα στην περιοχή.

Σε πολιτικό επίπεδο, το πρόβλημα βρίσκεται στο γεγονός ότι με την ένταξη της Κύπρου στην Ε.Ε., ένα τμήμα της χώρας (η περιοχή των βάσεων) δεν θα θεωρείται κοινοτικό έδαφος.

Επίσης, σε ένα άλλο επίπεδο, στο οικονομικό, χιλιάδες Κύπριοι δεν θα μπορούν να ωφελούνται από ευρωπαϊκά κονδύλια, ούτε θα έχουν τα πλεονεκτήματα της ένταξης.

Οι Κύπριοι που ζουν σήμερα σε περιοχές

που θεωρούνται έδαφος των βάσεων θα εξαιρούνται ουσιαστικά από την Ε.Ε. Η κυπριακή κυβέρνηση φαίνεται να μελετά όλες τις νομικές και πολιτικές πτυχές του θέματος.

Το θέμα τέθηκε και στη σύσκεψη που έγινε στο κυπριακό υπουργείο Εξωτερικών μετά την επίσκεψη του επιτρόπου Γκύντερ Φερχόιγκεν. Από την σύσκεψη αυτή προέκυψε ότι η Κύπρος θα ανακοινώσει αυτές τις μέρες στις Βρυξέλλες ότι ολοκλήρωσε τη συζήτηση για τρία ακόμη κεφάλαια, την Αλιεία, το Εταιρικό Δίκαιο και την Απασχόληση.

Επίσης και στο κεφάλαιο της ΚΕΠΠΑ έχει γίνει πολύ μεγάλη πρόοδος.⁴ Όπως είναι γνωστό το θέμα της ΚΕΠΠΑ έμενε ανοικτό από την περίοδο της κοινής δήλωσης των τεσσάρων χωρών (Ολλανδίας, Ιταλίας, Γαλλίας, Γερμανίας) με την οποία εκδήλωναν την επιφύλαξή τους. Υποστήριζαν ότι η πολιτική κατάσταση στην Κύπρο μπορεί να δημιουργήσει προβλήματα στην εφαρμογή του κοινοτικού κεκτημένου. Στην Κύπρο εκτιμούν ότι το κεφάλαιο ΚΕΠΠΑ θα κλείσει μετά την αλλαγή στάσης ακόμη και από την Ολλανδία πάνω σ' αυτό το θέμα. Στο τελευταίο COREPER στις Βρυξέλλες φάνηκε ότι είναι ζήτημα χρόνου να δώσει το πράσινο φως και η Ολλανδία προκειμένου να κλείσει οριστικά το κεφάλαιο ΚΕΠΠΑ.

Όσο περισσότερο προχωρούν οι συζητήσεις στα κεφάλαια των διαπραγματεύσεων Κύπρου και Ε.Ε., τόσο ενισχύεται και η επικρατούσα θέση Αθηνών και Λευκωσίας ότι η ενταξιακή διαδικασία και τελικά η ίδια η ένταξη στην Ε.Ε. θα ανοίξει τον δρόμο για βιώσιμη λύση του κυπριακού προβλήματος. Μια λύση η οποία θα στηρίζεται στις Συμφωνίες Υψηλού Επιπέδου του 1977 και 1979, στα ψηφίσματα των Ηνωμένων Εθνών, στα ανθρώπινα δικαιώ-

ματα και στο κοινοτικό κεκτημένο.

Η λογική αυτή της θέσης βασίζεται στην πεποίθηση ότι η ένταξη της Κύπρου στην Ε.Ε. θα ματαιώσει τους μαξιμαλιστικούς στόχους της Τουρκίας για στρατηγικό έλεγχο της Κύπρου.

Το κλειδί σ' αυτή τη θέση είναι ότι η προοπτική ένταξης της Κύπρου στην Ε.Ε. θα λειτουργήσει ως κίνητρο για ουσιαστική συνεργασία των δύο Κοινοτήτων και θα εξουδετερώσει τα σχέδια της τουρκικής πλευράς για διχοτόμηση της Κύπρου.

Όπως υποστηρίζουν εύστοχα και οι συγγραφείς μιας πρόσφατης μελέτης,⁵ η επικείμενη ένταξη της Κύπρου στην Ε.Ε. είναι μία από τις πιο περίπλοκες περιπτώσεις αποδοχής νέου μέλους που αντιμετώπισε ποτέ η Ένωση. Κι αυτό οφείλεται όχι σε οικονομικούς ή κοινωνικούς παράγοντες, αλλά στο γεγονός ότι η διαδικασία ένταξης έχει εκ των πραγμάτων συνδεθεί με το κυπριακό πρόβλημα και τις πολλαπλές διαστάσεις του, καθώς και με την αίτηση της Τουρκίας για ένταξη στην Ε.Ε.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

1. Γλ. Κληρίδης: «Να μη δώσουμε άλλοθι στους Τούρκους», στην εφημερίδα *Φιλελεύθερος* της 3ης Απριλίου 2000.
2. «Δεν υπάρχει άλλη επιλογή από ομοσπονδία», εφημερίδα *Φιλελεύθερος* της 3ης Απριλίου 2000.
3. «Η Ε.Ε. θέτει θέμα βάσεων», εφημερίδα *Φιλελεύθερος* της 3ης Απριλίου 2000.
4. «Κλείνει το κεφάλαιο της ΚΕΠΠΑ», εφημερίδα *Ο Πολίτης* της 4ης Απριλίου 2000.
5. Ανδρέας Θεοφάνους, Νίκος Περισιάνης, Ανδρέας Ιωάννου (επιμ.), *Cyprus and the European Union*, Intercollege Press, Nicosia 1999.

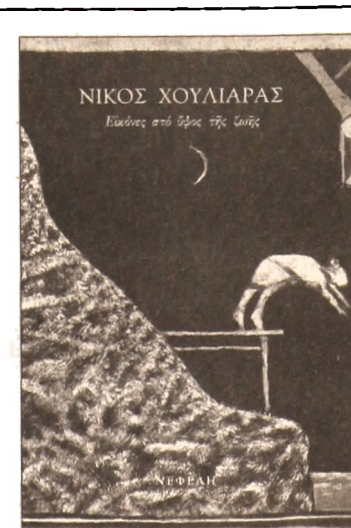

Ευγένιος Αρανίτσης

ΣΕ ΠΟΙΟΝ
ΑΝΗΚΕΙ
Η ΚΕΡΚΥΡΑ;

ΜΟΛΙΣ ΚΥΚΛΟΦΟΡΗΣΕ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΝΕΦΕΛΗ

Νίκος Χουλιάρας

ΕΙΚΟΝΕΣ
ΣΤΟ ΥΨΟΣ
ΤΗΣ ΖΩΗΣ

(ΠΟΙΗΜΑΤΑ ΚΑΙ ΖΩΓΡΑΦΙΕΣ)

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΝΕΦΕΛΗ

Εξοπλίζοντας τους καταπιεστές

του Μάριου Ευρυβιάδη

Κυκλοφόρησε πρόσφατα (Οκτώβριος 1999) μία συλλογική εργασία, η οποία δίνει το στίγμα και τεκμηριώνει με τρόπο απόλυτο την πολιτική Κλίντον για την Τουρκία. Στα πρώτα έξι χρόνια της διακυβέρνησης Κλίντον η Τουρκία παρέλαβε οπλικά συστήματα, made in USA, της τάξεως των 4,9 δισ. δολαρίων με μέσο όρο 800 εκατ. δολαρίων εξοπλισμών κατά έτος.

Η μελέτη, που συντάχθηκε από το World Policy Institute και το Federation of American Scientists και φέρει τον χαρακτηριστικό τίτλο «Εξοπλίζοντας τους καταπιεστές: Αμερικανικές Πωλήσεις Όπλων στην Τουρκία από την Κυβέρνηση Κλίντον», καταλήγει στις ακόλουθες διαπιστώσεις:

Πρώτον: Ότι οι Ηνωμένες Πολιτείες είναι ο υπ' αριθμόν ένας προμηθευτής όπλων στην Τουρκία, της οποίας οι δυνάμεις είναι κατά 80% εξοπλισμένες με αμερικανικά όπλα. Κατά τα πρώτα έξι χρόνια της διακυβέρνησης Κλίντον, η Τουρκία παρέλαβε όπλα αξίας περίπου 800 εκατ. δολαρίων το χρόνο. Το γεγονός αυτό καταρρίπτει τους τουρκικούς ισχυρισμούς ότι η Αμερική επέβαλε ένα «κρυφό εμπάργκο» (shadow embargo) όπλων κατά της Τουρκίας, λόγω της καταπιεστικής της συμπεριφοράς κατά των πολιτών της και κυρίως αυτών που έχουν κουρδική καταγωγή.

Δεύτερον: Παρά τις περί του αντιθέτου απαγορεύσεις, η Τουρκία συνεχίζει να χρησιμοποιεί όπλα αμερικανικής προέλευσης στον πόλεμο κατά των Κούρδων και για να διαιωνίζει τη στρατιωτική κατοχή των βορείων περιοχών της Κύπρου.

Τρίτον: Στο μεγαλύτερό του μέρος το κόστος των αμερικανικών οπλικών συστημάτων που καταλήγουν στην Τουρκία επιδοτείται από τους αμερικανούς φορολογούμενους. Σε πολλές περιπτώσεις οι φορολογούμενοι χρηματοδοτούν άμεσα την παραγωγή στρατιωτικού υλικού στην Τουρκία και με τον τρόπο αυτό αυξάνεται η ανεργία στις ΗΠΑ. Οι επιδοτήσεις και τα αντισταθμιστικά οφέλη έχουν μεγάλο κόστος για την παραγωγή και την εργοδοσία στις ΗΠΑ. Για παράδειγμα, στο εργοστάσιο παραγωγής πολεμικών αεροπλάνων F-16

στην Τουρκία, οι 2.000 εργαζόμενοι πληρώνονται σχεδόν αποκλειστικά με λεφτά των φορολογουμένων στις ΗΠΑ.

Τέταρτον: Παρά τις επανειλημμένες δεσμεύσεις και τις επιφανειακές χειρονομίες, η τουρκική κυβέρνηση μέχρι στιγμής δεν έχει να παρουσιάσει ουσιαστική πρόοδο που να ανταποκρίνεται στα κριτήρια που θέτει το αμερικανικό υπουργείο Εξωτερικών για την αγορά 145 επιθετικών ελικοπτέρων συνολικής αξίας 4 δισ. δολαρίων. Το Συμβούλιο της Ευρώπης (Ιούνιος 1999) πιστοποιεί την ανεπάρκεια των μέτρων της τουρκικής κυβέρνησης σε όλα τα θέματα που αφορούν στα ανθρώπινα δικαιώματα. Στην αμερικανική έκθεση υπογραμμίζονται οι δηλώσεις του τούρκου αρχιδικαστή (Σεπτέμβριος 1999) Σάμι Σελτούκ, ο οποίος υποστήριξε ότι το τουρκικό Σύνταγμα του 1982 στερείται νομιμότητας, διότι επεβλήθη στην κοινωνία με την «απειλή βίας». Ο δικαστής χαρακτήρισε την Τουρκία ως μία χώρα που «δεν πρέπει να μπει στον 21ο αιώνα με καταπιεστικούς νόμους και περιορίζοντας τους τούρκους πολίτες στη σιωπή».

Οι τρεις συντάκτες της μελέτης, άτομα από τον επιστημονικό χώρο, παραθέτουν τέσσερις εισηγήσεις-προτάσεις για την αμερικανική κυβέρνηση, οι οποίες βασίζονται στο σκεπτικό ότι η εξάρτηση του τουρκικού καθεστώτος από τις ΗΠΑ, όπως αυτή τεκμηριώνεται από το εμπόριο όπλων, είναι τέτοιας μορφής που επιτρέπει στις ΗΠΑ, εδώ και τώρα, να απαιτήσουν τη συμμόρφωση της Τουρκίας στο σεβασμό των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και την λήξη, μέσω διαπραγματεύσεων, του δεκαπενταετούς πολέμου κατά των Κούρδων και της εικοσιπενταετούς διχοτόμησης της Κύπρου.

Πρώτη πρόταση-εισήγηση: Η κυβέρνηση Κλίντον δεν πρέπει να επιτρέψει την πώληση των 145 επιθετικών ελικοπτέρων στην Τουρκία, εφόσον η Τουρκία συνεχίζει να

αρνείται να εφαρμόσει τα κριτήρια του υπουργείου Εξωτερικών για συγκεκριμένη πρόοδο στον τομέα των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και του εκδημοκρατισμού του συστήματος. Παρατίθενται επτά συγκεκριμένοι όροι που πρέπει να τηρηθούν.

Δεύτερη πρόταση-εισήγηση: Όλες οι μελλοντικές πωλήσεις όπλων στην Τουρκία πρέπει να εξαρτηθούν από τον εκδημοκρατισμό, την επίλυση του Κυπριακού και του Κουρδικού ζητήματος.

Τρίτη πρόταση-εισήγηση: Οι ΗΠΑ πρέπει να ιεραρχήσουν ορθά την πολιτική τους έναντι της Τουρκίας, αντιστρέφοντας την πολιτική του εξοπλισμού της Τουρκίας, με μία πολιτική που εστιάζεται στην οικονομική ανάπτυξη και όχι στο μιλιταρισμό.

Τέταρτη πρόταση-εισήγηση: Η νομοθετική εξουσία (Κογκρέσο) πρέπει να θεσμοθετήσει «κανόνες συμπεριφοράς» στους αποδέκτες αμερικανικών όπλων, ώστε να μην υπάρχουν «δύο μέτρα και δύο σταθμά». Τα καθοριστικά κριτήρια για όλες τις χώρες πρέπει να είναι ο εκδημοκρατισμός, ο σεβασμός των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, η μη επιδρομική πολιτική και η διαφάνεια στις αγορές οπλικών συστημάτων.

Στη μελέτη επισημαίνεται ότι η κυβέρνηση Κλίντον ακολουθεί σχιζοφρενή πολιτική έναντι της Τουρκίας, που καταλήγει να ενισχύει τον αυταρχισμό και την επιθετική πολιτική του καθεστώτος. Μία τέτοια πολιτική όμως δεν ενισχύει τη σταθερότητα, την ειρήνη και τα μακροπρόθεσμα συμφέροντα τόσο των ΗΠΑ όσο και του λαού της Τουρκίας και των γειτόνων της. Σίγουρα, καταλήγουν οι μελετητές, μεσοπρόθεσμα θα υπάρξουν προβλήματα στις σχέσεις ΗΠΑ-Τουρκίας εάν οι ΗΠΑ ακολουθήσουν τη σωστή πολιτική που συνάδει με τη διακηρυκτική πολιτική τους. Μακροπρόθεσμα, όμως, μία τέτοια πολιτική εξασφαλίζει την ειρήνη και τη σταθερότητα στην περιοχή.

Η μετα-Ντεμιρέλ εποχή

του Ευάγγελου Αρεταίου

Τις τελευταίες δύο σχεδόν εβδομάδες, η Τουρκία ζει τον δικό της «προεκλογικό πυρετό», μετά την καταψήφιση από την τουρκική Εθνοσυνέλευση της συνταγματικής τροπολογίας που θα επέτρεπε την επανεκλογή του τούρκου Προέδρου κ. Σουλεϊμάν Ντεμιρέλ. Έναν «προεκλογικό πυρετό» που αναμένεται να κορυφωθεί μέσα στις επόμενες εβδομάδες και του οποίου η έκβαση ενδέχεται να κρίνει την μακροζωία της πολιτικής της οικονομικής σταθερότητας, την ταχύτητα των δημοκρατικών μεταρρυθμίσεων και, κυρίως, την τύχη του τρικομματικού κυβερνητικού συνασπισμού.

Η επταετής θητεία του κ. Ντεμιρέλ τελειώνει στις 16 του ερχόμενου Μαΐου και μέχρι τότε η Εθνοσυνέλευση πρέπει να έχει εκλέξει τον νέο Πρόεδρο της Δημοκρατίας ή, σε περίπτωση απουσίας συναίνεσης, θα πρέπει να διαλυθεί, προκειμένου η νέα Εθνοσυνέλευση που θα σχηματιστεί να μπορέσει να εκλέξει τον νέο Πρόεδρο. Από την στιγμή που θα υποβληθούν οι υποψηφιότητες, το τουρκικό σύνταγμα προβλέπει τέσσερις γύρους και τελικά Πρόεδρος εκλέγεται ο υποψήφιος που θα συγκεντρώσει 276 ψήφους, σε σύνολο 550, την απόλυτη δηλαδή πλειοψηφία. «Όλα είναι πιθανά και, δυστυχώς, ό,τι και να συμβεί η τουρκική πολιτική σκηνή δεν θα εκπλαγεί», σχολιάζουν πολιτικοί κύκλοι στην Άγκυρα, επισημαίνοντας ότι «οι ισορροπίες ανάμεσα στα τρία κόμματα του κυβερνητικού συνασπι-

σμού είναι τόσο λεπτές και τόσο εύθραυστες που είναι πολύ δύσκολο να προβλέψει κανείς το αν θα υπάρξει συναίνεση και πια θα είναι αυτή».

Εξάλλου, δεν είναι μόνο το Κόμμα της Δημοκρατικής Αριστεράς (DSP), το Κόμμα της Εθνικιστικής Δράσης (MHP) και το Κόμμα της Μητέρας Πατρίδας (ANAP) του κυβερνητικού συνασπισμού, που μπορούν να διαδραματίσουν κάποιο ρόλο στην εκλογή του Προέδρου.

Το DSP και το MHP έχουν μαζί 264 έδρες (134 και 130 αντιστοίχως), ενώ το ANAP έχει 86, το ισλαμικό Κόμμα της Αρετής (FP) 110 και το Κόμμα του Ορθού Δρόμου (DYP) 89 έδρες, οπότε απαιτείται η συνεργασία τριών κομμάτων ώστε να συμπληρωθούν οι 276 απαραίτητοι ψήφοι.

«Αν ο υποψήφιος προέρχεται από το DSP του κ. Μπουλέντ Ετζεβίτ, πιθανότατα το MHP να ζητήσει το υπουργείο Εξωτερικών ώστε να κρατηθεί μια ισορροπία ανάμεσα στα δύο μεγάλα κόμματα του κυβερνητικού συνασπισμού», σχολιάζουν πολιτικοί αναλυτές στην Άγκυρα, αναφερόμενοι στο όνομα του τούρκου υπουργού Εξωτερικών κ. Ισμαήλ Τζεμ, όνομα που ο τουρκικός Τύπος αναφέρει πολύ συχνά για την Προεδρία της Δημοκρατίας.

«Τόσο το MHP όσο και ο ίδιος ο κ. Ντεβλέτ Μπαχτσελί έχουν δείξει μια πολιτική ωριμότητα και ένα πολιτικό ήθος που έχει αυξήσει την δύναμή τους στην πολιτική σκηνή της χώρας», σχολιάζουν οι ίδιοι αναλυτές, επισημαίνοντας ωστόσο ότι «η προέλευση του Προέδρου της Δημοκρατίας από τον χώρο του MHP θα προκαλούσε πολλά προβλήματα στην χώρα και αυτό ο κ. Μπαχτσελί το γνωρίζει».

Το ANAP του κ. Μεσούτ Γιλμάζ είναι μάλλον ασταθής παράγοντας, καθότι ο ίδιος ο κ. Γιλμάζ επιθυμεί να εκλεγεί Πρόεδρος, εκτιμούν και προσθέτουν ότι το DYP της κ. Τανσού Τσιλλέρ είναι πιθανό να βοηθήσει το DSP και το MHP να εκλέξουν τον Πρόεδρο, αν τελικά αυτά τα δύο κόμματα καταλήξουν σε συμφωνία.

Το FP βρίσκεται σε μια εσωτερική διαμά-

χη προοδευτικών και συντηρητικών, διαμάχη που θα κορυφωθεί στο συνέδριο του κόμματος τον ερχόμενο Μάιο, και γνωρίζει την ουσιαστική αδυναμία του να προτείνει υποψήφιο από τον δικό του χώρο, λόγω του τουρκικού στρατού αλλά και ενός σημαντικού αριθμού τούρκων πολιτών, όχι απαραίτητα μόνο των συντηρητικών, που αντιδρούν έντονα με την ιδέα και μόνο ο Πρόεδρος της κοσμικής Τουρκικής Δημοκρατίας να προέρχεται από τον ισλαμικό χώρο. Έτσι, το Κόμμα της Αρετής αναμένεται να διαπραγματευτεί και να υποστηρίξει τον «λιγότερο κακό» ή να μην υποστηρίξει κανέναν.

Ούτε ο στρατός όμως επιθυμεί –και μάλλον δεν δύναται– να υποστηρίξει ανοιχτά έναν υποψήφιο που θα προερχόταν από τον χώρο των ενόπλων δυνάμεων, όπως ο πρώην υπαρχηγός του γενικού επιτελείου στρατηγός εν αποστρατεία κ. Τσεβίτ Μπιρ, του οποίου το όνομα έχει και αυτό ακουστεί για την Προεδρία.

«Οι ΗΠΑ δεν θα υποστήριζαν την υποψηφιότητα κάποιου που θα προερχόταν από τις ένοπλες δυνάμεις», έγραψε η ανταποκρίτρια της εφημερίδας *MILLIET* στην Ουάσινγκτον κ. Γιασεμίν Τσογκάρ.

Πολιτικοί κύκλοι στην Άγκυρα θεωρούν σχεδόν απίθανο το ενδεχόμενο διάλυσης της Εθνοσυνέλευσης, χωρίς όμως να το αποκλείουν, και βρίσκονται σε αναμονή, αποφεύγοντας τις συγκεκριμένες εκτιμήσεις και εντατικοποιώντας τις προσπάθειες για μια συναίνεση – προσπάθειες που πρέπει υποχρεωτικά να καρποφορήσουν μέσα στις επόμενες τρεις εβδομάδες.

Κωνσταντινούπολη, 11.4.2000

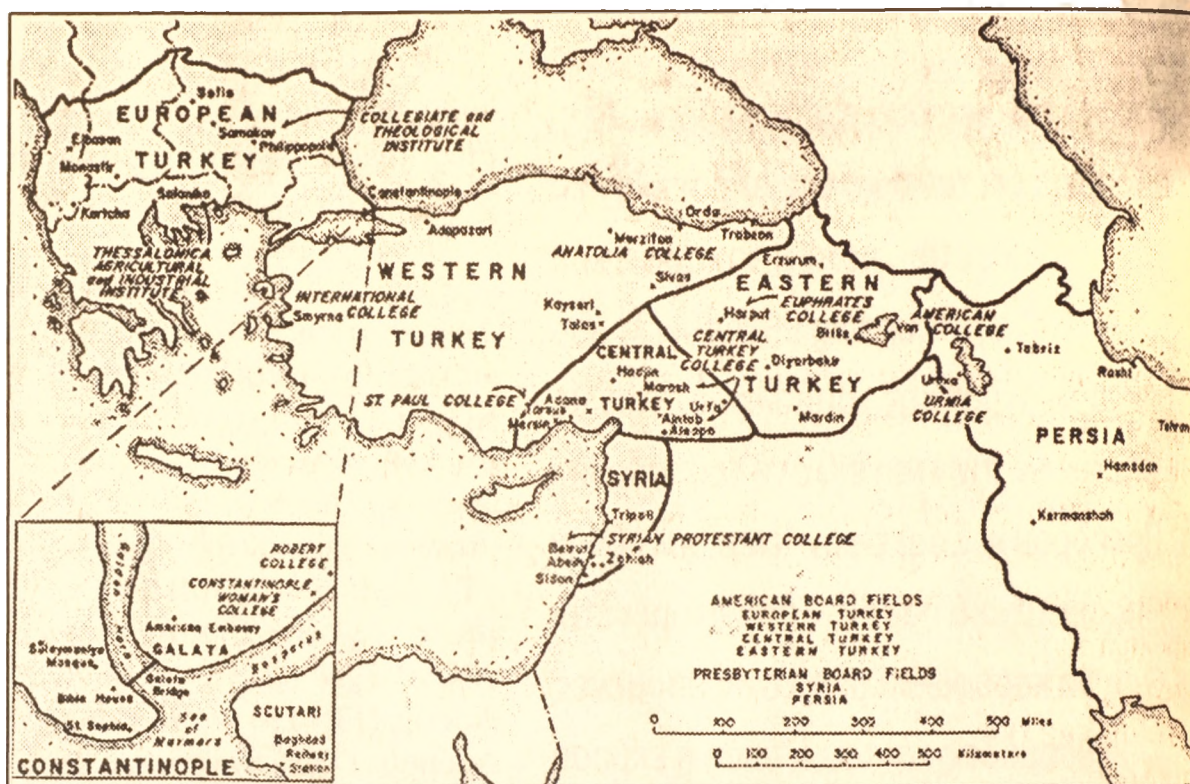
Τα αμερικανικά κολέγια και το πλαίσιο λειτουργίας τους

της Παυλίνας Νάσιουτζικ

Η συνεχιζόμενη εδώ και 80 περίπου χρόνια παρουσίας και δραστηριότητας των αμερικανικών κολεγίων στον ελλαδικό χώρο έρχεται να φωτίσει ενδιαφέροντα ζητήματα που σχετίζονται με τη διείσδυση της Αμερικής στην ελληνική πολιτική σκηνή αλλά και τη γενικότερη πολιτική της τής πολιτισμικής επέκτασης στον βαλκανικό χώρο. Τα κολέγια αυτά, η ίδρυση των οποίων ξεκινά στα μέσα του 19ου αιώνα και συνδέεται με την προσπάθεια καθιέρωσης της Αμερικής στην πολιτική σκηνή ως παγκόσμιας δύναμης με ηγεμονικά χαρακτηριστικά, ιδρύονται στον ευρύτερο χώρο της Ανατολής και τον βαλκανικό χώρο. Τα πιο γνωστά από αυτά υπήρξαν το Robert College της

Κωνσταντινούπολης (η γνωστή Ροβέρτειος

Σχολή), το Woman's College (κολέγιο γυναικών) της Κωνσταντινούπολης, ιδρυμένο κατά τα πρότυπα του αμερικανικού Vassar, το Αμερικανικό κολέγιο της Βηρυττού, το Αμερικανικό Κολλέγιο της Σμύρνης αλλά και πληθώρα σχολείων στην περιοχή της Κωνσταντινούπολης, της Μ. Ασίας και στον ευρύτερο χώρο της Μέσης Ανατολής.

Ιεραποστολικοί σταθμοί και κολέγια (1914)

Η ίδρυση των αμερικανικών κολεγίων στο χώρο της Βαλκανικής και της Ανατολής αποτελεί προϊόν της επικράτησης ενός ισχυρού λόμπυ στην αμερικανική πολιτική σκηνή, του προτεσταντικού, που προωθούσε τον ηγεμονικό ρόλο των ΗΠΑ καθώς και τον παρεμβατισμό και τη διαπλοκή τους στη διεθνή πολιτική σκηνή. Σ' όλη τη διάρκεια του 19ου και του 20ού αιώνα, ο παρεμβατισμός και ο απομονωτισμός (isolationism) αποτελούν δυο στάσεις που συγκρούονται στην αμερικανική πολιτική.

Ιδιαίτερα ενδιαφέρον σημείο αποτελεί η εισαγωγή των εννοιών της διαπλοκής και του παρεμβατισμού στην αμερικανική πολιτική από το προτεσταντικό ιεραποστολικό κίνημα. Η όλο και μεγαλύτερη ανάμειξη της Αμερικής στη διεθνή σκηνή από μέρους της παγκόσμιας ηγεμονίας αποτελούν προϊόντα ιεραποστολικής επιρροής και κατίσχυσης του προτεσταντικού λόμπυ στην αμερικανική εξωτερική πολιτική.

Ως σκοπός ίδρυσης των κολεγίων ορίζεται η δημιουργία ντόπιων ιθύνουσων τάξεων που θα διάκινεται φιλικά και θα στηρίζουν τις αμερικανικές πρωτοβουλίες. Τους σκοπούς της εκπαίδευσης που παρέχει στα κολέγια καταγράφει ο G. Washburn, πρόεδρος του Robert College, τονίζοντας τον πρακτικό προσανατολισμό που

οφείλει να έχει η εκπαίδευση με τη διάδοση της χρήσιμης γνώσης και αρνούμενος την καλλιέργεια μιας γενικότερης εγκυκλοπαιδικής παιδείας ή τη δημιουργία μιας τάξης διανοουμένων. Οι πρακτικοί αυτοί προσανατολισμοί έρχονται να συντεριάσουν, ακόμα και σήμερα, το πνεύμα των αμερικανικών κολεγίων.

Εκτός από εστίες άσκησης επιρροής, τα κολέγια γίνονται αιτίες αλλαγής της αμερικανικής εξωτερικής πολιτικής. Αίφνης το Robert College αποτελεί μία από τις αιτίες μετατροπής της αντι-οθωμανικής στάσης της αμερικανικής κυβέρνησης καθώς μέσα από τους αποφοίτους του δημιουργείται μια εκδυτικισμένη ηγέτιδα τάξη που στελεχώνει την τουρκική κρατική μηχανή κι ένας (θύλακας) φιλοαμερικανικός. Εξάλλου, κατά την περίοδο του πρώτου παγκοσμίου πολέμου η επιθυμία να προστατευθούν τα κολέγια και τα εκπαιδευτικά ιδρύματα των προτεσταντών στην Τουρκία οδήγησε στην ουδέτερη στάση της Αμερικής προς αυτήν, στάση που αποτέλεσε προϊόν πίεσης στο προτεσταντικό λόμπυ στον πρόεδρο Wilson. Η ίδια επιθυμία οδηγεί στην ιδέα δημιουργίας μιας ομοσπονδιακής Τουρκίας υπό αμερικανική κατοχή, ιδέα που προωθείται από ιεραποστολικούς κύκλους και είχε συναντήσει θετική απήχηση τόσο στην κυβέρνηση Wilson όσο και στους κύκλους του State Department.

Το ίδιο φαινόμενο δημιουργίας φιλοαμερικανικών «θυλάκων» επαναλαμβάνεται σε παγκόσμιο επίπεδο με τους άραβες αποφοίτους του Πανεπιστημίου της Βηρυττού, που στελεχώνουν τα Ηνωμένα Έθνη, τους αποφοίτους του Robert College κυριολεκτικά δημιουργούν το βολιβαρτικό κράτος και την περίπτωση των Αμε-

Η Παυλίνα Νάσιουτζικ είναι διδάκτωρ της Φιλοσοφικής Σχολής του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης

Καθηγητές και απόφοιτοι του Λυκείου
Μακλάχλαν στη Σμύρνη (1910)

ρικανικών Κολλεγίων Αθηνών - Θεσσαλονίκης. Στα 1924 ο Ελ. Βενιζέλος, απόφοιτος του Λυκείου Ευαγγελίδη στη Σύρο, ενός αμερικανικού κατά βάση κολεγίου, καλεί για μετεγκατάσταση στην Ελλάδα το American Collegiate Institute της Σμύρνης, το γνωστό Pierce College και το Κολλέγιο Μερζιφούντας του Πόντου, το Ανατόλια της Θεσσαλονίκης. Στα 1950, ο Menderez (απόφοιτος του Robert College), ένα χρόνο μετά την ανάληψη της πρωθυπουργίας, υπογράφει συμφωνία με το NATO και οι αμερικανικές βάσεις εγκαθίστανται στην Αμερική.

Τα αμερικανικά κολέγια αποτέλεσαν μέρος του εκπαιδευτικού προτεσταντικού κινήματος· ένα μικρό μέρος ενός γενικότερου σχεδίου που στόχευε στην καθιέρωση της Αμερικής στη διεθνή σκηνή ως παγκόσμια δύναμη. Το σχέδιο αυτό, παρ' όλο που ξεκίνησε ως θρησκευτική ιδεολογία, μεταβλήθηκε στη συνέχεια σε πολιτικό κίνημα που «χρωματίζει» κάθε πλευρά της αμερικανικής παρουσίας. Η ίδια η ίδρυση της συμμαχίας του NATO αποτελεί την τελική, ιδεολογική εκπλήρωση της αμερικανικής «υποχρέωσης» προς την ανθρωπότητα.

Η παρουσία και η δραστηριότητα των αμερικανικών κολεγίων πρέπει να εξετασθεί σε συνδυασμό με τις ποικίλες διαστάσεις της προτεσταντικής παρουσίας στο χώρο της Ανατολής, διαστάσεις τόσο οικονομικές με την προώθηση ενός συγκεκριμένου οικονομικού μοντέλου όσο και πολιτικές, με την προώθηση προγραμμάτων όπως το Near East Relief. Το Near East Relief αποτέλεσε πρόγραμμα αγροτικής και τεχνολογικής βοήθειας που έδρασε στην Ελλάδα, στη Βουλγαρία και την Αλβανία και έχει συσχετισθεί με την ανάσχεση του κομμουνισμού.

Στα 1890 ο δημοσιογράφος Stead, κατά τη διάρκεια δείπνου του ρώσου πρεσβευτή στην Ουάσιγκτον, ισχυρίζεται ότι η επιρροή του Robert College είναι μεγαλύτερη από την επιρροή της Γαλλίας και της Γερμανίας και ότι θα οδηγήσει στον «εξαμερικανισμό» της Τουρκίας.

Η πολιτική σημασία του προτεσταντικού κινήματος, σημασία που έχει γίνει αντιληπτή και υποστηρίζεται από ιεραποστολικούς κύκλους, αποτελεί το αναγκαίο πλαίσιο κατανόησης της λειτουργίας των κολεγίων, μιας λειτουργίας που χαρακτηρίζεται από τη διαρκή διαπλοκή οικονομικού και πολιτικού στοιχείου. Όσον αφορά τον ελλαδικό χώρο, η δημιουργία μιας εκλεκτής ομάδας (ελίτ), η οποία είχε αποφοιτήσει από τα σχολεία αυτά και διαδραμάτισε καίριο ρόλο στην πνευματική και πολιτική ζωή της νεότερης Ελλάδας, προσθέτει ενδιαφέρουσες διαστάσεις στο ήδη σύνθετο φαινόμενο των ελληνο-αμερικανικών σχέσεων.

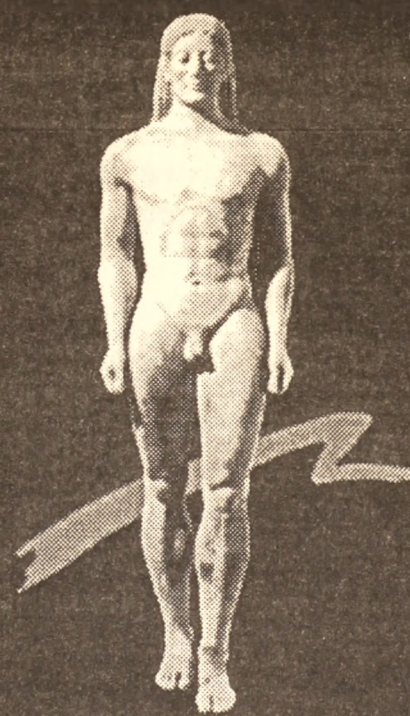
ΚΥΚΛΟΦΟΡΕΙ

ΑΠΟ ΤΙΣ ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΚΑΚΤΟΣ
η σειρά

ΑΡΧΑΙΑ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΡΑΜΜΑΤΕΙΑ «ΟΙ ΕΛΛΗΝΕΣ»

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΚΑΚΤΟΣ
ΑΡΧΑΙΑ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΡΑΜΜΑΤΕΙΑ
«ΟΙ ΕΛΛΗΝΕΣ»

Η μεγαλύτερη και εγκυρότερη σειρά
σε όλο τον κόσμο

Η μεγαλύτερη
και εγκυρότερη σειρά
σε όλο τον κόσμο

Πανεπιστημίου 46, 106 78 Αθήνα
Τηλ.: 38.40.524 - 38.44.458, Fax: 33.03.098

Διαζύγιο:

Μύθοι και Πραγματικότητες

του Ευάγγελου Ι. Μανωλά

Το διαζύγιο εκτός από μορφή λύσης του γάμου αποτελεί και μορφή διάλυσης της οικογένειας, γιατί προϋποθέτει όχι μόνο τη ρήξη των σχέσεων μεταξύ των δύο συζύγων αλλά και τη διάσπαση και χαλάρωση δεσμών και σχέσεων που συνδέουν και άλλα πρόσωπα, κυρίως τέκνα. Εκτός από το διαζύγιο, άλλες μορφές διάλυσης οικογενειών αποτελούν ο χωρισμός και οι περιπτώσεις της συμβατικής συνοίκησης των συζύγων.

Στην περίπτωση του χωρισμού οι δύο σύζυγοι ζουν χωριστά ο ένας από τον άλλο, χωρίς όμως να έχουν λύσει και τυπικά τον μεταξύ τους γάμο. Στη συμβατική συνοίκηση οι σύζυγοι συνεχίζουν να είναι μόνο τυπικά παντρεμένοι. Ο γάμος τους στερείται περιεχομένου, μια και δεν υπάρχουν πλέον δεσμοί, συναισθηματικοί ή άλλοι, που να τους ενώνουν. Το φαινόμενο της διάλυσης της οικογένειας αναλύεται κυρίως με αναφορά στις περιπτώσεις διαζυγίου. Κι' αυτό γιατί ο χωρισμός και η συμβατική συνοίκηση συνιστούν περιπτώσεις που δύσκολα μπορούν να εντοπιστούν.

Το ποσοστό διαζυγίων στις περισσότερες βιομηχανικές χώρες έχει αυξηθεί:

Διαζύγια στην Ευρώπη

Χώρες	1970-74	1995
Ε.Ε.	14%	30%
Βέλγιο	12%	55%
Δανία	33%	41%
Γερμανία	20%	33%
Ελλάδα	5%	17%
Ισπανία	-	12%
Γαλλία	13%	38%
Ιρλανδία	-	-
Ιταλία	5%	8%
Λουξεμβούργο	11%	33%
Ολλανδία	15%	37%
Αυστρία	18%	38%
Πορτογαλία	1%	16%
Φινλανδία	22%	49%
Σουηδία	32%	52%
Βρετανία	26%	45%

Πηγή: Eurostat, Καθημερινή, 20.1.2000.

Ο δρ Ευάγγελος Ι. Μανωλάς είναι διδάσκων του Τμήματος Κοινωνικής Διοίκησης (Π.Δ. 407/80) στο Δημοκρίτειο Πανεπιστήμιο Θράκης

Το άρθρο αυτό εξετάζει μερικά από τα πιθανά αίτια της αύξησης του ποσοστού διαζυγίων στην Ελλάδα. Ο αριθμός των διαζυγίων στην Ελλάδα υπερτριπλασιάστηκε κατά τις τρεις τελευταίες δεκαετίες. Ενώ το 1961 ο αριθμός των διαζυγίων ήταν 2.804 (3,95% στους γάμους που τελέστηκαν τον ίδιο χρόνο), το 1971 ανερχόταν σε 3.675 (5,01%), το 1981 σε 6.349 (8,92%), το 1987 αυξήθηκε σε 8.830 (13,34%), το 1992 ανερχόταν σε 6.156 (12,72%)¹ και το 1997 σε 9.422 (15,56%)². Το άρθρο αυτό μελετά μερικές από τις αντιλήψεις που στηρίζονται στην κοινή λογική και που συνοδεύουν αυτά τα, εκ πρώτης όψεως, ανησυχητικά στατιστικά στοιχεία. Δεν είναι ανακριβείς όλες οι απόψεις που βασίζονται στην καθημερινή σοφία, π.χ. άτομα που παντρεύονται σε πολύ νεαρή ηλικία έχουν δύο φορές μεγαλύτερες πιθανότητες να χωρίσουν απ' ό,τι άτομα που παντρεύονται από 25 ετών και πάνω. Αλλά, άλλες πολλές πεποιθήσεις ή είναι λανθασμένες ή είναι υπερβολές, έτσι ώστε αποφάσεις που στηρίζονται σε τέτοιου είδους ανακριβείς πεποιθήσεις μπορεί κι αυτές στη συνέχεια ν' αποδειχθούν λανθασμένες. Οι τελευταίες αυτές αντιλήψεις αποτελούν αντικείμενο μελέτης αυτού του άρθρου.

ΜΕΡΙΚΑ «ΑΙΤΙΑ» ΤΗΣ ΑΥΞΗΣΗΣ ΤΟΥ ΠΟΣΟΣΤΟΥ ΔΙΑΖΥΓΙΩΝ

Δεν είναι δύσκολο να μαντέψει κανείς μερικές αντιλήψεις που στηρίζονται στην καθημερινή σοφία και που περιβάλλουν το φαινόμενο του διαζυγίου: ότι η αύξηση των διαζυγίων δείχνει πως υπάρχει γενικότερη παρακμή και φθορά της κοινωνίας, ότι το υψηλό ποσοστό διαζυγίων δείχνει πως απειλείται ο θεσμός της οικογένειας, ότι λόγω εγωισμού οι γονείς παραμελούν τις υποχρεώσεις τους προς τα παιδιά τους, ότι για πολλούς

ανθρώπους ο γάμος είναι, ίσως, πολύ δύσκολη υπόθεση.

Πριν όμως μελετηθούν οι παραπάνω αντιλήψεις ή πεποιθήσεις που στηρίζονται στην κοινή λογική, θα ήταν χρήσιμο να γίνει αναφορά σε μερικά από τα πιθανά αίτια του αυξανόμενου ποσοστού διαζυγίων, ή μάλλον στις κοινωνικές εκείνες αλλαγές που συνοδεύουν την εκβιομηχάνιση μιας κοινωνίας και οι οποίες μπορεί να συνδέονται με την αύξηση των διαζυγίων.

Τα αίτια για την αύξηση των διαζυγίων είναι διάφορα: Η μείωση της αξίας της θρησκείας, η ύπαρξη ελαστικότερης νομοθεσίας, η οικονομική ανεξαρτησία της γυναίκας, η αστυφιλία, η μείωση των γεννήσεων, η αύξηση της γεωγραφικής και κοινωνικής κινητικότητας, η αύξηση του άγχους της καθημερινής ζωής, η κοινωνική τάξη³, η αύξηση του μέσου όρου ζωής, η έμφαση στην ατομική ευτυχία⁴, η αύξηση των απαιτήσεων από το γάμο, η μεγαλύτερη κοινωνική αποδοχή του διαζυγίου σήμερα σε σχέση με το παρελθόν⁵.

Μύθος 1: Η αύξηση του ποσοστού διαζυγίων αντανακλά την γενικότερη παρακμή και φθορά της κοινωνίας.

Η άποψη αυτή μπορεί να στηρίζεται σε ηθικοθρησκευτικές πεποιθήσεις του τύπου «ους ο θεός συνέξευξεν άνθρωπος μη χωρίζετω» που όμως δεν αποτελούν παρά μια ευχή, αφού «ο θεσμός του διαζυγίου υπάρχει από απομνημονεύτων χρόνων»⁶. Ή, ακόμη, η αντίληψη αυτή μπορεί να στηρίζεται σε προσκόλληση στη συντηρητική νομοθεσία για το διαζύγιο που ίσχυε στην Ελλάδα πριν από το 1979 και το 1983. Είναι δύσκολο ν' αποδείξει κανείς ότι η κοινωνία παρουσιάζει σήμερα περισσότερα συμπτώματα ηθικής παρακμής απ' ό,τι στο παρελθόν: Παλαιότερα πολλά από τα προβλήματα που μπορεί να μάστιζαν μια οικογένεια,

π.χ. βία ή μοιχεία, παρέμεναν «εντός των τειχών» της οικογένειας και δεν δημοσιοποιούνταν στο βαθμό που δημοσιοποιούνται σήμερα. Στο παρελθόν πολλά ζευγάρια συνέχιζαν να μένουν μαζί σε ένα κατά τα άλλα διαλυμένο γάμο απλά και μόνο επειδή το διαζύγιο ήταν δύσκολο να χορηγηθεί.

Μύθος 2: Η αύξηση του ποσοστού διαζυγίων σημαίνει ότι απειλείται ο θεσμός της οικογένειας.

Και αυτή η άποψη πρέπει να αμφισβητηθεί. Το γεγονός ότι περίπου το 70% των διαζευγμένων ξαναπαντρεύονται⁷ δείχνει ότι η κρίση της οικογένειας, ως σχέση δύο προσώπων, δεν σημαίνει απαραίτητα και κρίση της οικογένειας ως κοινωνικού θεσμού. Η λύση του γάμου αποτελεί ένδειξη ότι δεν δικαιώθηκαν οι απαιτήσεις που είχαν οι σύζυγοι απ' αυτόν, όμως η σύναψη άλλου ή άλλων γάμων δείχνει ότι οι άνθρωποι εξακολουθούν να έχουν υψηλές προσδοκίες από το θεσμό, τις οποίες ελπίζουν να πραγματοποιήσουν με τον νέο τους σύντροφο⁸.

Η αύξηση των διαζυγίων βαδίζει παράλληλα με τη μείωση της γεννητικότητας, δηλαδή όσο μειώνεται το μέγεθος της οικογένειας τόσο αυξάνεται η πιθανότητα διαζυγίου⁹. Το 1936 ο αριθμός των γεννήσεων στην Ελλάδα ήταν 193.343, το 1955 154.263, το 1966 154.613, το 1976 146.566, το 1986 112.810 και το 1996 100.718¹⁰. Από το 1956 έως το 1975, ο μέσος αριθμός παιδιών ανά γυναίκα αναπαραγωγικής ηλικίας κυμάνθηκε μεταξύ 2,2 και 2,4 παιδιά¹¹. Το 1995 σε κάθε Ελληνίδα αντιστοιχούσαν λιγότερο από 1,5 παιδιά¹².

Επίσης, όπως έχει ήδη επισημανθεί, τα ποσοστά διαζυγίων ήταν στο παρελθόν χαμηλότερα λόγω της ύπαρξης αυστηρής νομοθεσίας.

Αυτό που θα μπορούσε να ισχυριστεί κανείς είναι όχι ότι ανεβαίνει ο δείκτης του αριθμού διαζυγίων, αλλά ότι μπορεί να πλησιάζουμε σε κάποιο αναμενόμενο για τα σημερινά δεδομένα ποσοστό διαζυγίων.

Μύθος 3: Λόγω εγωισμού οι γονείς παραμελούν τις υποχρεώσεις τους προς τα παιδιά τους.

Αν και το διαζύγιο μπορεί να έχει τραγικές συνέπειες για τα παιδιά, εντούτοις, δεν υπάρχουν ισχυρές αποδείξεις ότι οι γονείς παραμελούν τις υποχρεώσεις τους προς τα παιδιά τους. Σχετικά με τη διάρκεια του λυθέντος γάμου από το 1961 μέχρι και το 1996, το μεγαλύτερο ποσοστό των γάμων

είχε διάρκεια μεγαλύτερη των 10 ετών. Ακολουθούν οι γάμοι διάρκειας 5-10 ετών, 2-5 ετών και 1-2 ετών αντίστοιχα. Η συχνότερη αυτή λύση του γάμου έπεται από 10 και πλέον χρόνια έχει συνδεθεί με τα παιδιά, που βρίσκονται πια στην εφηβική και νεανική ηλικία¹³. Κατά συνέπεια, πολλοί γονείς καταφεύγουν στο διαζύγιο, θεωρώντας ότι έχουν εκτελέσει τα καθήκοντά τους προς τα παιδιά τους όσον αφορά ανατροφή και μόρφωση.

Μύθος 4: Για πολλούς ανθρώπους ο γάμος είναι, ίσως, πολύ δύσκολη υπόθεση.

Οι διαφωνίες μεταξύ συζύγων –που μπορεί να καταλήξουν σε διαζύγιο– δεν είναι κάτι έμφυτο στη φύση των ανθρώπων. Αν και στη σύγχρονη βιομηχανική κοινωνία υπάρχει εκμετάλλευση, σκληρότητα, εγωισμός και έλλειψη φροντίδας του ανθρώπου προς τον άνθρωπο, εντούτοις, αυτό που είμαστε είναι αυτό που έχουμε μάθει να είμαστε και όχι κάτι που στηρίζεται στο ένστικτο ή στην ανθρώπινη φύση. Σε μια διαφορετική κοινωνία μπορεί να μάθουμε να είμαστε καλύτεροι. Κάτι τέτοιο δεν είναι ουτοπία. Η συγκριτική μελέτη διαφορετικών κοινωνιών δείχνει πόσο διαφορετικά παίζονται οι ρόλοι άνδρα/γυναίκας ή πατέρα/μητέρας¹⁴. Η κρίση στην έγγαμη ζωή μπορεί να αποφευχθεί όταν υπάρχει αμοιβαίος σεβασμός ανάμεσα στους συζύγους και όταν οι σύζυγοι δίνουν ο ένας στον άλλο περιθώρια αυτονομίας παράλληλα με μια αίσθηση συντροφικότητας και όχι κτητικότητας. Απαιτείται αποδοχή της προσωπικότητας του άλλου και αποφυγή δημιουργίας σχέσεων εξουσίας και υποταγής¹⁵.

Ο ισχυρισμός ότι η αύξηση του ποσοστού διαζυγίων απειλεί το θεσμό της οικογένειας ή ότι κάτι τέτοιο αντανάκλα τη γενικότερη παρακμή και φθορά της κοινωνίας είναι υπερβολικός. Καμία τέτοια άποψη δεν πρέπει να γίνεται δεκτή παρά μόνο αφού ολοκληρωθεί ο απαιτούμενος έλεγχος εγκυρότητας. Τέτοιου είδους αντιλήψεις αποτελούν σημεία αφετηρίας και όχι τελικές θέσεις. Ένας από τους χειρότερους εχθρούς της Κοινωνιολογίας αλλά και της προόδου γενικότερα είναι η συνεχής και άκριτη επανάληψη αντιλήψεων που στηρίζονται στη ρηχή και καθημερινή λογική. Δεν προωθούν τίποτε άλλο παρά την ακαμψία και την απολυτότητα.

Η συστηματική αμφισβήτηση πεποιθήσεων που στηρίζονται στην κοινή λογική συμβάλλει στην βαθύτερη κατανόηση του εαυτού μας αλλά και της κοινωνίας που ζούμε.

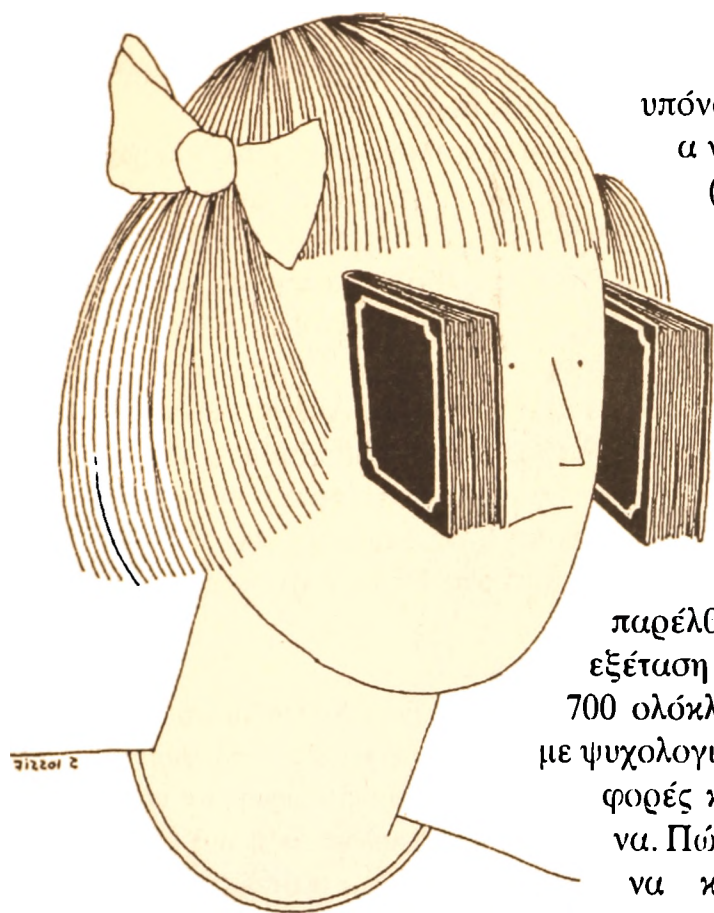
Όσο πιο πολύ γνωρίζουμε γιατί ενεργούμε όπως ενεργούμε, και για το πώς και γιατί λειτουργεί η κοινωνία με τον τρόπο που λειτουργεί, τόσο πιο πολύ θα μπορούμε να ελέγχουμε το μέλλον.

Ο κοινωνιολογικός τρόπος σκέψης μπορεί να χρησιμοποιηθεί από τον κάθε άνθρωπο για να προβλέψει πιθανές συνέπειες, να προλάβει ανεπιθύμητες καταστάσεις, να επηρεάσει αποφάσεις ηθικού, κοινωνικού, οικονομικού ή ακόμη και πολιτικού περιεχομένου. Αυξάνει έτσι η Κοινωνιολογία την αυτοπεποίθηση του ανθρώπου και την αίσθηση της ελευθερίας του απέναντι στον εαυτό του και απέναντι στις πραγματικότητες που τον περιβάλλουν.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

1. Στοιχεία Ε.Σ.Υ.Ε., σε Χρυσή Χατζηχρήστου, «Διαζύγιο και μονογονικές οικογένειες στην Ελλάδα: Δημογραφική θεώρηση και μια πρόταση για την ανάπτυξη πολυεπίπεδης συμβουλευτικής παρέμβασης», *Το Βήμα των Κοινωνικών Επιστημών*, Τόμος ΣΤ', τεύχος 24, Αύγουστος 1998, σελ. 148-49.
2. Στοιχεία Ε.Σ.Υ.Ε. *Καθημερινή*, 20.1.2000.
3. Martin Joseph, *Sociology for Everyone*, Cambridge: Polity Press, 1986, σελ. 47-51.
4. Πέτρος Α. Σταθόπουλος, *Κοινωνική Πρόνοια*, Αθήνα: Εκδόσεις «Έλλην», 2η Έκδοση, 1996, σελ. 89.
5. Gerard O'Donnell, *Mastering Sociology*, London: Macmillan, 3rd Edition, 1994, σ. 59.
6. Βασίλης Φιλίας, *Κοινωνιολογικές Προσεγγίσεις*, Αθήνα: Εκδόσεις «Σύγχρονη Εποχή», 10η Έκδοση, 1991, σελ. 124.
7. Σταθόπουλος, *op. cit.*, σελ. 89 και *Καθημερινή*, 9.1.1997.
8. Δ. Γ. Τσαούσης, *Η Κοινωνία του Ανθρώπου*, Αθήνα: Εκδόσεις Gutenberg, 1η Έκδοση, 1997, σελ. 467-68.
9. *Καθημερινή*, 3.12.95 και Joseph, *op. cit.*, σελ. 50.
10. *Απογευματινή*, 11.3.1998.
11. Ε. Συμεωνίδου-Αλατοπούλου, «An Account of Factors Affecting Fertility in Greece», *Επιθεώρηση Κοινωνικών Ερευνών*, 35/ Ιανουάριος-Απρίλιος 1979, σελ. 93 σε Α. Μισέλ, *Κοινωνιολογία της Οικογένειας και του Γάμου*, Αθήνα: Gutenberg, 3η Έκδοση, 1987, σελ. 285.
12. *Καθημερινή*, 1995.
13. Χατζηχρήστου, *op. cit.*, σελ. 153. Άγγελος Τσαλκάνης, «Διαφαινόμενες στάσεις της Ελληνίδας απέναντι στο θεσμό του γάμου», *Εκλογή*, Ιούλιος-Αύγουστος-Σεπτέμβριος 1995, σελ. 295 και *Καθημερινή*, 20.1.2000.
14. Joseph, *op. cit.*, σελ. 52-53.
15. Συνέντευξη Νίκου Ιντζεσιλογλου στην *Καθημερινή*, 20.1.2000.

υπόνοιες περί μη
αναγνώσεως
(«καν»!) του
Μαγικού Βου-

ννού χαρα-
κτηρίζουν τη
συντάκτρια,
η οποία ελα-
φρά τη καρ-
διά έκρινε
προσφορό-
τερο να αντι-

παρέλθει την κριτική
εξέταση μίας εργασίας,
700 ολόκληρων σελίδων,
με ψυχολογικού τύπου ανα-
φορές και υπονοούμε-
να. Πώς είναι δυνατόν
να καταπιαστώ μ'

ένα κορυφαίο θεω-
ρητικό έργο του Τόμας Μανν
χωρίς να έχω, έστω, υπ' όψιν
μου το *Μαγικό Βουνό*;

Σε κάθε περίπτωση σας βε-
βαιώνω ότι αναζητώ την κριτι-
κή αλλά και τις επισημάνσεις
των λαθών μου. Τον μόχθο
όμως 34 μηνών, επεξεργασίας
ενός τόσο ιδιαίτερου –γλωσσι-
κού και προσωπικού– ιδιώμα-
τος, όπως του Τόμας Μανν,
δεν επιτρέπεται ουδείς να
αντιπαρέρχεται, καταφεύγο-
ντας σε γενικόλογες και αόρι-
στες εκφράσεις και μάλιστα
μέσα σε τέσσερις υράδες.

Με εκτίμηση,
Μαντώ Πουλή

•
**Η συντάκτις του περιοδικού
κ. Έρη Κασίμη, απαντώντας
στην παραπάνω επιστολή,
σημειώνει:**

Θα ήθελα να απαντήσω στην
επιστολή της κ. Μαντώ Που-
λή, μεταφράστριας των *Στοχα-
σμών ενός απολιτικού* του Τό-
μας Μανν. Χωρίς να αποσκο-
πώ καθόλου στο να υποτιμήσω
τον μεταφραστικό μόχθο της
μεταφράστριας για την απόδο-

ση στα ελληνικά ενός τόσο
απαιτητικού έργου, έγραψα
αυστηρά για ένα σημείο της
μετάφρασης του χρονολογίου,
που παραθέτει η κ. Πουλή (και
προφανώς αποτελεί μετάφρα-
ση, αν και αυτό δεν το διευκρι-
νίζει η μεταφράστρια ούτε
στην επιστολή της).

Πράγματι, το λογοπαίγνιο
που επικαλείται ότι υπάρχει
στο πρωτότυπο μεταξύ νάφθας
(εύφλεκτου υλικού) και Να-
φτα (ήρωα του *Μαγικού βου-
ννού*) είναι άτυχες στα ελληνικά
ως μη διακριτό όπως έχει ως
τώρα το κείμενο. Αυτό και μό-
νο μπορεί να προκαλέσει αυ-
στηρότερα σχόλια. Ας μου επι-
τραπεί να την προτρέψω, όπως
κι αυτή το παραδέχεται, σε δι-
ευκρίνιση του λογοπαίγνιου,
εφόσον υπάρχει, για την επό-
μενη έκδοση.

Έρη Κασίμη

ΓΙΑ ΤΗΝ ΝΤΟΡΑ

•
**Από τον αναγνώστη του πε-
ριοδικού κ. Γιώργο Φαράκλα
λάβουμε την ακόλουθη επιστο-
λή:**

Αγαπητό Αντί,

Στον βαθμό που είσαι αρι-
στερό, είσαι υπέρ της ισότητας
όλων των ανθρώπων, και στον
βαθμό που είσαι υπέρ της ισό-
τητας των ανθρώπων, είσαι
υπέρ της ισότητας των φύλων.
Άρα δεν μπορείς παρά να επι-
κροτείς το νέο Οικογενειακό
Δίκαιο του 1982, σύμφωνα με
το οποίο η γυναίκα που πα-
ντρεύεται διατηρεί το όνομά
της, άρα παύει να λογίζεται ως
οιονεί κτήμα του άντρα της.
Όμως μ' αυτό φαίνεται να δια-
φωνεί ο Ρεπόρτερ –που προ-
φανώς μιλά στο όνομά σου– σε
άρθρο του για την Ντόρα

Μπακογιάννη του τχ. 709
(31.3/6.4.2000), ο οποίος κατα-
λήγει, κάτω από τον μεσότιτλο
«Η Θεοδώρα Κουβέλου», ως
εξής: «... ενοχλεί και η εμμονή
[της Ντόρας] να χρησιμοποιεί
το επίθετο του δολοφονηθέ-
ντος Παύλου Μπακογιάννη.
Όπως αναφέρει η ίδια στο
βιογραφικό της, ύστερα από
“εννέα χρόνια χηρείας”, τον
Ιούλιο του 1998, παντρεύτηκε
τον κ. Ισίδωρο Κούβελο. Άρα,
αν δεν κάνουμε λάθος, πρέπει
να αναφέρεται ως “Θεοδώρα
Κούβελου” ή “Θεοδώρα Κού-
βελου-Μητσοτάκη”, αν προτι-
μά» (σελ. 30, στήλη 3η).

Η Ντόρα Μητσοτάκη πα-
ντρεύθηκε τον Παύλο Μπακο-
γιάννη πριν από το 1982, άρα
ήταν υποχρεωμένη να αλλάξει
όνομα. Όταν χήρεψε, δεν είχε
απολύτως κανένα λόγο να αλ-
λάξει ένα όνομα που ήταν πια
το δικό της. Όταν ξαναπα-
ντρεύθηκε, το 1998, που ως
χρονολογία βρίσκεται μετά το
1982, ήταν υποχρεωμένη να
μην αλλάξει όνομα.

Αγαπητό Αντί, η τακτική ας
μην καταστρέψει την στρατη-
γική! Η πολεμική παύει να
έχει οποιοδήποτε νόημα όταν
δεν αναγνωρίζει πια τις αρχές
υπέρ των οποίων μάχεται. Η
ισότητα των φύλων –κι όσοι
νόμοι ή θεσμοί την υπερασπί-
ζονται– είναι μια απ' αυτές τις
αρχές. Η μάχη κατά της Ν.Δ.
και ειδικότερα κατά των πρα-
κτικών της Ντόρας Μπακο-
γιάννη έχει νόημα μόνον αν
εκκινεί από την ιδέα της ισότη-
τας, συμπεριλαμβανομένης
της ισότητας των φύλων. Άρα
διαφωνούμε με την Ντόρα
Μπακογιάννη, αλλά, αλλιό-
νο, δεν θέλουμε επ' ουδενί να
λέγεται Θεοδώρα Κουβέλου ή
Κουβέλου-Μητσοτάκη!

Με αγάπη,
Γιώργος Φαράκλας

ΜΕΤΑΦΡΑΣΕΙΣ

• **Από την κ. Μαντώ Πουλή,
μεταφράστρια, λάβαμε την
ακόλουθη επιστολή:**

Αγαπητό Αντί,

Σε απάντηση του κριτικού
σχολίου, που δημοσιεύτηκε
στο τεύχος 707 του περιοδικού
σας, θα ήθελα να διευκρινήσω
τα εξής:

Η αναφορά στη «νάφθα» του
Μαγικού Βουνού έγινε συνει-
δητά και σκόπιμα προκειμέ-
νου να τονισθεί ο καταλυτικός
ρόλος, τον οποίο διαδραμάτι-
σε η προσωπικότητα του
Lukacs για τον Τόμας Μανν
στη διαμόρφωση του ήρωα
Νάφτα του *Μαγικού Βουνού*.
Αναγνωρίζω ότι η μη παράλ-
ληλη αναφορά του ονόματος
του ήρωα δυσκόλεψε ορισμέ-
νους αναγνώστες (η αναφορά
αυτή θα είναι σαφέστερη στη
β' έκδοση που ετοιμάζεται),
όμως έτσι λειτουργεί ένα λο-
γοπαίγνιο όταν σχετίζεται με
τη διττή σημασία μιας λέξης
(νάφθα: εύφλεκτον έλαιο αφ'
ενός, Νάφτα: ο ήρωας του μυ-
θιστορήματος αφ' ετέρου). Οι

επισημαίνουμε

ΕΝΑ ΣΤΟΙΧΗΜΑ ΠΟΥ ΛΕΓΕΤΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ

Ός την ώρα που γράφονται αυτές οι γραμμές δεν είναι γνωστό το όνομα του νέου υπουργού για τον πολιτισμό. Τα περισσότερα πάντως προγνωστικά συγκλίνουν στις περιπτώσεις του γαλλοτραφούς και Αντί-Χρήστου Θ. Πάγκαλου, του γραμματέα του ΠΑΣΟΚ Κώστα Σκανδαλίδη και της καθηγήτριας-ακαδημαϊκού Αγγελικής Λαΐου. Είναι όμως πλέον ή βέβαιο ότι ο πολιτισμός –λέξη που ταλαιπωρήθηκε ποικιλότροπα κατά την διαρρέυσασσα προεκλογική περίοδο– αντιμετωπίζεται συλλήβδην από το κυβερνών κόμμα μάλλον ως αναγκαία όχληση ή ως ευκαιρία για «έργα» και για «επενδύσεις» υπέρ ημετέρων, παρά ως γενικότερο πρόβλημα παιδείας, συλλογικής έκφρασης ενός ολόκληρου λαού, ατομικού δικαιώματος του κάθε πολίτη και, γιατί όχι, μείζονος όπλου εξωτερικής πολιτικής.

Ακόμη και σήμερα το υπουργείο Πολιτισμού, είτε παρελθοντολογεί, είτε αρκείται σε πυροτεχνήματα βιτρίνας, είτε χαϊδεύει κομματικούς εγκάθετους, είτε βουλιάζει στην αναξιοκρατία προκρίνοντας τον αποκλεισμό αντί του διαλόγου και την πτωχαλαζονική απόρριψη κάθε διαφωνούντος. (Ο γράφων έχει επί αυτού προσωπική πείρα). Ο γράφων επί ενάμιση χρόνο είχε ζητήσει δεκάλεπτη υπηρεσιακή συνάντηση από την απερχόμενη υπουργό για να της εκθέσει ένα πρόγραμμα αναδιοργάνωσης και συνεργασίας των περιφερειακών πινακοθηκών υπό ενιαίο φορέα, συνάντηση που δεν πραγματοποιήθηκε ποτέ. Όπως ποτέ δεν απαντήθηκαν πολυσέλιδα υπομνήματά του για την κατάσταση της Εθνικής Πινακοθήκης, για την παρέμβαση ενός ιδιώτη σε χώρους κρατικής ευθύνης, για την ανάγκη ίδρυσης ενός Μουσείου Σύγχρονης Βαλκανικής Τέχνης το οποίο θ' αναβαθμίσει ουσιαστικά την πολιτική μας παρέμβαση στη γειτονιά μας κ.λπ. Ως ιδανικός χώρος ενός τέτοιου μουσείου πρότεινα –οι προσεκτικοί αναγνώστες του Αντί θα θυμούνται σχετικά– το υποβαθμισμένο παράρτημα της Πινακοθήκης στην Κέρκυρα, ένα συγκρότημα δηλαδή κτιρίων άριστα εξοπλισμένων που βρίσκεται σε σημείο πολλαπλά «στρατηγικό». Επ' αυτού είχα οχλήσει και τον νυν υπουργό Εξωτερικών, αλλά ούτε από κει έλαβα αρνητική, έστω, απάντηση).

Αναφέρω προσωπικά παραδείγματα για να δείξω με ποιον υπερφίαλο και αυτιστικό τρόπο ασκείται η πολιτιστική εξουσία (συχνά μάλιστα με παντελή έλλειψη συγκεκριμένης πολιτιστικής πολιτικής, χωρίς εξειδικευμένους και ανεξάρτητους από συμφέροντα οικονομικών ομάδων συμβούλους, χωρίς διάλογο κ.λπ). Παρεπόμενα αυτών είναι η φαβοριτική πολιτική στο χώρο του θεάτρου ή του σινεμά, η αδιαφορία –λόγω άγνοιας– όσον αφορά σε θεσμούς όπως η διεθνής έκθεση βιβλίου, η Biennale Βενετίας, τα μεγάλα φεστιβάλ όπως π.χ. του Τουρίνου, στα οποία οι έλληνες δημιουργοί μετέχουν συχνά εκ των ενόντων, ο τραγέλαφος των μουσείων-φαντασμάτων για τη σύγχρονη τέχνη, η κατασπατάληση δισεκατομμυρίων χωρίς στοιχειώδη, λειτουργικό στόχο κ.ο.κ.

– Μπορεί κανείς ν' αναστρέψει αυτό το τόσο «κατεστημένο» κλίμα;

– Μπορεί κάποιος να σπάσει τ' αποστήματα των «παραγόντων» και των managers που διανυκτερεύουν στον υπουργικό προθάλαμο;

Η μέχρι τώρα εμπειρία μας είναι εξαιρετικά μελαγχολική.

Το υπουργείο Πολιτισμού είναι ένα «αμαρτωλό» υπουργείο με στόχους και προοπτικές όμως αγιοσύνης! Του οφείλονται προς τούτο μεγάλες θεσμικές αλλαγές και ριζικός επανακαθορισμός στόχων και εσωτερική λειτουργία. Π.χ., πρέπει να συνεργαστεί άμεσα με υπουργεία όπως τα Εσωτερικών, Εξωτερικών και Εθνικής Οικονομίας.

Να ενσωματώσει στον κορμό του το Φεστιβάλ Αθηνών και το Ίδρυμα Ελληνικού Πολιτισμού, ν' απαλλαγεί από τις ασύμβατες προς την ιδεολογία του αθλητικές δραστηριότητες, να συγκλίνει καίρια προς το υπουργείο Παιδείας ανταλλάσσοντας εμπειρία και στόχους, να έχει λόγο για την κρατική τηλεόραση, ν' αξιοποιήσει όλο το έμψυχο δυναμικό του.

Το υπουργείο Πολιτισμού οφείλει να επανιδρυθεί, για να χρησιμοποιήσουμε μια εύκολη πολιτική ατάκα της εποχής, ώστε ν' αποκτήσει ουσιαστικό λόγο ύπαρξης.

Το θέμα βέβαια είναι από ποιον....

Μάνος Στεφανίδης

ΠΡΟΤΕΙΝΟΥΜΕ

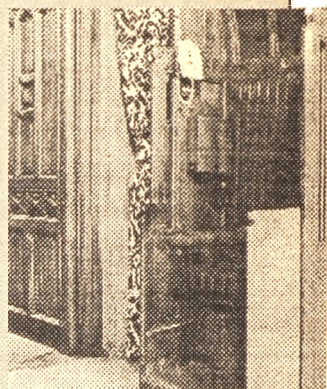
• **Παρακολουθήστε** στην ΕΣΗΕΑ την Τρίτη 18 Απριλίου, τη συνάντηση-συζήτηση μεταξύ του Σήφη Ζαχαριάδη και του Αλέξη Γυφτοδήμου-Καραγιώργη (γιων των ηγετικών στελεχών του ΚΚΕ) με την ευκαιρία της παρουσίασης του ιστορικού-πολιτικού μυθιστορήματος του Γιώργου Λεονταρίτη *Οδός Παυλώφ 22*.

• **Επισκεφθείτε** την έκθεση των Jane και Louise Wilson, που από την επόμενη Πέμπτη έως και τις 20 Μαΐου θα παρουσιάσουν βιντεοεγκαταστάσεις στην γκαλερί Bernier, Επταχάλκου 11 στο Θησείο. Οι αδελφές Wilson δουλεύουν με μια ιδιαίτερη οπτική και ανασυνθέτουν τον πραγματικό με τον εικονικό χώρο.

• **Δείτε** την έκθεση των Ελένης Χριστοδούλου και Δημήτρη Αντωνίτη στον νέο χώρο «Στίγμα», στου Ψυρρή.

• **Διαβάστε** το βιβλίο του Ρόμπερτ Μπάρσκι με τίτλο *Νόαμ Τσόμσκι, η ζωή ενός αντιφρονούντα*, που κυκλοφορεί από τις εκδόσεις «Εκκρεμές». Θα παρακολουθήσετε την πολιτική περιπέτεια του αμερικανού γλωσσολόγου μέσα από άγνωστες πληροφορίες για τη ζωή και τους αγώνες του αλλά και μέσα από δικά του κείμενα που υπάρχουν διάσπαρτα στο βιβλίο.

• **Παρακολουθήστε** την εκδήλωση τιμής που οργανώνει το περιοδικό *Μανδραγόρας* για τον κριτικό της Λογοτεχνίας Μανόλη Λαμπρίδη στην αίθουσα του Συλλόγου Υπαλλήλων της Τράπεζας Ελλάδος, Σίνα 16, την Τετάρτη 19 Απριλίου.

ΜΠΡΟΣΤΑ ΣΤΟ ΠΑΝΟΡΑΜΑ ΤΗΣ ΑΘΗΝΑΣ. ΕΤΟΣ 1835

Χάρις στα θαύματα της ψηφιακής τεχνολογίας βρίσκομαι στην Πνύκα, καθισμένος πλάι στον ζωγράφο Φερδινάνδο Στάντεμαν, που καταγράφει το τοπίο μπροστά του εκείνη την καλοκαιριάτικη μέρα του έτους 1835, με την αφόρητη ζέση. Είμαστε στον ιερό τόπο των Νυμφών, που μας συντροφεύουν, και ένας υπηρέτης ανηφορίζει κουβαλώντας φαγώσιμα. Κοιτάμε απέναντί μας να ανοίγεται ο κάμπος της Αθήνας σε όλο του το πλάτος, από το Αιγάλεω ως το μνημείο του Φιλοπάππου. Οραματιζόμαστε τη σημερινή Αθήνα και τη συγκρίνουμε με εκείνο το άδολο, τόσο παραπειστικά αθώο ξεκίνημά της, τότε. Ο ιερός Ελαιώνας, μια θαμπή πράσινη γραμμή. Στο δρόμο από τον Πειραιά περπατούν νοχελικά τρεις φορτωμένες καμήλες. Διάφορα επεισόδια ανάμεσα σε κατοίκους και κτίρια στις άκρες της πόλης.

Φυσικά, μπροστά στο Θησείο, δύο φουστανελάδες να χορεύουν. Και εκείνοι, οι γυμνοί λόφοι με την Ακρόπολη στο κέντρο.

Μέσα από το θάμπωμα της ζέσης μαντεύω την αφέλεια των Βαναρών που έρχονται να εκπολιτίσουν αυτό τον τόσο άγνωστο κόσμο. Μπορώ να νιώσω την ψύχρα που εκπέμπουν οι εξωτικές στολές των κυριών επί των τιμών, καθώς σήμερα ντύνουν τις ακίνητες κούκλες, δίπλα σε έναν άδειο θρόνο. Όσο πιο γεμάτες είναι οι παραστάσεις με πλήθη του κόσμου, τόσο πιο ερημικές και απόκοσμες δείχνουν στην πραγματικότητα. Υπάρχει όμως παντού μια προσδοκία, για μας (σήμερα) εντελώς αινιγματική. Κάτι περίμεναν τότε να συμβεί, άσχετα αν ο τροχός τελικά πήρε άλλες στροφές.

Η βασιλική λέμβος «Ουρανία», σε δύο

αποσπάσματα, βαμμένη ένα παραδεισιακό γαλάζιο και με το σύμβολο του αναγενόμενου φοίνικα μπροστά. Και αμέσως μετά, η σπασμένη ξύλινη κορώνα του βασιλιά Όθωνα από το Βασιλικό Θέατρο, έτος 1862. Καλά-καλά, ούτε τριάντα χρόνια από την καλοκαιριάτικη εκείνη μέρα.

Ο υπηρέτης φτάνει πλάι μας, τρώμε το κολατσιό μας, με το κρασί ο καύσωνας γίνεται πιο αισθητός. Οι καμήλες έφτασαν, οι φουστανελάδες ξαπόστασαν, τα σκυλιά βρήκαν κάπου σκιά. Και εμείς θα βγούμε παρέα με τον Στάντεμαν από τα εγκαίνια της λαμπρής έκθεσης «Αθήνα-Μόναχο» στην Εθνική Πινακοθήκη, στα φώτα και τη βοή της νυχτερινής Αθήνας. Άνοιξη, 2000 μ.Χ.

Δημήτρης Φιλιππίδης

Β Ο Μ Β Ι Δ Ι Α πολιτιστικής Α Φ Α Σ Ι Α Σ

- Μιλένα Αποστολάκη;
- *Μιλέν' Βαγγέλη!*
- Ηθελα νά 'ξερα, ποιος έβγαλε «Παπαζών» την τ. υπουργό Πολιτισμού για να τον στείλω πειθαρχικό.
- Αποκλειστικές πληροφορίες της στήλης: τελικά δεν υπουργοποιείται ο Σπ. Βούγιας αλλά ο Αρης Σπηλιωτόπουλος, για ένα ουσιαστικό άνοιγμα προς την κεντροαριστερά.
- Αίνιγμα: ολημερίς κι ολονυχτίς ζυμώνει κι ένα μήνα κοσκινίζει. Τι είναι;
- Ο Σημίτης κυφορών το νέο σχήμα.
- Κι άλλη πληροφορία: ο Ευ. Γιαννόπουλος ορκίζεται αντιπρόεδρος της Κυβέρνησης λόγω έκτακτων ιστορικοπολιτικών συγκυριών και λαϊκής πίεσης.
- Το ΠΑΣΟΚ είναι εδώ,

ενωμένο κι αναλλοίωτο!

- Μετά την ολιγόωρη σεμνότητα και αυτοκριτική, εμπρός για πιο αλαζονικές συμπεριφορές. Λέγε με Βαγγέλη.
- Συνταρακτική επιτυχία του ΕΟΤ: ανακοίνωσε το πρόγραμμα του Φεστιβάλ Αθηνών με –μόλις– καθυστέρηση ενός έτους!
- Επίσης μέλος της γνωμοδοτικής επιτροπής προέκρινε, επέβαλε και διπλασίασε το κόστος της δικής του παράστασης.
- Μιλάμε για τον εκσυγχρονισμό του εκσυγχρονισμού της τραγωδίας ως μείζονος οικονομικού μεγέθους.
- (Τι είπα πάλι ο δύσαρθρος!)
- Αργότερα η νοικοκυρά ΕΡΤ επιμένει με δεκαπεντάωρη Παναγιωταρέα

εβδομαδιαίως και πρωινό δώρο πατινάξ.

- Πειράζ';
- Δεν μας απάντησε ο κ.γ. γραμματέας του ΕΟΤ κ. Ευ. Γιαννακόπουλος:
- Ποια η σχέση του με το καλλιτεχνικό γραφείο Amadeus;
- Άλλο *Madredeus* κι άλλο *Amadeus*!
- Κυρία Χηνιάδου μου!
- (Εσείς βουλευτής στην επόμενη βουλή).
- Άλλο απίστευτο: Δύο καθηγητές του Ιονίου Πανεπιστημίου και όψιμοι ενεργοί Πασόκοι κατηγορούνται από τον εισαγγελέα ότι συνήψαν εταιρεία παροχής υπηρεσιών στην Κύπρο και μέσω αυτής προμήθευαν υλικό εκατοντάδων εκατομμυρίων στο Πανεπιστήμιό τους!
- Σταγόνες εκσυγχρονισμού και στην παιδεία!
- Αν διαβάσατε το –έξοχο– Κλειστόν λόγω μελαγχολίας του Κώστα Μουρσελά, πείτε μας σε ποιο κόμμα θα το

αφιερώνετε;

- Εγώ πάντως δεν θα το αφιέρωνα σε κόμμα, αλλά σε ένιους (ξανά) εγκλωβισμένους ψηφοφόρους.
- Γιατί Αριστερά, σύντροφοι, σημαίνει προσφορά από το υστέρημα και αισιοδοξία από τη μελαγχολία.
- «Χαρμολύπη» που έλεγαν και οι πατέρες (και που επαναλαμβάνει επαγγελματικά ο Ζουράρις).
- Παρ' όλα αυτά, δείτε τις «Ντιζάιν Διαδρομές» στην Ελληνοαμερικανική Ένωση. Πρόκειται για ένα εξαιρετικό υλικό, συλλεγμένο σχεδόν αποκλειστικά από τον Στ. Δελιαλή, το οποίο παρά τις υποσχέσεις και τις δεσμεύσεις του κ. Βενιζέλου δεν έχει βρει ακόμη χώρο για να στεγασθεί.
- Άλλο ένα «κατόρθωμα» της υπουργάρας.
- Με λεν «ψευτάκο»!

Μανωλάκης ο Βομβιστής

Το αειθαλές είδος των καιροσκόπων

Παλαιακό ναι, παρωχημένο οπωσδήποτε όχι. Επίκαιρο; Όσο ποτέ άλλοτε! Οι συνειρμικές ομοιότητες και τα παράλληλα πάθη της τότε πολιτικής ζωής με τα σημερινά ξεπερνούν αβίαστα τον σκόπελο του τυχαίου.

Γι' αυτό, λοιπόν, το διήγημα του Ανδρέα Καρκαβίτσα αφιερώνεται αποκλειστικά στον ΝΙΚΟ ΤΕΜΠΟΝΕΡΑ. Του το οφείλει μια (ρομαντικά επαναστατική) εποχή και μια –ακόμη– χαμένη γενιά μαθητών και δασκάλων.

Κώστας Ακρίβος

Ο γάμος της Άσής

ΕΝΑ ΔΙΗΓΗΜΑ ΤΟΥ ΚΩΣΤΑ ΚΑΡΚΑΒΙΤΣΑ

Αφού έμοιράσαμε τά κονάκια εις τούς στρατιώτας, εγώ καί ὁ σύντροφός μου, διοικητής τοῦ στρατιωτικοῦ ἀποσπάσματος, ἐκονέψαμεν εις τοῦ παρέδρου. Ἡ νοικοκυρά, καλοδέματη γυναῖκα, μέ τό «καλῶς κοπιάζτε» ἦλθε κι ἔρριξεν ἐμπρός μας τόν σοφρῶ κι ἐκαθίσαμε σταυροπόδι χάμω ἐγώ, ὁ σύντροφός μου καί ὁ νοικοκύρης πού μᾶς ἐφίλευεν. Ὅχι, ἐξέχασα· ἦσαν καί τά σκυλιά τοῦ καπετάνιου, δύο βρωμόσκυλα τά ὁποῖα ἐγλείφοντο ὀλοένα κι ἐτρίβοντο ἐπάνω μας.

Τό τραπέζι ἦτο καλόν καί πλούσιον. Ὁ σύντροφός μου μέ τά ὀρθά μουστάκια του, τό ἡλιοψημένον καί ἄγριον πρόσωπον καί τόν τσουχτερόν βούρδουλά του, ἐφρόντισεν ἀπό πρὶν νά δείξῃ εις τούς χωριάτες ὅτι δέν παίξει μέ τό φαγί. Ἐνα ὀψιμογέννητο κατοῖκι ἐκοίτετο ροδιασμένον εις τό ταψί· ἕνα ψωμί ἀπό νηό σιτάρι ζυμωμένον ἄχνιζε κι ἐπεντοβόλα εις τόν βορρῶ· ἕνα καυκί μέ τυρί μαῦρο, ξερό, τῆς ἀράδας τυρί, καί ἡ πίττα ἐκάθηντο εις τό παραθύρι διὰ πᾶσαν χρεῖαν· καί εις τό πλευρόν τοῦ νοικοκύρη ὁμορφη, ζηλεμένη ἐκαμάρωνε ἡ τσότρα μέ κρασί τῆς Ραιψάνης ξεδιαλεγμένο, πού ἐτράβαγε ἀπό δέκα μίλ' ἀλάργα κάθε κρασοπατέρα.

Ἡ νοικοκυρά μᾶς ἔφερε τό πισκίρι καί τ' ἀπλώσαμε εις τά γόνατά μας ὅλοι γύρω, καί ἄλλοι δέκα ἄν ἦσαν, καί ἄρχισεν ἡ δουλειά.

Βαρεῖά δουλειά τό φαγί· τί τά θέλετε. Φαντάσου νά κάθεται κανεῖς μίαν ὥρα, νά κινᾷ ἐδῶ κι ἐκεῖ τά χέρια του, νά κτυπᾷ ἐπάνω κάτω τά σαγόνια του, νά πασαλείφῃ τά μουστάκια καί τά χεῖλη καί νά ἔχῃ μοναχὴ φροντίδα τήν παληοκοιλιά του! Δέν ἤξέρω σεῖς οἱ ἄλλοι· ὁμως δι' ἐμένα τό φαγί φαίνεται βαρύτερο κι ἀπό τοῦ λιναριοῦ τά πάθη.

Ἡ ἀλήθεια εἶναι πῶς δέν ἔχουν ὅλοι τὰς αὐτάς ιδέας δι' αὐτό. Ἀπόδειξι τρανὴ ἔχω τόν νοικοκύρη, ὁ ὁποῖος ἐξεκοκκάλιζεν ἀλύπητα τό ψητόν, καί τόν σύντροφόν μου καπετάνον, ὁ ὁποῖος ἄρπαζε διὰ μᾶς ἀπ' ὅλα κι ἐνῶ ἔρριχνεν εις τό στόμα του ἐπέτα ταυτοχρόνως κρέατα καί ψωμιά εις τά σκυλιά, χωρίς νά φροντίζῃ πῶς ἐλευρώνοντο οἱ μάλλινες προκόβες πού ἐστρωναν τό πάτωμα. Καπετάνος, σοῦ λέει, κι ὅ,τι θέλει κάνει!

Ἀξαφνα ἀκούσθησαν ἀλυχτήματα εις τήν αὐλήν καί βαρεῖά πατήματα εις τήν σκάλα καί ἀγαλινὰ ἐρωταποκρίσεις. Ὁ νοικοκύρης ἐσηκώθη νά ἰδῇ τί τρέχει καί μᾶς ἔφερε δύο

χωριάτες πού ἤθελαν τόν καπετάνο. Ἦσαν ἕνας γέροντας ψηλός καί λιγνός κι ἕνας νέος ὁμορφοκαμωμένος, ὥσάν τόν Ἄδωνι.

— Καλῶς τά χαιρῶστε, εἶπαν καί οἱ δύο, φέροντες τό δεξι χέρι εις τό στήθος, καθώς ἐσυνήθιζαν νά κάνουν εις τούς τούρκους τόν τεμενᾶ.

— Καλῶς τους, ἀπάντησεν ὁ καπετάνος· καθίστε.

Ἐδειξαν ὥσάν νά ἐντρέποντο, ἐζήτησαν μέ τό βλέμμα γύρω νά εὗρουν τήν θέσιν πού τούς ἔπρεπεν ἐμπρός εις καπετάνους κι ἐστρώθησαν σταυροπόδι κατάχαμα.

Ὁ νοικοκύρης τούς ἔδωκε τήν τσότρα, πρῶτα εις τόν γέροντα καί δεύτερα εις τόν νέον κι ἐκεῖνοι ἔπιαν ἀπ' ὀλίγο ἀφού μᾶς ἐχαιρέτισαν μ' ἕνα:

— Στήν ὑγείᾳ σας, καπετάνοι· νά χαιρῶστε τά γαλόνια σας κι ἄλλα νά κερδίσετε.

Ἐγώ ἐφρόντισα ἀμέσως ν' ἀπαντήσω μ' ἕνα ὀλόψυχον: «εὐχαριστῶ». Τό ἤθελεν ἡ καρδοῦλα μου, δέν τό ἀρνοῦμαι. Ὁ σύντροφός μου ὁμως εις ἀπάντησιν ἔστριψε περήφανα τό μουστάκι του ὥσάν νά ἔλεγε: Δέν μέ μέλει ὅ,τι πάη ἄς ἔρθῃ.

Καί εἶχε δίκαιον ὁ ἄξιος καπετάνος. Δέν ἦτο ξύλινος ὥσάν κι ἐμένα ἀλλ' ἀληθινός καπετάνος. Πολλές φορές ἔφαγε τό μπαροῦτι καί ἀντίκρυσεν ἄφοβα τοῦ ἐχθροῦ τό βόλι. Τό γαλόνι τό ἐκέρδισε μέ τό χέρι του, ἐκεῖ εις τοῦ Μπέη-Λάκη τό σύνορο κατὰ τά '86, ὅταν, λοχίας αὐτός, ἔβαλε μόνος του κατὰ στήθα τοῦ ἐχθροῦ τόν λόχον του, ἐνῶ οἱ καπεταναραῖοι ἔτρεχαν πῶς ἀπό τά ξερολίθια καί τά θυμάρια τοῦ Τυρνάβου. Ἄς εἶναι...

— Τ' εἶναι ρέ παιδιά; πῶς ἦταν κι ἦρθατε; ἐρώτησ' ἔπειτ' ἀπ' ὀλίγο ὁ σύντροφός μου τούς χωριάτες, ἐνῶ ἔπαιζε μέ τά κεφάλια τῶν σκυλιῶν του.

— Μέ τό συμπάθειο, καπτάνε· ἔχουμε κάτι νά σοῦ μιλήσωμεν, εἶπεν ὁ γεροντότερος ξανακάμινον τόν τεμενᾶ.

Ἐπειτα ἐξηκολούθησε ξεροκαταπίνων ἀπό καιροῦ εις καιρόν.

— Ἡ Γιώργης, τό παιδί ἀπό 'δῶ, καπτάνοι μ', ἔχει νά πάρῃ τήν δυχατέρα μου, τό Ἀσημῶ, γυναῖκα. Αὐριο πού ξημερώνει Κυριακή λέμε νά κάνουμε τά στέφανα. Ἦρθαμε νά σᾶς παρακαλέσουμε νά μᾶς κάνετε χατήρι νά ῥοθῆτε στή χαρά μας.

— Εὐκολο πράμα, εἶπα ἐγώ ἀμέσως· νά ζήσης Γιῶργο, θά

ρακαλέσουμε νά μᾶς κάνετε χατήρι νά ῥθῇτε στή χαρά μας.
— Εὐκολο πράμα, εἶπα ἐγώ ἀμέσως· νά ζήσης Γιώργο, θά ῥθοῦμε δίχως ἄλλο.

Ὁ Γιώργης ἐκοκκίνησεν, ἐχαμήλωσε τήν κεφαλὴν στενοχωρημένος καὶ δέν ἀπάντησε.

— Δέν εἶν' αὐτό μονάχα, καπτάνε· ἔχουμε κι ἄλλα νά μιλήσωμε.

— Πέστ' ἐλεύθερα, εἶπεν ὁ σύντροφός μου, δίδων θάρρος εἰς τὸν γέροντα, ὁ ὁποῖος ἐφαίνετο ὡς νά εἶχε κάτι εἰς τὸν λάρυγγα κι ἐκόμπιαζε.

— Ἐγώ, καπτάνε μου, καθὼς το ζάrouμε στὸν τόπο μας, εἶχα συβασμένη ἀπὸ μικρὴ τὸ Ἀσημῶ μ' μέ τὸν Τασό, τοῦ Μήτρου Πάλλα τὸν υἱό. Ἦμαστε φίλοι παλιοὶ μέ τὸ Μῆτρο· οἱ φαμίλιες μας ντάμι παπαντάμι ἐσυγγενολογόνταν κι ἐμεῖς ἀπὸ παιδιὰ ἤμαστε φιλί κλειδί μαζύ. Σάν ἔκλεισε τὰ δυό χρόνια τὸ Ἀσημῶ μ', ἦρθεν ὁ Μῆτρος νά τὴν συβάσῃ γιὰ τὸν Τασό του. Τό θυμᾶμαι σάν καὶ νά εἶναι τώρα. Μόλις ἀπόλυσε ἡ ἐκκλησιά —Κυριακή ἦταν—, μιὰ καὶ δυο στό σπιτικό μου. Ἐπῆρε τὸ Ἀσημῶ στὰ γόνατά του, τς ἔβαλε στό χέρι ἓνα μετζίτι καὶ λίγα λεμπεμπλιά, τὴν φίλησε καὶ τς εἶπε: «Σε συβάζω μέ τὸν υἱό μου τὸν Τασό». Ἐκεῖνο τό σιχαμένο ἔβαλε κάτι γέλοια!...

— Τό χαμιώθελε, φαίνεται, τὸν ἔκοψα ἐγώ γελάσας.

— Μπά, δέν καταλάβαινε τό ζλάπι, εἶπεν ὁ γέροντας. Μά θά πῆς ποιός τὰ ξέρει κι ὅλα; γυναῖκα ἦταν ἄντρα τῆς ἔδιναν· ποιός λέει πὼς δέν τ' ἀρέσει το μέλι; ὥστόσο ἦταν ἀρραβωνιασμένη τὸ Ἀσημῶ μ' τὸν Τασό. Ὅσο ἐμεγάλωναν τόσο ἐγνωρίζονταν καλλίτερα. Οἱ φαμίλιες μας πάντα μαζύ· τό συγγενολόγι τοῦ Μήτρου ἔκραζε νύφη τὸ Ἀσημῶ μ' καὶ τό δικό μου συγγενολόγι ἔκραζε γαμπρό τὸν Τασό. Ὅλο τό χωριό τό ἤξερε. Δέν εἴμαστε δά καὶ πολλοί κι ὁ ἓνας κρύβεται πίσ' ἀπὸ τὸν ἄλλον...

— Ὡς ἐδῶ καλά πᾶμε, ἔκοψεν ὁ σύντροφός μου τὸν γέροντα, ξαπλωμένος φαρδύς πλατύς εἰς μίαν προκόβαν.

— Χι!... ἔκαμιν ὁ νοικοκύρης, ὁ ὁποῖος ἐγνώριζε βέβαια τὰ γινόμενα, κουνῶν τὴν κεφαλὴν.

— Καλά· μὰ τώρα νά πού βάλθηκε τοῦτος ὁ σατανᾶς κι ἐξεμυάλισε τὴν δυχατέρα μου, εἶπεν ὁ γέροντας μ' ἔξαψη δείξας τὸν Γιώργον. Δέ σοῦ λέω, ἐπρόσθεσεν ἀμέσως μαλακώτερα, τό φταιξιμο τό ἔχει ἡ Τασός πῶγινε ἓνας κουτοβόμπιρας· μπορεῖ ἐκεῖνος νά κυβερνήσῃ ἓνα θεοκόριτσο σάν τὸ Ἀσημῶ μ'; Εἶδε, πού λές, ἡ κόρη τοῦτο τό ἐλάτι, πού νά σκύψῃ νά ἰδῇ πιά τό γαῖδουράγκαθο. Ἡ ὀξιά μέ τό γαῖδουράγκαθο, μαθές, πάει;

— Βέβαια ὄχι, ἀποκρίθηκα ἐγώ· ἡ ὀξιά θέλει τό ἐλάτι· κάνουν ἀντιρρίμια ἀντρεωμένα.

Ὁ Γιώργος ἐγύρισε τὰ μεγάλα μάτια του ἐπάνω μου νά μ' εὐχαριστήσῃ.

— Ἀ, ντέ! τό ἴδιο λέω κι ἐγώ, εἶπεν ὁ γέροντας μέ χαράν, ἀπὸ τώρα ὀνειρευόμενος ἀνδρειωμένα ἐγγόνια. Μά ἡ Τασός δέν ἤξερε νά πῇ τό ἴδιο. Ἐκαμιν ἀρχὴ ἀπὸ τὰ δάκρυα καὶ τίς παρακάλιες. Μά σάν εἶδε τὴν κόρη πὼς ἦταν ἔτοιμη νά τὸν ζαιταχερίσῃ μέ τὸν κόπανο, ἐλύσσαξε. Ἐλύσσαξε μαζύ καὶ τό συγγενολόγι του καὶ φοβερρίζουν νά κάψουν καὶ νά σκοτώσουν.

— Καί σύ τί λές; ἐρώτησα τὸν γέροντα.

— Ἐγώ τί νά εἰπῶ; εἶπε σιγῶσας τοὺς ὤμους· δίκιο ἔχει κι ἡ κόρη δίκιο καὶ τό παιδί. Τό φταιξιμο τό ἔχουμ' ἐμεῖς οἱ γονιοὶ πού πᾶμε καὶ σκλαβώνομε τὴ ζωὴ τῶν παιδιῶν μας.

— Ἀμ' σάν τό ξέρετε γιατί δέν τό κόβετε, εἶπεν ὁ σύντροφός μου.

— Δέν τό ξέραμε, καπτάνε, ἐπετάχθη ὁ νοικοκύρης· ἔτσι τό βρήκαμε μιᾶς ἀρχῆς· ἔτσι παντρεύτηκα κι ἐγώ κι οἱ γονοί μας κι οἱ γονοὶ τῶν γονιῶν μας. Πρῶτο σήμερα γένεται ν' ἀρνηθοῦν τὴ σύβαση.

— Ἔτσι τό εἶχατε, μὰ τώρα τό χαλᾶμ' ἐμεῖς, εἶπεν ἀνοίξας διὰ πρώτην φορὰν τό στόμα ὁ Γιώργος, ζωηρός ὡς προσωποποιήσις τῆς νεολαίας, ἡ ὁποία κατακρίνει ἓνα-ἓνα τὰ πατροπαράδοτα.

— Καί τώρα τί θέλτε νά γένῃ; εἶπεν ὁ σύντροφός μου.

— Σάν ὁ θεός σᾶς ἔστειλε, καπτάνοι μ', εἶπεν ὁ γέροντας μέ παρακλητικὴν ὄψιν, νά μᾶς κάμετε τό χατήρι νά ῥθῇτ' ἐλόγου σας καὶ τὰ παιδιὰ πού θά πᾶμε τὴ νύφη στό σπίτι τοῦ γαμπροῦ. Ἐκεῖνοι λέν πὼς θά ῥθοῦν νά τὴν ἀρπάξουν μέσ' ἀπὸ τοὺς καλεσμένους· λέν νά σκοτώσουν τό γαμπρό· ξέρω τί κακό μέ βρίσκει; Λυσσασμένος σκύλος ὅποιον φτάσῃ δαγκώνει, λέει ὁ λόγος. Σῶσε μας, καπτάνε, κι ἐγώ κι ἡ Γιώργης νά γενοῦμε σκλάβοι σου.

— Καλά· ἄντεστε τώρα στό καλό· αὔριο θά τὰ εἰποῦμε πάλι, εἶπε μ' ἐπιφύλαξιν ὁ σύντροφός μου.

Ἐσηκώθησαν καὶ οἱ δυό μ' εὐχὰς κι εὐλογίας διὰ τὴν κεφαλὴν μας· ἐκαληνύκτισαν πάλι κι ἔφυγαν πάντοτε ἀνήσυχοι.

Τό στρατηγεῖον τοῦ καπετάνου ἦτο εἰς ἓν ἄπλωμα τοῦ χωριοῦ. Ὁ Κίσσαβος ἐκεῖ σχηματίζει μικρόν ἐξώστην ὁ ὁποῖος προβάλλει εἰς τὴν λαγκαδιὰ κατάμπροστα τοῦ ἀνοίγματος τῶν βουνῶν. Πίσω ἔρχεται τό χωριό μέ τοὺς τρεῖς μαχαλάδες του, τῶν ὁποίων τὰ πλακοσκεπάστα σπίτια θαρρεῖς πὼς ροβολᾶν νά κρημνισθοῦν εἰς τὴν λαγκαδιὰ, κι ἐπάνω ἡ κορφὴ τοῦ ὄρους, γυμνὴ καὶ κατάξερη· δεξιὰ καὶ ἀριστερά τὰ δασωμένα πλευρά τοῦ βουνοῦ κι ἐμπρός ἀπὸ τό ἄνοιγμα βλέπεις τὴν κοιλάδα τοῦ Κισσιρλή, μέ τὰ δάση καὶ τὰ χωριά της, καὶ ἀκόμη πέρα τῆς Λάρισας τὴν πεδιάδα.

Μέσα εἰς τό ἄπλωμα εἶν' ἓνας θεώρατος πλάτανος παμπάλαιος. Τριγύρω εἰς τὴν ρίζα του ἔχουν κτισμένα πεζούλια, ὅπου τὰς ἐορτὰς εἶτε τὰ βράδρια τοῦ καλοκαιριοῦ συνάζονται οἱ χωριάτες καὶ λέγουν τὰ δικά των, ἐνῶ ὁ πλάτανος ρίχνει τὰ πυκνοντυμένα κλαδιὰ του ἐπάνω τους καὶ τοὺς φυλάγει ἀπὸ τό κάμια τῆς ἡμέρας καὶ τῆς νύκτας τὴν δροσιά.

Ἐκεῖ ἐπήγαμε κι ἐμεῖς τὴν ἄλλην ἡμέραν ὅταν κατέβημεν ἀπὸ τό σπίτι. Ἦσαν συναγμένοι ἐκεῖ οἱ δύο λοχίαι καὶ οἱ στρατιῶται καὶ ὁ δασοφύλακας, ὁ ὁποῖος δῆθεν τώρα κατέβη ἀπὸ τό δάσος, διὰ νά λάβῃ τὰς διαταγὰς τοῦ ἀνωτέρου του. ἐνῶ καθ'αὐτό λημέρι εἶχε τό καφεενεδάκι ὅπου χαρτόπαιζε μέ τοὺς χωριάτες. Ἐκεῖνη τὴν ὥρα ἦρχοντο καὶ οἱ χωριάτες, ἄλλοι ἀπὸ τίς δουλειές καὶ ἄλλοι καλοφορεμένοι ἀπὸ τὴν ἐκκλησιά, τῆς ὁποίας τό σήμαντρον ἀκόμη ἐγλυκολάλει εἰς τὴν λαγκαδιὰ τὴν ἀπόλυση.

Πρώτη δουλειὰ πού ἔβαλεν ὁ καπετάνος εἰς ἐνέργειαν ἦτο νά μιάθῃ τί καὶ ποιός ἦτο αὐτός ὁ Τασός Πάλλας καὶ τό συγγενολόγι του. Ὅχι δηλαδή ἂν ἦτο μεγαλόσωμος καὶ παλληκαρᾶς ἢ ἂν τό συγγενολόγι του ἦτο δυνατό εἰς τό χωριό. Ἐνας καπετάνος ὡς τὸν σύντροφόν μου, καὶ μέ δεκαπέντε παιδιὰ ἓνα κι ἓνα μαζὶ του, δέν φροντίζει δι' αὐτά. Ἀλλὰ τίνος κόμματος ἦτο φίλος καὶ ἀναλόγως τοῦ κόμματος νά τὸν μεταχειρισθῇ.

Διότι, νά τὰ εἰποῦμεν μετὰξὺ μας, ἓνας ἀποσπασματάρχης

δέν πιγαίνει εις τά χαμένα νά τσακίση τά κέρατά του εις τά κατσάβραχα οὔτε τό Ἀρχηγεῖον στέλνει τόν τυχόντα. Πάντα θά πιγαίνει ἐκεῖνος πού θά φροντίση βέβαια διά τήν δημοσίαν τάξιν, ἀλλά θά δουλέψῃ καί τόν δυνατόν τῆς ἡμέρας. Καί ὁ σύντροφός μου ἦτο καί λαμπρός ἀξιωματικός καί τό γαλόνι τό ἐχρεώσται εἰς τήν παλληκαριά του, εἶχεν ὁμῶς καί κοινωνικάς ὑποχρεώσεις ὁ ἄνθρωπος, σάν κάθε ἄνθρωπος. Ἄν δέν εἶχε τόν κομματάρχην του ποιός θά διώριζε λόγου χάριν τόν ἀδελφόν του εἰς τήν μίαν θέσιν ἢ τόν ἐξάδελφόν του εἰς τήν ἄλλην, ποιός θά ἐφρόντιζε ν' ἀθωωθῇ ἀπό τό κακούργημα ὁ γαμβρός του ἢ νά πάρῃ ἄδειαν νοσηλείας κατ' οἶκον ὁ τάδε κατὰδικος συγγενής του καί ποιός θά ἐστελνε αὐτόν τόν ἴδιον, πού δέν ὑπόφερε τό κάμια τῆς Λάρισας, ἀποσπασματάρχην, νά κυλιέται εἰς τίς μάλλινες προκόβες, νά ξεκοκκαλίσῃ οψιμογέννητα κατσίκια καί νά δροσίζεται τώρα κατ' ἀπό τόν πλάτανο, ἐνῶ οἱ χωριάτες τοῦ παραστέκουν ὥσάν τοῦ Ἀβδούλ Κερίμ πασᾶ; Μήν τά θέλομε ὅλα δικά μας. Ὁ ἄνθρωπος εἶναι πάντα ἄνθρωπος· σ' ἐδούλεψα νά μέ δουλέψῃς· θά μέ δουλέψῃς νά σέ δουλέψω.

Καί ὁ σύντροφός μου ἠθέλε νά δουλέψῃ τόν φίλον του. Ἐκάλεσεν ἀμέσως τόν πάρεδρον καί τόν ἐρώτησε τί καί ποιός εἶναι ὁ Τασός Πάλλας καί τό συγγενολόγι του.

— Τοῦ Τσομάκη· ὅλοι μονόβολο τοῦ Τσομάκη! ἄτιμη φάρα, κακή γενιά· ὅλοι τοῦ Τσομάκη εἶναι!

Ο καπετάνος ἐγνώριζεν ὅτι ὁ Τσομάκης ἦτο ἀντίπαλος τοῦ Τσότρου, τόν ὁποῖον αὐτός εἶχε χρέος νά συντρέξῃ. Πρίν φύγῃ ἀπό τήν Λάρισαν ἐπῆγε πρῶτα νά λάβῃ τās ὁδηγίας ἀπό τόν Ἀρχηγόν τοῦ στρατοῦ καί ἔπειτα ἐτράβηξε γραμμῇ εἰς τόν ἀρχηγόν τῆς πολιτικῆς. Ἄπ' αὐτόν ἔμαθε ποιοί ἦσαν οἱ φίλοι, ποιοί ἦσαν οἱ ἐχθροί· ποιόν θ' ἀφήνῃ ἐλεύθερον καί ποιόν θά κατατρέχῃ· ποιά ἐντάλματα χάριν τῆς τάξεως θά ἐνεργηθοῦν καί ποιά θά μείνουν ἀνεργήτα χάριν τοῦ κόμματος. Ἄρα εἰς τήν ἄτιμη αὐτήν φάρα τοῦ Πάλλα ὅλα ἐπῆρε νά ἐνεργηθοῦν!

Ἄνοιξεν ἀμέσως τήν τσάντα ὅπου εἶχε τά ἐντάλματα, εἶδεν ἕνα πρὸς ἕνα, ἀλλά κανένα δέν ἦτο διά τόν Τασό καί τούς συγγενεῖς του. Κρῖμα, μεγάλο κρῖμα!

— Δέν ἔκαμε τίποτα ἔτσι, πού νά πίνῃ νερό, νά τούς στείλωμε μέσα· ἐρώτησε τόν πάρεδρον.

— Δέν ἔκαμε, εἶπε μέ μεγάλη λύπη ὁ πάρεδρος· μά εἶναι ἀλογιστοῦρης.

— Ἐκλεψε τώρα κοντά κανέν ἄλογο; Μποροῦμε νά τόν πιάσομε;

— Τώρα δέν ἔκλεψε· μά πάντα κλέβει.

Ὁ καπετάνος ἐκίνησε τήν κεφαλὴν. Ἄν εἶν' ἔτσι καί ἠθέλε νά συλλάβῃ ὅλους ὅσοι ἔκλεψαν ἄλογα ἔπρεπε νά συλλάβῃ ὅλο χωρό. Διότι ὅλοι εἶναι ἀλογιστοῦρες. Τίποτε ἄλλο δέν εἶναι.

Ἐσυλλογίζοντο καί οἱ δύο μέ σκυμμένῃ τήν κεφαλὴν ἐκεῖ, παράμερα, εἰς τήν ἄκρην τοῦ πεζουλιοῦ. Παρέκει οἱ στρατιῶται, λεροί καί ξεκούμπωτοι, ἐκουτσόπιναν τό οὔζο των εἰτ' ἐπαιζαν μέ τά λερά χαρτιά παλαιωμένης τράπουλας τήν κοτσίνα. Οἱ χωριάτες ἀπό μακρὰ, εἰς ομάδας ἀπό πέντε δέκα, ἔβλεπαν μέ περιέργεια καί ἐκίνουν τήν κεφαλὴν μέ ἀπορίαν, τί τάχα νά λέγουν τόσῃ ὥραν οἱ δύο τους, καί μέ σεβασμόν καί ζήλεια διά τόν πάρεδρον, ὁ ὁποῖος εἶχε τόσον τά πιστά τοῦ καπετάνου.

Ἀξαίῃνα κάτω ἀπ' τό μονοπάτι ἀκούσθησαν φωναὶ ὥσάν

νά ἐμάλωναν ἄνδρες μαζί καί γυναῖκες, καί ἔπειτ' ἀπ' ὀλίγον κατέβηκαν δύο χωριάτες κόκκινοι, ἰδρωμένοι, βιαστικά ἀνασαίνοντες καί πίσω τους ἤρχετο τρίτος, ἡσυχος καί ἀσυγκίνητος.

— Τ' εἶναι, μωρέ, τοὺς ἐφώναξεν ὁ καπετάνος μέ φοβερόν τρόπον.

— Τί νά σοῦ πῶ καπτάνε μ' καί κύρ καπτάνε μ'· νά, ἡ Πάλλας ἢ Τασός πῆγε καί ἔκοψε πάγο ἀπ' τό μαγαζί μου καί θά πάῃ νά τόν πουλήσῃ στή Λάρσα.

— Ἐκοψε πέντ' ἔξι καντάρια πάγο· ἄλλον ἔτριψε ἄλλον ἐπάτησε· μᾶς ἔχασε, φτωχοὺς ἀνθρώπους ἡ Τασός! ἀκολούθησεν ἄλλος ἐνῶ ὁ πρῶτος μέ τά χέρια στή μέση ἐξεκουράζετο.

— Γιά, κάτου εἶναι τά φορτώματα, καπτάνε· ἔλα νά τά ἰδῇς, ἐφώναξαν καί αἱ γυναῖκες φανερωθεῖσαι μακρὰ.

— Γιά σιγά, γιά σιγά, εἶπεν ὁ καπετάνος μέ τρόπον μαλακόν. Δέν ἔχει ὁ Τασός μαγαζί;

— Ἐχει, πῶς δέν ἔχει; ἀποκρίθηκεν ὁ πρῶτος· καί ἐγὼ ἔχω καί ἡ Τασός ἔχει καί ἡ Γιώργης καί ἡ Διαμαντῆς καί ὅλοι.

— Τότε ποῦ τόν εἶδατε πῶς ἔκοψεν ἀπ' τό δικό σας καί ὄχι ἀπ' τό δικό του μαγαζί;

— Τόν εἶδαν· ἔχουμ' ἀνθρώπους πού τόν εἶδαν· ἀμ' πῶς;

— Ποιοί εἶναι; φέρτε τους.

— Νά ἡ Στέργιος· ρέ Στέργιος!

Κι ἐνῶ ἦτο ἐμπρός του ὁ χωριάτης, δέν τόν ἔβλεπε παρὰ τόν ἐζήτει ξέμακρ'· τόσο τόν ἐτύφλωνεν ὁ θυμός!

— Πές μου, τόν εἶδες ἐσὺ τόν Τασό νά κόβῃ πάγο ἀπ' τό μαγαζί τοῦ Γκόλφρη; ἐρώτησεν ὁ καπετάνος τόν Στέργιο.

— Τόν εἶδα, καπτάνε μ'. Ἐκοβα ξύλα καί τόν εἶδα πού διάηκε καί ἐπῆγε ἴσα στό μαγαζί τοῦ Γκόλφρη.

— Μονάχος ἦταν;

— Ὁχι, ἦταν καί ἡ Τασούλας.

Δέν ἐχρειάζοντο περισσότερα εἰς τόν ψυχολόγον ἀνακρίτην.

— Ρέ, παιδιά, σύρτε νά φέρτε τόν Τασό καί τοὺς δικούς του· νά ῥθοῦν ὅλοι ἐδῶ ἀμέσως! διέταξεν ὁ καπετάνος τοὺς στρατιώτας.

Ἐπειτ' ἀπό πέντε λεπτά ἦλθαν πάλιν οἱ στρατιῶται μ' ὅλο τό συγγενολόγι τοῦ Πάλλα. Ἦσαν καί γέροντες καί νέοι καί μεσόκοποι, ὅλοι στιβαροί καί γεροὶ ἄνδρες, ὅπως εἶναι οἱ κάτοι· τοῖν χωριῶν τοῦ Κισσάβου. Ὁ Τασός καί ὁ Τασούλας ἔλεγαν ὅτι τόν πάγον ἔκοψαν ἀπὸ τό δικόν των μαγαζί καί ὄχι ἀπὸ τοῦ Γκόλφρη· τό ἄλλο συγγενολόγι ὑπεστήριζεν αὐτούς· ὁ Γκόλφρης ὁμῶς καί ὁ σύντροφός του καί ὁ Στέργιος ἔλεγαν τό ἐναντίον καί οἱ ἄλλοι χωριάτες ὅσοι ἦσαν ἐκεῖ, καθὼς καί αἱ γυναῖκες, ἐπαιρναν ἀπὸ μακρὰ τό μέρος των. Ἐτοι ἀπὸ λόγον· εἰς λόγον, ἕνας μέ τόν ἄλλον ἄρχισε νά γίνεται δυνατό βρουσολοῦσι καί ὁ ἄνοιγε μέγας καυγᾶς, ὥστε ἦλθεν εἰς τήν ἀνάγκην ὁ καπετάνος ν' ἀνοίξῃ τόν βούρδουλα καί νά φέρῃ μίαν γύρα, ἡ ὁποία ὅλους τοὺς ἐσκόρπισε σάν ἐλάφια καί τοὺς ἀποβούβανε.

Διά νά λυθῇ ὁμῶς τό ζήτημα τοὺς ἐκάλεσε κοντά του πάλιν ὁ σύντροφός μου καί ἔβγαλε τρεῖς, οἱ ὁποῖοι θά ἐπῆγαν νά ἰδοῦν καί τῶν δύο τά μαγαζιά καί νά μάθουν ἀπὸ ποιόν εἶχε κοπεῖ πάγος τήν ἡμέραν ἐκείνην καί νά ἐκτιμῇσιν τήν ζημίαν. Πρῶτος ἀπὸ τοὺς τρεῖς ἦτο ὁ πάρεδρος.

— Ποῦ εἶσαι, λοχία, διέταξε τόν ἕνα ὑπασιπστήν του ὁ καπετάνος· τόν Πάλλα καί τοὺς ἄλλους νά τοὺς κλείσῃς στ' ἀχοῦρι τοῦ πάρεδρου, ὥς νά καθαρίσουμε τή δουλειά.

Τό σπίτι τῆς νύφης ἦτον εἰς τόν Μισακό μαχαλᾶ, εἰς τόν μεσανόν δηλαδή τῶν τριῶν μαχαλάδων εἰς ὅσους μοιράζεται ἡ Σπηλιά. "Ολαιο αἱ ἐτοιμασίαι τοῦ γάμου ἔγιναν τήν περασμένην ἑβδομάδα μυστικά διὰ τόν φόβον τῶν Παλλαίων. Ἄφ' ὅτου ὁμοῦς ἐπάτησε τό στρατιωτικόν ἀπόσπασμα εἰς τά χωριά ἄρχισαν νά ζωηρεύωνται· καί ὅταν ἔμαθαν ὅτι ὁ Τασός καί οἱ συγγενεῖς του ἐκλείσθησαν εἰς τ' ἀχούρι τοῦ παρέδρου, ἀναψεν ἀκράτητο τό γλέντι.

Τ' ἀπομεινόμερο ἐκινήσαμε κι ἐμεῖς μέ τόν γαμβρόν καί τούς ἄλλους καλεσμένους νά πάρωμε τήν νύφην. Ὁ σύντροφός μου ἄφησε γάθε ἐπιφύλαξιν. Ὁ πατέρας τῆς νύφης ἦτο φίλος τοῦ Τσότρα καθὼς καί ὁ γαμβρός καί ἐκεῖνοι πού κατηγόρουν τώρα τόν Πάλλαν ὡς κλέπτην τοῦ πάγου των. Ἦτο λοιπόν μεγάλο συγγενολόγι τό ὅποιον ἔπρεπε νά περιποιηθῇ. Νά περιποιηθῇ καί νά κεντήσῃ τῶν ἄλλων τήν ζήλειαν. "Ωστε ἐπροσφέρθη μόνος του νά γίνη κουμπάρος, νά στεφανώσῃ δηλαδή αὐτός τόν Γιώργον.

Ὁ πατέρας τοῦ γαμβροῦ, διὰ νά τιμήσῃ τοιοῦτον κουμπάρον κι ἐμᾶς τούς ἄλλους καλεσμένους, ἐπῆρε κι ἓναν μέ τό γλαρίνο του, ὁ ὅποιος θεός ἠξέρει πῶς εὐρέθη ἐκεῖ, κι ἐσήκωνε μ' αὐτό τόν κόσμον εἰς τό ποδάρι.

"Ὅταν ἐφθάσαμεν εἰς τό σπίτι τῆς νύφης ἔπεσε μιά πιστολιά εἰς χαϊρέτισμα τοῦ συμπεθεριοῦ. Ἐπειτα ἀνέβησαν ὅσοι ἐχώρεσαν ἐπάνω, ἔγινε τό μυστήριον, κι ἔπειτα ἀπ' τήν ἄλλή ράχιν κι ἀπ' τόν ἄλλο μαχαλᾶ ἐγυρίσαμε πάλιν εἰς τό σπίτι.

Ἐξέχασα νά εἰπῶ ὅτι εἰς ὅλον τόν δρόμον οἱ στρατιῶται παρήτεζαν μέ τά ὅπλα τους κι ἔρριχναν κι ἀπό μιά μπαταριά. Ὁ πατέρας τῆς νύφης κι ὁ πατέρας τοῦ γαμβροῦ ἐπῆγαιναν νά φρενιάσουν ἀπό τήν χαρά τους. "Ἄς ἔλθουν τώρα οἱ Παλλαῖοι ν' ἀκούσουν. Καπετάνος στεφανώνει, στρατιῶται πυροβολοῦν. Ποῦ ἀκούσθῃ ἄλλη μιά φορά τέτοιο πράγμα εἰς τό χωριό!...

Ἡ νύφη ἦτον ὁμορφη ἀλήθεια κι ἀλήθεια. Μιά ὁμορφιά ἀγροτική, βουνίσια ὁμορφιά, ἀπ' ἐκεῖνες πού σοῦ δίνουν βάση διὰ μακρινή ζωή, ἀνδρειωμένα παιδιὰ καί βαθιά γεράματα. Καί καθὼς εἶχεν ἔτσι στραβά τό κεντητό γκαμπράνι της στό ζεγάρι καί τό στιῆθος τό μεστωμένο καί τούς ὤμους τούς πλατεῖς καί τό σῶμα ὅλο τό στιβαρό μέ τ' ἀσημάρματα καί τήν κεντητή φορεσιά καί τήν κόκκινη φουστανοποδιά κι ἐπῆγαινε λεβέντικα στό πλευρό τοῦ πατέρα της, ἔλεγε πῶς ἀληθινά ἦταν καμμι' ἀνθοσιμένη ὀξιά κι ὄχι γυναικα.

Μά νά σᾶς πῶ τήν ἀλήθεια καί ὁ Γιώργος δέν ἦταν χειρότερός της. Ἐνας λεβέντης ὡς ἐκεῖ ἐπάνω μέ τό μαυρομιάντηλο στό ζεγάρι, μέ τήν κεντητή γκιούρντα ὡς τό γόνα κι ἀπάνου τό κόκκινο ζωνάρι, μέ τά μεγάλα γλυκά του μάτια ἦτο νά τόν χαίρεται κανεῖς. Ἀληθινά μόνον ὁ Γιώργος ἠμπόρει νά κυβερνήσῃ ἓνα θεοκόριτσο σάν τήν Ἀσήμε!...

Ἐπειτα ἀπ' ὀλίγην ὥρα ἐνύχτωσε. Μέσα εἰς τόν χαμηλόν ὀντᾶ ἀπάν' ἀπ' τίς προκόβες ἔστρωσαν τό μεσάρι κι ἐκάθησαν γύρω οἱ καλεσμένοι, ἐνῶ ὁ μουσικός ἔπαιζε μέ τό γλαρίνο του διὰ χατήρι διζό μας βέβαια τό: *Λιγηρόν καί κοπτερόν σπαθί μου*. Τήν ἐπάνω θέσιν εἶχεν ὁ κουμπάρος· δεξιά του ἐκάθητο ὁ γαμβρός καί ἀριστερά του ἐγώ, ὡς παρακουμπάρος. Ἐπειτα ἤρχοντο γύρω οἱ ὑπαξιωματικοί καί ἄλλοι καλεσμένοι.

Οὔτε ἡ νύφη ἦτον ἐκεῖ οὔτε ἄλλη καμμιὰ γυναῖκα. Ἡ νύφη δέν τρώγει πού δέν τρώγει ἐκεῖνο τό βράδυ διὰ νά μὴ γάγῃ τήν πεθερά της· αἱ ἄλλαι γυναῖκες δέν γάθουνται ποτέ εἰς τό ἴδιο τραπέζι μέ ἄνδρες. "Ωστε οἱ βλάμηδες τοῦ γαμβροῦ εἶχον

ὅλην τήν κυβέρνησι τῆς τάβλας. Ἐκοβαν τό ψητό καί τό ἔρριχναν ἐμπρός εἰς τόν καθένα, ἐγέμιζαν καί τά ποτήρια κρασί κι ἔπειτα ἔφερναν γύρω τήν τσότρα. "Ὅταν ἐφθάναν εἰς τήν ἄλλην ἄκρη καί δέν εἶχαν τόπο νά περάσουν ἐγύριζαν ξυπόλυτοι ἐπάνω εἰς τό μεσάρι...

"Ἀξαρν' ἀκούσθηκε μιά φωνή κάτω:

— Ζήτου ἡ Τσότρας!...

— Τ' εἶν' ἐκεῖνο; ρωτάω τόν σύντροφόν μου, παραξενευθεῖς.

Ὁ καπετάνος δέν μ' ἔδωκε ἀπόκριση. Τόν εἶδα μόνον νά χαμογελάσῃ, νά στρίψῃ τό μουστάκι του καί νά κινήσῃ μέ τό γόνα τόν γαμβρόν. Ἐστριψα γύρω μου κι εἶδα ὅτι ἓνας ἀπό τούς λοχίας ἔλειπεν.

— Ζήτου ἡ Τσότρας!... ἀκούω πάλι.

Ἦμιουν ἔτοιμος νά δευτερώσω τήν ἐρώτησίν μου ὅταν ἄκουσα ν' ἀνεβαίνουν τήν σκάλα καί νά φανερωθοῦν εἰς τόν ὀντᾶ ὁ λοχίας καί ὅλοι οἱ Παλλαῖοι κατόπιν του. "Ὁλοι, οὔτε ὁ Τασός δέν ἔλειπε.

— Ζήτου ἡ Τσότρας, ἐφώναξαν ἄλλη μιά κι ἔστρώθησαν χάμω.

— Ἐτοι, ρέ παιδιά, εἶπεν ὁ καπετάνος· τώρα σᾶς χαίρομαι νά εἴστε μονιασμένοι ὄχι χωριστά· ἓνα εἶν' τό χωριό ἓνα νά ἔχετε καί τό κόμμα. Στήν ὑγειά σας!

Αὐτά καί δύο λόγια πού μοῦ σφύριξεν ὁ λοχίας εἰς τ' αὐτί μ' ἐφώτισαν.

Οἱ ἐκτιμηταί πού ἐπῆγαν διὰ τόν πάγον φυσικά εἶπαν ὅτι οἱ Παλλαῖοι ἐζημίωσαν φοβερά τόν Γκόλφι καί τόν σύντροφόν του. Ἀμέσως ὁ καπετάνος ἐτοιμάσθη νά τοὺς στείλῃ ὅλους μέσα, ὀπισθάγκωνα δεμένους. Πιθανόν ἡ τιμωρία πού θά εἶχαν δι' αὐτήν τήν ζημιάν νά μὴν ἦτο τόσο μεγάλη· ἀλλά ποῖος ἠξέρει τί ἄλλες δουλειές θά ἔβγαιναν εἰς τήν μέσιν; χρέη εἰς τόν εἰσπράκτορα καί τόν ταμίαν, ἐπιτηδεύματα διὰ τά ζῶα καί τά κάρβουνα καί ἄλλα χίλια δύο ἀπό τά ὅποια νά μὴν ἐλευθερωθοῦν ποτέ.

Εὐκόλα ἐμβαίνει κανεῖς εἰς τήν φυλακὴν ἀλλά πολύ δύσκολα ἐβγαίνει, ἅμα δέν ἔχει μάλιστα καί κανέναν προστάτην. Ἦμποροῦσαν ὁμοῦς νά τ' ἀποφύγουν ὅλ' αὐτά, οὔτε μέσα νά πᾶν οὔτε νά πληρώσουν τίποτε, παρὰ νά κολλήσουν εἰς τό κόμμα τοῦ Τσότρα. Δι' αὐτούς δέν ἦτο δύσκολος ἡ ἀπόφαισις καί τήν ἔκαμαν γρήγορα-γρήγορα. Δέν εἶναι καλό νά τά βάνῃ κανεῖς μέ τό δοβλέτι.

Τώρα ἐκάθηντο εἰς τό τραπέζι κι ἔτρωγαν μέ ὄρεξιν. Εἰς τά πρόσωπά των καμμιὰ δέν ἐφαίνετο συγκίνησις· καμμιὰ λύπη δέν ἐχάραξεν εἰς τά μάτια των διὰ τόν φίλον, τόν ὅποιον ἀρνήθηκαν τόσο εὐκόλα. Οὔτε τοὺς ἔκοπτε τήν ὄρεξιν ὁ λογισμός ὅτι ἔτρωγαν ἀπό τό τραπέζι τοῦ γάμου, ὁ ὅποιος ἐξέντα κάπως τήν οἰκογενειακὴν τους ὑπόληψιν. Μόνον ὁ Τασός ἐφαίνετο κίτρινος σάν τό θειαφὸ κέρι καί συλλογισμένος κάπως ἄλλ' ὑποθέτω ὅτι ἦτο ἀπό τόν φόβον του καί ἀπό τήν ἀφύσικη κατὰστασι τοῦ μυαλοῦ του. Καί ὅλοι ἐφρόντιζαν πῶς νά δείξουν εἰς τόν καπετάνον τήν ἀφυσίωσίν τους εἰς τό νέον κόμμα.

"Ὅταν ἐτελείωσε τό τραπέζι κι ἐσηκώθησαν νά φύγουν οἱ καλεσμένοι εἶδα τόν καπετάνον νά κρατῇ τόν γεροντότερον Πάλλαν καί τόν πατέρα τοῦ γαμβροῦ καί νά τοὺς κουβεντιάσῃ κάτι τι κατὰ μέρος.

— Τί θά τοὺς κάμῃς; τόν ἐρώτησα ἅμα ἐγὼ γιναν ὅλοι.

Καί αὐτός μοῦ ἀπάντησεν ὑπερήφανα:

— Νύχτα αὐριο τοὺς στέλνω στή Λάρσα, στό νέο κομματάκι τους.

Τελικά, ανάμεσα σε δύο –όπως επισημάνθηκαν– αξιόλογες (σημαντικές, για άλλους) φετινές ταινίες, το *American Beauty* και το *The Insider* –στο μεταξύ, ο «γραικυλισμός» του αμετάφραστου των τίτλων... προοδεύει– την προτίμηση των βραβείων αλλά και των εισιτηρίων κέρδισε η πρώτη. Παρά ταύτα, πιστεύουμε ότι είναι η δεύτερη αυτή που διαδέτει ειδικό βάρος μεγαλύτερο και καλλιτεχνικό κύρος περισσότερο, στοιχεία που, δίκαια, την αξιολογούν ως την καλύτερη αμερικανική ταινία της χρονιάς.

Όταν η υγεία προσπαθεί να «βλαψεί» το καπνισμα...

του Δημήτρη Χαρίτου

Και οι δύο ταινίες έχουν το κοινό γνώρισμα ότι στρέφουν τον δραματουργικό τους προβολέα στα *interna corporis* της σύγχρονης αμερικανικής, κοινωνικής διαστρωμάτωσης. Στους διαμορφωτικούς μηχανισμούς οικονομικών συμφερόντων, εξω-πολιτικής ισχύος και τις ηθικές αντοχές ή τις ηθικές ουτοπίες που συντηρεί ακόμα το υπό σκληρή πλέον αμφισβήτηση «αμερικανικό όνειρο».

Η (ουσιαστική) διαφορά ανάμεσα στις δύο ταινίες έγκειται στο ότι το *American Beauty* είναι αγγλικό (πιο σωστά, ευρωπαϊκό) βλέμμα, αφού τόσο ο σεναριογράφος όσο και ο σκηνοθέτης είναι Άγγλοι που ζουν και εργάζονται στην Αγγλία. Πρόκειται, δηλαδή, για μια κριτική θεώρηση της σύγχρονης Αμερικής «απ' έξω». Και εμείς, εδώ στην Ελλάδα, εξακολουθούμε να λέμε πως «όσα ξέρει ο νοικοκύρης δεν τα ξέρει ο κόσμος όλος». Ακριβώς, το *The Insider* διαθέτει το αμάχητο τεμάχιο της αυθεντικότητας. Ένας αυθεντικός, αξιόλογος και ώριμος αμερικανός σκηνοθέτης, ο Μάικλ Μαν (*Οι σκληροί του Μαϊάμι* (TV), *Ο τελευταίος των Μοϊκανών*, *Ένταση* κ.λπ.) «ετάζει» αυτό το «αμερικανικό όνειρο», τη δύναμη και τις αδυναμίες του, τον παγερό αμοραλισμό με τον οποίο ο οικονομικός «Κρόνος» καταβροχθίζει τα ίδια του τα «παιδιά» όταν οι συσχετισμοί και οι «διακανονισμοί» των τεράστιων συμφερόντων το επιβάλλουν. Μοιάζει δε –και αποδεικνύεται– φυσιολογικό το ολόκληρο μέγεθος να καθορίζει το μικρογραφικό μοντέλο των ατομικών και των οικογενειακών αντίστοιχων συμπεριφορών.

Η νικοτίνη –εμπλουτισμένη μάλιστα με πρόσθετη χημική επεξεργασία– είναι εθιστική με επίδραση στον εγκέφαλο και το νευρικό σύστημα. Και ενώ η επιστήμη εί-

Ο Ράσελ Κρόου στο ρόλο του επιστήμονα, στη μέση της άγριας οικονομικής μάχης των ΜΜΕ και των καπνοβιομηχανιών.

ναι κατηγορηματική πάνω σ' αυτό, οι «επτά» πανίσχυρες καπνοβιομηχανίες ψεύδονται ένορκα στη Γερουσία των ΗΠΑ. Μάλλον συμπτωματικά, ο δημοσιογράφος-παραγωγός της δημοφιλούς εκπομπής του μεγάλου καναλιού CBS «60 λεπτά» ανακαλύπτει την απόλυση ενός χημικού από την τρίτη σε μέγεθος αμερικανική καπνοβιομηχανία Brown and Williamson με δεσμευτικό-οικονομικό-συμβόλαιο εχεμύθειας. Το κανάλι, φυσικά, ενδιαφέρεται για ύλη. Πιέζει τον επιστήμονα να καταθέσει σε δίκη παθόντα καπνιστή και να αποκαλύψει σε τηλεοπτική συνέντευξη τις «βλαβερές συνέπειες του καπνίσματος». Ο χρυσοφόρος «Λεβιάθαν»-καπνοβιομηχανία από τη μια μεριά και η ανενδοίαστη τηλεοπτική «σαρκοβορία», στο όνομα δήθεν της τρομερής αποκάλυψης, δεν διστάζουν να συντρίψουν το αδύναμο «θήραμα». Αποκαλυπτικές οι συγκρούσεις στα έγκατα των μηχανισμών προστασίας των συμφερόντων. Αναδιατάξεις δυνάμεων, οικονομικοί συμβιβασμοί και πύρρειες νίκες. Η επιφάνεια θα γαληνέψει και πάλι. Τα πρόσημα και οι αποζημιώσεις αποτελούν «ψύλλου τσίμπημα» για τις ζάμπλουτες βιομηχανίες. Η ταινία στηρίζεται σε αληθινό περιστατικό όπως το αποκάλυψε το γνωστό περιοδικό *Vanity Fair*. Αυτή είναι η λογική και η αλαζονεία της παγκοσμιοποίησης. Είναι η λογική της καταστροφής του όξοντος, της διατήρησης των καρτέλ της ηρωίνης στην Κολομβία, η λογική της Microsoft του Μπιλ Γκέιτς, του ελέγχου των πετρελαϊκών κοιτασμάτων – μαζί και οι καπνοβιομηχανίες.

Η ταινία, εντυπωσιακό δείγμα των τρόπων του μεγάλου ρεαλιστικού, κοινωνικού σινεμά της Αμερικής των Φρ. Κάπρα, Μπ. Γουάιλντερ, Στ. Κράμερ, Ε. Καζάν, Γ. Γουάιλερ, Μ. Ριτ, Ρ. Ώλτμαν κ.ά., εξιστορεί τα γεγονότα με πληθωρική λεπτομέρεια, με ειλικρινή γλώσσα, με νεύρο και με την εντιμότητα απέναντι στην αλήθεια, στο οριακό, βέβαια, εκείνο σημείο πέρα από το οποίο υποψιάζεσαι ότι το θέαμα σκοπό έχει και να «ψυχαγωγεί» – να κάνει, δηλαδή, και «ταμείο». Όμως, τόση όση εντιμότητα δείχνει και το διαλεκτικό ανάπτυγμα που επιχειρεί είναι αρκετό να κάνει τον σκεπασμένο θεατή να χρησιμοποιήσει εντατικά αυτή του την ιδιότητα, του σκεπτόμενου. Άλλωστε αυτά που λέει η ταινία του Μάικλ Μαν μας αφορούν λίγο πολύ όλους μας. Η δυναμική των αμερικανικών προτύπων είναι πλέον μια παγκόσμια επιδημία.

Σε δύο προηγούμενα σημειώματα εντοπίστηκαν οι επιπτώσεις της πρόσληψης της αρχιτεκτονικής στον τρόπο που αυτή σχεδιάζεται και χτίζεται σήμερα. Έτσι εξετάσαμε πώς λειτουργεί το σύγχρονο μάτι και πώς συνδέεται η έννοια της «θέας» με την πρακτική της «βίας» στην καθημερινή ζωή. Αν ως εκεί η συζήτηση αφορούσε στη φυσική βία, ας στραφούμε τώρα προς μια άλλης μορφής βία, ίσως ακόμα πιο επίφοβης: την ψυχολογική βία.

Το βλέμμα και η βία στην ελληνική αρχιτεκτονική - Γ'

του Δημήτρη Φιλιππίδη

Σε πρώτη ματιά θα έλεγε κανείς ότι μια τέτοια αναγνώριση δεν έχει καμιά απολύτως σημασία, και ότι η αρχιτεκτονική είναι πολύ πιο πέρα από τέτοια φαινόμενα. Είναι στα αλήθεια όμως; Για να απαντήσουμε μπορούμε να στραφούμε προς μια στρατηγική που όλοι ασυνείδητα ακολουθούμε, δηλαδή τους τρόπους που έχουμε εφεύρει για να αποφεύγουμε την καταστροφική μας έκθεση στις συνεχείς επιθέσεις «μηνυμάτων» στη σύγχρονη ζωή.

Όταν πρόκειται για την τηλεόραση (μιας λένε οι σχετικές έρευνες), όλοι είναι έτοιμοι να αλλάξουν σταθμό μόλις αρχίσουν να πέφτουν οι διαφημίσεις. Αυτό το ξέρουν καλά οι σταθμοί και οι διαφημιστικές εταιρείες, που προσπαθούν να επινοήσουν τεχνικές που δημιουργούν σύγχυση στο κοινό αν, δηλαδή, πρόκειται για διαφήμιση ή όχι. Έτσι (ανάμεσα σε άλλα) είναι πολύ αποδοτικές εκείνες οι διαφημίσεις που διηγούνται μια «ιστοριούλα», παρασύροντάς σε να μισοπιστέψεις ότι παρακολουθείς ένα ακόμα αγαπημένο σήριαλ.

Τα τεχνάσματα αυτά χρησιμοποιούνται επίσης συστηματικά στον καθημερινό Τύπο, όπου οι «διαφημιστικές καταχωρίσεις» τοποθετούνται με τόσο πονηρό τρόπο ώστε αρκετές φορές να «διαβάζονται» σαν εικονογράφηση του άρθρου μέσα στο οποίο είναι σκόπιμα ενσωματωμένες.

Ακολουθώντας λοιπόν μια αμυντική τακτική, οι θεατές ή αναγνώστες παίζουν κρυφτούλι με τον καταιγισμό των εμβόλιμων μηνυμάτων, ξεχωρίζοντας αυτόματα τι είναι και τι δεν είναι διαφήμιση. Βέβαια αυτό δεν είναι πάντα εύκολο να γίνει: πολλά φαινομενικά αθώα κείμενα δεν προσφέρουν απλή πληροφόρηση αλλά κατευθυνόμενη, σκόπιμα αλλοιωμένη – και εκεί δεν έχεις διαθέσιμο κανέναν αμυντικό μηχανισμό. Τα καταπίνεις όπως είναι.

Πώς όλα αυτά τώρα περνούν στην αρχιτεκτονική; Αν σκεφτούμε ότι η αρχιτεκτονική είναι (και αυτή) μια τέχνη επικοινωνίας, τότε ίσως αρχίσουμε να καταλαβαίνουμε ποιες σκοπιμότητες συχνά κρύβονται πίσω από το «περιτύλιγμά» της. Εκείνο, βέβαια, που μας ενδιαφέρει εδώ (αν ισχύει, όπως πιστεύουμε, η αναλογία της με τη σύγχρονη ζωή) είναι οι μηχανισμοί αποφυγής που χρησιμοποιούνται σε αυτή την περίπτωση. Καθώς κινούμαστε στη σύγχρονη πόλη κάνουμε κάτι ανάλογο ή όχι;

Μια πρώτη κατηγορία «αρχιτεκτονικής» είναι αυτές καθαυτές οι διαφημιστικές πινακίδες – οι γιγαντοαφίσες που κρύβουν πίσω τους κάποιο κενό οικόπεδο ή εγκαταλειμμένο κτίριο, οι διαφημίσεις ή επιγραφές πάνω σε ταράτσες, σε στρατηγικά τοποθετημένες γωνίες για να τσακώσουν το περιπλανώμενο βλέμμα. Αυτές χρησιμοποιούν την καθαυτό αρχιτεκτονική, δηλαδή τα κτίρια, σαν το απαραίτητο βάθρο. Όσο και να τα έλεγε πριν από 40 τόσα χρόνια ο Ρόμπερτ Βεντούρι (ο «πορνογραφικός Βεντούρι», όπως θα έλεγε ο Α.

Κωνσταντινίδης), εξακολουθεί έτσι το «μήνυμα» να προσφέρεται ξέχωρα από το «κτίσμα».

Αλλά υπάρχουν και νεότερες, πιο εκλεπτυσμένες παραλλαγές, όταν η αρχιτεκτονική έχει ενσωματωμένο μέσα της το διαφημιστικό μήνυμα και προσφέρεται ως «έμβλημα», κάτι σαν logo, της εταιρείας που χρηματοδοτεί την ανέγερση του κτιρίου για να το χρησιμοποιήσει «για ιδίους σκοπούς». Αυτή η τέχνη είναι παλιά. Το

κύρος και η δύναμη της οποιασδήποτε εξουσίας πάντα περνούσε με τον πιο κατάλληλο τρόπο στην αρχιτεκτονική, ως «επίσημη έκφραση». Αυτός ήταν άλλωστε και ο κοινωνικός ρόλος της αρχιτεκτονικής: να προσφέρει με ιδανικό τρόπο τα επιθυμητά μηνύματα προς την κοινωνία ως αυτο-επιβεβαίωση του εαυτού της.

Η διαφορά με τη σημερινή εποχή (αν υπάρχει ορατά κάτι τέτοιο) είναι αμελητέα ίσως ποιοτικά αλλά εντυπωσιακή ποσοτικά. Όπου και να στραφείς σήμερα, βρίσκεις αντιμέτωπος με ισχυρές δυνάμεις από έντονα ανταγωνιστικά «αρχιτεκτονικά» μηνύματα που προσπαθούν να σου τραβήξουν την προσοχή. Ακόμα και τα παλιά κτίσματα, που όπως λένε «αναπαλαιώνονται», δεν κάνουν τίποτε άλλο παρά να παλεύουν να βγουν μπροστά, με τη λάμψη τους, τα φρέσκα τους χρώματα. Η νέα αρχιτεκτονική οφείλει να είναι (τότε) όσο γίνεται πιο κραυγαλέα για να μπορέσει να τραβήξει το μάτι.

Έτσι προέκυψε (ναι, τόσο απλά) η λεγόμενη «μεταμοντέρνα» αρχιτεκτονική με τις απαράδεκτες για πολλούς υπερβολές της, με τις σκηνογραφικές της παρωδίες, με τις επίτηδες συγκρούσεις ανάμεσα σε ετερόκλητα στοιχεία – δηλαδή προκαλώντας και ξαφνιάζοντας ώστε να συγκεντρώσει όλα τα βλέμματα πάνω της. Αυτή η τάση περιγράφηκε σαν «παιχνίδι», συχνά ιερόσυλο, με καταξιωμένες αρχές ή μορφές. Παιχνίδι, άρα μια ανέμελη, ανεύθυνη διασκέδαση κρυμμένη πίσω από χαμόγελα και το κλείσιμο του ματιού (άσχετα αν τα παιχνίδια δεν είναι ποτέ αθώα).

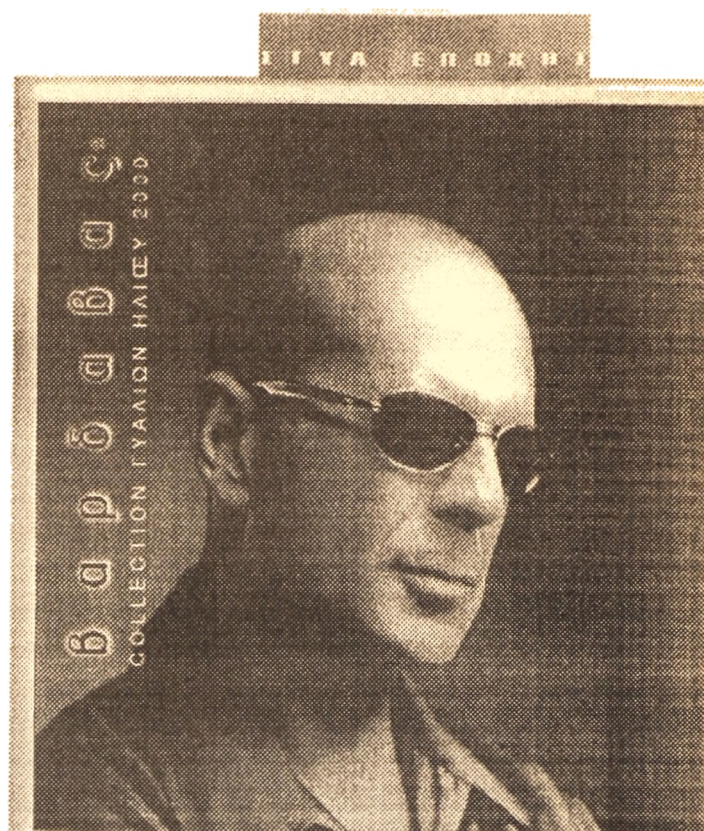
Κάνοντας βέβαια αυτό, έδωχε ή ακύρωνε το βλέμμα από την προηγούμενη αρχιτεκτονική της που, πλάι της τώρα, φάνταζε σαν γλομιά, άχαρη Αρσακιάδα. Και αυτό, πάλι, δεν θα μπορούσε να συμβεί παρά με τη χρήση της βίας. Μιας έντονης βίας οπτικής που μαγνητίζει το βλέμμα και εξαφανίζει κάθε τι διαφορετικό. Όχι πια ψίθυροι, υπονοούμενα, συμβολικές προεκτάσεις αλλά μεγαλοστομίες, υπερβολή, ίσως και χοντροκοπιά. Αυτό πήγαινε γάντι με τις καινούργιες αξίες που αναδύθηκαν στην κοινωνία, σύμφωνα με τις οποίες λατρεύτηκε η επίδειξη νεοπλουτιστικής χλιδής και απροκάλυπτης δύναμης στις πιο ακραίες τους μορφές. Επιτέλους, λατρευόταν το μέγεθος σαν καθαρή αξία, όπως τα ρεκόρ Γκίνες, όπως οι απίστευτες περιπέτειες-αθλήματα που παίζουν με τα όρια αντοχής του ανθρώπινου σώματος.

Αλλιώς δεν θα είχε νόημα η ανέγερση μικρών πριγκιπικών ανακτόρων σε προά-

στια ή σε επίλεκτα τοπία της υπαίθρου με χιλιάδες τετραγωνικά μέτρα δωματίων και γκαζόν, με τα απαραίτητα 4x4 παρκαρισμένα μπροστά, που θα απαιτούσαν στρατιές αλλοδαπών σκλάβων για να λειτουργήσουν. Ούτε των μεγαθήριων από κλιματιζόμενα γραφεία κατά μήκος των μεγάλων αξόνων κυκλοφορίας, που δοξάζουν την κτηνώδη δύναμη εταιρειών με αστρονομικούς τζίρους. Όλα τεράστια, αυτονομημένα και οπλισμένα σαν αστακοί – με τη δική τους κάθε φορά εταιρεία περιφρούρησης. Αλλά και το κράτος δεν έμεινε πίσω: τα επιβλητικά δημόσια μνημεία (κλειστά στάδια, γυμναστήρια, μουσεία, εγκαταστάσεις αναψυχής) θα έρχονταν να συμπληρώσουν την εικόνα με χώρους κατάλληλους να εξυπηρετήσουν τα μεγάλα πλήθη (θυμηθείτε το ψηλότερο χριστουγεννιάτικο δέντρο του κόσμου στο Σύνταγμα του κ. Αβραμόπουλου).

Μια ξεχωριστή, πάλι, μορφή βίας είναι εκείνη που προάγεται με την επιλεκτική ανάδειξη ορισμένων κτιρίων ή μνημείων με διάφορες τεχνικές. Όπως, ανάμεσα σε άλλες, με τον νυχτερινό φωτισμό τους. Πέρα από τον «γενικό» φωτισμό που πρέπει να διαθέτει κάθε αξιοπρεπής πόλη, πάντα θα ξεχωρίσουν τα «τοπόσημα» που συμβολίζουν και αντιπροσωπεύουν το σύνολο, όπως η Ακρόπολη στην Αθήνα, το τυχόν κάστρο ή κεντρική εκκλησία σε άλλα μέρη. Αυτού, λοιπόν, τη μορφή θα αναδείξουν με τέτοιο τρόπο ώστε από μακριά κιόλας να την αναγνωρίζεις. Αλλά την ίδια στιγμή, τα υπόλοιπα στοιχεία της πόλης αυτόματα βουλιάζουν στο σκοτάδι, κυριολεκτικά ή σημασιολογικά. Αν, δηλαδή, εξ αρχής υπάρχει διαφορά ανάμεσα στα «κοινά» (αδιάφορα) κτίσματα και σε εκείνα τα εξαιρετικά «μνημεία», με τέτοιους ή ανάλογους μηχανισμούς (η περιφημη «αναπαλαιώση» ανήκει βέβαια εδώ) η όποια ισορροπία ανατρέπεται οριστικά. Όλοι αυτοί, ιδιώτες και δημόσιοι, επέφεραν έτσι συντονισμένα πλήγματα ενάντια στον κοινωνικό χαρακτήρα του δημόσιου χώρου, ενάντια στην ίδια την πόλη.

Αλλά αυτό είχε ήδη συμβεί, ίσως κάποτε σε μικρογραφία, στα σημεία εκείνα όπου συνυπάρχουν οι πιο άφογα σχεδιασμένες και απαστράπτουσες εγκαταστάσεις (καταστήματα αναψυχής, υψηλής στάθμης μαγαζιά) με σκουπιδότοπους και άλλα έρημα μέρη, εγκαταλειμμένα, βρώμικα που κανένας δεν φροντίζει. Τις ίδιες ιδιότητες μάλιστα διαθέτουν και οι βοηθητικοί χώροι, που πάντα θα συνοδεύουν τέτοιες εγκαταστάσεις: οι ανοι-

χτοί χώροι αποθήκευσης και τροφοδοσίας. Εκεί, τα καφάρια, τα σκουπίδια σε σωρούς, τα χυμένα κάτω λάδια και τα σταματημένα φορτηγά τροφοδοσίας μαρτυρούν μια άλλη πραγματικότητα που θα ήθελε να μείνει κρυμμένη, αλλά δεν κρύβεται. Οπότε η μόνη λύση είναι να κάνεις πως δεν βλέπεις, να προσπερνάς κοιτάζοντας αλλού ή, ακόμα και όταν κοιτάξεις προς τα εκεί, να γλιστρά το μάτι σου επάνω σε όλες αυτές τις δυσάρεστες και εντελώς ανεπιθύμητες επιφάνειες. Με αυτό τον τρόπο αναιρείται η οπτική βία, η αφόρητη, όζουσα ωμότητα της πραγματικότητας που κανένας δεν θέλει να δει και δεν θέλει ούτε καν να ξέρει ότι υπάρχει. Ότι ακριβώς κάνουμε με τα παιδιά των φαναριών.

Μια ακόμα σχετική παρατήρηση για τον τρόπο ζωής στη σύγχρονη πόλη. Αν παρατηρήσουμε πώς μεταμορφώνονται οι γύρω μας, ειδικά οι νέοι (φορείς νέων νοοτροπιών και ηθών) για να εκτεθούν στο δημόσιο βλέμμα: μαύρα ρούχα «κλειστά», μαύρα (ιδίως) γυαλιά που φοριούνται μέρα-νύχτα. Αυτή η αρχευτική αμφίεση τους εξασφαλίζει μια παράδοξη ομοιογένεια, που τους καθιστά (σχετικά) αόρατους το βράδυ – τις ειδικές ώρες εκείνες που κινούνται απελευθερωμένοι μέσα στην πόλη. Τα μαύρα γυαλιά μάλιστα μετατρέπουν τα μάτια τους (τις παροπαράδοτες πύλες της ψυχής) σε ανεξιχνίαστα, αβαθή κενά. Έτσι κερδίζουν σε ανωνυμία – και εκεί αναπάντεχα συγγενεύουν με τα κτίρια που χρησιμοποιούν γυαλιά-καθρέφτες (άντε με ολίγο γρανίτη) στις όψεις τους. Να, λοιπόν, πού ο τρόπος ζωής και ο τρόπος σχεδιασμού ταυτίζονται μαγικά (αλλά όχι απρόβλεπτα).

Τα στοιχεία εκείνα που μεταβάλλονται ή αναπροσαρμόζονται πιο δύσκολα μέσα μας, είναι ίσως αυτά που έχουν συνδεθεί με συνθήκες οι οποίες εξασφάλισαν (ή διευκόλυναν) κάποτε την επικοινωνία με το άλλο φύλο. Μπόρεσαν, δηλαδή, να βοηθήσουν το υποκείμενο να υπερβεί τα –όποια– εσωτερικά εμπόδια, και να προχωρήσει στο φλερτ, την ερωτοτροπία.

Κανόνες κοινωνικοποίησης του σύγχρονου clubbing

της Νατάσσας Χασιώτη

Για να μην μακρηγορούμε με υποτιθέμενα μυστήρια, ξεκαθαρίζουμε ότι αναφερόμαστε στις χορευτικές δεξιότητες που αναπτύσσει (ή δεν αναπτύσσει, αλλά αυτό είναι άλλη περίπτωση), κανείς, ως αναπόσπαστο –θα 'λεγε κανείς– μέρος της διαδικασίας κοινωνικοποίησης και ελέγχου της συμβατότητάς του

με τα υπόλοιπα μέλη που συγκροτούν τον «κοινωνικό ιστό». Ανάλογα με την καταγωγή (εν ευρεία εννοία νοούμενος ο οικογενειακός και κοινωνικός του κύκλος) και όσα έχουν τεθεί ως προαπαιτούμενα από αυτήν και δεσμεύουν το άτομο από τα πρώτα χρόνια του ως την ενηλικίωση, η προσοχή του, μοιραία, στρέφεται σε λιγότερο ή πε-

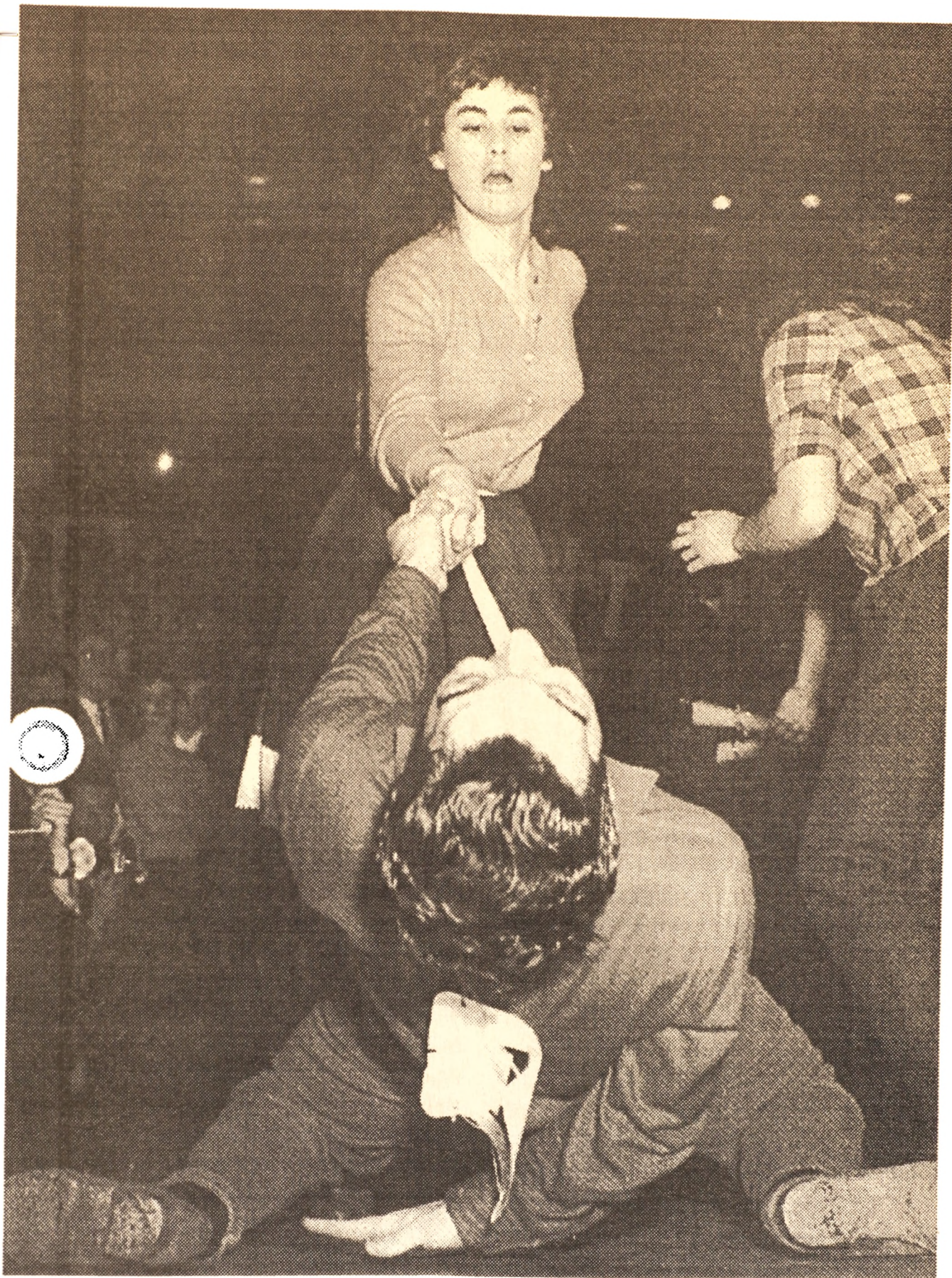
ρισσότερο «ασφαλή» μοντέλα χορευτικής παιδείας. Έτσι, προχωρεί στην εκμάθησή τους, καθώς και στην εσωτερίκευση όσων άλλων στοιχείων εγγυώνται την κατά το δυνατόν πληρέστερη ένταξή του στον χώρο, ο οποίος εκφράζεται μέσω της συγκεκριμένης μουσικής, του χορού των κινήσεων κ.λπ. Ο χορός βεβαίως, είναι ένα μέρος, μια εκδήλωση συχνά πολύ σημαντική, ενός γενικότερου *context*, τα υπόλοιπα στοιχεία του οποίου γνωρίζει σιγά-σιγά και αποδέχεται σε διάφορους βαθμούς ο «μινούμενος» στην πράξη της ένταξης, αφομοίωσης ή απόρριψης του νέου χώρου.

Ο κοινωνικός χορός (*ballroom dancing*, *social dancing*) είναι, θα 'λεγε κανείς, ένα σημαντικό στοιχείο της ένταξης του νέου (νεαρού) ατόμου σε ένα δεδομένο περιβάλλον, ο οποίος ορίζεται και από άλλα στοιχεία εξίσου σημαντικά και σχετίζονται με έννοιες όπως η επιτρεπτικότητα, η ικανότητα/υποχρέωση να ακολουθεί οτιδήποτε συνιστά «μόδα» για τα μέλη της ομάδας, η σημασία αυτής της ευελιξίας και της προσαρμοστικότητας στις «εποχικές» αλλαγές, η «εξαργύρωσή» της στον συγκεκριμένο

χώρο κ.λπ. Η παροδικότητα και η ικανότητα αποδοχής της ταχύτητας αλλαγής, καθώς και η συνακόλουθη προσαρμογή είναι στοιχεία της «κουλτούρας των νέων» (youth culture), και η αποδοχή τους προαπαιτούμενο (επιτυχούς) ένταξης ενός νέου (ή και λιγότερο νέου), και η κατοχή περιοπτης θέσης στην ομάδα. Ορίζουν δε, κατά κάποιο τρόπο, σ' αυτά τα πρώτα βήματα, το άτομο ως «επιτυχημένο», μη συντηρητικό, «ξεχωριστό». (Βεβαίως ό,τι ορίζεται ως «χαλαρό», «cool», ως στάση ζωής εντός των ορίων μιας ομάδας δεν σημαίνει ότι δεν μπορεί να εμπεριέχει στοιχεία που το καθιστούν άκαμπτο.) Η μουσική, ο χορός και τα μοτίβα του (χορού) συνιστούν ένα κομμάτι της ανάμνησης της πρώτης προσπάθειας κοινωνικοποίησής μας και συνήθως αποτελούν ένα σταθερό σημείο αναφοράς, συναισθηματικά φορτισμένο για τον καθένα από μας. Αποτελούν, επίσης, μέτρο σύγκρισης και εκφοράς κρίσεων για τους καινούργιους τρόπους διασκέδασης. Ο χορός λοιπόν, και η εμπειρία στον χώρο «άσκησής» του, παίζει σημαντικό ρόλο στην πορεία του ατόμου καθώς του παρέχει ένα συμβολικό πεδίο, στο οποίο έχει τη δυνατότητα να επαληθεύσει ή όχι τις υπόλοιπες αρχές που συγκροτούν την προσωπικότητά του, ή ακόμη και να αποτελέσει πεδίο δοκιμής των ιδεολογικών του «επιλογών».

Όταν τον περασμένο αιώνα εμφανίστηκε το βαλς, αποτέλεσε σκάνδαλο αρχικά καθώς απομόνωνε το ζευγάρι από τους υπόλοιπους χορευτές και μίκρυνε πολύ την μεταξύ των παρτεναίρ απόσταση. Έκτοτε, πολλοί χοροί σε ζευγάρια, περισσότερο ή λιγότερο προκλητικοί, ανάλογα με τα κατά καιρούς επικρατούντα ήθη, εμφανίστηκαν (π.χ. τανγκό). Κάποιοι άλλοι, ιδιαίτερα αθλητικοί (jitterbug). Από τα τέλη της δεκαετίας του '60, φάνηκε καθαρά η τάση «διάσπασης» του ζευγαριού, τα μέρη του οποίου ξαναβρίσκονταν μαζί όταν η μουσική γινόταν πιο αργή, πιο απαλή ίσως, και πιθανόν τα φύτα χαμήλωναν περισσότερο. Η «ατμόσφαιρα» της μουσικής και η απόδοσή της με όσο το δυνατόν μεγαλύτερη πληρότητα, η απόλαυση της ελευθερίας χωρίς την υποχρεωτική ταύτιση των κινήσεων των παρτεναίρ έγινε το νέο must. Έτσι αποκλείονταν όσοι δεν ακολουθούσαν, μένοντας προσκολλημένοι σε χορευτικές συμπεριφορές που έδειχναν ότι ελάχιστα γνώριζαν τους κανόνες της youth culture. Η πίστα, ως προοίμιο ή προέκταση της κοινωνικής ζωής, έδινε τη δυνατότητα σε αυστηρές κατηγοριοποιήσεις και διέξοδο σε τακτικές αποδοχής ή απόρριψης.

Όσοι επέμεναν σε συμπεριφορές που «θύμιζαν τους γονείς τους» ήταν άξιοι της τύχης τους και έπρεπε να συγκροτήσουν την δική τους κοινωνική ομάδα για πιο μακροπρόθεσμη αποδοχή. Η ρήξη και η διαφορετικότητα εκφράστηκαν καλύτερα μέσα από τους κατά μόνας (solo), και όχι μοναχικούς, χορούς. Στις μέρες μας, η διάρκεια της μουσικής απαιτεί τεράστια ενέργεια από τους συμμετέχοντες – και αντοχή. Τα χορευτικά μοτίβα είναι πιο περίπλοκα και δύσκολο να τα αναπαράγει κανείς, ο μέσος όρος ηλικίας δε που τα οικειοποιείται έχει κατέβει τόσο, ώστε να δημιουργεί κρίση ταυτότητας σε όσους «εκτός» επιθυμούν να συμμετάσχουν. Από την άλλη, η ελευθερία να κινηθεί κανείς, να είναι προκλητικός, να σαγηνεύσει τον άλλο, είναι μεγάλη, και οι δυνατότητες απεριόριστες. Το χιούμορ βοηθά στην διαμεσολάβηση

των προβλημάτων που γεννά η πολυπλοκότητά του βηματολόγιου, και στην ουσία μπορεί κανείς με διάθεση αυτοσχεδιασμού και ένα pastiche όσων ξέρει να ανταποκριθεί στα εξεταστικά βλέμματα «της πίστας», μια και όλα σχεδόν δικαιολογούνται, όλα –σχεδόν– επιτρέπονται. Βεβαίως, μια μικρή κίνηση, ένα τόσο δα βήμα, που δείχνει ότι ο χορευτής έχει δει λίγο από τα video-clips της Britney Spears ή της Madonna, είναι απαραίτητο, ώστε η ένταξη στην κλειστή κοινωνία που συγκροτείται με αφορμή το clubbing, να είναι ευκολότερη και χωρίς «καχυποψίες». Να είστε όμως τίμιοι με την ομάδα που σας δέχεται. Μην παριστάνετε τον πολύξερο με όσα δεν σας ανήκουν – στο κάτω κάτω, όλο και κάποιος θα βρεθεί, πρόθυμος/η να υποκύψει στη γοητεία της αμάθειάς σας και να θελήσει να σας διδάξει ένα-δυο πράγματα.

Θα μπορούσαμε να πούμε ότι η ανεξαρτησία της αμερικανικής μουσικής καθιερώθηκε, κατά κύριο λόγο, από τον Aaron Copland, το πέμπτο παιδί μιας οικογένειας Ρωσοεβραίων που μετανάστευσαν στο Μπρούκλιν κυνηγημένοι από τα πογκρόμ. Έπειτα από σπουδές στην αντίστιξη με τον Rubin Goldmark στη Βιέννη, συνεχίζει στο Παρίσι με την Nadia Boulanger που του εμπνέει την εμπιστοσύνη για να εκφράσει την πρωτοτυπία του. Το 1924 ολοκληρώνει τις σπουδές του στην Ευρώπη με υποτροφία Guggenheim για δύο επιπλέον χρόνια. Πρωτοπαίζει στο φεστιβάλ ISCM (International Society for Contemporary Music) στην Φρανκφούρτη το 1927, και το 1930 κερδίζει το βραβείο αμερικανικής μουσικής με το έργο του *Dance Symphony*.

Ο Aaron Copland και η Αμερικανική Σχολή

της Εύας Βαμβούκου

«Η μουσική που από τη φύση της είναι περίπλοκη δεν είναι εγγενώς καλύτερη ή χειρότερη από την απλή μουσική».
Aaron Copland

Στο Παρίσι προσχωρεί στην σχολή που θεωρεί την κλασική κληρονομιά του Μπετόβεν και τον ρομαντισμό του Βάγκνερ «ξεπερασμένη» μουσική και εξυμνεί σαν πρόοδο την επιστροφή στον 18ο αιώνα και στο επαγγελματικό πνεύμα της φεουδαρχικής εποχής. Αυτό έχει σαν αποτέλεσμα μια στενότητα αισθημάτων, μία τάση κυριαρχίας του ενόργανου ήχου και περιορισμού της όλης μουσικής σύλληψης στο όνομα της «καθαρότητας» της φόρμας. Δίνει την εντύπωση ότι διακατέχεται από τον φόβο ότι το να αγγίξει με θάρρος την αληθινή δραματική εμπειρία, το να απεικονίσει τις πραγματικές αντιθέσεις της ζωής, το βαθύ, το να αναζητήσει τον πηγαίο λυρισμό, θα μπορούσε να θεωρηθεί σαν κάτι το ξεπερασμένο, πεπαιωμένο, ακόμα και από τους συναδέλφους του.

Ένας από τους παράγοντες που άσκησαν καταλυτική επίδραση στην πνευματική και πολιτιστική ζωή των Ηνωμένων Πολιτειών, και γιατί συνέπεια και στην μουσική, ήταν η θεωρία της χοάνης ("melting pot"), δηλαδή ενός πολιτισμού που χωνεύει και μεταμορφώνει τα πάντα σ' ένα ενιαίο κράμα.

Οι συνθέτες που είχαν την μεγαλύτερη επιρροή και θαυμάζονταν περισσότερο

στις Ηνωμένες Πολιτείες εκείνη την εποχή ήταν ο Schoenberg, ο Stravinsky και ο Hindemith, συνθέτες ολότελα εχθρικοί σε κάθε ρεαλιστικό στοιχείο στη μουσική. Θα μπορούσε κανείς να πει ότι ζούσαν σ' έναν μεσαιωνικό κόσμο του παρελθόντος, διδάσκοντας φορμαλιστικά συστήματα που δεν γεννούν καμία συγκίνηση. Αν και κατέχουν κάποια σημαντική θέση στη μουσική δεν υπεισέρχονται σ' αυτή παρά μόνο μέσα από το υποσυνείδητο. Η άποψη αυτή είχε τότε γίνει θεμελιώδης κανόνας των μουσικών συνθέσεων στις ΗΠΑ.

Όχι μόνο ο Aaron Copland, αλλά όλοι οι μουσικοί της εποχής του, όπως οι Roger Sessions, Roy Harris, Virgil Thomson, Walter Piston, θεωρούν τις φορμαλιστικές μεθόδους σαν απελευθέρωση της αμερικανικής μουσικής.

ΤΟ ΕΡΓΟ ΤΟΥ

Το 1925 επιστρέφει στις Ηνωμένες Πολιτείες μετά την παρουσίαση της συμφωνίας για όργανο (η μετέπειτα 1η συμφωνία) που έκανε τον μαέστρο Walter Damrosch να σχολιάσει ότι «αυτός που γράφει ένα τέτοιο έργο στα 25, στα 30 του θα είναι ικανός να διαπράξει φόνο». Η Βοστώνη τον αποθεώνει στην προεμέρα του Κοντσέρτου για Πιάνο το 1927, ένα δεκαπεντάλεπτο έργο σε δύο μέρη με έντονα jazzy στοιχεία, χαρακτηριστικό δείγμα της πληθωρικότητας της αμερικανικής σύνθεσης των έργων jazz. Ο Copland φθάνει στο απόγειο της πιανιστικής του δεινότητας με τις Piano Variations το 1930, προσπαθώ-

ντας να δώσει την προσωπική του άποψη για την σειριακή γραφή (modified serialism).

Έχοντας αφομοιώσει την ευρωπαϊκή μουσική παράδοση και τον μοντερνισμό, καταλήγει σε μία απλότητα που είναι εύκολα αποδεκτή μόνο στο άκουσμα. Η δημιουργία αυτής της απλότητας είναι το αποτέλεσμα μιας μεγάλης «επιτήδευσης». Χρειάστηκε μία μεγαλοφυΐα σαν τον Copland για τη σύνθεση και την παρουσίαση της Appalachian Spring από το μπαλέτο της Martha Graham το 1944 στην Ουάσιγκτον, ενός μουσικού έργου που ικανοποίησε ειδικούς και μη.

Το έργο του Fanfare for the Common Man (1943) είναι η έκφραση του «πιστεύω» του ότι η καλή μουσική πρέπει να ανήκει σε όλους και αφιερώνει την ζωή του σ' αυτό σαν συνθέτης, συγγραφέας, μαέστρος και δάσκαλος. Είναι ο Πατέρας της Αμερικανικής Μουσικής.

Οι φολκλορικές του σουίτες, εμπνευσμένες από την πρωτοποριακή αναζήτηση νέων συνόρων, ανοίγουν τον δρόμο για νέους προβληματισμούς σε πολλούς αμερικανούς συνθέτες, διατηρώντας ταυτόχρονα μια ανθρώπινη και κάπως προφητική προσέγγιση. Η μουσική μπαλέτου Billy the Kid (1938) είναι μάλλον μια αδέξια παρά παρακμιακή μουσική, ένα θύμα του κορπορατισμού.

Καθιερώνει τους βασικούς κανόνες για τη σύνθεση της jazz και της συμφωνικής μουσικής στα πρώτα του κοντσέρτα και στο έργο του Quiet City (1941), που αποτε-

λούν την παραστατική απεικόνιση της μελαγχολικής ατμόσφαιρας της jazz στη σύγχρονη ζωή των μεγάλων αστικών κέντρων.

Η ωριμότητα ήρθε γύρω στο 1930, όταν εγκατέλειψε τις ανατρεπτικές αρμονίες του έργου *Nocturne for Violin and Piano* (1926), που ενθουσίασε το κοινό του Παρισιού. Παρουσιάζει προχωρημένα νέα κοντσέρτα στη Ν. Υόρκη με τον Roger Sessions. Μια πρόσκληση από τον Chavez του δίνει την ευκαιρία να συγκεκριώσει υλικό για το φανταχτερό μπαλέτο *El Salon Mexico* (1937), που καθιερώνει το στυλ για τα έργα *Billy the Kid*, *Rodeo* (1942), με αποκορύφωμα την *Appalachian Spring*. Η τελευταία αυτή σουίτα καθιερώνει τον Copland σε παγκόσμιο επίπεδο.

Η εξαιρετική *Piano Sonata* που ολοκληρώθηκε το 1941 αποτελεί έναν νεωτερισμό συγχορδιών ή την κατάληξη ενός υπερβατικού διαλογισμού, το έναυσμα της έμπνευσης και σύνθεσης έργων σονάτας από τους Barber, Carter και άλλους αμερικανούς συνθέτες. Είναι το μοντέλο δημιουργίας για τους αμερικανούς συνθέτες, και κατά κύριο λόγο για τον Leonard Bernstein, που μοιραζόταν το ίδιο μουσικό παρελθόν και περιβάλλον με τον Copland. Ενώ πολλοί θεωρούν το παραπάνω έργο τραχύ και παράφωνο, ο ίδιος εκφράζει την διαφωνία του μ' αυτή την άποψη και υποστηρίζει ότι: «Υπάρχει σημαντική παραφωνία στο έργο, όμως κυριαρχεί η συνήχηση».

Στη αυτοβιογραφία του περιγράφει τα δύο μέρη της Σονάτας: «Το πρώτο μέρος είναι ένα θέμα *Allegro* σονάτας με δύο υποθέματα, ένα τμήμα που αναπτύσσει το θέμα και χαρακτηρίζεται από εναλλακτικούς ρυθμούς και εύθυμη διάθεση, και μια σαφή ανακεφαλαίωση, όπου η αρχική ιδέα επαναλαμβάνεται με δραματικό τρόπο. Το δεύτερο μέρος *scherzo* είναι αμερικανικό από πλευράς ρυθμού – ποτέ δεν θα είχα συλλάβει τέτοιους ρυθμούς, αν δεν ήμουν εξοικειωμένος με την jazz». Και καταλήγει: «Το τρίτο μέρος της Σονάτας είναι γραμμένο σε ελεύθερη φόρμα και πέρα από την κλασική σονάτα σε σχέση με τα προηγούμενα μέρη».

Η *Sonata for Violin and Piano* ολοκληρώθηκε το 1943. «Δεν υπάρχουν περίπλοκα σημεία – είναι μια βαθιά και άμεση απόδοση μάλλον απλών και άμεσων μουσικών ιδεών και απόλαυση την ανάπτυξή τους. Πάνω απ' όλα το έργο είναι λυρικό και το-

Ο Aaron Copland

νίζει τις τραγουδιστικές αρετές του βιολιού. Υπάρχει ελάχιστη επίφαση δεξιότητας», σχολιάζει ο ίδιος. «Το πρώτο μέρος», συνεχίζει ο Copland, «εναλλάσσεται από πλευράς διάθεσης μεταξύ ενός τρυφερού λυρισμού και τμημάτων σε γοργό ρυθμό. Το αργό τμήμα είναι απλό στην περιγραφή του και ποιητικό. Από πλευράς αρμονίας είναι πολύ απλό. Το τρίτο τμήμα είναι... γρήγορο και μάλλον περίπλοκο από πλευράς ρυθμού, συνδυάζοντας ελαφρό υλικό που αναπηδά με τμήματα που είναι πιο σοβαρά από την άποψη της τονικότητας».

Ο Copland χρησιμοποιεί την τονικότητά του για να παρουσιάσει την εμπλουτισμένη Τρίτη συμφωνία του, μία από τις πιο πολυπαιγμένες συμφωνίες της αμερικανικής μουσικής κουλτούρας. Το φινάλε περιλαμβάνει το έργο του *Fanfare for the Common Man*, όπως και το *Lincoln Portrait*, μία πατριωτική δημιουργία για αφηγητή και ορχήστρα. Είναι ιδιαίτερα προσεκτικός να μην επαναλαμβάνει τον εαυτό του για μην οδηγηθεί στη μουσική στείρωση.

Το *Hollywood* προσπαθεί να τον κερδίσει με τα φιλμ *Of Mice and Men* (1939), *Our Town* (1940), *The Red Pony* (1948), αλλά ο Copland ανήκει στην Ανατολική ακμή και επιστρέφει στις αίθουσες συναυλιών.

Το Κοντσέρτο για Κλαρινέτο (1948) για

τον Benny Goodman παντρεύει πολλές πηγές. Η σοβαρή εισαγωγή του θυμίζει την 9η συμφωνία του Mahler. Στη συνέχεια μεταβάλλεται σε βουκολικό του Vaughan Williams, και καταλήγει σε ρυθμό βραζιλιάνικης ρούμπας. Διάρκειας 15 λεπτών και γραμμένο για έγχορδα, άρπα και πιάνο, αποτελεί ένα αριστούργημα.

Ο λαϊκισμός του θεωρήθηκε ύποπτος την εποχή του μακαρθισμού και όταν η παρουσίαση του έργου του *Lincoln Portrait* απαγορεύθηκε για την τελετή ανάληψης καθηκόντων του προέδρου Eisenhower, ο Copland ένιωσε ξένος στην πατρίδα του. Το στίγμα αυτό τον ανάγκασε να επιστρέψει σε βαθύτερη μουσική. Όμως οι δωδεκατονικές αναφορές στο Κουαρτέτο για Πιάνο (1950), οι ορχηστρικές *Connotations* (1962) και το *Inscape* (1967) δεν εντυπωσίασαν ούτε το κοινό ούτε τους διανοούμενους, ενώ η μοναδική του πλήρης όπερα *Tender Land* (1952-4) ήταν αποτυχία παρά τα εκθαμβωτικά της μουσικά χωρία.

Έχοντας συνθέσει σ' όλη του την ζωή με φανερή άνεση, περιέπεσε σε κατάθλιψη από την αρνητική κριτική και το ασκητικό μουσικό κλίμα της περιόδου. Έπαυσε να συνθέτει στην ηλικία των 70 ετών και, παρά το γεγονός ότι εξήσε άλλες δύο δεκαετίες, υποστήριξε την άποψη ότι δεν του είχε λείψει η μουσική δημιουργία. «Νομίζω ότι έχω εκφραστεί επαρκώς», ήταν η απάντηση που έδωσε χαρακτηριστικά.

Τα έργα του περιλαμβάνουν την όπερα *Tender Land* (1952-4), τα μπαλέτα *Billy the Kid* (1938), *Rodeo* (1942), *Appalachian Spring* (1943-4), την school opera *The Second Hurricane*. Επίσης την μουσική για το φιλμ *Of Mice and Men*, τρεις συμφωνίες (1925, 1933, 1946), *Music for the Theater*, *Symphonic Ode*, *A Dance Symphony*, *Statements*, *El Salon Mexico* (1933-6), *Music for the Radio*, *An Outdoor Overture*, *Quiet City* (1939), *Letter from Home*, *Danzon Cubano*, *Lincoln Portrait for Orator and Orchestra* (1942), *Piano Concerto* (1926), *Clarinet Concerto* (1948), *Connotations for Orchestra* (1962), *Inscape* (1967), *Three Latin American Sketches* (1972), *The House on the Hill*, *An Immorality* για γυναικεία χορωδία, δύο έργα για κουαρτέτο εγχόρδων, σεξτέτο για κλαρινέτο, έγχορδα και πιάνο, κουαρτέτο για πιάνο, νονέτο, σονάτα για πιάνο και βιολί, έργα για πιάνο.

Ο ΠΟΙΗΤΗΣ Γ. Ξ. ΣΤΟΓΙΑΝΝΙΔΗΣ

Από το παραδείσιο φως στην τέφρα των ημερών

του Πρόδρομου Χ. Μαρκόγλου

Ο Γ. Ξ. Στογιαννίδης γεννήθηκε στην Ξάνθη το 1912. Η καταγωγή της οικογένειάς του ήταν από την Μαρώνεια της Θράκης. Το 1916 εγκαταστάθηκαν στην Καβάλα, όπου ο πατέρας του δημιούργησε επιχείρηση ζαχαρωδών προϊόντων. Στην Καβάλα τελείωσε το Γυμνάσιο. Από τα μαθητικά του χρόνια έγραφε στίχους. Ήδη βρίσκουμε δημοσιευμένα ποιήματά του, σε παραδοσιακό στίχο, το 1930 στο «Ημεολόγιον Θεσσαλονίκης», τ. 8ος, της Μερόπης Τσιώμου. Το 1931 στο «Μακεδονικόν Ημερολόγιον», έτος Έβδομον, του Νίκου Σφενδόνη και επίσης την ίδια χρονιά στο περιοδικό του Πειραιά *Ορίζοντες*. Πρωτοεμφανίζεται με ποιήματα σε ελεύθερο στίχο στο περιοδικό *Νεοελληνικά Γράμματα*, τχ. Μαΐου-Ιουνίου 1938.

Το 1933 στην Καβάλα εξέδωσε το περιοδικό *ΝΕΟΙ* (Αύγουστος-Νοέμβριος 1933, τχ. 1-4), περιοδικό με ευρύτερη απήχηση, αφού είχε συνεργασίες των Σπανδονίδη, Σφενδόνη, Ζωιγραφάκη από Θεσσαλονίκη, Σκαρίμπα, Λουντέμη από Χαλκίδα και από άλλες περιοχές και πόλεις.

Το 1940 στρατεύεται. Φεύγει από την βουλγαροκρατούμενη Καβάλα το 1942 και φθάνει στη Θεσσαλονίκη. Εδώ συνδέθηκε με τον κύκλο του περιοδικού *ΚΟΧΛΙΑΣ* και ιδιαίτερα με τον ποιητή Γιώργο Θέμελη, για τον οποίο έτρεφε εκτίμηση και φιλία.

Γύρισε το 1949 πάλι στην Καβάλα. Την ίδια χρονιά εξέδωσε και την πρώτη του ποιητική συλλογή «Περιστέρια στο φως» (Ιούνιος του 1949, σαν μια έκδοση του περιοδικού *Κοχλίας*, με ένδειξη «Θεσσαλονίκη»). Έκτοτε όλα του τα βιβλία θα φέρουν την ένδειξη: «Θεσσαλονίκη». Κάτι που κάποιοι μικρόψυχοι στην Καβάλα ποτέ δεν του το συγχώρεσαν.

Στην Καβάλα ανέλαβε και πάλι την επιχείρηση του πατέρα του: Εργαστήριο και κατάστημα ζαχαρωδών. Όταν είχε τελειώσει το γυμνάσιο είχε γραφτεί στη Νομική της Θεσσαλονίκης. Δεν συνέχισε τις σπουδές του διότι ο πατέρας του επέμενε ν' αναλάβει την οικογενειακή τους επιχείρηση. Πολλές φορές, μετά την γνωριμία μας, μου είχε πει, πως πλήρωσε βαριά την υπακοή του στην πατρική επιθυμία. Ενώ, όπως έλεγε, θα μπορούσε, εύκολα εκείνα τα χρόνια, να καταλάβει μια δημόσια θέση, που θα του άφηνε χρόνο για διάβασμα και γράψιμο.

Έμεινε στην Καβάλα από το 1949 μέχρι το 1970, χρονιά που συνταξιοδοτήθηκε και γύρισε πάλι στη Θεσσαλονίκη, μαζί με τη γυναίκα του Βέρα και τις κόρες του, Μάιρα και Χαρούλα.

Στην Καβάλα ανέπτυξε πλούσια πνευματική δραστηριότητα, εκδίδοντας περιοδικά, γράφοντας άρθρα και κριτικές βιβλίου σε τοπι-

κές εφημερίδες, οργανώνοντας πολιτιστικές εκδηλώσεις, ενθαρρύνοντας νέους συγγραφείς. Και μόνο ότι υπήρξε δραστήριο μέλος του διοικητικού συμβουλίου του Συνδέσμου Φίλων Γραμμάτων και Τεχνών Καβάλας από το 1951 μέχρι το 1967, τότε που η Χούντα διέλυσε το συμβούλιο, δείχνει το μέγεθος της προσφοράς του. Το κατάστημά του ήταν κέντρο λογοτεχνών και τα τελευταία χρόνια στα ράφια του είχε περισσότερα βιβλία παρά εμπορεύματα. Μετά τον Πόλεμο, είναι ο Γιώργος Στογιαννίδης και ο πεζογράφος Φώτης Πρασίνης που δημιούργησαν το λογοτεχνικό πρόσωπο της Καβάλας. Σε χρόνια δύσκολα και μικρόψυχα ετοίμασαν τον δρόμο για μας τους νεώτερους.

Κοντά στις άλλες του δραστηριότητες υπήρξε υπεύθυνος ύλης ή μέλος της εκδοτικής επιτροπής των περιοδικών: *ΝΕΟΙ*, Καβάλα, *ΜΑΚΕΔΟΝΙΚΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ*, Θεσσαλονίκη, *ΕΝΝΕΑ ΟΔΟΙ*, Καβάλα, *ΑΡΓΩ*, Καβάλα, *ΣΚΑΠΤΗ ΥΛΗ*, Καβάλα, *ΡΟΤΟΝΤΑ*, Θεσσαλονίκη. Ακόμη υπήρξε συνεργάτης, κατά καιρούς, ραδιοφωνικών σταθμών.

Το κείμενο αποτέλεσε ομιλία που πραγματοποιήθηκε στο βιβλιοπωλείο «Παρατηρητής» στις 27.1.2000.

Από το 1970 μέχρι τον θάνατό του, τον Ιούλιο του 1994, έζησε δημιουργικά στη Θεσσαλονίκη.

Ο ποιητής Γ. Ξ. Στογιαννίδης, όπως προανέφερα, τύπωσε την πρώτη του ποιητική συλλογή «Περιστέρια στο φως» το 1949 και την τελευταία «Εν μέσω αλαλαζόντων» το 1991, αρχίζοντας και κλείνοντας τις δημοσιεύσεις του στη Θεσσαλονίκη. Τύπωσε μέχρι το θάνατό του δεκαπέντε ποιητικές συλλογές και το 1986 μας έδωσε το «Επί Συνόλου» (Ποιήματα 1949-1981), μια γενναία επιλογή από τα ποιήματά του.

Η καταγωγή της ποίησης του Γιώργου Στογιαννίδη είναι συμβολιστική με φωτεινές εικόνες και ήχους. Όμως από συλλογή σε συλλογή γλιστρώνει αργά σε μια ποίηση υπαρξιακής οδύνης. Από το παραδείσιο φως στο εσωτερικό σκοτάδι,

Αναπολώντας την εύνοια τ' ουρανού

Είναι ένας γνήσιος ποιητής, που βίωσε τη ζωή με την πνευματική και αισθητική της ομορφιάς. Θέλησε ουτοπικά να απωθήσει την ασχήμια και τον πόνο αλλά βιώνοντας η οδύνη και το εσωτερικό σκοτάδι του διέλυσαν κάθε αυταπάτη. Μετάλλαξε τα καθημερινά βιώματα σε ποίηση μέσα από υποκειμενικά, προσωπικά φίλτρα. Έτσι κατόρθωσε να εκφράσει, με ελάχιστα ουσιώδη, την υπαρξιακή αγωνία. Γι' αυτό κι η γλώσσα του είναι λιτή, με ήχους μουσικούς, γεμάτη από λέξεις των πραγμάτων, με εικόνες που έχουν διαυγή πυκνότητα, λέξεις με πλούσια ενδοχώρα. Η γραφή στην πορεία χάνει την αρχική συμβολιστική ηδονική ελαφριά ύλη, η ευδαιμονική βίωση του κόσμου μεταλλάζει σε στοχαστικό λόγο. Μπολιάζει την γραφή του με ρεαλιστικά στοιχεία, εισβάλλουν σκοτεινά όνειρα, δημιουργεί ποιητικές υπερβάσεις, ενδοσκοπείται, νέα αισθήματα αναδύονται, ο έρωτας γυρίζει σε μνήμη, αισθήματα δυσοίων, σαρκαστικά, ειρωνεία με οδύνη,

*γυρεύω μια άγρια αδιάφθορη λέξη
εγώ, ο από κορυφής μέχρι ονύχων διεφθαρμένος*

έτσι δίνει μια άλλη διάσταση στο τραγικό, καθώς η γλώσσα σκηνοθετεί ψευδαισθήσεις,

ΜΑ, ΠΩΣ ΠΕΘΑΙΝΕΙ ΕΝΑΣ ΠΟΙΗΤΗΣ;

Έβλεπε πώς αργά αργά τελείωνε,
όμως αυτός επέμενε.
«Μά, πώς πεθαίνει ένας ποιητής
έναν έρωτευμένο των λέξεων;»
Όλη τη νύχτα άκουγε εκείνο τό τίκ τίκ
του ρολογιού του
-σωστή ωρολογιακή βόμβα- μουρμούριζε.
Θέλησε νά φωνάξει, όμως
προτίμησε νά περιμένει
ν' αντιμετωπίσει τήν καταστροφή του ως τό τέλος
μονάχος...

Από την ποιητική συλλογή: «Εν μέσω αλαλαζόντων»
(1991)

*ξηλώνει τη φόδρα του σακακιού του
ώσπου φάνηκε από μέσα η ροδοδάκτυλος ηώς*

Κατορθώνει με λέξεις της τρέχουσας πραγματικότητας, φορτισμένες με ενέργεια οδύνης, με τραύματα ψυχής, να εκφράσει την οντολογική περιπέτεια,

*Μέσα μου επενεργεί το τυχαίο
και δεν έχω άλλη τύχη να διαλέξω*

μάχεται τώρα με τους εφιάλτες, απογυμνώνεται, σαν άρωμα μνήμης τώρα ο έρωτας δροσίζει για λίγο την ψυχή, για λίγο καθώς επανέρχονται τα τέρατα και τα τρωκτικά, και τότε:

μονάχα η ποίηση μπορεί να μας σώσει

Στα «Περιστέρια στο φως» καταγράφει την άδολη αποτύπωση της χαράς, την εφηβική ευφορία, τον έρωτα για τον κόσμο, το άφθαρτο φως,

*φωτιές ανάβουν απόψε
σ' έναν ουρανό ευτυχισμένο από φως*

Στη συνέχεια, καθώς το φως χαμηλώνει, αλλάζει η ψυχική θερμοκρασία, αλλάζει η γλώσσα, το ύφος της ψυχής, μένουν λέξεις γυμνές,

ο ουρανός γεμίζει πένθη

ο κόσμος μεταλλάζει σε μνήμη, μια έξωση σε εξορία, χάνει το πρόσωπο και μόνον ως φάσμα στους καθρέφτες αναγνωρίζεται, αιφνίδια ρωγμές απ' όπου εισβάλλει το σκοτάδι, η ψυχή τρίζει, θρυμματίζεται, ο έρωτας γυρίζει σε φαρμάκι,

*σαν ψάρι πεταγμένο
απ' τη θάλασσα έξω*

Για να επιβιώσει σκηνοθετεί, εγκλωβίζεται σε πλασματικό φως, κινδυνεύει η ψυχή, ένας ξένος είναι, καίει τώρα τ' αποφόρια της

ΠΑΝΙΚΟΣ

Νά μή χάσω κι εσένα
γιατί θά 'μαι τό τριμμένο πουκάμισο
ή ύποψία του παλαιοῦ ἐαυτοῦ μου
αὐτός πού ἀπό πόρτα σέ πόρτα γυρίζοντας
κανείς δέν τόν αναγνωρίζει.
Ἄφοῦ κι οἱ νύχτες μ' ἀρνήθηκαν
σάν ἕνας ξένος αἰσθάνομαι χωρίς ὄνειρα
ὅταν νά ὀνειρευτῶ μιά στιγμή δέ μ' ἀφήνουν.
Μονάχα ὁ πανικός μ' ἐξουσιάζει
αὐτός μέ ξυπνᾷ αὐτός τό μεδούλι μου ἀδειάζει
πρωί, πρωί μέ πετᾷ στά σκουπίδια.

Από την ποιητική συλλογή «Ενοχή Αθωότητας» (1966)

μνήμης, τα περισσότερα μεταλλάζουν σε σαρκοβόρα πουλιά, ο χρόνος τον απειλεί, διαβρώσεις, παλεύει με τις λέξεις, με λέξεις διασώζει τα πράγματα, γραπώνται από τα ποιήματα, ένα άλλοθι, τα όνειρα τώρα εφιαλτικά, γεμάτα σκοτεινούς ανθρώπους, η νύχτα ροκανίζει ψυχές, βασανίζει ο έρωτας τη μνήμη κι η αγάπη εγκαταλειμμένος αυλός,

είναι πολύ σκοτεινά σαν δεν ακούς το χτυποκάρδι του άλλου

κλειστοφοβικά όνειρα έρχονται, βαθαίνει η άβυσσος, σκόνη μνήμη στεγνή, κλειστές κάμαρες, νύχτες γεμάτες φίδια, ερπετά, μαχαίρι ο πόνος στο στήθος, ένδον σκάπτε ζητεί απ' την αυθεντική ποίηση. κωφάλαλα αηδόνια τραγουδούν, ο θάνατος με ρήγματα προχωρεί, ρίχνει ποιήματα να φράξει τις ρωγμές, ένας ασκός γεμάτος λέξεις είναι, ο ουρανός νεκρός δεν απαντά, ο χρόνος εξαντλείται, κλείνει τα μάτια, βυθίζεται στη σκοτεινή ύλη της ποίησης,

κι η ποίηση είναι η πιο σκληρή μοναξιά

Ο χρόνος σέρνεται και λιμνάζει, σήπεται μηρυκάζοντας λέξεις, παλιά χρέη απαιτούν, ανύποπτες ενοχές αναδύονται, αναμένει τη μέλλουσα εξωσή του, ακόμη κωπηλάτης κωπηλατεί χωρίς θάλασσα, ο ύπνος πλημμυρίζει τρωκτικά, σκορπούν τα όνειρα,

*την τέφρα σκαλίζοντας
ανακαλύπτεις την ποίηση*

Κλείνοντας το τελευταίο του βιβλίου «Εν μέσω αλαλαζόντων» έχουμε πια το αίσθημα του αναπότρεπτου,

*κι έπεσε πάλι να κοιμηθεί
γιατί άλλα όνειρα δεν είχε.*

Δύο χρόνια πριν από τον θάνατό του είχε αρχίσει να έχει προβλήματα μνήμης. Τα αντιμετώπιζε με αυτοσαρκασμό. Σε μια από τις συναντήσεις μας, θα πρέπει να ήταν κοντά στο Πάσχα του 1992, καθώς μου μιλούσε γι' αυτά τα προβλήματα της μνήμης του και τις περιπέτειές του, έκλεισε την συζήτηση μ' ένα ερώτημα: «Καλά, είναι δυνατόν ένας ποιητής να ξεχνά τις λέξεις;».

Όλα τα παραθέματα είναι από τα βιβλία, α) «Επί Συνόλου», 1986, και β) «Εν μέσω αλαλαζόντων», 1991.

ΠΕΡΙΣΤΕΡΙΑ ΣΤΟ ΦΩΣ

Πετοῦν πετροχελίδονα ἔξω ἀπ' τὰ παράθυρα
ἡ ἀγάπη κρούει τὰ σήμαντρα
χωρίς ἡμερολόγιο
τὰ κορίτσια κρεμοῦν στ' αὐτιά τους
ψίθυρους θαλασσινούς
ἀνάβουν στίς γυμνές κυψέλες τῶν φιλιῶν φωτιές
καί πέφτουνε νά κοιμηθοῦν
σφίγγοντας
ἐν' ἄστρο δροσερό ἀνάμεσα στίς κνήμες τους

Από την ποιητική συλλογή «Περιστέρια στο φως» (1949)

Γ. Ξ. ΣΤΟΓΙΑΝΝΙΔΗΣ - ΕΡΓΟΓΡΑΦΙΑ

1949 - ΠΕΡΙΣΤΕΡΙΑ ΣΤΟ ΦΩΣ

1952 - ΣΥΓΚΟΜΙΔΗ ΤΗΣ ΜΟΝΑΞΙΑΣ

1956 - ΕΑΡΙΝΑ ΕΓΚΩΜΙΑ

1960 - ΤΟ ΞΥΛΙΝΟ ΠΟΥΛΙ

1964 - Ο ΕΞΩΣΤΗΣ ΚΑΙ ΤΑ ΠΡΑΓΜΑΤΑ

1966 - ΕΝΟΧΗ ΑΘΛΟΤΗΤΟΣ

1973 - ΠΕΡΙΠΤΕΡΟ

1974 - Η ΑΠΕΙΛΗ

1975 - ΤΟ ΠΡΟΣΩΠΟ ΤΗΣ ΕΥΡΥΔΙΚΗΣ

1976 - ΣΤΙΣ ΠΡΟΣΒΑΣΕΙΣ ΤΟΥ ΥΠΝΟΥ

1977 - ΕΣΩΤΕΡΙΚΗ ΕΠΕΝΔΥΣΗ

1979 - ΑΦΗΓΗΣΗ ΞΕΝΑΓΟΥ

1981 - ΑΜΗΧΑΝΗ ΕΞΟΔΟΣ

1983 - ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΑΚΙΝΗΤΟΥ

1986 - ΕΠΙ ΣΥΝΟΛΟΥ: (Ποιήματα 1949-1981), Εκδ. ΑΣΕ, Θεσ/νίκη

1991 - ΕΝ ΜΕΣΩ ΑΛΑΛΑΖΟΝΤΩΝ: Εκδ. «Παρατηρητής», Θεσ/νίκη

X

(καταποντισμός)

Ἄν μ' ἀγγίξεις θά ἐκραγῶ
μὴ μέ πλησιάζεις,
μὰ πάλι ἄλλιῶς πῶς θά σέ νιώσω
πῶς μέσα μου θά περάσεις
καίγομαι καθὼς σέ κοιτῶ
φοβᾶμαι κι ὅμως τό ἐλπίζω
πρέπει νά σέ παρασύρω
πρέπει νά μ' ἀνατινάξεις
μαζί, σάν ἓνα μετέωρο,
ὥς τόν οὐρανό
κι ὕστερα ἄργά ἀποφόρια φτερῶν
μετά τή συνουσία
πέφτοντας
νά καταποντισθοῦμε.

Από την ποιητική συλλογή «Το πρόσωπο της Ευρυδίκης» (1975)

ΝΕΚΡΗ ΦΥΣΗ

Τό καλοκαίρι τά φροῦτα
ὁ ἥλιος
καί ἡ βρεγμένη σου κόμη,
ἀναπαιμένη σέ φλοῦδες καί φύλλα
ἀναπαιμένη σέ ὄνειρα.

Ἐκτοτε
καίω τά φύλλα,
τίς φλοῦδες μέσα στό τζάκι
κι ὁσφραίνομαι
τή χαμένη εὐωδιά τοῦ κορμιοῦ σου.

Από την ποιητική συλλογή: «Εαρινά Εγκώμια» (1956)

Στα όρια της γραφής

της Μάρας Γιαννή

Τζίνα Πολίτη

Στο νέο της βιβλίο η Τζίνα Πολίτη εξερευνά «το ατέρμονο όνειρο της υποκειμενικότητας της γραφής». Στα *όρια της γραφής* είναι το βιβλίο όπου τολμά να διεισδύσει στα άδυτα της χώρας της λογοτεχνικής γραφής και να αγγίξει τη σκοτεινή μήτρα της παραγωγής της: εκεί όπου η γραφή συναντά και ξεπερνά τα όριά της διεκδικώντας την οντολογική αυτοτέλειά της.

Για το εξαιρετικά δύσκολο αυτό εγχείρημα η συγγραφέας επέλεξε κυρίως κείμενα των Μπέκετ, Τζόυς και Κάφκα, δηλαδή κείμενα νεωτερικά, τα οποία επισημαίνουν τη ρήξη με τις παραδοσιακές συμβάσεις της αναπαράστασης, αλλά και θέτουν υπό αμφισβήτηση την ιδεολογία της ίδιας της παράδοσης και το μοντέλο της νομοτελειακής και οργανικής σχέσης των λογοτεχνικών φαινομένων. Ας σημειωθεί ότι, σε αντίθεση με άλλους μελετητές, η Τζίνα Πολίτη πολιτογραφεί το νεωτερικό κίνημα του αιώνα μας στην ιδεολογία της ασυνέχειας, της διαφοράς και της επαναστατικής ρήξης με την παράδοση, υποστηρίζοντας ότι τό-

σο στις διακηρυγμένες θέσεις όσο και στην πρακτική του ο νεωτερισμός υιοθέτησε συνειδητά το «καταστροφικό» ιστορικό μοντέλο θεωρητικού λόγου.

Το βιβλίο αποτελείται από οκτώ δοκίμια που γράφτηκαν στην διάρκεια των τελευταίων τριάντα ετών. Η συγγραφέας δηλώνει ότι η ίδια επέλεξε συνειδητά το καταστροφικό μοντέλο στη συγγραφή του βιβλίου της. Με αυτό το λόγο αποδομεί τα λογοτεχνικά κείμενα, επισημαίνοντας τις αντιφάσεις και τα αδιέξοδα της γραφής που αναιρούν τη συμβατική αντίληψη για την αναφορική λειτουργία της γλώσσας και καταργούν την κλασική διχοτομία ανάμεσα στο υποκείμενο και στο αντικείμενο. Θα λέγαμε, ωστόσο, πως η «καταστροφική» πρακτική της Τζίνας Πολίτη είναι στην ουσία η πλέον δημιουργική πράξη. Γιατί μέσα από θραύσματα λέξεων και εικόνων «ατάκτων ερριμμένων», η «καταστροφική» ενέργεια του θεωρητικού και κριτικού της λόγου μας οδηγεί σταθερά πέρα από τα όρια της γραφής, από την κατακερματισμένη επιφάνεια των κειμένων στην μυστική περιοχή του *υπο-κείμενου* νοήματος.

Είναι φανερό ότι με την καταστροφική/δημιουργική αυτή ανάγνωση η Τζίνα Πολίτη προσεγγίζει τα κείμενα των Τζόυς, Μπέκετ και Κάφκα ως μετα-γλώσσα. Με αφορμή ένα απόσπασμα από το μυθιστόρημα *Μολλόν* του Μπέκετ, η ίδια λέει τα εξής:

*«Το λογοτεχνικό κείμενο λειτούργησε στην εποχή μας ως μετα-γλώσσα, αφού το θεματικό του κέντρο έπαψε να είναι, όπως στο κλασικό μυθιστόρημα, ο άνθρωπος και ο κόσμος που τον περιβάλλει και έγινε η γλώσσα που βρέθηκε ότι κατασκευάζει και τον άνθρωπο και τον κόσμο του».*¹

Ξεκινώντας από αυτή τη γενικότερη θέση, ανιχνεύει τη λειτουργία της λογοτεχνικής γραφής σε κείμενα τα οποία εγγράφουν τον σύγχρονο προβληματισμό για την εξουσία της γλώσσας, την κρίση της σχέσης του υποκειμένου με τη γλώσσα και τη διάσπαση της εγωτικής ενότητας σε ένα κόσμο άδειο από σημαία.

Το βιβλίο είναι μια «πλημμυρίδα» γνώσεων και διακειμενικής εμπειρίας. Η Θεωρία της λογοτεχνίας και της γλώσσας, η Ιστορία και η Φιλοσοφία συγχωνεύονται με υλικά από διάφορους άλλους επιστημονικούς χώρους, για να καταλήξουν σε μια ώριμη πολιτικοποιημένη θεώρηση του προβλήματος. Είναι πρόδηλο ότι το *Στα όρια της γραφής*, όπως και οι περισσότερες μελέτες της Τζίνας Πολίτη, είναι πρωταρχικά ένα πολιτικό κείμενο με κύριο σημείο αναφοράς τις ιστορικές, πολιτισμικές, ψυχολογικές, και κοινωνικές παραμέτρους που ενυπάρχουν στην κρίση του σύγχρονου υποκειμένου με τη γλώσσα.

Το πρώτο δοκίμιο, «Το έτερον εντός: Από το Περιέχον στο Ρέον», δίνει το στίγμα του γενικότερου προβληματισμού με την κατασκευή μιας «ποιητικής του χώρου» που παραπέμπει στην Ευκλείδεια γεωμετρία, στη Λακανική τοπολογία, και σε βασικές θέσεις του Φουκώ. Μεταφρασμένα αποσπάσματα από το *Κοράκι* του Ε. Α. Πόε², καθώς και κειμενικές παραπομπές κυρίως στην *Αγρυπνία του Φίννεγκαν* του Τζόυς και στο *Ακατανόμαστο* του Μπέκετ, χρησιμοποιούνται ως πρωτογενές υλικό για να κατασκευαστούν δύο μεταφορές: το *Περιέχον* (ο κλειστός χώρος

των ορίων και των περιφράξεων) και το *Ρέον* (ο χώρος της κινητικότητας και των ανοιχτών οριζόντων), τα οποία στηρίζουν αντίστοιχα πολιτισμικούς, και κοινωνικο-οικονομικούς θεσμούς που ανήκουν σε δύο διαφορετικές ιδεολογικές θέσεις. Η ιστορία του μυθιστορήματος χρησιμοποιείται επιπλέον ως τοπογραφία για να καταδειχτεί ότι οι έννοιες «εντός-εκτός», ο «αποκλεισμός», και η «ετερότητα» είναι αναγκαίες συνέπειες του *Φαντασιακού του Περιέχοντος*, ενώ η «ομογενοποίηση», η «παγκοσμιοποίηση» και η «απώλεια εδαφικότητας» απορρέουν από το *Φαντασιακό του Ρέοντος*.

Το τελευταίο, όπως σημειώνει η συγγραφέας, εμφανίζεται στις μέρες μας να κυριαρχεί σε όλους τους χώρους:

«Οι οικονομολόγοι περιγράφουν το μετα-φορντικό στάδιο του καπιταλισμού ως χαρακτηριζόμενο από αέναες ανακυκλώσεις και ταχύτατες ροές αγαθών πληροφόρησης (από μία περιπλανώμενη εργατική δύναμη (από ροές μεταναστών και αστέγων) και από τεράστια ποσά άυλου χρήματος που ρέουν στους αιθέρες μέσω των χρηματαγορών και των χρηματιστηρίων». (40)

Οι βίαιες αυτές μεταλλάξεις και η αέναη κινητικότητα στον σύγχρονο πολιτισμικό και κοινωνικο-οικονομικό χώρο, όπως πειστικά καταδεικνύει η συγγραφέας, καταστρέφουν τη διάκριση μεταξύ υποκειμένων και αντικειμένων, αποσυγχρονίζουν τις ανθρώπινες σχέσεις και αποσταθεροποιούν την «παλιά χρονωχωρική διαμόρφωση των υποκειμενοτήτων» (41). Κατά συνέπεια, το υποκείμενο αποφυλακίζεται μεν από τις περιφράξεις των κλειστών θέσεων και θεσμών, εκτίθεται όμως στον κίνδυνο της διασποράς της εγωτικής του ενότητας μέσα στο κενό της απουσίας κάθε σταθερού κέντρου ή οροθετημένου πλαισίου στον ιδιωτικό ή δημόσιο τομέα, ακόμη και στην εσωτερική περιοχή της συνείδησης.

Ιδιαίτερη προσφορά της Τζίνας Πολίτη είναι η επισήμανση μιας «ποιητικής λόγου και σιωπής». Στο «Η κατασίγηση της σιωπής» παρατηρεί ότι η σιωπή –όπως άλλωστε και ο λόγος– είναι ιδιοκτησία της Εξουσίας, παράλληλα όμως γίνεται όπλο στα χέρια των υποταγμένων. Αλλά στη μεταμοντέρνα εποχή η πολιτική της σιγής έχει σιγήσει: «η σιωπή ισούται με την ομιλία και η ομιλία με την σιωπή» (77). Το ερώτημα ουσίας που τίθεται εδώ είναι κατά πόσον στις μέρες που ζούμε είναι δυνατό να υπάρξει ένας αποφαιτικός λόγος σιωπής ικανός να εκφράσει ακόμη και το υπερβιατικό άφατο όπως στην ποίηση του Έλιοτ.

Φαίνεται πως η ελάχιστη δυνατότητα που έχει σήμερα η γλώσσα για να προσεγγίσει τη σιωπή επικεντρώνεται στην άρνηση που ενέχουν οι αντιφάσεις, η αυτο-αναίρεση, και τα παράδοξα του ετερολογικού καρναβαλικού λόγου του Μπέκετ. Ο ίδιος λέει τα εξής: «Είναι καλύτερη η ιδέα να το θέσεις σαν άρνηση, ένα νέο όχι που θα ακυρώνει όλα τα άλλα, όλα τα παλαιότερα όχι... ναι, ένα νέο όχι, που κανείς δεν θα προφέρει δις» (88).³ Εντούτοις, η επίκληση στη σιωπή μέσα στο μπεκετικό σύμπαν, συμπεραίνει η συγγραφέας, δεν εγκαινιάζει τη φανέρωση του Όντος, αλλά την ανυπαρξία και το θάνατο.

Η πολιτική ματιά της Τζίνας Πολίτη συνδέει άμεσα τα θεωρητικά και φιλοσοφικά διλήμματα της αναπαράστασης του υποκειμένου στον κειμενικό χώρο του σύγχρονου μυθιστορήματος με το πρόβλημα της αποσταθεροποίησης της εγωτικής του ταυτότητας στον σύγχρονο κοινωνικό χώρο. Σε αυτό ακριβώς το σημείο εστιάζεται η πολυφασματική ανάγνωση των τριών συγγραφέων που κυρίως εξετάζει. Ερμηνεύοντας την ανατρεπτικότητα της σύγχρονης γραφής στο πλαίσιο του *Φαντασιακού του Ρέοντος*, η ίδια καταλήγει ότι οι νεωτερικές και μετα-νεωτερικές συμβάσεις στο σύγχρονο μυθιστόρημα –η εξαφάνιση του αφηγητή, η ροή της συνείδησης, η αποδόμηση τύπου και χρόνου, οι διακει-

μενικές και σημειωτικές ανακυκλώσεις– συνέβαλαν στην αντικατάσταση του μιμητικού από τον κειμενικό χώρο, καθώς και στην «κειμενική διασπορά της εγωτικής ενότητας» (47).

Για την Τζίνα Πολίτη η ανατρεπτικότητα των Τζόυς, Μπέκετ και Κάφκα συνίσταται κυρίως στο ότι ανεξάρτητα από οτιδήποτε άλλο η ίδια η γραφή τους είναι αναίρεση των στεγανών της συμβολικής τάξης, άρνηση των γλωσσικών ιδεολογικών κατασκευών, και εγγραφή υπαρξιακής αβεβαιότητας σε ένα κόσμο «περιδινήσεων και ροών» (53). Το κείμενο που φαίνεται να σηματοδεύει την προβληματική ολόκληρου του βιβλίου είναι *Η Αγροπνία του Φίννεγκαν* του Τζόυς. Εδώ ο συγγραφέας συνοψίζει το ήθος των «έγκλειστων» κοινωνιών με την ειρωνική φράση «μία θέση για το καθετί και καθετί στη θέση του» (26), και προφητικά αντιπαραθέτει το πανόραμα της αέναης ροής μιας παγκόσμιας τεχνοκρατούμενης κουλτούρας, τραγουδώντας: «ξετύλιγε την μπομπίνα του κόσμου, την μπομπίνα του κόσμου, την μπομπίνα του κόσμου» (39).⁴

Αντίστοιχα, στο δοκίμιο με τίτλο «Υ-φάσματα Υφ-άντρας: Η δύο σε ένα» –ίσως ένα από τα σημαντικότερα σύγχρονα κείμενα για τον Τζόυς– ο Ιρλανδός χρεώνεται με την «άλωση του Φαλλογοκεντρισμού», απο-καλύπτοντας τον υποσυνείδητο «Φθόνο της Μήτηρας» σε πείσμα του Φρόυντ. (60) Αυτή τη φορά η Τζίνα Πολίτη εξ-υφαίνει ένα φαντασμογορικό γλωσσικό και διακειμενικό ιστό, ο οποίος αναδιπλώνεται στους γενεσιουργούς ρυθμούς του μονόλογου της Μόλλυ Μπλουμ από τον *Οδυσσέα*. Ο λόγος της Μόλλυ αφηγείται το μύθο της «ανδρόγυνης γραφής» (κατά την Τζούλια Κρίστεβα)⁵, ή της «γυναικείας γραφής» (κατά την Ελέν Σιξού)⁶, ανοίγοντας το δρόμο της επιστροφής προς τη χαμένη μητρική χώρα της γλώσσας. Δεδομένου ότι η «Μόλλυ είναι ο Τζόυς», συμπεραίνει η συγγραφέας, «εύκολα βγαίνουμε από την αστική ψευδαίσθηση της συμπαγούς και ενιαίας ταυτότητας προς την πολυφυλική, πολυφασματική ετερότητα» (67).

Η ανάγνωση των Μπέκετ και Κάφκα εστιάζεται στο θέμα της εξουσίας του Λόγου με κύρια αναφορά το πρόβλημα της «αυτοπαρουσίας» του υποκειμένου μέσα στη «φυλακή της γλώσσας». Κατά την Τζίνα Πολίτη, τα έργα του Μπέκετ θέτουν υπό σοβαρή αμφισβήτηση το καρτεσιανό *Gogito*. Για παράδειγμα, στα *Κείμενα για το Τίποτα*, *Το Ακατανόμαστο*, *Όχι (Όχι Εγώ)*, αποδεικνύεται ότι η λογοκεντρική θέση είναι μια ψευδαίσθηση, αφού το συνειδησιακό πεδίο του υποκειμένου δεν είναι παρά μια γλωσσική κατασκευή, προϊόν προκατασκευασμένων ιδεολογικών θέσεων της εκάστοτε κυρίαρχης τάξης πραγμάτων. Συμφωνώντας με βασικές θέσεις του Μπαχτίν, η Τζίνα Πολίτη καταλήγει ότι στα κείμενα αυτά ο «εαυτός» παρουσιάζεται ο ίδιος ως «ένα διακείμενο, ένα πεδίο παραθεμάτων διαρκώς εκτός κέντρου από τις φωνές των άλλων» (97). Η αυθυπαρξία της γλώσσας αφαιρεί από το υποκείμενο την ελπίδα ότι θα μπορούσε ποτέ να αρθρώσει «τον δικό του» λόγο, πολύ περισσότερο τη λέξη «Εγώ». Μόνο το Στόμα, ο ασώματος αφηγητής του Μπέκετ στο *Όχι (Όχι Εγώ)*, ανθίσταται πεισματικά, αρνούμενος να δεχτεί την αυτοβιογραφική θέση του πρώτου προσώπου (Εγώ) και επιμένοντας στην τριτοπρόσωπη αφήγηση που του επιτρέπει την άρνηση (Όχι Εγώ).

«Οι ανώνυμοι ήρωες του Κάφκα», παρατηρεί εύστοχα η Τζίνα Πολίτη, «δεν παγιδεύονται μέσα σε ένα γραφειοκρατικό ή θεολογικό λαβύρινθο, όπως το ήθελε ως σήμερα η κριτική, αλλά μέσα στους λαβύρινθους της γλώσσας» (200). Στη νουβέλα *Μεταμόρφωση*, για παράδειγμα, ο κύριος χαρακτηρης, ο οποίος εμφανίζεται να έχει χάσει την ανθρώπινη μορφή του και επομένως και την ομιλία, καθίσταται ανίκανος να επικοινωνήσει με τον εξωτερικό κόσμο, επειδή η αναλλοίωτη γνώση του γλωσσικού

συστήματος στο εσωτερικό της συνείδησης τον εμποδίζει να ταυτιστεί με το νέο του σώμα. Αντίστοιχα, οι πιέσεις που δέχεται το υποκείμενο από την συμβολική τάξη του Λόγου παίρνουν συγκεκριμένη μορφή με τη σχέση εξουσιαστή/εξουσιαζόμενου στο διήγημα *Η Κρίση*, το οποίο παραπέμπει στην παραβολή του Ασώτου Υιού. Η ανάγνωση, με την οπτική της μεταμοντέρνας ψυχανάλυσης, επικεντρώνεται στη ματαιότητα της προσπάθειας του υποκειμένου να δημιουργήσει έναν αυτόνομο εαυτό που να ανταποκρίνεται στις προθέσεις και τη βούλησή του. Στο πλαίσιο του μύθου, ο εξουσιαστικός λόγος του Παντογνώστη Πατέρα καταδικάζει τον γιο σε θάνατο, αφού πρώτα τον εξαναγκάζει να έρθει αντιμέτωπος με την *αλλότρια* αρνητική του όψη. Όπως ακριβώς και οι περισσότεροι από τους ασώματους ομιλητές/ακροατές του Μπέκετ, το υποκείμενο του Κάφκα παραμένει δέσμιος στη φυλακή της γλώσσας.

Αν λοιπόν έτσι έχουν τα πράγματα, «πού βρίσκεται η ελευθερία;» Την ερώτηση αυτή, με το στόμα του Πωλ Ρικέρ, φαίνεται να θέτει ολόκληρο το βιβλίο της Τζίνας Πολίτη (199).⁷ Αν οι κανόνες του παιχνιδιού οδήγησαν στο αδιέξοδο ενός γλωσσικού *pat perpétuel*, αν η συνείδηση παραμένει παγιδευμένη σε ένα κειμενικό σύμπαν και η ελευθερία της βούλησης είναι μια ψευδαίσθηση, μπορεί το υποκείμενο ακόμη να ελπίζει ότι υπάρχει διέξοδος από αυτά τα ασφυκτικά όρια; Η ερώτηση είναι καίρια και δύσκολα μπορεί να απαντηθεί. Η θέση της Τζίνας Πολίτη είναι συγχρόνως πρόταση που ανοίγει μια νέα προοπτική για την βαθύτερη κατανόηση και την αποδοχή της αναγκαιότητας αυτού του προβλήματος. Η ελευθερία μας, συμπεραίνει, ίσως βρίσκεται στην ισχύ εκείνη η οποία επιτρέπει στον άνθρωπο να ξεγλιστρά από τις προκατασκευασμένες θέσεις και να *ποιεί* τις μυθοπλασίες του (198).

Η ελευθερία που καθιστά το υποκείμενο *ποιητή* κερδίζεται με το λόγο της άρνησης –όπως ακριβώς αφήνει να εννοηθεί το Στόμα στο *Όχι* (*Όχι Εγώ*). Η συγγραφέας του βιβλίου απέδειξε ότι στον κειμενικό χώρο ο λόγος αυτός δεν είναι άλλος από τον καταστροφικό λόγο της σύγχρονης λογοτεχνίας, ο μόνος λόγος που μπορεί να πορευθεί πέρα από τα όριά του και να ζυγιστεί ριψοκίνδυνα πάνω από την άβυσσο της σιωπής. Σε μια εποχή που η ταυτότητα της λογοτεχνίας τίθεται υπό αμφισβήτηση, ελάχιστες μελέτες κατακυρώνουν την οντολογική αυτοτέλεια της λογοτεχνικής γραφής με τόσο πειστικά επιχειρήματα, αλλά και τόσο πάθος όσο το *Στα όρια της γραφής*. Αυτό όμως ήταν αναμενόμενο, γιατί όπως είναι γνωστό η συνομιλία της Τζίνας με τα κείμενα είναι πάντα ερωτική.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

1. *Στα όρια της γραφής* (Αθήνα: Εκδόσεις Άγρα, 1999), σ. 40. Στο εξής οι παραπομπές στο βιβλίο θα γίνονται μέσα στο κείμενο με τον αριθμό σελίδας σε παρένθεση.
2. Η μετάφραση από το *Koráki* του Ε. Α. Πόε –καθώς και από όλα τα ξενόγλωσσα κείμενα– είναι της Τζίνας Πολίτη.
3. Από την έκδοση: S. Beckett, *Texts for Nothing*, στο *Collected Shorter Prose 1945-1985* (London: Calder, 1986), σ.109-10.
4. Από την έκδοση: James Joyce, *Finnegans Wake* (Viking Press, 1955), σ. 64, 306.
5. Βλέπε: Julia Kristeva, *Desire in Language* (Columbia University Press, 1980).
6. Βλέπε: Hélène Cixous, “The Laugh of the Medusa” στο *New French Feminisms* (University of Massachussets Press, 1980).
7. Paul Ricoer, “Philosophy of Will and Action”, στο *The Philosophy of Paul Ricoer*, eds. C. H. Reagan & D. Stewart (Boston, Mass: Beacon Press, 1978), σ. 65

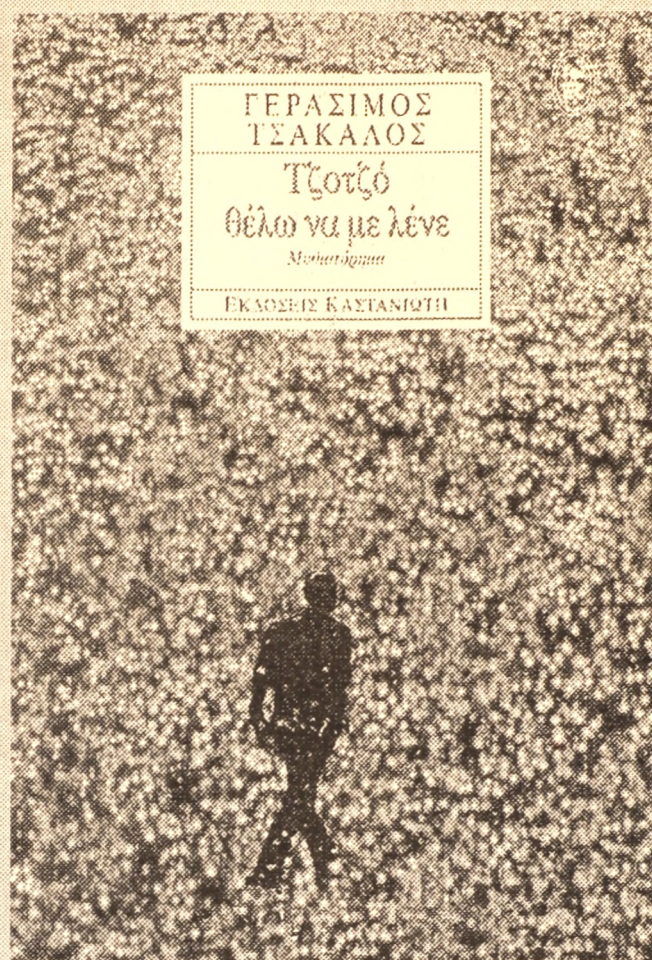

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΚΑΣΤΑΝΙΩΤΗ

Ένα ξεχωριστό μυθιστόρημα
για τους απαιτητικούς αναγνώστες

ΓΕΡΑΣΙΜΟΣ ΤΣΑΚΑΛΟΣ

Τζοτζό θέλω να με λένε

Για τα προηγούμενα έργα του έγραψαν:

Ο Γεράσιμος Τσάκαλος είναι ένα σημαντικό ταλέντο, ένας συγγραφέας ευρωπαϊκού επιπέδου.

Στρατής Τσίρκας

Το ταλέντο του Τσάκαλου στην Άθλια οικειότητα του έρωτα κατορθώνει να μεταβάλει το κείμενο σε απόλαυση ανάγνωσης, όπως θα έλεγα συμβαίνει σε κάποιες κορυφαίες περιπτώσεις, π.χ. του Ντοστογιέφσκυ.

Μιχάλης Μερακλής

Το γράψιμό του στη *Μοναξιά της νύχτας* με εκμηδένισε. Ενωσα ως μαθητής και ως κάλφας συγγραφέας εμπρός στη φρενιτιώδη δουλειά του.

Αλέξης Σεβαστάκης

Το βιβλίο του *οι ρίζες* είναι από τα λίγα που διάβασα τον τελευταίο καιρό και με γοήτευσε. Η αναζήτησή του με τάραξε.

Νότης Περγιάλης

Ο Γεράσιμος Τσάκαλος είναι ένα διαβολεμένο ταλέντο.

Τατιάνα Γκρίτση-Μιλλιέξ

Σε όλα τα βιβλιοπωλεία

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΚΑΣΤΑΝΙΩΤΗ

Ζαλόγγου 11 - 106 78 Αθήνα, τηλ.: 3301208

Για την ελληνική ποίηση κυκλοφόρησε ένα περιοδικό που στόχο του έχει να γνωρίσει νέους Έλληνες ποιητές στο αγγλικό αναγνωστικό κοινό: *Poetry Greece* (τχ. 1, Άνοιξη 2000). Μια ενδιαφέρουσα συγκομιδή με ποιήματα μεταφρασμένα στα αγγλικά, τα περισσότερα από τον **David Connolly**, των Ελένης Φουρτούνη, Θανάση Χατζόπουλου, Λουδοβίκου των Ανωγείων, Ντίνου Σιώτη και Χάρη Βλαβιανού. Μια προσπάθεια να παρουσιαστεί η ελληνική ποίηση του καιρού μας αλλά και ποίηση απ' την παράδοσή μας, όπως οι μεταφράσεις σονέτων του Μαβίλη μεταφρασμένων από τον **Πάνο Καραγιώργο**, που περιλαμβάνονται σ' αυτό το τεύχος, συνταιριασμένη με τη δημοσίευση συνεντεύξεων και άλλων κειμένων που σχετίζονται πάντα με την ποίηση και τους ποιητές. Μια ωραία χειρονομία (Ms Wendy Holborow, Τρίκλινο, Κέρκυρα 49100).

Διαδρομή δέκα χρόνων της Εναλλακτικής Κοινότητας «Παρέμβαση» και ένα βιβλίο, αποτέλεσμα επίπονης εργασίας της Ομάδας συγγραφής βιβλίου είναι πλέον πραγματικότητα: ... και η ζωή είναι εντάξει! Ένα βιβλίο κατατοπιστικό της οργάνωσης και των μεθόδων της, αλλά κυρίως ένα βιβλίο-κατάθεση εμπειριών που σχετίζονται με το σύνολο των παρεμβάσεων και της δράσης της όντως

ΚΡΙΤΙΚΗ Βιβλίου

Ταυτότητα και ετερότητα

Χρ. Κωνσταντοπούλου, Λ. Μαράτου-

Αλιμπράντη, Δ. Γερμανός,

Θ. Οικονόμου (επιμ.)

«Εμείς» και οι «άλλοι». Αναφορά

στις τάσεις και στα σύμβολα

εκδ. Εθνικού Κέντρου Κοινωνικών Ερευνών,

τυπωθήτω Γιώργος Δαρδανός, Αθήνα 1999

Η έννοια της ετερότητας αποτέλεσε τη βάση για την ανάπτυξη της Κοινωνικής Ανθρωπολογίας στα πρώτα βήματά της. Και αν η ετερότητα την περίοδο εκείνη βρισκόταν πολύ μακριά, σήμερα με την εξέλιξη των αντιλήψεων (μειονοτικές ομάδες και όχι μόνο), αλλά και τις ανατρεπτικές μεταβολές στον σύγχρονο κόσμο, με τη μετανάστευση (πολιτικοί και οικονομικοί πρόσφυγες, λαθρομετανάστες) και τη μετακίνηση (π.χ. τουρισμός) των πληθυσμών, βρίσκεται κοντά μας, είναι μπροστά μας. Στην πραγματικότητα, η ετερότητα ήταν πάντα μαζί μας, αφού αποτελεί χαρακτηριστικό γενικά κάθε κοινωνίας.

Αυτοί είναι οι λόγοι της στροφής και των άλλων Κοινωνικών Επιστημών (Κοινωνιολογίας, Πολιτικής-Νομικής Επιστήμης κ.λπ.) στη μελέτη του «εγγύς ξένου». Η ετερότητα όμως δεν μπορεί να εννοηθεί χωριστά από την ταυτότητα, κυρίως τη συλλογική ταυτότητα. Η ταυτότητα διαμορφώνεται σε σύγκριση και μέσω των «άλλων», που παίζουν το ρόλο του καθρέφτη. Οι δύο έννοιες είναι αλληλένδετες. Η μία προϋποθέτει την άλλη.

Παράλληλα, το ενδιαφέρον των Κοινωνικών Επιστημών και της Ιστορίας έχει στραφεί τα τελευταία χρόνια στη μελέτη των πολυπολιτισμικών συνόλων, των παλαιότερων, στις μεγάλες πολυεθνικές αυτοκρατορίες και των συγχρόνων, ως συνέπεια των συνταρακτικών μεταβολών στην ανθρωπογεωγραφία, της μείωσης του χρόνου των μετακινήσεων και των αποστάσεων. Και αυτό όχι μόνο για λόγους καθαρά επιστημονικούς αλλά και για λόγους πρακτικής και κοινωνικής πολιτικής. Οι μετακινήσεις πληθυσμών συνοδεύονται από άλλες ανεπιθύμητες καταστάσεις, αρνητικές σε πολλές περιπτώσεις: προβλήματα προσαρμογής για τους ξένους, ξενοφοβία και ρατσισμός για τους γηγενείς.

Δεν είναι τυχαίο λοιπόν ότι το Επιστημονικό Συνέδριο «Πολιτισμικές ταυτότητες, πολιτισμική συνύπαρξη», που συνδιοργανώθηκε από το ΕΚΚΕ και άλλους φορείς, πραγματοποιήθηκε στη Θεσσαλονίκη, στην κατά παράδοση αλλά σε πολλές περιπτώσεις και σήμερα κατ' εξοχήν πολυεθνική και πολυπολιτισμική πόλη.

Ο παρουσιαζόμενος τόμος αποτελεί μία επιλεκτική δημοσίευση (Πρακτικά) των εργασιών αυτής της επιστημονικής συνάντησης, στην οποία έλαβε μέρος μεγάλος αριθμός επιστημόνων (πανεπιστημιακοί, ερευνητές κ.ά.) όλων των ειδικοτήτων των κοινωνικών και ανθρωπιστικών επιστημών. Η επιτυχία του Συνεδρίου ήταν πολύ μεγάλη, όπως δείχνει ο πλουσιότατος τόμος με τις είκοσι πέντε άριστα επιμελημένες και πολύπλευρες επιστημονικά εισηγήσεις/μελέτες.

Προτάσσεται εκτενής εισαγωγή (σ.11-30) της Χρυσούλας Κωνσταντοπούλου, η οποία αναπτύσσει σε γενικές γραμμές το πρόβλημα της ταυτότητας και της ετερότητας, επισημαίνοντας τα πολλαπλά τους επίπεδα αλλά και τη μακρά πορεία εξέλιξης των εννοιών: φυλή, ράτσα, φυλετική ταυτότητα, πολιτισμική ταυτότητα κ.λπ.

Ο κυρίως τόμος χωρίζεται σε τρεις μεγάλες ενότητες. Σε κάθε ενότητα υπάρχει ένας βασικός εισηγητής που είναι και ο επιμελητής των αντιστοίχων εισηγήσεων/δημοσιεύσεων.

Η πρώτη ενότητα (σ.31-170) με εισαγωγή και επιμέλεια της Λάουρας Μαράτου-Αλιμπράντη έχει τίτλο «Για μια κοινωνιολογική θεώρηση της ταυτότητας». Στην ενότητα συμμετέχουν με ειδικές εισηγήσεις οι Δ. Αγραφιώτης, Ζ. Προυνεντύ, Γ. Κοντογιώργης, Γ. Πασχαλίδης, Μ. Ψημίτης, Λ. Μαράτου-Αλιμπράντη, Π. Γαλανού, Μ. Στογιαννίδου, Α. Παπαρίζος, Μ. Φραγκομιχελάκης.

Θέματα της ενότητας αυτής, που αναπτύσσονται και αναλύονται σε αρκετές περιπτώσεις διεξοδικά, είναι: κουλτούρα-πολιτισμός, πολιτικός πολιτισμός, πολιτισμική ταυτότητα, ξενοφοβία, αλληλεγγύη, πολυπολιτισμικότητα, διαλεκτική της ταυτότητας, θρησκευτική-εθνική-πολιτισμική ταυτότητα, κοινωνία και αποκλεισμός των μειονοτήτων, διεθνισμός και παγκοσμιοποίηση, περιθωριοποίηση. Η ενότητα αυτή αποτελεί ουσιαστικά μια απαραίτητη εισαγωγή στις επόμενες ενότητες, οι οποίες είναι πιο ειδικές και θίγουν

άλλα επιμέρους θέματα.

Η δεύτερη ενότητα (σ. 171-280) με εισαγωγή και επιμέλεια του Δημήτρη Γερμανού έχει τίτλο «Σύγχρονες καθημερινότητες». Σ' αυτή την ενότητα συμμετέχουν οι Ν. Ιντζεσιλόγλου, Αρνα Krasteva, Μ. Θανοπούλου, Χ. Στέρτσος, Ό. Τσακιρίδη-Θεοφανίδη, Φ. Κουρτίδου, Ε. Μπρίκα, Ε. Πασχαλίδου, Χ. Ρουμπίδης και Δ. Γερμανός.

Θέματα που εξετάζονται είναι: κατασκευή συλλογικής ταυτότητας (εθνική ταυτότητα κ.λ.π.), η βουλγαρική πολιτισμική ταυτότητα, συλλογική μνήμη, δίκτυα και νέες συλλογικότητες, ομογενοποίηση και διαφοροποίηση, πολιτισμική διαχείριση, κατάσταση πολιτισμικής ταυτότητας μαθητών, χώρος και πολιτισμική ταυτότητα στο σχολείο. Πολλά από τα θέματα της ενότητας αυτής έχουν και πρακτικές εφαρμογές που είναι το ζητούμενο πέρα από τη βασική έρευνα.

Η τρίτη ενότητα (σ. 281-419) με εισαγωγή και επιμέλεια του Θεόδωρου Οικονόμου τιτλοφορείται «Πολυπολιτισμικές διαδρομές». Οι εισηγητές/συγγραφείς σ' αυτό το μέρος του τόμου είναι οι Α. Σωτηριάδου, Χ. Συμεωνίδου, Μ. Τζωρτζοπούλου, Ε. Χεκίμογλου, Α. Τεπέρογλου, Σ. Χασσίδ, Θ. Παπαζήση και Θ. Οικονόμου.

Τα δημοσιευμένα κείμενα σ' αυτή την ενότητα αναφέρονται σε ποικιλία θεμάτων: απόδημοι/γυναίκες, κράτος πρόνοια στη Ν. Ευρώπη/Ελλάδα, νεολαία αποδήμων, τοπική ιστοριογραφία/πολυπολιτισμική συνύπαρξη στη Θεσσαλονίκη, αξίες νέων, αλλόθρησκη ψήφος, ισότητα δύο φύλων/θρησκευτικές μειονότητες, κοσμοπολίτικοι μικρόκοσμοι στη Θεσσαλονίκη (κοινότητες κ.λ.π.).

Το τμήμα αυτό έχει ιδιαίτερο ενδιαφέρον καθώς θίγει σοβαρά προβλήματα για τους «δικούς

μας ξένους ή άλλους», περιλαμβάνοντας παλιννοστούντες ομογενείς αλλά και ετερόθρησκους Έλληνες πολίτες (Εβραίους, Μουσουλμάνους). Μεταξύ των άλλων, η προβληματική σ' αυτή την ενότητα είναι ευρηματική καθώς σε πολλά σημεία πλανάται το ηθικό και νομικό ερώτημα: μέχρι ποιου σημείου επιτρέπεται ο σεβασμός και η κατανόηση της ιδιαιτερότητας των «άλλων» σε μια σύγχρονη και ευνομούμενη πολιτεία, όταν το εθνικό ή ιερό δίκαιό τους αντιστρατεύεται βασικά ανθρώπινα δικαιώματα, π.χ. τα κληρονομικά, οικογενειακά και άλλα δικαιώματα των γυναικών; Ενδιαφέρουσα επίσης είναι η πρόταση για τις μονάδες πιο αποτελεσματικής κοινωνικής και πολιτισμικής ανάλυσης στις παραδοσιακές τουλάχιστον πόλεις και κομποπόλεις: τους μαχαλάδες.

Η εντύπωση που σχηματίζει κανείς έπειτα από μια προσεκτική ανάγνωση ή μελέτη των κειμένων του τόμου είναι η απόλυτη επιστημονικότητα των αναλύσεων και της παρουσίασης των θεμάτων (τεκμηρίωση, αναγκαία αποστασιοποίηση και ζεστασιά ταυτόχρονα, αντικειμενικότητα), αλλά και των εποικοδομητικών προτάσεων μέσα στο πλαίσιο μιας καλώς εννοούμενης πολιτικής. Είναι αλήθεια ότι στις ημέρες μας περισσεύουν τα δημοσιεύματα, στα οποία η «πολιτική» είναι αντιστρόφως ανάλογη του επιστημονικού επαγγελματισμού. Απ' αυτή την πλευρά αξίζουν θερμών συγχαρητηρίων οι επιμελητές της έκδοσης και για την επιλογή των κειμένων. Θεωρώ ότι ο τόμος αυτός είναι απαραίτητο βοήθημα για κάθε σοβαρό επιστήμονα που ασχολείται με παρόμοια προβλήματα.

Λευτέρης Αλεξάκης

Η κρύα φωνή της ψυχής

Μαργαρίτα Καραπάνου

Ναι

εκδ. Ωκεανίδα, Αθήνα 1999

Ο αναγνώστης του νέου μυθιστορήματος της Μαργαρίτας Καραπάνου κλείνει την τελευταία σελίδα με ανάμεικτους συλλογισμούς. Αυτό συμβαίνει μέσω μιας διεργασίας που συντελείται σταδιακά κατά το ξετύλιγμα της ιστορίας. Πρέπει να διευκρινιστεί εξ αρχής, η συγγραφέας επιδιώκει και πετυχαίνει να δημιουργήσει τις συνθήκες, τις άρρωστες και υποβλητικές, για να κινηθεί η ηρωίδα της στη δίνη της μανιοκατάθλιψης. Ο έτοιμος ή ακόμα κι ο ανυποψίαστος αναγνώστης εισέρχεται στο σκηνικό, συμμετέχει, συμπονά, παρασύρεται, αποστασιοποιείται. Κι απαλύνεται, ανακουφίζεται, λυτρώνεται στο τέλος. Ένα το (σημαντικό) κρατούμενο. Μαζί με την ηρωίδα

αναγνωρίζει την έξοδο και την απαλλαγή από την καταστροφική τρέλα, αναπνέει στον καθαρό αέρα της λογικής. Αλλά υπάρχει εν τέλει λογική στα πράγματα; Ίσως εκεί, κάπου στο βάθος, ο αναγνώστης να ανακαλύπτει τον εαυτό του. Αλλά μήπως και η συγγραφέας και η ηρωίδα της; «Τις νύχτες βγαίνει ένας ολέθριος θρήνος από το σπίτι μου, σταματάει τους περαστικούς... Μήπως είμαι εγώ;» Τα ερωτήματα πολλά και πολυεπίπεδα στο έργο μιας μυθιστοριογράφου που έχει δώσει στο παρελθόν δείγματα μιας λογοτεχνικής πέννας με σημαντική απόκριση, η οποία κάλλιστα θα μπορούσε να περιχαρακωθεί-επαναπαυτεί στα δικά της, αυτόνομα όρια. Αν ο Υπνοβάτης είναι σημείο αναφοράς στην οριοθέτηση και λογοτεχνική αποτίμηση για την Μαργαρίτα Καραπάνου, το Ναι διασταυρώνεται τώρα με όλο το προηγούμενο έργο της, εξισορροπώντας τις αφηγηματικές τεχνι-

εναλλακτικής κοινότητας απεξάρτησης (σωματικής και ψυχολογικής) και επανένταξης στην κοινωνία (Βαλτετσίου 37, 10681 Αθήνα).

Ένα βιβλίο για τη μνήμη· πώς λειτουργεί, πώς μπορούμε να απομνημονεύσουμε αλλά και να θυμόμαστε; Η **Συλβί Λαιρ**, κλινική ψυχολόγος, προσφέρει ένα βιβλίο-βοήθημα είτε έχουμε προβλήματα μνήμης είτε θέλουμε να καλυτερεύσουμε τη μνημονική μας ικανότητα. *Πώς να αξιοποιήσουμε τη μνήμη μας* (εκδ. Πατάκη, 2000).

Ζωηρό το ενδιαφέρον γύρω από την έννοια της πολυπολιτισμικότητας· μια σοβαρή προσπάθεια κατανόησης προέρχεται από την ομάδα συνεργατών που γράφει στο περιοδικό *Επιστήμη και Κοινωνία*.

Επιθεώρηση Πολιτικής και Ηθικής Θεωρίας (εκδ. Αντ. Ν. Σάκουλα, τχ. 2-3, Άνοιξη-Φθινόπωρο '99). Στο ίδιο περιοδικό ξεχωρίζω το άρθρο της **Βασιλικής Γεωργιάδου**, «Ο Παναγιώτης Κονδύλης και η "Πολιτική"».

Η διηγηματογραφία έχει τα τελευταία χρόνια μια αξιομνημόνευτη παρουσία. Γεγονός που δεν είναι αποτέλεσμα μόνο της συχνότερης ενασχόλησης των πεζογράφων με τη μορφή αυτή πεζού λόγου αλλά και με τις ενδιαφέρουσες εκδοχές γραφής. Μνημονεύω την περίπτωση της συλλογής

διηγημάτων του **Γιάννη Καισαρίδη**, *Συναντήσεις και ενοχές* (εκδ. Κέδρος, 2000) με την ιδιότυπη σύζευξη πεζού και ποιητικού κειμένου. Το αποτέλεσμα, αν και όχι πάντα ικανοποιητικό, φανερώνει την πειραματική πρόθεση του συγγραφέα.

Θα αναζητήσετε, ίσως, να μάθετε ποιος είναι ο Κηφέας. Ο Λυκόφρωνας πρώτος μας παραδίδει το μύθο του: να ξεκινά απ' την Αχαΐκή Κερύνεια, τον Κερυνίτη ποταμό και το όρος Κερύνεια και να ιδρύει στη βόρεια κυπριακή ακτή την Κερύνεια της Κύπρου. Ο **Γιώργος Γιωργής** διαμόρφωσε μια θαυμάσια έκθεση που κατέγραψε τη μακρόχρονη σχέση ανάμεσα στην Κύπρο και την Αχαΐα. Η έκθεση πραγματοποιήθηκε στα τέλη του 1999 στην Πάτρα και συνοδεύτηκε από έναν εξαιρετικό κατάλογο-βιβλίο, αποτέλεσμα της συστηματικής έρευνας του Γιώργου Γιωργή: *Το διαχρονικό ταξίδι του Κηφέα. Σχέσεις Κύπρου-Αχαΐας στους αιώνες* (εκδ. Ευρωπαϊκή Λαϊκή Τράπεζα, Πάτρα 1999).

Ιδιαίτερο ενδιαφέρον υπάρχει στο θέμα που αναπτύσσει στη μελέτη της η **Άλκηστις Κοντογιάννη**. Η δραματική τέχνη στην εκπαίδευση (εκδ. Ελληνικά Γράμματα, 2000). Μια εργασία εμπεριστατωμένη που προσφέρει και τα σχετικά μεθοδολογικά εργαλεία

κές της που έχει αναπτύξει και χρησιμοποιεί αδιατάρακτα. Η συγγραφέας δεν επιλέγει στο *Ναι* την αλληγορία ή τη διάθλαση των χαρακτήρων για να αποκρυσταλλώσει το αντικείμενό της, αλλά δίνει την αλήθεια του και την ουσία που εμπεριέχει με τον απτό, ξιφήρη ρεαλισμό της: «Έριξα μέσα σ' ένα βάζο με κόκκινα λουλούδια ένα κουτί *Stedon*. Μαραθήκανε αμέσως...» Τούτη τη φορά είναι η αφήγηση μέσω της «ημερολογιακής φόρμας»: στην αρχή η ηρωίδα καταγράφει τη σκέψη της βιαστικά, αποκαλυπτικά, σύντομα. Στη συνέχεια, εν τη ρύμη της ψυχοπαθολογικής της έντασης, ο λόγος γίνεται οξύτερος, πλατύνεται, διεισδύει στο εσώτερο υπαρξιακό σκότος για να το φωταγωγήσει. Κι αυτό το πετυχαίνει με πολλούς τρόπους. Προκλητικά, με διέγερση των πιο ακραίων σεξουαλικών ενστίκτων. Παρακλητικά, με απόταση στον έλλογο άνθρωπο και στον έλλογο θεό. Απαξιωτικά, με καθήλωση στη λατρεία της αυτοαφάνισης. «Στην κλινική, μια μέρα, ονειρεύτηκα πως ήμουν κάποιος άλλος... Κοιτάχτηκα στον καθρέφτη και δεν είχα πρόσωπο... Ο Θεός γελούσε...»

Η Λώρα μιλάει με τον εαυτό της, με τους ανθρώπους, αλλά κυρίως με το δαιμόνιο που κρύβεται

μέσα της. Είναι τραγική, συνάμα σκληρή και νάρκισσος. Από την έξη των κλινικών, των φαρμάκων, των ηλεκτροσόκ περνάει στην αντεπίθεση. Ακούει Rolling Stones, ψωνίζει ακριβά ρούχα, διαβάζει μεγάλους συγγραφείς, ερωτεύεται. Μέσα από ένα κρεσέντο ανισορροπίας και κυκλοθυμισμού βρίσκει ή δείχνει να βρίσκει την ευθεία γραμμή της ζωής. Και τότε λέει «ναι», σε όλα. Με μια κατάφαση διφορούμενη. Η συγγραφέας μάς κλείνει το μάτι με νόημα. Εκεί τελειώνει το βιβλίο. Με ορμή στην έξοδο της ιστορίας η ανάγνωσή γι' αυτό και γοητευτικό το παιχνίδι που σκαρώνει. Εν κατακλείδι, το *Ναι* μοιάζει με λεπτή κλωστή. Όποιος λεπτουργός το τεντώνει οριακά και με επιμέλεια, δεν σπάει ποτέ. Είναι μια αίσθηση μοναδική. Και το μυθιστόρημα της Μαργαρίτας Καραπάνου αξίζει να χαρακτηριστεί ένα από τα πιο ενδιαφέροντα και με απόσταγμα λογοτεχνικής ουσίας αποκυήματα της φρενιής ελληνικής πεζογραφίας. Ως εκ τούτου δίκαιη η εμπορική ανάδειξή του. Από τις λίγες περιπτώσεις, νομίζω, για να μνημονεύεται ανεπιφύλακτα.

Βασίλης Ρούβαλης

Το σερβοκροατικό σφαγείο

Βλαντιμίρ Αρσενιέβιτς

Στο αμπάρι

Μιφρ. Γκάγκα Ρόσιτς

εκδ. Κέδρος, Αθήνα 1999

Μέχρι πρότινος άγνωστος στην πατρίδα του, ο νεαρός Κροάτης Βλαντιμίρ Αρσενιέβιτς καθιερώθηκε αμέσως με το πρώτο του κιόλας βιβλίο, το *Αμπάρι*, πρώτο μέρος της τριλογίας *Cloac Maxima* («Υπέρτατος οχετός»). Όχι μόνο βραβεύεται με το έγκυρο γιουγκοσλαβικό λογοτεχνικό βραβείο NIM (1994) κι αναδεικνύεται ο νεαρότερος νικητής του Θεσμού, αλλά μάλιστα το ομώνυμο θεατρικό έργο του (διασκευασμένο από τον συμπατριώτη του Νικίτα Μιλιβόεβιτς) καταγράφεται ως έργο-σταθμός για τη Βαλκανική. Στο *Αμπάρι* ο συγγραφέας υιοθετεί έναν απλό αφηγηματικό τρόπο. Σε πρώτο πρόσωπο, ο πρωταγωνιστής εξιστορεί τα γεγονότα των τριών τελευταίων μηνών του 1991, οπότε και ξεκινά ο σερβοκροατικός πόλεμος, χρησιμοποιώντας χρόνο αόριστο αλλά και απλό ενεστώτα στις περιπτώσεις που περιγράφει μύχιες προσωπικές σκέψεις και συναισθήματα. Ακολουθεί μια γραμμική χρονολογική σειρά στην αφήγηση: Οκτώβριος-Νοέμβριος-Δεκέμβριος. Παρ' όλα αυτά, με τα απλά μέσα που διαθέτει και με μια γλώσσα εξίσου απλή (στην οποία ανιχνεύονται πολλές ενσπεύματι λογοτεχνικές αρετές) πετυχαίνει ο συγ-

γραφέας να αποδώσει με ευγλωττία τη ζοφερότητα, την αποπνικτική ατμόσφαιρα που περιβάλλει τους ήρωές του καθώς είναι έγκλειστοι σ' ένα αμπάρι· τη στιγμή που η ίδια του η χώρα είναι ένα αμπάρι, στο μένος και τις απρόσμενες συνέπειες ενός παράλογου πολέμου.

Τα κείμενα (πεζογραφήματα, σενάρια), που γράφτηκαν στην πρώην Γιουγκοσλαβία αμέσως μετά τα γεγονότα του 1991, καταπιάνονται με όλα όσα συνέβαιναν στο μέτωπο και μόνο ως μακρινό και νεφελώδες απόηχο στα μετόπισθεν. Ο Αρσενιέβιτς επιχειρεί μια ουσιαστική ανατροπή αυτού του συγγραφικού σχήματος μιλώντας μόνο για όσα συνέβαιναν μακριά από το πραγματικό πεδίο των μαχών, στο αστικό κέντρο (Βελιγράδι). Εκεί δίνεται μια άλλου είδους μάχη, ενδεχομένως πιο σκληρή: η μάχη για τη νοηματοδότηση της ίδιας της ύπαρξης. Στις σελίδες που εναλλάσσονται, πράξεις ηρωισμού ή μεγαλοσύνης δεν υπάρχουν, παρά μόνο η αβάσταχτη, πνιγηρή και λασπώδης καθημερινότητα των απλών ανθρώπων. Οι ήρωες (ή μάλλον οι αντι-ήρωες) καταβυθίζονται και παραδίδονται άνευ όρων υπό το βάρος των έκτακτων συνθηκών. Ο αφηγητής-πρωταγωνιστής αυτοαναιρείται με τις ανούσιες καθημερινές υπαρξιακές ανησυχίες του («ενώ εκεί πέρα σκοτώνονταν την ώρα που κατοικούσαν, μέναν ακρωτηριασμένοι και παίζανε τζόγο με τη φρίκη, εγώ πνιγόμουν στην καθημερινή ρουτίνα», εξομολογείται σε κάποια στιγμή) ενόσω η σύντροφός

του (χρήστης κι αυτή ναρκωτικών ουσιών) εκρή-
γνυται κάθε τόσο κνοφορώντας ένα παιδί για το
οποίο ο πατέρας-αφηγητής αναρωτιέται, κι όχι
άδικα: «Σε τι κόσμο το φέρνουμε; Άραγε έχουμε
κάτι σημαντικό να του προσφέρουμε;» Όσοι φί-
λοι τους (επίσης νεαροί) έχουν τα μέσα, την
«σκαπουλάρουν» στο εξωτερικό. Οι υπόλοιποι, ο
ένας μετά τον άλλο, καταλήγουν ανεπιστρεπτί
στο «σερβοκροατικό σφαγείο». Όσοι μένουν πί-
σω, στο πνιγηρό Βελιγράδι, έχουν την ίδια κατά-
ληξη. Αναζητώντας διαφυγή και έξοδο στο παρά-
λογο αδιέξοδο που βιώνουν, καταφεύγουν στις
ναρκωτικές ουσίες και έτσι τελικά «διαφεύγουν»
είτε λόγω υπερβολικής δόσης είτε αυτοκτονώ-
ντας είτε από AIDS. Ο συγγραφέας μιλάει για
όλα όσα βιώνει μέσω μιας ημερολογιακής κατα-
γραφής με διάθεση τόσο αυστηρή όσο και περι-
παικτική, ειρωνική. Ο ίδιος αλλά και οι φίλοι του,
που αναλώνουν τη ζωή τους σε έναν τόπο δίχως

μέλλον, σε έναν τόπο που δεν διαφέρει από την
κόλαση, φαίνεται ότι έχουν πλήρη επίγνωση για
ό,τι τους συμβαίνει.

«Και πράγματι, κάτω από τα πόδια μας έχασκε η
άβυσσος, είδα όλους μας να τρέχουμε καθώς το
έδαφος ράγιζε κι άνοιγε κάτω από τα πόδια μας,
ενώ το συνόδευσαν οι φοβερές κραυγές μας και πα-
ράλληλα από τα βάθη του να ανεβαίνει η αβάστα-
χτη μπόχα των αιώνων, που μέσα στην αδράνειά
μας παραλείψαμε να εκμεταλλευτούμε με τρόπο
αξιοπρεπή», διαπιστώνει ο αφηγητής με πικρία.
Ο απόηχος, ό,τι μένει τελικά από το Αμπάρι, εί-
ναι η ασφυκτική κλειστοφοβική ατμόσφαιρα του
Βελιγραδίου, η οποία δεν διαφέρει, κοντά δέκα
χρόνια μετά, από τη σημερινή. Και ο φαύλος κύ-
κλος φαίνεται πως ακόμη δεν έκλεισε...

Ιωάννα Κλεφτόγιαννη

Ευρωπαϊκή ενοποίηση και θεσμικό πλαίσιο

Γιώργος Παπαδημητρίου

Υπερεθνικές και Πολιτειακές Αρχές

στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Προς Αναζήτηση

μιας νέας θεσμικής Ταυτότητας

Εκδ. Α. Σάκκουλα-Κέντρο Ευρωπαϊκού

Συνταγματικού Δικαίου, Αθήνα 2000

Τα τελευταία χρόνια όλο και περισσότερες με-
λέτες παρακολουθούν συστηματικά τις αλλαγές
που συντελούνται στη φύση της διαδικασίας της
ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης. Μάλιστα, πολλές από
αυτές έχουν επισημάνει τη νέα τάξη δεδομένων
και έχουν προβλέψει ορισμένες φορές τα βασικά
χαρακτηριστικά της. Σ' αυτή την κατηγορία
εντάσσουμε και τη σύντομη αλλά περιεκτικότητα
ανάλυση του καθηγητή Γιώργου Παπαδημητρίου.

Περιγράφοντας την απαρχή της υπέρβασης της
Πολιτείας, ο συγγραφέας υπογραμμίζει εύστοχα
ότι το πρίσμα υπό το οποίο εξετάζουμε σήμερα
την ευρωπαϊκή ενοποίηση έχει εμπλουτιστεί και
παρουσιάζει μεγαλύτερη ωριμότητα. «Η ενοποιη-
τική διαδικασία ήταν από την πρώτη στιγμή ανα-
πόφευκτο να διαβρώνει αργά αλλά σταθερά τα
θεμέλια της Πολιτείας». Όμως η πολιτική συγκυ-
ρία αλλά και λόγοι τακτικής επέβαλαν συχνά τη
συγκάλυψη αυτής της πραγματικότητας.

Όλα τα κράτη που προσχώρησαν στις Ευρωπαϊ-
κές Κοινότητες και συμμετείχαν στη λειτουργία
τους απώλεσαν, ως ένα βαθμό, τη συστηματική
«καθαρότητα» που τα διέκρινε ως τη στιγμή της
ένταξής τους, σημειώνει ο Γιώργος Παπαδημη-

τρίου, για να συμπληρώσει ότι μετά την πρώτη δι-
εύρυνση προκλήθηκαν στις περισσότερες χώρες
συνταγματικές αμφισβητήσεις ή κραδασμοί.
Άραγε η Πολιτεία έχασε το λόγο ύπαρξής της;
Και τι προβλέπεται για το ορατό μέλλον;

«Η Πολιτεία θα διατηρήσει, ασφαλώς διαφορο-
ποιούμενη κατά περίπτωση, την υπόστασή της
και θα συνεχίσει να αποτελεί το θεμέλιο για την οι-
κοδόμηση της διεθνούς κοινωνίας και το βάθρο
για την Ευρωπαϊκή Ένωση», απαντά ο Γιώργος
Παπαδημητρίου.

Όπως τονίζει στη συνέχεια ο συγγραφέας, τρεις
αρχές οριοθετούν τη σχέση της Ευρωπαϊκής
Ένωσης με την Πολιτεία. Αυτές είναι η αρχή της
αυτονομίας της, η αρχή της υπεροχής του κοινοτι-
κού δικαίου και η συναφής αρχή της άμεσης
ισχύος των κανόνων του στην εθνική έννομη τά-
ξη.

Οι τρεις παραπάνω αρχές «συμπυκνώνουν τη
βαθύτερη θεσμική ουσία της Ευρωπαϊκής Ένω-
σης, προσδιορίζουν τον υπερεθνικό χαρακτήρα
της και διεκδικούν αναντίρρηση την ποιότητα θε-
μελιώδους αρχής», σημειώνει ο Γ. Παπαδημητρί-
ου.

Ο συγγραφέας στη συνέχεια περιγράφει πώς
συντελείται η εισροή πολιτειακών αρχών (δημο-
κρατική αρχή, αρχή του κράτους δικαίου και αρ-
χή του κοινωνικού κράτους) στα καταστατικά
κείμενα της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Η αρχή που
έγινε με τη Συνθήκη του Μάαστριχτ συνεχίστηκε
με τη Συνθήκη του Άμστερνταμ. «Ο εμπλουτισμός
του θεσμικού οικοδομήματος της Ένωσης με πο-
λιτειακές αρχές επρόκειτο να περάσει σε νέα φά-

για περαιτέρω
αξιοποίηση του
σημαντικού αυτού
θέματος. Το βιβλίο αυτό
εντάσσεται στο
ερευνητικό πλαίσιο του
κέντρου ανάπτυξης της
δημιουργικότητας της
Φιλοσοφικής Σχολής
Αθηνών.

«Κορίτσι χωρίς μάτια,
όλο μια σκιά. / Το
φόρεμα, θα 'ταν
μεταξωτό. / Σκούρο, βαρύ
μεταξωτό / Όλο σσος και
ψιθυρισμούς. / Αμέτρητα
κουμπάκια σιντεφένια /
Απ' το λαιμό ως τον
ποδόγυρο / (Τι
κουμπωμένα μυστικά, τι
σφίξιμο. / Άλλα
κουμπάκια στα μποτίνια –
δε διακρίνονται). / Ο
κήπος θέλει να
αναληφτεί. / Η φούστα
θέλει ν' ανεμίσει, το
κορίτσι αδρανεί / Στο
αναπόδραστο. / Έντεκα
έμβρυα πίσω απ' τη
φούστα την πολύπτυχη /
Θα ζήσουν τα εννιά (δε
διακρίνονται). / Θα
παντρευτεί τον δολοφόνο
της (δεν τον γνωρίζει). /
Θα γίνει η άλλη μου
γιαγιά (δε με γνωρίζει). /
Μια σφαίρα στο λαιμό /
Μια στην κοιλιά / Θα έχει
ήδη ξεκινήσει απ' το
μέλλον η τροχιά τους / (Δε
διακρίνεται).» : **Παυλίνα
Παμπούδη, Το μαύρο
άλμπουμι** (εκδ. Κέδρος,
1999).

Λάμπει, ζωντανό πάντα
στη μνήμη μας, το
πρόσωπο του **Χρήστου
Βακαλόπουλου**. Η
έκδοση που έγινε με την
ευκαιρία του
αφιερώματος στις ταινίες
του και έκθεση των
βιβλίων του (11.2.2000,
κινηματογράφος Παλλιάς)

φέρει στην επιφάνειά την ιδιαιτερότητα, χάρη και ευαισθησία, τη δημιουργικότητα και την πνευματική εγρήγορση, τη γοητεία που εξέπεμπε ο Χρήστος Βακαλόπουλος σ' όσους τον γνώριζαν. Κείμενα που γράφτηκαν μετά το θάνατό του και κείμενα φίλων του κινηματογραφιστών αλλά και του ίδιου που δίνουν το κινηματογραφικό του στίγμα, μαζί με έξοχες φωτογραφίες που ακινητοποιούν το βλέμμα σ' ένα διαρκές παρόν.

Μια ενδιαφέρουσα διάγνωση έκδοση από το Κέντρο Ελληνικής Γλώσσας σε συνεργασία με τη Διεύθυνση Διεθνών Εκπαιδευτικών Σχέσεων είναι *Η ελληνική γλώσσα και οι διάλεκτοί της* (επιστημονική επιμέλεια **Α.Φ. Χριστίδη** σε συνεργασία με τις **Μ. Αραποπούλου** και **Γ. Γιαννουλοπούλου**, Αθήνα 2000). Η σχέση των αρχαίων ελληνικών διαλέκτων με τις νεοελληνικές, ζητήματα της νεοελληνικής διαλεκτολογίας, για την ποντιακή, την κυπριακή αλλά και για τη συμβολή των διαλέκτων στη διαμόρφωση της νεοελληνικής εθνικής γλώσσας είναι μερικά από τα θέματα που θίγονται. Γράφουν οι: **Α.Φ. Χριστίδης, Χρήστος Τζίτζηλης, Αγγελική Μαλικούτη-Drachman, René Hodot, Georges Drettas, Μαριλένα Καρυολαίμου, Ρέα Δελβερούδη, Μιχάλης Πιερός, Peter Mackridge, Δ.Ν. Μαρωνίτης, ο χαρτοκόπτης**

ση και να αποκτήσει, ποσοτικά και ποιοτικά, νέες διαστάσεις», σημειώνει ο Γ. Παπαδημητρίου. Επιχειρώντας μια σύγκριση των επιλογών της Συνθήκης του Μάαστριχτ και της Συνθήκης του Άμστερνταμ για την υποδοχή πολιτειακών αρχών, ο συγγραφέας υπογραμμίζει ότι η εισροή πολιτειακών αρχών στο θεσμικό οικοδόμημα της Ένωσης ενισχύεται και αρχίζει να προσλαμβάνει χαρακτηριστικά διείσδυσης.

Μισό περίπου αιώνα από την ίδρυση της πρώτης Ευρωπαϊκής Κοινότητας, μπορούμε σήμερα να μιλήσουμε για θεσμική ενηλικίωση της Ευρωπαϊκής Ένωσης:

«Το ενωσιακό θεσμικό οικοδόμημα, παρ' όλες τις καθυστερήσεις που σημειώθηκαν και τις εγγε-

νείς αδυναμίες που εξακολουθούν να το σκιάζουν, παρουσιάζεται ασφαλώς στο κατώφλι του 21ου αιώνα περισσότερο ώριμο», υποστηρίζει ο Γ. Παπαδημητρίου στα συμπεράσματά του.

Στα επόμενα χρόνια η Ευρώπη θα κληθεί να απαντήσει σε ορισμένα κορυφαία ζητήματα. Ένα από αυτά είναι «η μεταμόρφωση της Πολιτείας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης, η συνάθροιση τους και η δημιουργία ενός νέου εν τέλει θεσμικού μορφώματος».

Η ανάλυση του Γιώργου Παπαδημητρίου, έρχεται να εμπλουτίσει κατά τον καλύτερο τρόπο, τον προβληματισμό γύρω από αυτό το ζήτημα.

Σωτήρης Ντάλης

Υπέροχη ελαφρότητα

Βλαντιμίρ Ναμπόκοφ
Άντα

μτφρ. Μυρτώ Αναγνωστοπούλου
εκδ. Νεφέλη, Αθήνα 1999

Ευφάνταστη και πηγαία, η *Άντα* του Ναμπόκοφ είναι ένα μυθιστόρημα-ποταμός πάνω στην περιέργη φύση ενός νεανικού έρωτα που εξελίσσεται, με το πέρασμα του χρόνου, σε μια φλογερή και άνευ όρων και ορίων αγάπη.

Οι περιπέτειες του πρωταγωνιστικού ζευγαριού, του Βαν και της Άντα (που, σημειωτέον, είναι, χωρίς να το ξέρουν στην αρχή, ετεροθαλή αδελφια...) συμπλέκονται με τις σημαντικές ή ασήμιαντες ιστορίες μιας πλειάδας δευτερευόντων προσώπων και φτιάχνουν ένα ερωτικό γαϊτανάκι, όπου το ταίρι του καθενός αλλάζει με ταχύτητα αστραπής χωρίς, ωστόσο, η εναλλαγή αυτή να καταργεί την ερωτική αυθεντικότητα των πρωταγωνιστών.

Μέσα στη δίνη της ιστορίας, ο Βαν και η Άντα (που τοποθετούνται σ' έναν κόσμο εκτός πραγματικότητας, σε μια φασματική και φαντασμαγορική ψευδο-Ρωσία, αποκόρημα της δημιουργικής φαντασίας του συγγραφέα), χάνονται και ξαναβρίσκονται κάτω από διαφορετικές κάθε φορά συνθήκες, αλλά ο έρωτάς τους, που έχει αρχίσει μεσούσης της εφηβείας τους με τη μορφή παράφορης σεξουαλικής έλξης, διατηρεί αμείωτη την πρωταρχική του ένταση που, με την πάροδο του χρόνου, βαίνει αυξανόμενη.

Στο φόντο του περιπαθούς αυτού έρωτά, που περιγράφεται με ανάλαφρη ειρωνεία και άπειρη τρυφερότητα, ξετυλίγεται το πολύχρωμο και άκρως συναρπαστικό μωσαϊκό της ράθυμης ζωής των αριστοκρατών που, με νοχέλεια και κομψότητα, παρακολουθούν τη ζωή τους να σπαταλιέται εν μέσω τρυφηλών ενασχολήσεων που δεν απαιτούν τίποτε παραπάνω από άφθονο χρήμα.

Με παστέλ αποχρώσεις και φιλοπαίγμονα διάθεση, ο συγγραφέας «ζωγραφίζει» μ' εκπληκτική περιγραφική δύναμη σπαρταριστά στιγμιότυπα από ζωές που κυλάνε ευχάριστα μέσα σε φιλότιχη ραστώνη μ' εκλεπτυσμένες απολαύσεις για ραφινάτα γούστα.

Η *Άντα* είναι ένα «μπρεσιονιστικό» μυθιστόρημα, γεμάτο από τα πλούσια χρώματα της πλέον εμπνευσμένης παλέτας, μια απέραντη τοιχογραφία, όπου το θρόισμα απ' τα μεταξωτά φορέματα αιθέριων κοριτσιών αναμειγνύονται με τους ανεπαίσθητους τριγμούς των λεπιδόπτερων (το γνωστό εντομολογικό πάθος του συγγραφέα...) και όπου η αβάσταχτη ελαφρότητα του έρωτα συμπλέκεται αξεχώριστα με την αβάσταχτη τραγικότητα του πάθους.

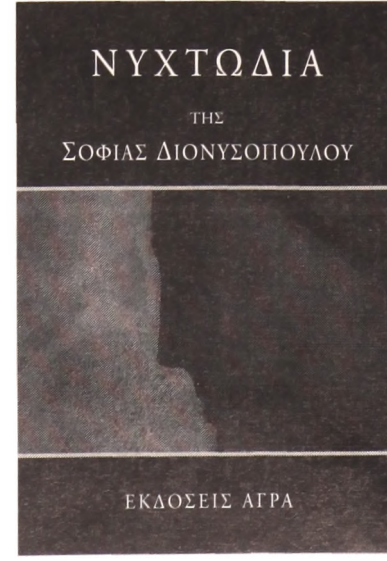
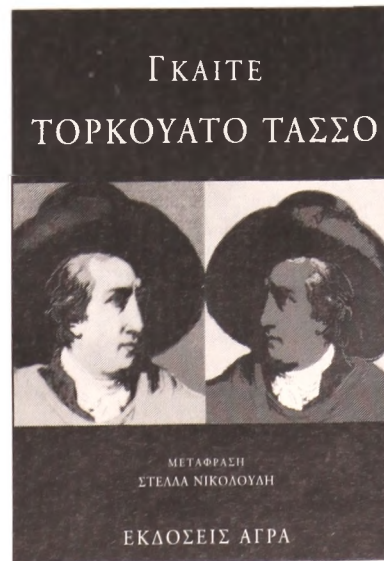
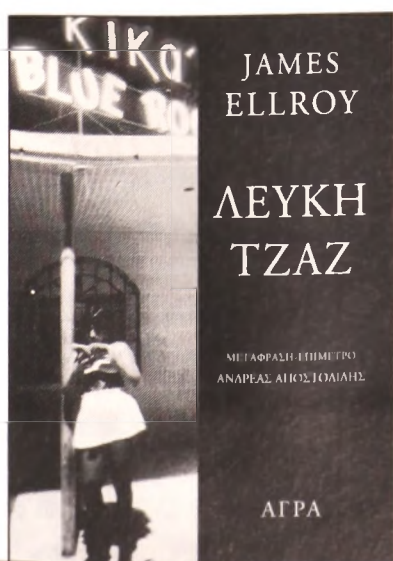
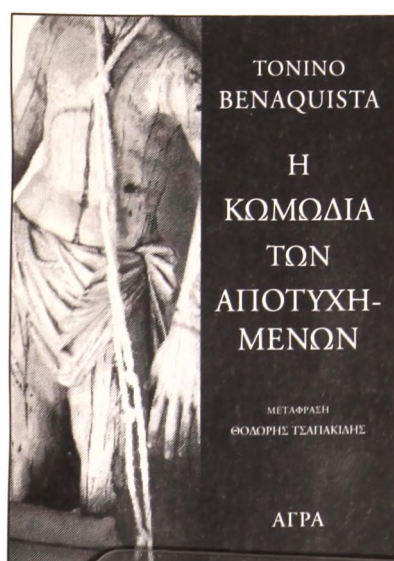
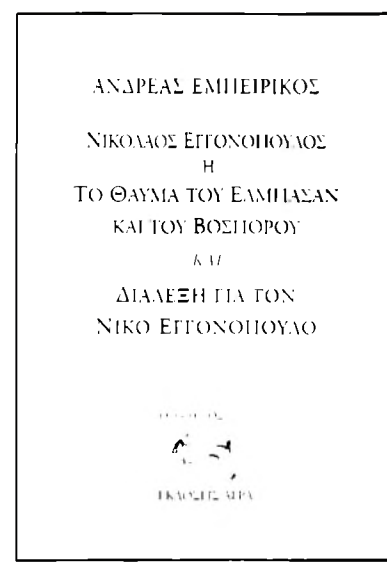
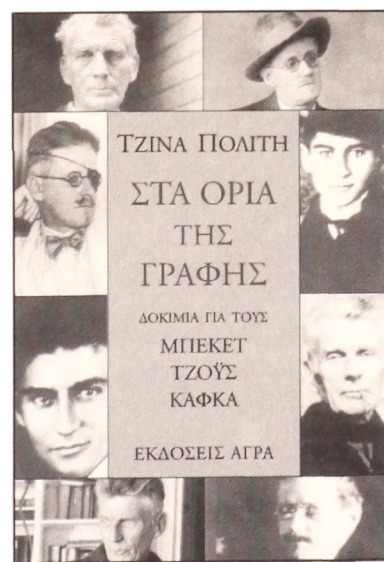
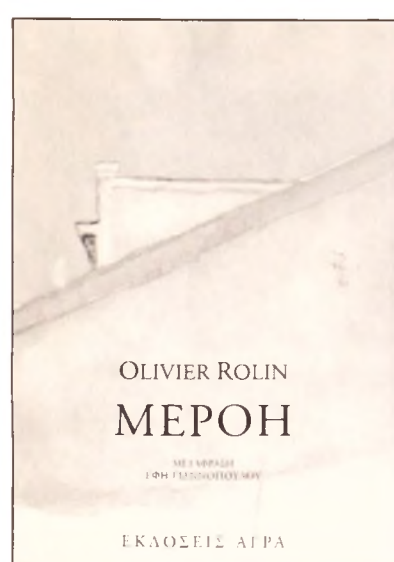
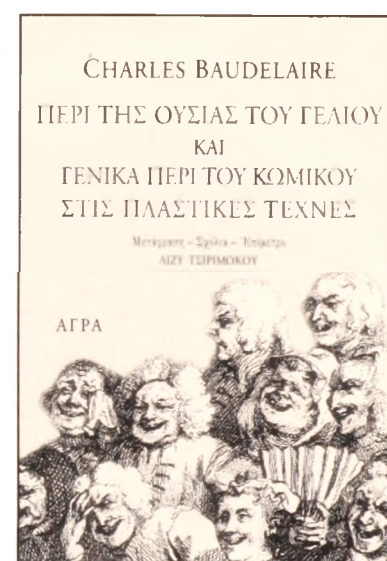
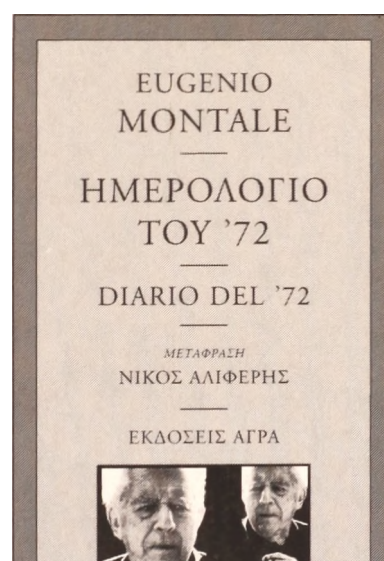
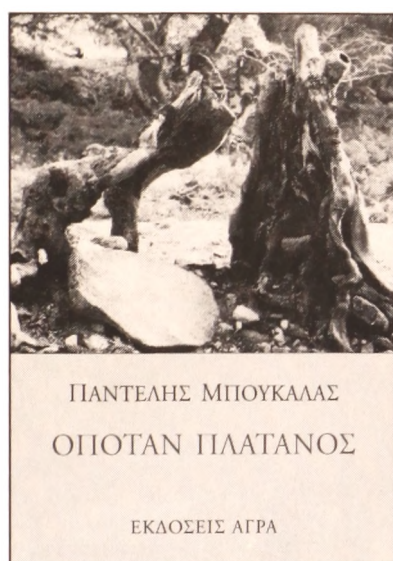
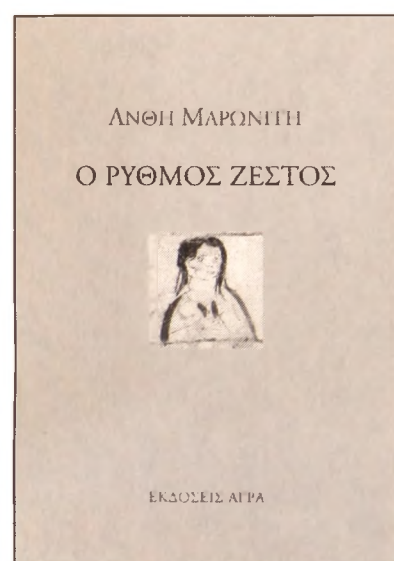
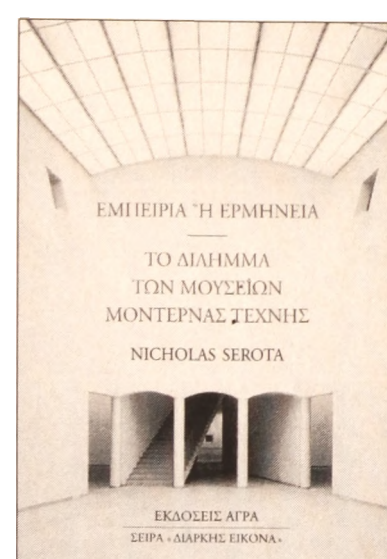
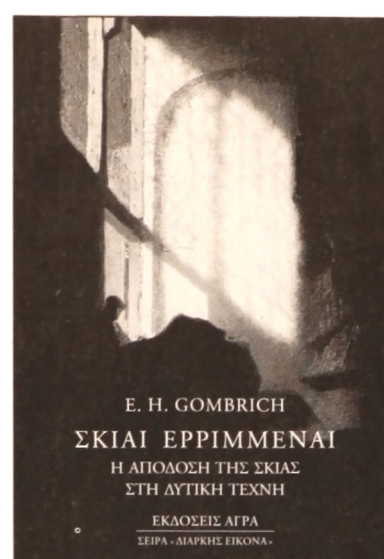
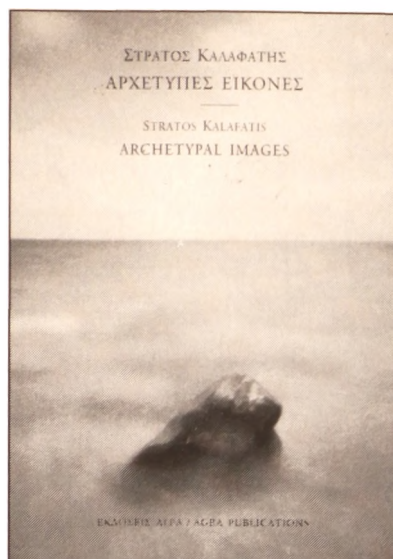
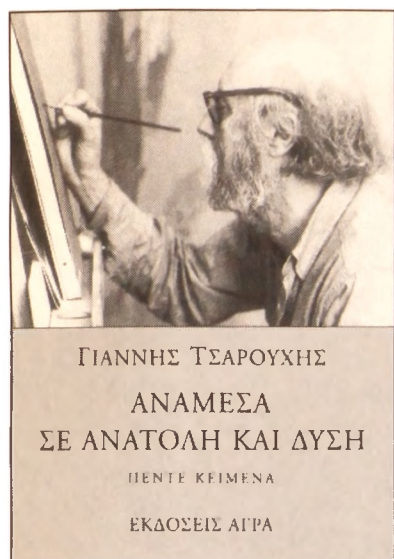
Διατηρώντας και συγχρόνως παρωδώντας ανελέητα τις συμβάσεις του κλασικού ερωτικού μυθιστορήματος, όπου (αρχής γενομένης από τις μεσαιωνικές ιπποτικές μυθιστορίες) οι εραστές οφείλουν να περάσουν από μυριάδες συμπληγάδες προτού καταφέρουν να φθάσουν στο οριστικό και αμετάκλητο σιμξίμο, ο Ναμπόκοφ αφηγείται με χιούμορ και ασύγκριτη χάρη τα σπάδια ενός θυελλώδη έρωτα, όπου σώματα και ψυχές συμπλέκονται εξίσου παράφορα, προτού έρθει η γαλήνη της μόνιμης ένωσης.

Παραλλάσσοντας και εναλλάσσοντας τις γωνίες εστίασης, αναμειγνύοντας τα αγγλικά με τα γαλλικά του *savoir vivre* και με σκόρπιες ρωσικές ατάκες στο πλαίσιο ενός ξέφρενου πολυγλωσσικού παιχνιδιού όπου πρωτοστατούν οι πιο πρωτότυποι νεολογισμοί, ο Ναμπόκοφ προσκαλεί τον αναγνώστη να συμμετάσχει και κυρίως να διασκεδάσει παρακολουθώντας εκ του σύνεγγυς ένα γοητευτικό τεχνικολόγ όνειρο που μένει αξέχαστο.

Νίκη Κώτσιου

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΑΓΡΑ

Η ανοδική πορεία συνεχίζεται!

Στην Παπαστράτος κοιτάμε μπροστά. Η συνέχιση της επιτυχημένης πορείας μας και στο μέλλον, είναι το μεγάλο μας όραμα. Γι' αυτό, εξελίσσουμε και επεκτείνουμε την εταιρία και σε άλλους τομείς, προϊόντα και χώρες, ενώ παράλληλα την στελεχώνουμε με νέους και ταλαντούχους επαγγελματίες.

Όλα αυτά, σε συνδυασμό με τη μακρόχρονη πείρα και τεχνογνωσία μας, τοποθετούν την Παπαστράτος σε τροχιά δυναμικής εξέλιξης. Και κυρίως, μας δίνουν τη σιγουριά και την αυτοπεποίθηση για να απαντήσουμε με επιτυχία στις προκλήσεις του μέλλοντος.

ΠΑΠΑΣΤΡΑΤΟΣ

Το Υπουργείο Υγείας προειδοποιεί:

ΚΑΠΝΙΣΜΑ ΒΛΑΠΤΕΙ ΣΟΒΑΡΑ ΤΗΝ ΥΓΕΙΑ